

**TURU-
UURINGUTE
AS**

www.turu-uuringute.eu

August 2020

Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring

Uuringu tellija: Keskkonnaministeerium

KESKKONNAMINISTEERIUM

TALLINNA ÜLIKOOL

Sisukord

Uuringu taust.....	4
Uuringu metoodika.....	5
Valimi profiil	9
Uuringu põhijäreldused	11
Kokkuvõte	12
Tulemused	21
1. Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile	21
1.1. Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile tervikuna	21
1.2. Kõige olulisemad keskkonnaga seotud teemad	24
1.3. Hinnangud keskkonnavaldkondade olukorrale Eestis	27
1.3.1. Ajaline võrdlus.....	29
1.3.2. Hinnangute erinevused taustühmades	31
1.4. Valdkonnad, millele senisest enam tähelepanu pöörata	34
2. Keskkonnainstitutsioonid ja arvamusi liidrid	37
2.1. Keskkonnaministeeriumiga seotuvad märksõnad	37
2.2. Keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsus	38
2.3. Arvamusi liidrid keskkonnateemadel	42
3. Hinnangud Eesti inimeste keskkonnateadlikkusele	43
3.1. Hinnangud Eesti elanike keskkonnateadlikkusele.....	43
3.2. Hinnangud keskkonnakaitse arengutele	45
4. Keskkonna-alased hoiakud	47
4.1. Arusaamad inimese ja keskkonna vastastikusest mõjust	47
4.1.1. Inimese kui liigi eelisõigused	47
4.1.2. Inimese mõju keskkonnale	49
4.1.3. Keskkonnaprobleemide ulatus ning tulevikuperspektiivid	51
4.2. Arusaamad keskkonna tasakaalust.....	53
4.2.1. Hinnangud Eesti globaalsele keskkonnamõjule ning haruldaste liikide kaitse vajalikkusele Eestis	
53	
4.2.2. Arusaamad argitegevuse (muru niitmine) keskkonnamõjust	55
4.3. Prioriteetidid elektri tootmisel	56
5. Elanike keskkonnateadlikkus.....	58
5.1. Hinnang oma keskkonnateadlikkusele	58
5.2. Mure keskkonnaprobleemide pärast.....	59
5.3. Harjumuspärane käitumine	60
5.4. Harjumuspärase käitumise motiivid	69
5.5. Keskkonnasäästlik käitumine ametiasutustes	73
5.6. Soov elada keskkonnasäästlikumalt.....	75
5.7. Tunnetatud vastutus keskkonnaprobleemide suhtes	76
5.8. Keskkonnasäästliku eluviisi propageerimine	78
5.9. Keskkonnasäästliku eluviisi motivaatorid	79
5.10. Keskkonnasäästliku eluviisi takistused	81
6. Keskkonnaalane informeeritus	85
6.1. Keskkonnahariduslikes tegevustes osalemine	85

6.2.	Kursisolek keskkonnateemadega	86
6.3.	Huvi keskkonna-alase teabe vastu	87
6.4.	Infovajadused.....	89
6.5.	Keskkonnaalase info kättesaadavus	91
6.5.1.	Kogu Eestit puudutava keskkonnainfo kättesaadavus.....	91
6.5.2.	Kodukohta puudutava keskkonnainfo kättesaadavus.....	92
7.	Infoallikad	97
7.1.	Keskkonnaalase teabe saamise allikad.....	97
7.2.	Takistused keskkonnainfo kättesaamisel	101
7.3.	Keskkonnateemaliste veebilehtede külastamine	102
7.4.	Ilmainfo allikad	105
8.	Osalemine keskkonnaotsuste tegemisel.....	106
8.1.	Huvi osaleda keskkonnaotsuste tegemisel.....	106
8.2.	Osavõtt keskkonnaotsuseid mõjutavatest tegevustest.....	108
8.3.	Võimalused ja takistused osaleda keskkonnaotsuste tegemisel	109
9.	Metsandus	111
9.1.	Metsa olulisus	111
9.2.	Hoiakud metsadega seotud küsimustes	113
10.	Kliima	115
10.1.	Hinnang oma teadlikkusele kliimamuutuste mõjudest.....	115
10.2.	Kliima-alase teabe tajumine	116
10.3.	Arusaamad maa kliima toimimisest.....	117
10.4.	Teadlikkus kliimamuutuste põhjustest.....	117
10.5.	Teadlikkus lahendustest kliimamuutustele	120
10.6.	Teadlikkus kliimamuutuste tagajärgedest	122
10.7.	Kliimamuutuste mõju ulatus.....	125
10.8.	Kliimamuutuste mõju tunnetamine igapäevaelu tasandil	125
10.9.	Toimetulek äärmuslike ilmastikunähtuste korral.....	128
11.	Keskkonnateadlikkuse indeks	130

Lisa 1. Eestikeelne küsitlusankeet

Uuringu taust

Käesolev raport on koostatud 19. augustist kuni 7. septembrini 2020. aastal läbi viidud elanikkonnaküsitluse tulemuste põhjal. Ajaliste võrdluste tegemiseks on kasutatud ka varasemate samalaadsete elanikkonnaküsitluste tulemusi (aastatel 2010, 2012, 2014, 2016 ja 2018). Küsitlusankeet valmis Keskkonnaministeeriumi, Tallinna Ülikooli Ökoloogia keskuse ja Turu-uuringute AS-i koostöös. Küsitlustöö viis läbi Turu-uuringute AS ning analüüsiraport valmis Turu-uuringute AS-i analüütikute ja Tallinna Ülikooli teadurite koostöös.

Küsitlusuuringu eesmärgiks oli anda ülevaade Eesti elanike keskkonnateadlikkusest ja –hoiakutest. Küsitluse tulemusena selgus:

- Hinnangud praegusele keskkonnaolukorrale, peamised probleemkohad elanike silmis;
- Keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsus ja Keskkonnaministeeriumi kuvand;
- Arusaamad keskkonnakaitsest;
- Elanike keskkonnateadlikkus ning enesehinnanguline keskkonnasõbralik käitumine;
- Keskkonna-alane informeeritus, infoallikad;
- Tajutud osalus keskkonna-alaste otsuste tegemisel;
- Metsandusalased hoiakud ja teadmised;
- Teadlikkus kliimamuutustest.

Küsitlusuuringu raport koosneb uuringu taustast, põhitulemustest ja kokkuvõttest nii teksti kui joonistena. Lisas on toodud eestikeelne küsitlusankeet.

Uuringu metoodika

1. Valim

Küsitlusuuringu üldkogumi moodustasid vähemalt 15-aastased Eesti elanikud (ESA andmeil 01.01.2020 seisuga 1 110 274 inimest)¹. Valimi planeeritud suurus oli 1000 inimest ja tegelik vastajate arv 1001. Üldkogumi proportsioone järgiva 1000 vastajaga valimi korral jääb maksimaalne valimivea suurus 95%-lisel usaldusnivool 3,1% piiresse (väiksemate gruppide, nt naised-mehed vaatlemisel võib viga olla suurem, vt tabel 2).

Valimi koostamisel kasutati üldkogumi proportsionaalset mudelit maakondade ja asulatüüpide lõikes ning mitmeastmelist tõenäosuslikku juhuvalikut. Valimi mudeli aluseks võeti Eesti Statistikaameti rahvastikuandmed, mille põhjal määratleti erinevates asulatüüpides ja piirkondades valimipunktide arv (kokku ca 100 valimipunkti, igas punktis ca 10 vastajat).

Valimipunkti-sisesel leibkonna valikul rakendati lähteadressi meetodit, mille puhul antakse igale küsitlejale ette juhuslikult valitud aadress, kus küsitleja teostab esimese intervjuu. Edasi liigub küsitleja kindla sammu alusel (nt iga teine korter või maja), et tagada valikusse sattunud leibkondade juhuslikkus. Leibkonna-sisesel vastaja valikul rakendatakse nn noore mehe reeglit, mis näeb ette, et esimesena palutakse intervjuud noorimalt kodusolevalt meesterahvalt, kes on vähemalt 15-aastane. Kui mehi kodus ei ole, eelistatakse noorimat naist. Selline valikumeetod annab neile küsitletavate kategooriatele, keda on vähem tõenäoline kodust eest leida (eelkõige noored inimesed ja mehed), täiendava šansi valimisse sattuda. Samuti rakendatakse vastaja valikul pehmeid vanuselisi kvoote, mis tähendab, et igas valimipunktis küsitletakse maksimaalselt kolm üle 64-aastast inimest. Nii saavutatakse sugude ning erinevate vanusegruppide parem esindatus valimis.

Vastavalt rahvusvahelistele uuringu läbiviimise standarditele teostati peale intervjuude läbiviimist 10% ankeetide puhul juhuslikult valitud küsitluspunktides küsitlustöö järelkontroll, kasutades tagasisidekirju. Kontrolliti küsitluse toimumise fakti, samuti vastaja valiku reeglit ning küsitlusreeglite järgimist. Järelkontrolli käigus küsitlustöös vigu ei tuvastatud.

¹ Statistikaameti veebiandmebaas, tabel RV021: Rahvastik soo ja vanuserühma järgi, 1. jaanuar 2020. Andmeid vaadatud seisuga 11.09.2020.

2. Küsitlustöö

Andmekogumise meetodina kasutati silmast silma personaalintervjuusid vastajate kodus standardiseeritud ankeedi abil. Küsitlusankeedi koostamisel võeti aluseks 2018. aasta samalaadse uuringu² ankeet, mida küsimuste ajakohastamise eesmärgil mõningal määral muudeti. Küsitlusankeet on esitatud raporti lisas 1.

Küsitlustöös kasutati tahvelarvuteid, mis võimaldasid ankeeti programmeerida automaatseid suunamisi. Intervjuud viidi läbi eesti ja vene keeles sõltuvalt vastaja suhtluskeelest. Kokku osales andmekogumises 56 küsitlejat. Kokkuvõtte küsitlustööst on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Kokkuvõtte küsitlustööst

Kokku külastatud aadresse	5062
Läbiviidud intervjuusid	1001
Leibkonnas ei ela sobilikku vastajat	259
Kedagi pole kodus	1735
Sihtrühma kuuluv inimene pole kodus	33
Keelduti kontaktist	751
Sihtrühma kuuluv inimene keeldus intervjuust	645
Ei ole võimalik majja pääseda/ eluasemeni jõuda/ Ei ole turvaline leibkonnale läheneda	251
Muu mittetoimumise põhjus (keelebarjäär, vastaja haige, pole küsitlusperioodil kättesaadav)	387

3. Andmetöötlus

Pärast küsitluse lõppemist võrreldi küsitletute soolist, vanuselist, rahvuselist ning hariduselist koosseisu valimis ettenähtuga ja kaaluti andmed vastavusse teoreetilise mudeliga. Kaalumise läbi korrigeeriti valimi jagunemist eelkõige vanuse, hariduse ning elukoha (asulatüüp) alusel (alguses valimis olid 50–64-aastased, alg- või põhiharidusega või maa-asulates elavad inimesed pisut üle-esindatud) .

Kaalumata ning kaalutud valimi profiilide võrdlus on esitatud tabelis 2. Kaalutud valimi profiil on esitatud ka joonistel 1 ja 2.

² Turu-uuringute AS, Tallinna Ülikool ja Keskkonnaministeerium. Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring 2018. URL: https://www.envir.ee/sites/default/files/2018_keskkonnateadlikkuse_uuring.pdf

Tabel 2. Kaalumata ning kaalutud valimi ning üldkogumi profiilide võrdlus

	Kaalumata valim (1001 vastajat)	Kaalutud valim (1001 vastajat)	Üldkogum (vähemalt 15- aastased elanikud, kokku 1102616 inimest - Eesti Statistikaameti andmed seisuga 01.01.2018)
SUGU			
Mees	47,3%	46,2%	46,2%
Naine	52,7%	53,8%	53,8%
VANUS			
15–24 a.	9,0%	11,5%	11,5%
25–34 a.	14,9%	17,3%	17,3%
35–49 a.	23,8%	24,6%	24,6%
50–64 a.	30,0%	23,2%	23,2%
65–74 a.	13,9%	11,9%	11,9%
75+ a.	8,5%	11,5%	11,5%
HARIDUS*			
Alg- või põhiharidus	20,5%	15,6%	15,6%
Kutse-, kesk- või kesk- eriharidus	53,4%	58,6%	58,6%
Kõrgharidus	26,1%	25,8%	25,8%
RAHVUS			
Eesti	67,2%	67,7%	67,7%
Muu	32,8%	32,3%	32,3%
REGIOON			
Põhja-Eesti	44,3%	43,3%	44,1%
Lääne-Eesti	12,0%	11,5%	11,5%
Kesk-Eesti	9,0%	10,3%	9,5%
Kirde-Eesti	10,1%	10,8%	10,8%
Lõuna-Eesti	24,7%	24,0%	24,1%
ASULATÜÜP			
Pealinn	33,1%	32,8%	32,8%
Muu linnaline asula	31,6%	37,1%	35,9%
Maa-asula	35,4%	30,1%	31,3%

* Hariduse osas pärinevad üldkogumi võrdlusandmed Turu-uuringute AS-i Omnibuss-uuringutest.

** Regionaalne jaotus põhineb NUTS III klassifikatsioonil. Tallinna, mis NUTS III järgi liigitub Põhja-Eesti alla, analüüsiti Põhja-Eestist eraldiseisvana, kuna varasemates uuringutes on Tallinna tulemused Põhja-Eesti omadest sageli erinenud.

Tabelis 3 on toodud valimivea piirid proportsioonihinnangul 95% usaldusnivool.

Tabel 3. Valimivea piirid 95%-lisel usaldusnivool

Valimi suurus	Vastuse proportsioon											
	50%	45%	40%	35%	30%	25%	20%	15%	10%	5%	3%	2%
10	30,99%	30,83%	30,36%	29,56%	28,40%	26,84%	24,79%	22,13%	18,59%	13,51%	10,57%	8,68%
20	21,91%	21,80%	21,47%	20,90%	20,08%	18,98%	17,53%	15,65%	13,15%	9,55%	7,48%	6,14%
30	17,89%	17,80%	17,53%	17,07%	16,40%	15,49%	14,31%	12,78%	10,74%	7,80%	6,10%	5,01%
40	15,49%	15,42%	15,18%	14,78%	14,20%	13,42%	12,40%	11,07%	9,30%	6,75%	5,29%	4,34%
50	13,86%	13,79%	13,58%	13,22%	12,70%	12,00%	11,09%	9,90%	8,32%	6,04%	4,73%	3,88%
60	12,65%	12,59%	12,40%	12,07%	11,60%	10,96%	10,12%	9,03%	7,59%	5,51%	4,32%	3,54%
70	11,71%	11,65%	11,48%	11,17%	10,74%	10,14%	9,37%	8,36%	7,03%	5,11%	4,00%	3,28%
80	10,96%	10,90%	10,73%	10,45%	10,04%	9,49%	8,77%	7,82%	6,57%	4,78%	3,74%	3,07%
90	10,33%	10,28%	10,12%	9,85%	9,47%	8,95%	8,26%	7,38%	6,20%	4,50%	3,52%	2,89%
100	9,80%	9,75%	9,60%	9,35%	8,98%	8,49%	7,84%	7,00%	5,88%	4,27%	3,34%	2,74%
110	9,34%	9,30%	9,15%	8,91%	8,56%	8,09%	7,47%	6,67%	5,61%	4,07%	3,19%	2,62%
120	8,95%	8,90%	8,76%	8,53%	8,20%	7,75%	7,16%	6,39%	5,37%	3,90%	3,05%	2,50%
130	8,59%	8,55%	8,42%	8,20%	7,88%	7,44%	6,88%	6,14%	5,16%	3,75%	2,93%	2,41%
150	8,00%	7,96%	7,84%	7,63%	7,33%	6,93%	6,40%	5,71%	4,80%	3,49%	2,73%	2,24%
200	6,93%	6,89%	6,79%	6,61%	6,35%	6,00%	5,54%	4,95%	4,16%	3,02%	2,36%	1,94%
300	5,66%	5,63%	5,54%	5,40%	5,18%	4,90%	4,53%	4,04%	3,39%	2,47%	1,93%	1,58%
500	4,38%	4,36%	4,29%	4,18%	4,02%	3,79%	3,51%	3,13%	2,63%	1,91%	1,49%	1,23%
800	3,46%	3,45%	3,39%	3,30%	3,17%	3,00%	2,77%	2,47%	2,08%	1,51%	1,18%	0,97%
1 000	3,10%	3,08%	3,04%	2,95%	2,84%	2,68%	2,48%	2,21%	1,86%	1,35%	1,06%	0,87%

Uuringutulemuste tötluseks kasutati andmetötluspaketti SPSS for Windows 25.0.

4. Teostajad

Uuringu erinevates etappides olid vastutavad:

Keskkonnaministeerium

- Ankeedi koostamine, konsultatsioonid

Liisa Puusepp

Tallinna Ülikooli Ökoloogia Keskus ja Haridusteaduste Instituut

- Ankeedi koostamine, analüüs

Mihkel Kangur
Grete Arro

Turu-uuringute AS

- Ankeedi koostamine, analüüs:
- Ankeedi tõlge, programmeerimine ja andmetötlus
- Valim/küsitlustöö juhtimine:
- Küsitlustöö juhtimine:
- Avatud vastuste kodeerimine ja raporti toimetamine
- Avatud vastuste kodeerimine:

Vaike Vainu

Irina Strapatsjuk

Kaja Södör

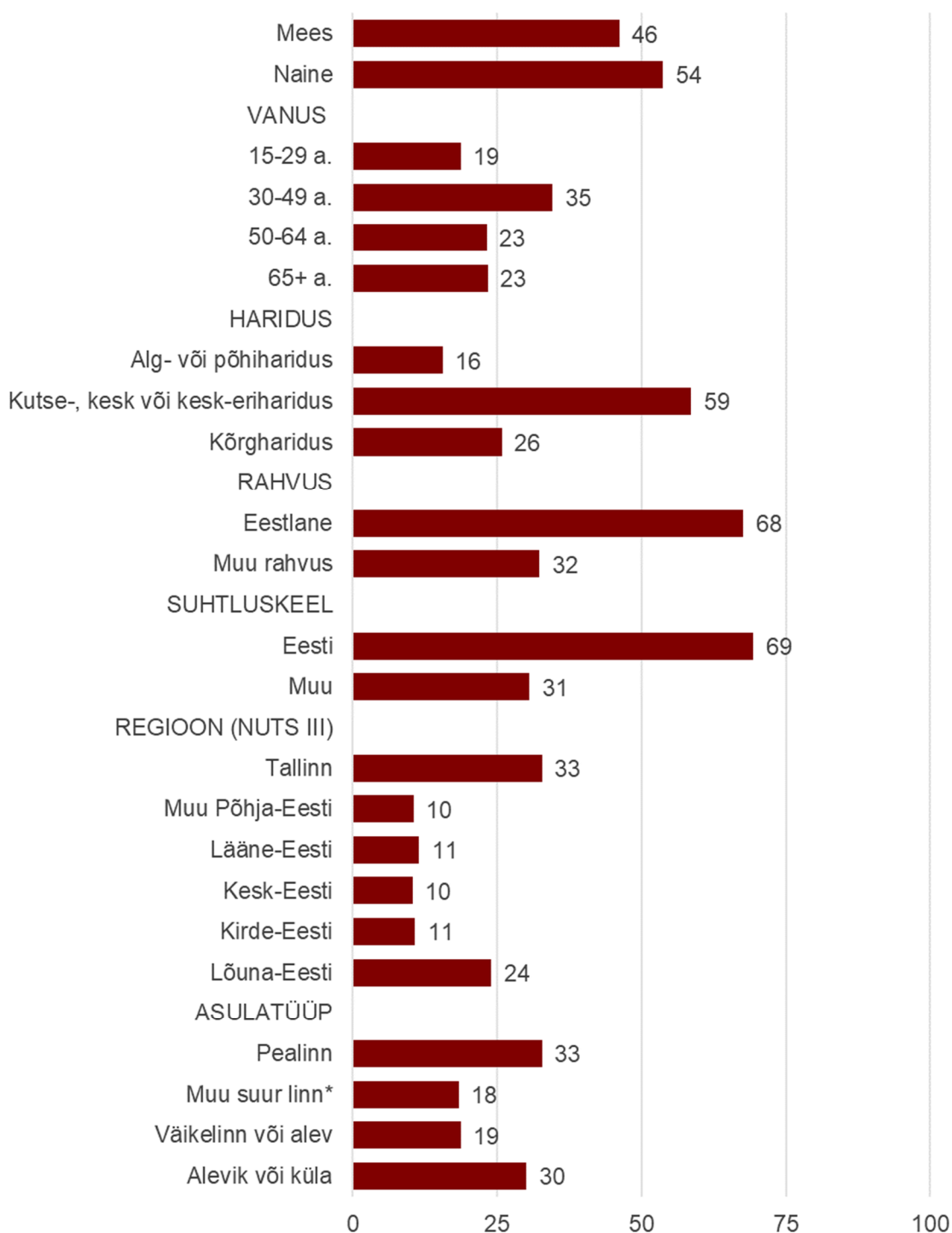
Angelina Oblikas

Hella Kaldaru

Ave Albert

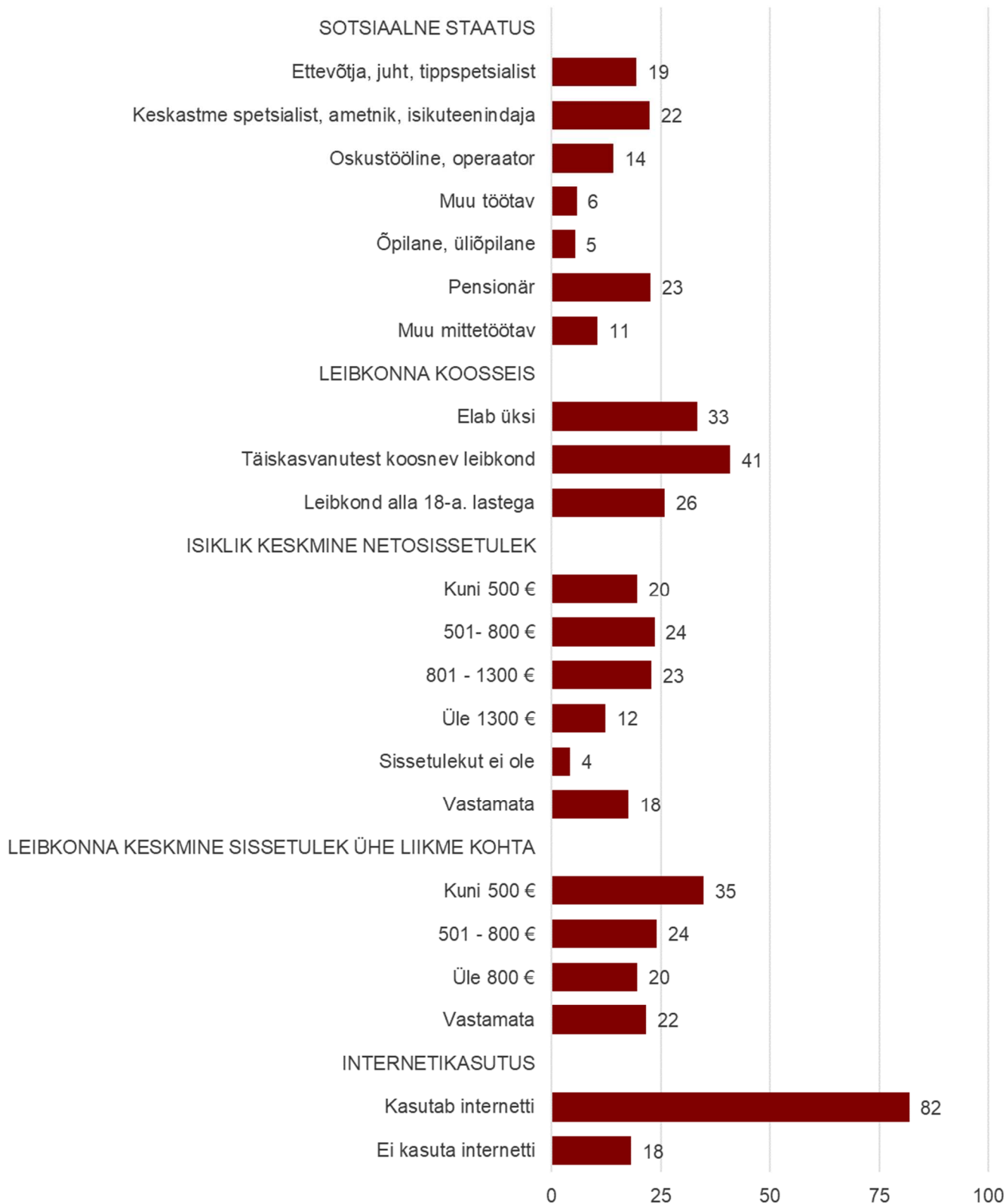
Valimi profiil

Joonis 1. Valimi profiil (%), kaalutud andmed (1)

* Muud suured linnad: Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve

Joonis 2. Valimi profiil (%), kaalutud andmed (2)

Uuringu põhijäreldused

Eesti inimestele lähevad keskkonnateemad korda, millest annab tunnistust elanike suhteliselt kõrge huvi keskkonna-alase teabe vastu ning asjaolu, et valdav osa elanikest on mõne keskkonnaprobleemi üle muret tundnud. Eesti keskkonnaseisundit tervikuna peetakse valdavalt heaks, kuid on mõningaid valdkondi, mida tunnetatakse probleemseks Eestis tervikuna (mere puhtus, metsade seisukord) või mõnes konkreetsetes regioonis (nt välisõhu puhtus Kirde-Eestis). Sarnaselt varasemate uuringutega ilmnis ka seekord, et probleemkohtadena tajuvad inimesed eelkõige neid valdkondi, millega omavad isiklikku kokkupuudet (nt metsade seisukord, veekogude ja õhu puhtus, jäätmevedu), samas kui probleemid, mis pole n-ö käegakatsutavad, jäävad inimeste jaoks sageli liiga kaugeks ja abstraktseks, et nende olulisust tajuda (nt maavarade kaevandamine).

Teadmised ökosüsteemide ja sotsiaalsete süsteemide suhete toimimise kohta on Eesti ühiskonnas valdavalt head ning elanike hoiakud loodushoidlikud. Siiski näitas uuring kohatise vajakajäämisi keskkonnavaldkonnas süsteemses mõtlemises. Globaalses kontekstis hinnatakse Eesti keskkonnamõju sageli tühi, kuigi uuringud on tõestanud, et eestlaste ökoloogiline jalajälg on globaalses kontekstis suhteliselt suur (peamiselt põlevkivi kasutamise tõttu). Kuna elanikud peavad Eesti keskkonnaseisundit valdavalt heaks, tunnetavad nad ka globaalseid probleeme (nagu kliimamuutused) sageli kaugete ning Eesti jaoks ebaolulistena, kuigi tegelikkuses näeme kliimamuutuste mõjusid juba ka Eestis (nt kuumalainete sagedasemise, tormisuse suurenemise ning võõrliikide invasiooni näol). See näitab, et igapäevaseid Eesti keskkonnas aset leidvaid muutusi ei osata seostada globaalsel tasandil toimuvate muutustega.

Kuigi inimesed reeglina teadvustavad oma osa keskkonnaprobleemide tekkes, nähakse vastutust probleemidega tegelemisel sageli pigem riigil (ning suuretevõtetel) kui iseendal. Samuti esineb puudujääke oskustes siduda teoreetilisi teadmisi igapäevaeluga (nagu näitasid inimeste tõlgendused sagedase muruniitmise osas) - päriselulises kontekstis ei tunta keskkonda kahjustavaid tegevusi ära ning ei osata hinnata enda tegevuse seost ja mõju keskkonnale.

Hoolimata kohatistest puudujääkidest teadlikkuses, võib uuringust järeldada, et keskkonnateemad on muutunud inimeste jaoks varasemast olulisemaks ning oma eluviisi keskkonnasäästlikkuse üle mõeldakse varasemast enam (millest annab tunnistust oma käitumises keskkonnakaitselistest kaalutlustest juhinduvate inimeste osakaalu suurenemine). Samas peab märkima, et inimeste keskkonnasäästlik käitumine avaldub pigem tagajärgedega tegelemises (nt prügi sorteerimine) kui keskkonnakahju tekkimise ennetamises (nt tarbimise vähendamine, mis katkestaks keskkonnavaenuliku tootmis- ja tarbimisahela). Kiireid muutusi siin oodata ei maksa, kuna harjumuspärase käitumise ning mõttemustrite muutumine võtab aega, kuid siiski saab muutusi toetada nii seadusandlikul tasandil kui teabe jagamise (nt keskkonnanaharidusprogrammide või kampaaniate ja projektide raames elanikkonna kaasamise kaudu).

Kokkuvõte

- Alates 2010. aastast on Keskkonnaministeerium iga kahe aasta järel kaardistanud elanike keskkonnateadlikkust laiahaardelise küsitlusuuringuga. Käesolev raport annab ülevaate järjekorras juba kuuenda, 2020. aasta augustikuus läbi viidud keskkonnateadlikkuse uuringu tulemustest. Andmekogumise viis läbi Turu-uuringute AS, küsitledes üle Eesti 1001 vähemalt 15-aastast elanikku. Küsitlusankeedi väljatöötamisse ja andmete analüüsi olid kaasatud teadurid Tallinna Ülikooli ökoloogia keskusest ja haridusteaduste instituudist.

Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile

- Eesti keskkonnaseisundit hindab 82% elanikkonnast heaks ning 13% halvaks (2018. aastal vastavalt 84% ja 9%). Selge seisukoht puudub 5%-l vastajaist.
- Erinevatest keskkonnavaldkondadest on elanike rahulolu kõrgeim seoses võimalustega tutvuda Eesti loodusega loodus- ja matkaradadel (94% peab olukorda heaks), kaitsealade piisavusega (vastavalt 83%), välisõhu puhtusega (76%), puhta joogivee kättesaadavusega (71%) ning jäätmeveo korraldusega (71%). Lähtudes suhtelisest rahulolust (hinnangute keskväärtustest) hinnati kõrgelt ka keskkonnahariduse taset lasteaedades ja koolides. Kõige vähem ollakse rahul mere puhtuse (58% peab olukorda halvaks) ning metsade majandamise jätkusuutlikkusega (vastavalt 52%). Suhteline rahulolematuse on kõrge ka maavarade kaevandamise jätkusuutlikkusega (4-palli skaalal keskmine hinne 2,44).
- Kuigi hinnangud Eesti keskkonnaseisundile tervikuna on võrreldes 2018. aastaga muutunud pisut kriitilisemaks, on rahulolu erinevate keskkonnavaldkondade olukorraga võrreldes 2018. aastaga jäänud üldjuhul samale tasemele või pisut paranenud. Võrreldes 2018. aastaga on pisut kasvanud kriitilisus vaid puhta joogivee kättesaadavuse suhtes, pikemas ajalisel võrdluses ka mere puhtuse ja metsade majandamise jätkusuutlikkuse suhtes.
- Lisatähelepanu vajavateks valdkondadeks peetakse jätkuvalt kõige sagedamini veekogude puhtust ning metsade majandamise jätkusuutlikkust, sealjuures on metsandusvaldkonna probleemid muutunud inimeste silmis aasta-aastalt prioriteetsemaks.

Keskkonnainstitutsioonid ja arvamusi

- Keskkonnaministeeriumiga seostub inimestele jätkuvalt kõige enam loodus- ja keskkonnakaitse. Negatiivseid märksõnu mainis Keskkonnaministeeriumiga seoses 4% vastajaist (2018. aastal 5%).

- Küsitluteest 67% ei osanud spontaanselt nimetada ühtegi keskkonnavaldkonna organisatsiooni, mida peab kõige usaldusväärsemaks. Spontaanselt meenusid inimestele kõige usaldusväärsemate keskkonnavaldkonna organisatsioonidena kõige sagedamini Keskkonnaministeerium (9%), Riigimetsa Majandamise Keskus (8%) ning Keskkonnaamet (7%).
- Etteantud keskkonnavaldkonna organisatsioonide nimekirjast hinnati kõige sagedamini usaldusväärseteks Riigi Ilmateenistust (usaldab 76%) ja Eesti Loodusmuuseumi (72%). Võrreldes 2018. aastaga on vähenenud usaldus RMK vastu, mida 2020. aastal hindas usaldusväärseks 53% ning ebausaldusväärseks 29% elanikest.
- Arvamusliidriteks keskkonnateemadel peetakse kõige sagedamini Fred Jüssit (8%), Aleksei Turovskit (6%) ning Marek Strandbergi (4%). 71% küsitluteest ei osanud spontaanselt esile tuua ühtegi nime.

Hinnangud Eesti inimeste keskkonnateadlikkusele

- 81% elanikest nõustub, et viimase paari aasta jooksul on Eesti inimesed muutunud keskkonna suhtes tähelepanelikumaks ja hoolivad loodusest rohkem (2018. aastal 76%). Samas peab Eesti inimesi keskkonnateadlikeks vaid 65% ning mitte keskkonnateadlikeks 30% küsitluteest (võrreldes 2018. aastaga olulisi muutusi pole). Sellest võib järeldada, et muutusi inimeste keskkonnateadlikkuses küll tunnetatakse, kuid siiski ei peeta taset, kuhu tänaseks jõutud, sageli veel piisavaks.
- Keskkonnateadlikkusega seostatakse esmajoones hoolimist loodusest, keskkonna hoidmist, huvi keskkonnahoiu vastu, rohelist eluviisi, vastutustundlikkust, taaskasutus-elustiili, korrektset jäätmete käitlemist (prügi koristamine ja sorteerimine), informeeritust keskkonnateemadest ning kriitilist mõtlemist.

Keskkonna-alased hoiakud

- Võrreldes 2018. aastaga on elanikkonnas vähenenud arvamused, et inimesed on määratud valitsema ülejäänud looduse üle (väitega mittenõustujate osakaal on kasvanud 60%-lt 70%-ni) ning omavad õigust muuta looduskeskkonda oma vajadustest lähtuvalt (väitega mittenõustumine kasvanud 59%-lt 68%-ni). Valdav osa Eesti elanikest ei pea inimest liigina ülimuslikuks, pidades õigeks arvestada looduskeskkonna kujundamisel ka teiste liikide õigust elule. Samuti teadvustab enamuse elanikest inimtegevuse kahjulikku mõju keskkonnale ning sellest tulenevat ökoloogilise kriisi ohtu. Loodusressursside piiratust teadvustab 2/3 elanikest, kuid samas ollakse valdavalt optimistlikud ressursside piisavuse suhtes, eeldusel, et inimesed õpivad neid kasutama.
- Selles osas, kas globaalses mõttes on Eesti keskkonnamõju tühine või mitte, on arvamused jätkuvalt vastukäivad. Elanikest 39% (2018. aastal 30%) arvab, et

globaalses mõttes on Eesti elanike negatiivne keskkonnamõju tühine (enamasti põhjendati seda Eesti väiksuse ning siinse keskkonna hea seisundiga). 30% elanikest ei pea Eesti elanike negatiivset keskkonnamõju tühiseks (enamasti toodi siin põhjenduseks, et iga mõju on oluline, et globaalses mõttes ka väikesed mõjud lõpuks kumuleeruvad ning et Eesti keskkonnaseisund on halb). Asjaolu, et 39% elanikest peab Eesti keskkonnamõju tühiseks, näitab, et teadmised sellel teemal on jätkuvalt puudulikud.

- Valdav osa (76%) elanikest toetab haruldaste liikide kaitsmist Eesti looduses (2018. aastal 68%), tuues kõige sagedamini põhjenduse, et loodusliku tasakaalu säilimiseks on oluline nii iga liik üksikuna kui ka liigirikkus üldiselt. Elanikest 2% arvab, et haruldasi liike pole mõtet Eesti looduses kaitsta, ning seda esmajoonel põhjusel, et toimima peaks looduslik valik.
- Selgitamaks inimeste arusaamu argitegevuste mõjust keskkonnale, kirjeldati vastajale olukorda, kus üks naaber niidab muru sageli, teine aga harva, ning paluti leida põhjendusi kummagi käitumisele. Vaid kolmandik küsitletutest oskas seostada vähest muruniitmist keskkonnakaitselistel põhjustega. See näitab, et oma teadmisi ei osata panna igapäevaelulisse konteksti – päriselulises kontekstis ei tunta keskkonda kahjustavaid tegevusi ära ning ei osata hinnata enda tegevuse seost ja mõju keskkonnale.
- Elektritootmise juures peab 47% (2018. aastal 50%) elanikest esmatähtsaks, et see oleks keskkonnale võimalikult väikese kahjuga. Odavus on esmatähtis 26 protsendi ning sõltumatus välismaistest allikatest 27 protsendi elanike jaoks. Kuni 2018. aastani oli keskkonnasõbralikkuse tähtsustajate osakaal kasvutrendis, kuid tänaseks on see peatunud.

Elanike keskkonnateadlikkus

- 80% elanikest peab end keskkonnateadlikuks, 19% mitte keskkonnateadlikuks ning 2% ei oska oma keskkonnateadlikkusele hinnangut anda. Võrreldes 2018. aastaga on inimeste kriitilisus oma keskkonnateadlikkuse suhtes kasvanud, mis võib olla tunnistuseks kasvanud ootustest (inimesed tunnetavad keskkonnaprobleemide prioriteetsust ja kompleksust ning on sellest tulenevalt kriitilisemad ka iseenda teadmiste taseme suhtes).
- Elanikest 83% on mõne keskkonnaprobleemi pärast muret tundnud, sealjuures 6% peaaegu kogu aeg, 18% sageli, 40% aeg-ajalt ning 19% harva. Keskkonnaprobleemidena, mille üle on muret tuntud, nimetati kõige sagedamini looduse reostust ja saastatust, metsade majandamist/liigset raiet ning veekogude reostust.
- Keskkonnasäästlikest tegevustest on elanikud kõige enam omaks võtnud prügi ja jäätmete keskkonnasõbraliku käitlemise. Samuti planeerib suurem osa inimestest toidu ostmist hoolikalt, et vältida ülejääkide äraviskamist. Ligikaudu 2/3 elanikest väldivad sageli kilekottide või plastist ühekordsete nõude või joogikõrte kasutamist, 59% kaalub sageli iga ostu sooritamist hoolikalt, ligikaudu pooled eelistavad

autoga sõitmisele keskkonnasõbralikumaid alternatiive (liikuda jala, ratta või ühistranspordiga), pigem parandavad/lasevad parandada olemasolevat asja kui ostavad uue, eelistavad osta võimalikult pika kasutusajaga tooteid või väldivad ülepakendatud toodete ostmist. Alla kolmandiku elanikest ostab sageli kasutatud riideid või tarbeesemeid, öko/mahe/ausa kaubanduse märgisega toidukaupu või ökomärgisega rõivaid/puhastusvahendeid või on vähendanud liha söömist. Keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes (nt vabatahtlik töö, talgud) on osalenud kokku 46% elanikest ning sageli on seda teinud 8%. Võrreldes 2018. aastaga on pea kõiki keskkonnasäästlike tegevusi sageli harrastavate inimeste osatähtsus kasvanud, sealjuures kõige enam on sagenenud plastist ühekordsete nõude ja joogikõrte kasutamise vältimine ning ohtlike jäätmete kogumispunkti viimine.

- Ametiasutustes on keskkonnasäästlikest praktikatest kõige enam levinud prügi liigiti kogumine (märkis 72% töötavatest või õppivatest vastajatest), säästlik paberi kasutamine (68%) ning säästlik energia ja vee kasutamine (67%). Võrreldes 2018. aastaga mainiti erinevate keskkonnasäästlike praktikate rakendamist ametiasutustes tänavu sagedamini ning vähenenud on nende inimeste osakaal, kes praktikate rakendamisele hinnangut anda ei osanud. See näitab, et keskkonnasäästlike praktikate märkamine on suurenenud.
- Elanikest 43% tahaks elada senisest keskkonnasäästlikumalt, põhjendades seda soovi murega järeltulevate põlvete ning oma ökoloogilise jalajälje pärast, sooviga hoida (puhast) loodust/keskkonda ning tervist. Inimesed, kes veel keskkonnasäästlikumalt elada ei tahaks (17% küsitletutest), arvasid enamasti, et pingutavad juba praegugi piisavalt.
- Valdav osa inimestest tunnetab oma vastutust keskkonnaprobleemide tekkes (iseennast peab otseselt või kaudselt keskkonnaprobleemide eest vastutavaks 91% elanikest) ning peab võimalikuks isiklikult nende vältimisse ja lahendamisse panustada (80%). Samas keskkonnaprobleemide mõju tajumine on pisut ähmasem: sellega, et keskkonnaprobleemid mõjutavad lähemas tulevikus oluliselt tema igapäevaelu, nõustub 76% elanikest. Samuti tasub märkida, et kuigi 84% inimestest tunnetab kohustust panustada keskkonnaprobleemide ennetamisse ja lahendamisse, tunnevad sisemist vajadust selleks vähemad – 68%.
- Elanikest 35% sõnul on nad viimase 12 kuu jooksul püüdnud kedagi veenda keskkonnasäästlikumalt käituma (2018. aastal 28%). Enamasti on teistele märkusi tehtud prügi maha viskamise või selle sorteerimata jätmise pärast.
- Kõige enam motiveerib elanikke keskkonnasäästlikult elama oodatav kasu tervisele, looduse tasakaalu säilimine ning teiste liikide ellujäämine – väga või pigem motiveerivaks peab neid põhjusi enam kui 90% elanikest. Kõige harvemini märgiti motivaatorina keskkonnasäästliku eluviisi odavust (52%) – ilmselt on põhjuseks see, et keskkonnasäästlikku eluviisi üldjuhul odavaks ei peeta (keskkonnasäästlikkust seostatakse öko- ja mahetoodete ostmisega, mis on hinnalt kallimad).
- Keskkonnasäästlikuma eluviisi takistustena märgiti kõige sagedamini, et see eeldaks laiemaid ühiskondlikke muutusi (27%), igapäevaelu (elukoht, töökoht)

korraldus ei võimalda keskkonnasäästlikku eluviisi (21%), teadmised ja oskused pole piisavad (21%), ei teata kindlalt, kas kõik keskkonnasäästlikuna näidatud tegevused seda ka tegelikult on (20%) ning oma tegevustes ei suudeta olla järjekindlad (19%).

Keskkonnaalane informeeritus

- Keskkonnahariduslikest tegevustest on ootuspäraselt kõige levinum lihtsalt looduses ajaveetmine – viimase 12 kuu jooksul on looduses käinud 86% elanikest. Mõnda keskkonnahariduslikku asutust külastanud 43% ning loodus- ja keskkonnateemalistel üritustel osalenud 24% elanikest. Võrreldes 2018. aastaga on pisut kasvanud looduses korduvalt aega veetnute ja keskkonnahariduslikke asutusi korduval külastanute osatähtsus.
- 55% elanikest hindab oma informeeritust keskkonnateemadest heaks (2018. aastal 47%) ning 42% halvaks. Keskkonna-alane teave pakub inimestele huvi eeskätt oma kodukoha või kogu Eestiga seoses (üle 90% peab infot oluliseks, sealjuures 54–56% väga oluliseks), huvi Euroopa või kogu maailma keskkonnaseisundit puudutava info suhtes on madalam (üle 80% peab infot oluliseks, sealjuures 34% väga oluliseks). Viimase kaheksa aasta jooksul on huvi oma kodukoha keskkonnaseisundi-alase info vastu püsinud stabiilselt kõrgena, kuid huvi kogu Eesti, Euroopa või kogu maailma keskkonnateemade vastu on suurenenud.
- Keskkonnateemadeks, mille kohta soovitakse teavet saada, on kõige sagedamini veekogude, joogivee ja õhu puhtus, ilm/kliima ning jäätmete käitlemine. Küsitluteest 54% oma infovajadusi täpsustada ei osanud, mis viitab sellele, et keskkonnateemasid ei peeta igapäevaselt aktuaalseks või isiklikult oluliseks.
- Võrreldes 2018. aastaga on hinnangud kogu Eestit puudutava keskkonnaalase info kättesaadavusele langenud – kui 2018. aastal pidas 72% elanikest sellist teavet täiesti või pigem kättesaadavaks, siis 2020. aastal vastavalt 65%. Nende inimeste osakaal, kelle arvates info pigem pole/üldse pole kättesaadav, on kasvanud 13%-lt 21%-ni.
- Oma kodukohta puudutavatest keskkonnavaldkondadest on valdav osa elanikest rahul info kättesaadavusega ilmaprognooside ja -hoiatuste, pakendite/klaastaara ja ohtlike jäätmete äraandmise, jäätmete sortimise nõuete ning loodus- ja matkaradade paiknemise osas (enam kui 80% elanikest peab infot kättesaadavaks). Kõige enam on elanike arvates probleeme info kättesaadavusega joogivee ja õhu kvaliteedi, veekogude puhtuse, võimalike keskkonnareostuse allikate ja mürataseme kohta. Võrreldes 2018. aastaga on hinnangud info kättesaadavusele viimati mainitud valdkondade osas pisut langenud. Pisut on paranenud hinnangud loodus- ja matkaradade asukohti ning vanade rehvide äraandmise võimalusi puudutava info kättesaadavusele.
- Keskkonnainfot saadakse kõige sagedamini massimeediakanalitest (kõige sagedamini televisioonist) ning sõpradelt, perelt või tuttavatelt. Viimase kaheksa

aasta jooksul on infokanalitena enam olulisust omandanud uudisteportaalid ja sotsiaalmeedia. Keskkonnainstitutsioonide veebilehtedest on kõige suurema külastatavusega Riigi Ilmateenistuse veebileht, mille külastatavus on nelja aasta vältel ka pisut suurenenud (34%→38%).

- Takistusi keskkonnainfo kättesaamisel on kogenud 3% elanikest (2018. aastal 2%), kes tõid probleemina esile üldist infopuudust, venekeelse info puudust ning suutmatust/oskamatust infot leida (mis kohati tulenesid vähestest internetikasutamise oskustest).

Osalemine keskkonnaotsuste tegemisel

- Elanikest 40% peab võimalust kaasa rääkida keskkonnaotsuste tegemisel enda jaoks oluliseks (2018. aastal samuti 40%). Võrreldes 2018. aastaga on kasvanud nende elanike osakaal, kes peavad keskkonnaotsuste juures kaasa rääkimise võimalust enda jaoks ebaoluliseks (46%→53%). Muutus on toimunud hinnangu andmata jätnute osakaalu vähenemise arvelt (14%→8%).
- Osavõtt keskkonnaotsuseid mõjutavatest tegevustest on võrreldes 2018. aastaga kasvanud: mõnes keskkonnaotsuseid mõjutavas tegevuses on kahe aasta jooksul osalenud 32% elanikest (2018. aastal 22%). Enamasti on see seisnenud suhtlemises mõne keskkonnavalase probleemi asjus teiste elanikega ja probleemi selgitamises (16%) ning osalemises keskkonnateemalistes aruteludes sotsiaalmeedias (11%).
- Oma võimalusi rääkida kaasa keskkonnaotsuste tegemisel kohaliku omavalitsuse tasandil peab heaks 13% elanikest (2018. aastal 9%) ning riiklikul tasandil vastavalt 5% (2018. aastal 4%). Osalemist keskkonnaotsuste tegemisel takistab inimeste hinnangul kõige sagedamini ajapuudus ning vähene usk oma tegevuse mõjusse.

Metsandus

- Metsade väärtust nähakse eelkõige selles, et need toodavad puhast õhku ning pakuvad meeldivat keskkonda puhkamiseks. Samuti väärtustatakse metsi kui puhast elukeskkonda, mis tagab liigirikkuse ning pakub inimestele ka otsest kasu (nt metsaandide ja puidu näol).
- 57% elanikest on enda hinnangul kursis Eesti metsi puudutavate teemadega ning 36% mitte. Valdav osa (73%) Eesti elanikest tunnetab metsade tähtsust oma vaimse ja füüsilise heaolu tagajana (2018. aastal 76%) ning 71% mõistab, et saab igapäevaselt osa metsade poolt pakutavatest hüvedest. Oma isiklikku vastutust metsade säilimise eest tunnetatakse vähem – vaid 45% küsitletutest arvab, et tema tegevus mõjutab Eesti metsade seisundit (2018. aastal 35%). Elanike võimalusi osaleda metsi puudutavate otsuste tegemisel peab 30% elanikest piisavaks ning 51% ebapiisavaks.

Kliima

- Elanikest 41% on oma hinnangul hästi ning 50% halvasti kursis kliimamuutuste mõjudega Eesti keskkonnale. Kliima-alast teavet hinnatakse siiski üldjuhul raskesti hoomatavaks, muutlikuks ning vastuoluliseks.
- Elanikest 77% hinnangul muutub maa kliima nii looduslikel põhjustel kui inimtegevuse tagajärjel ning 12% hinnangul ainult inimtegevuse tagajärjel. Seega teadvustab valdav osa elanikest inimmõju rolli kliimamuutustes. Elanikest 6% arvab, et maa kliima muutub ainult looduslikel põhjustel, ning 1% arvates kliima ei muutu. Selge arvamus antud küsimuses puudub 4%-l elanikest.
- Kliimamuutuste teket seostatakse kõige sagedamini lageraiega (märkis 65%) ning bensiini- või diiselmootoriga autodega sõitmisega (63%). Kliimamuutuste leevendamise võimalustena nähti kõige sagedamini tarbimise üleüldist vähendamist (märkis 56% küsitletutest), autosõitude vähendamist (45%) ning energiasäästu pakkuvate ehituslahenduste kasutamist (40%).
- Kliimamuutuste tagajärgedena, mis veel sel sajandil avalduda võivad, nimetati spontaanselt kõige sagedamini kliima soojenemist, liustike sulamist, tormide, tornaadode, üleujutuste või maalihete esinemist ning aastaaegade muutumist. Etteantud nimekirjast peeti kliimamuutuste tagajärgedeks kõige sagedamini torme ja üleujutusi (70%), metsatulekahjude sagenemist (62%), kuumalaineid (60%), ookeani veetaseme tõusu (58%) ning puhta joogivee puudust (52%). Elanikest 88% peab kliimamuutusi tõsiseks probleemiks maailmas tervikuna ning 56% peab neid tõsiseks probleemiks Eesti jaoks (2016. aastal 41%).
- Ankeedis toodud ekstreemsetest ilmastikunähtustest tunnetati kõige tõenäolisemat ohtu tugevates tormides – 48% Eesti elanikest arvab, et need võivad järgneva kümne aasta jooksul olla ohuks tema elule, varale, sissetulekule või hobidega tegelemisele. Üsna sageli peeti tõenäoliseks ka kuumalainetest (vastavalt 36%) või lumikatte vähenemisest (34%) tulenevaid ohte. Võrreldes 2016. aastaga on ohutunnetus eelpool nimetatud kolme ilmastikunähtuse suhtes kasvanud. Kõige harvemini tunnetati ohtu üleujutustes (26%).
- Äärmuslike ilmastikunähtuste esinemise puhul vajaks enda hinnangul tõenäoliselt ametiasutuste abi 19% elanikkonnast (sama oli tulemus ka 2016. aastal). Elanikest 38% arvab, et tuleb tõenäoliselt ise või sugulaste-tuttavate abiga toime (2016. aastal 53%) ning 43% ei oska selget seisukohta võtta (2016. aastal 27%). Eesti riigi valmisolekut tulla toime äärmuslikest ilmastikuoludest tingitud hädaolukordadega peab 43% elanikest heaks ning 37% halvaks. Võrreldes 2016. aastaga on ebakindlus antud küsimuses pisut kasvanud – vähenenud on riigi valmisolekut heaks hindavate inimeste osakaal ning samas kasvanud selge arvamuseta inimeste arv.

Keskkonnateadlikkuse indeks

- Keskkonnateadlikkuse indeks koondab elanike keskkonnavalaseid hoiakuid ning hinnanguid oma keskkonna-alasele teadlikkusele ja keskkonnasäästlikele harjumustele. Indeksi maksimaalne väärtus on 100 punkti, minimaalne väärtus 0 punkti.
- Alates 2016. aastast on keskkonnateadlikkuse indeksi väärtus pidevalt kasvanud: 2014. aastal oli indeksi väärtus 37,5 punkti, 2016. aastal 42,0 punkti, 2018. aastal 43,5 punkti ning 2020. aastal 47,0 punkti.
- Indeksi väärtuse kasv võrrelduna 2018. aastaga on tingitud sellest, et suurenenud on nende elanike osakaal, kes käituvad sageli keskkonnasäästlikult (sorteerivad prügi, eelistavad keskkonnasäästlikku transporti, ostavad öko/mahe/kasutatud tooteid, väldivad kilekottide kasutamist) ning teevad seda keskkonnakaitselistel kaalutlustel.

Erinevused taustrühmades

- Sarnaselt varasemate uuringutega leidis ka seekordses uuringus kinnitust naiste kõrgem keskkonnateadlikkus. Võrreldes meestega tunnevad naised keskkonnaprobleemide üle enam muret, käituvad keskkonnasäästlikumalt ning tajuvad selgemalt ka oma võimalusi, kohustust ning vajadust panustada keskkonnaprobleemide ennetamisse ja lahendamisse. Mehed suhtuvad keskkonnaprobleemidesse muretumalt kui naised ning on vähem motiveeritud ka muutma oma käitumist keskkonnasäästlikumaks, nähes takistusi oma igapäevaelu korralduses ning kaheldes oma teadmiste-oskuste piisavuses ja keskkonnasäästlikkuse alase teabe paikapidavuses.
- 15–29-aastased hindavad nii iseenda kui ka teiste inimeste keskkonnateadlikkuse taset kriitilisemalt kui ülejäänud vanuserühmad. Uuring kinnitab, et noorte hoiakud on kohati vähem loodushoidlikud ning nende mure keskkonnaprobleemide pärast madalam kui elanikkonnas tervikuna (kuigi näiteks usk ökoloogilise kriisi võimalikkusesse on madalaim hoopis 65-aastaste ja eakamate seas). Samas väljendavad noored keskmisest kõrgemat teadlikkust kliimamuutustest ning teadvustavad enam selle probleemiga tegelemise vajalikkust, olles ka eakatest aktiivsemad osalema keskkonnaotsuseid mõjutavates tegevustes.
- Kõige motiveeritumad on oma käitumise keskkonnasäästlikumaks muutmisel 30–49-aastased, kõige vähem motiveeritud aga 65-aastased ja eakamad, kes hindavad ka oma võimalusi ning kohustust panustada keskkonnaprobleemide ennetamisse ja lahendamisse väiksemaks kui noored. Noored tunnetavad põhilise takistusena keskkonnasäästlikuma eluviisi viljelemisel oma teadmiste ja oskuste ebapiisavust, kuid samas on küllaltki levinud ka arvamus, et keskkonnasäästlikum eluviis eeldaks laiemaid ühiskondlikke muutusi.
- Üks tugevamaid mõjutegureid keskkonnateadlikkuse kujunemisel on haridus. Kõrgharidusega inimeste vaated on keskmisest loodushoidlikumad, arusaam

ökosüsteemide toimimisest terviklikum ning enesehinnanguline käitumine keskkonnasäästlikum kui madalama haridusega inimestel. Samuti väljendavad kõrgharidusega inimesed keskkonnaprobleemide ennetamise ja lahendamise osas vastutustundlikumat suhtumist ning aktiivsemaid hoiakuid kui madalama haridusega inimesed.

- Sarnaselt varasemate uuringutega eristub ka seekord regioonidest Kirde-Eesti, kus rahulolematust teatud valdkondadega (nt välisõhu ja veekogude puhtus, tööstusettevõtete tegevus keskkonna saastamise vältimisel, keskkonnahariduse tase) on kõrgem kui Eestis keskmiselt. Kirde-Eesti elanike negatiivsemad hinnangud on mõistetavad – sealne tööstus avaldab kohalike elanike tervisele mõju (eriti problemaatiline ongi välisõhu puhtus) ning elanikud tunnetavad seda. Motivatsioon panustada keskkonnaprobleemide vältimisse ja lahendamisse on regiooniti kõrgeim Lõuna-Eestis, madalaim aga Tallinnas. Keskmisest loodushoidlikumate hoiakute poolest eristuvad Kesk-Eesti elanikud.
- Kuigi muukeelsed inimesed hindavad oma keskkonnateadlikkust pisut kõrgemalt kui eestikeelsed inimesed, ei leidnud uuringu põhjal kinnitust, et nende vaated oleksid loodushoidlikumad ning enesehinnanguline käitumine keskkonnasäästlikum kui eestikeelsetel elanikel. Pigem kipub asi olema vastupidine. Uuringu andmetel tunnetavad muukeelsed elanikud oma võimalusi, kohustust ning sisemist vajadust panustada keskkonnaprobleemide vältimisse ja lahendamisse väiksemana kui eestikeelsed inimesed. Probleemi üks algetest võib peituda ka keskkonnahariduse tasemes, milles muukeelsed tajuvad sagedamini puudujääke kui eestikeelsed inimesed. Kuigi muukeelsete inimeste hinnangud keskkonna-alase info kättesaadavusele on nelja aasta vältel paranenud, on keskkonna-alase teabe kanalite valik muukeelse elanikkonna jaoks jätkuvalt kitsam kui eestikeelsel. Eraldi probleemiks on muukeelsete inimeste kõrgem osalusheitumus (väiksem aktiivsus keskkonnateemadel kaasarääkimisel ning tunnetatud võimaluste puudumine).

Tulemused

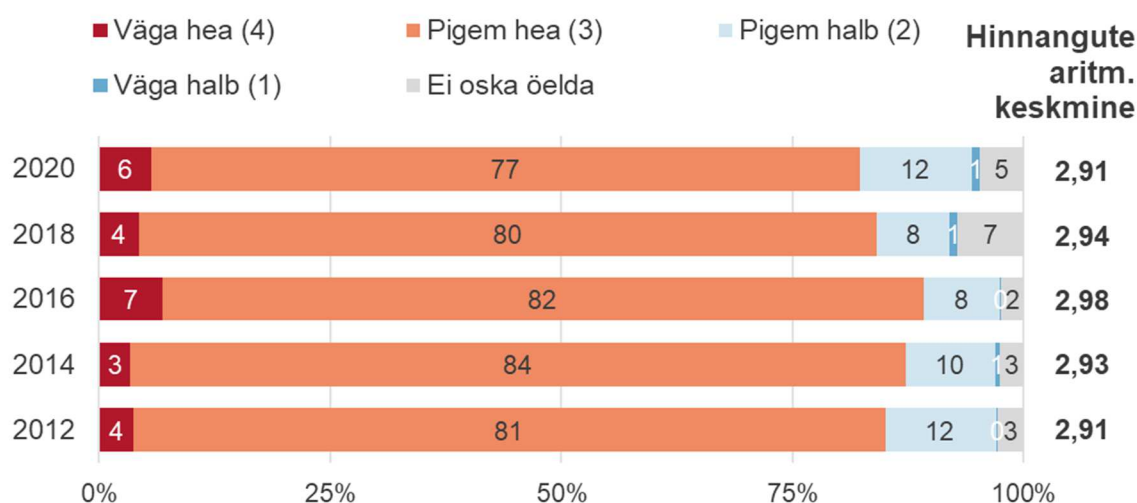
1. Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile

Esimese teemana käsitleme elanike hinnanguid Eesti keskkonnaseisundile, anname ülevaate, mis on elanike arvates hetkel kõige olulisemad keskkonnaprobleemid Eestis ning kui heaks peetakse erinevate keskkonnavaldkondade hetkeolukorda.

1.1. Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile tervikuna

Eesti keskkonnaseisundit tervikuna hindab 82% elanikkonnast heaks, sealjuures 6% väga heaks ja 77% pigem heaks. Pigem halvaks peab Eesti keskkonnaseisundit 12% ning väga halvaks 1% elanikkonnast (Joonis 3). Võrreldes muu maailma üldise keskkonnaseisundiga on Eesti keskkonnaseisund ka ekspertide hinnangul hea, seega on elanikkonna hinnang siinkohal küllaltki adekvaatne.

Joonis 3. Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile, 2012–2020 võrdlus (% ja aritmeetilised keskmised, n =kõik vastajad)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 4-palli skaalal, kus 4=väga hea ja 1=väga halb.

Kui perioodil 2014–2016 elanike hinnangud Eesti keskkonnaseisundile mõnevõrra paranesid, siis viimase nelja aasta vältel on suhtumine muutunud taas pisut kriitilisemaks. Eesti keskkonnaseisundit halvaks pidavate inimeste osakaal on võrreldes 2018. aastaga suurenenud 4 protsendipunkti võrra. Ilmselt on siin üheks põhjuseks ka negatiivse info domineerimine – keskkonnaseisundi üldise halvenemise olukorras tõusevad

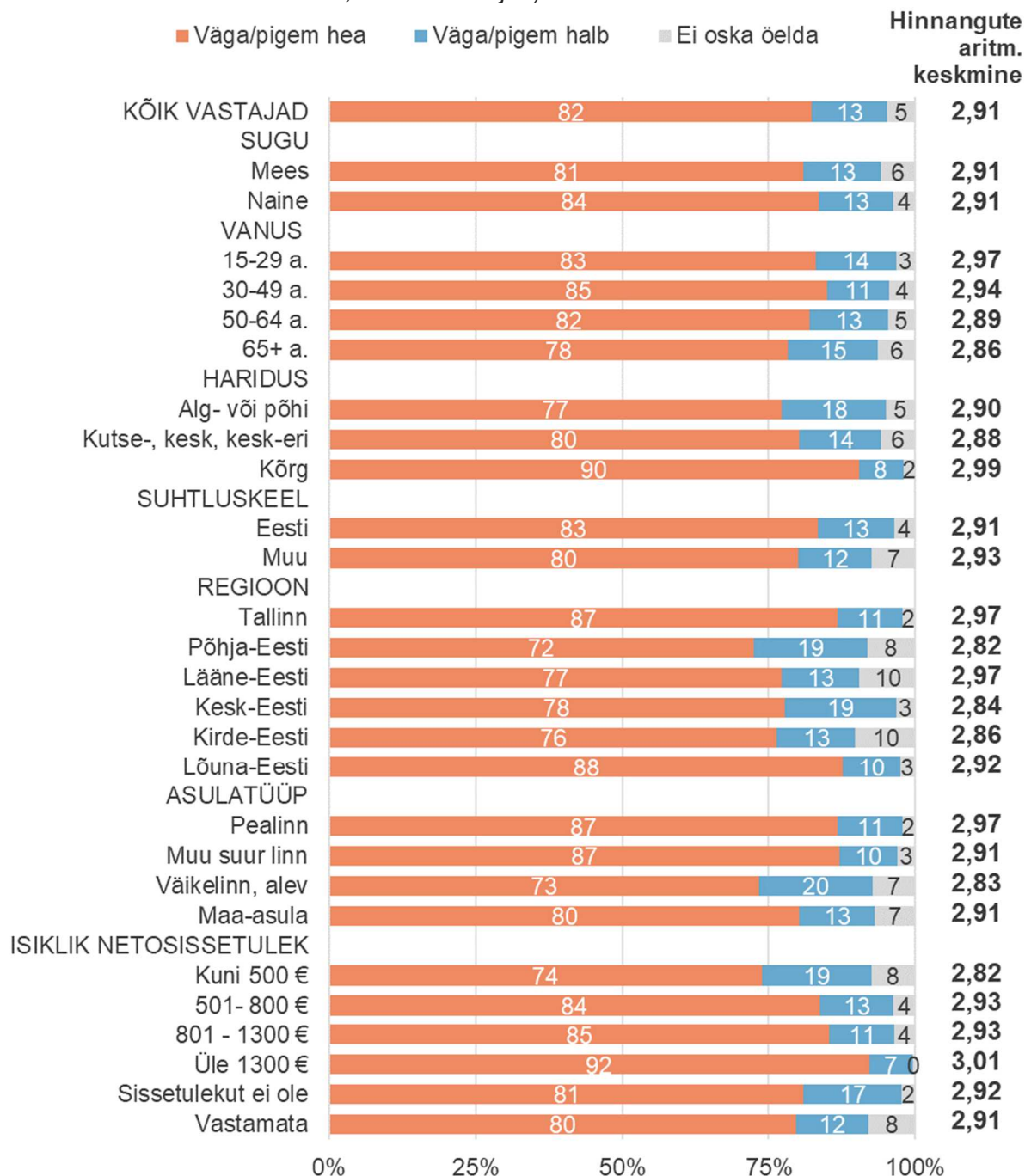
keskkonnateemad meedias esile sagedamini ning negatiivsemas võtmes, mis kandub ka elanikkonna hinnangutesse.

Taustühmade võrdlus näitab, et arvamused Eesti keskkonnaseisundist erinevad nii haridus- ja sissetulekurühmade võrdluses kui ka regiooni (Joonis 4). Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile on seda positiivsemad, mida kõrgem on hindaja (isiklik) sissetulek või haridustase. Kõrgharidusega inimestest peab Eesti keskkonnaseisundit väga või pigem heaks 90%, madalama haridusega inimestest aga 80%. Sissetulekurühmade võrdluses on erinevus positiivse hinnangu andnute osakaaludes madalaima ning kõrgeima sissetulekuga rühmade vahel 18 protsendipunkti. Erinevus tuleneb nii negatiivse hinnangu andnute kui ka kindla seisukohata inimeste kõrgemast osakaalust madala sissetuleku või haridusega inimeste seas. Siiski on ka sel juhul, kui jätta kõrvale selge seisukohata vastajad ning võrrelda hinnanguid skaala keskväärtuste alusel, erinevused võrdlusrühmade vahel statistiliselt olulised.

Asjaolu, et keskkonnaseisundit hindavad keskmisest positiivsemalt kõrghariduse ja/või kõrge sissetulekuga inimesed, võib olla põhjendatav selliste elanikkonnarühmade tõenäoliselt mõningase parema valmisoleku, enamate ressursside ning väiksema haavatavusega muutustega kohanemise vajaduse korral. Samuti tuleb arvestada, et kuna keskkonnaprobleemide põhjusena nähakse ületarbimist, siis hinnang keskkonnaseisundi halvenemisele võib kaudselt viidata paremal järjel inimeste enda panusele nende probleemide tekkimises, mis võib kõrge sissetulekuga inimesi suunata nende probleemide pisendamisele.

Regioonide võrdluses on positiivsete hinnangute osakaal kõrgeim Tallinnas (87%) ja Lõuna-Eestis (88%), madalaim aga Põhja-Eestis (72%). Kirde-Eestis, kus veel 2018. aastal olid arvamused Eesti keskkonnaseisundist kõige kriitilisemad, on seekord hinnangud sarnased kogu Eesti keskmise tasemega. Asulatüüpide võrdluses on negatiivsete hinnangute osakaal jätkuvalt kõrgeim väikelinnades ja alevites (20%).

Joonis 4. Hinnangud Eesti keskkonnaseisundile taustrühmade võrdluses (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 4-palli skaalal, kus 4=väga hea ja 1=väga halb.
Skaala keskväärtus on 2,5 palli.

1.2. Kõige olulisemad keskkonnaga seotud teemad

Selgitamaks, milliseid keskkonnateemasid peavad inimesed prioriteetseks, küsiti vastajailt, mis on nende arvates Eestis need keskkonnaga seotud teemad, millega peaks senisest tähelepanelikumalt tegelema. Sama sõnastusega küsimus esitati ka 2016. aasta uuringus. 2018. aasta uuringus oli küsimuse sõnastus pisut erinev (Mis on Teie jaoks kõige olulisemad keskkonnaga seotud teemad Eestis?).

Vastusevariante ei esitatud, vastuseid koguti vabas vormis ning andmetöötluse käigus grupeeriti need sagedamini esinevate teemade alusel (Joonis 5).

Kõige olulisema teemana, millega tegelema peaks, nimetati spontaanselt kõige sagedamini metsade-heinamaade hooldust ja metsaraiet – seda mainis 27% küsitletutest, mida on 10 protsendipunkti võrra enam kui kahe aasta eest. Arvestades seda, et viimastel aastatel on meedias metsateemasid pidevalt kajastatud, on loomulik, et selle teema olulisus on elanike silmis suurenenud. Tähelepanu alla on tõusnud kogukondade kodumetsade lageraie-probleemistik, mistõttu ilmselt üha enam kogukondi tajuvad selgemalt ka oma õigusi neis küsimustes ning vajadust sekkuda.

Sageli mainiti lisatähelepanu vajavate teemade seas ka veekogude reostatust ning -kaitset (13%), jäätmekäitlust (11%, võrreldes 2018. aastaga on ka selle teema mainimine 5 protsendipunkti võrra kasvanud) ning loodushoidu ja -kaitset, looduse reostatust/saastatust (10%). Seega peavad inimesed oluliseks eelkõige valdkondi, millega omavad eeldatavasti vahetut kokkupuudet, samas kui valdkonnad, mis on küll probleemseks, kuid millega puudub vahetu kokkupuude (nt põlevkivitööstus, millega ekspertide hinnangul on seotud suurimad keskkonnaprobleemid), ei jõua inimeste teadvusesse.

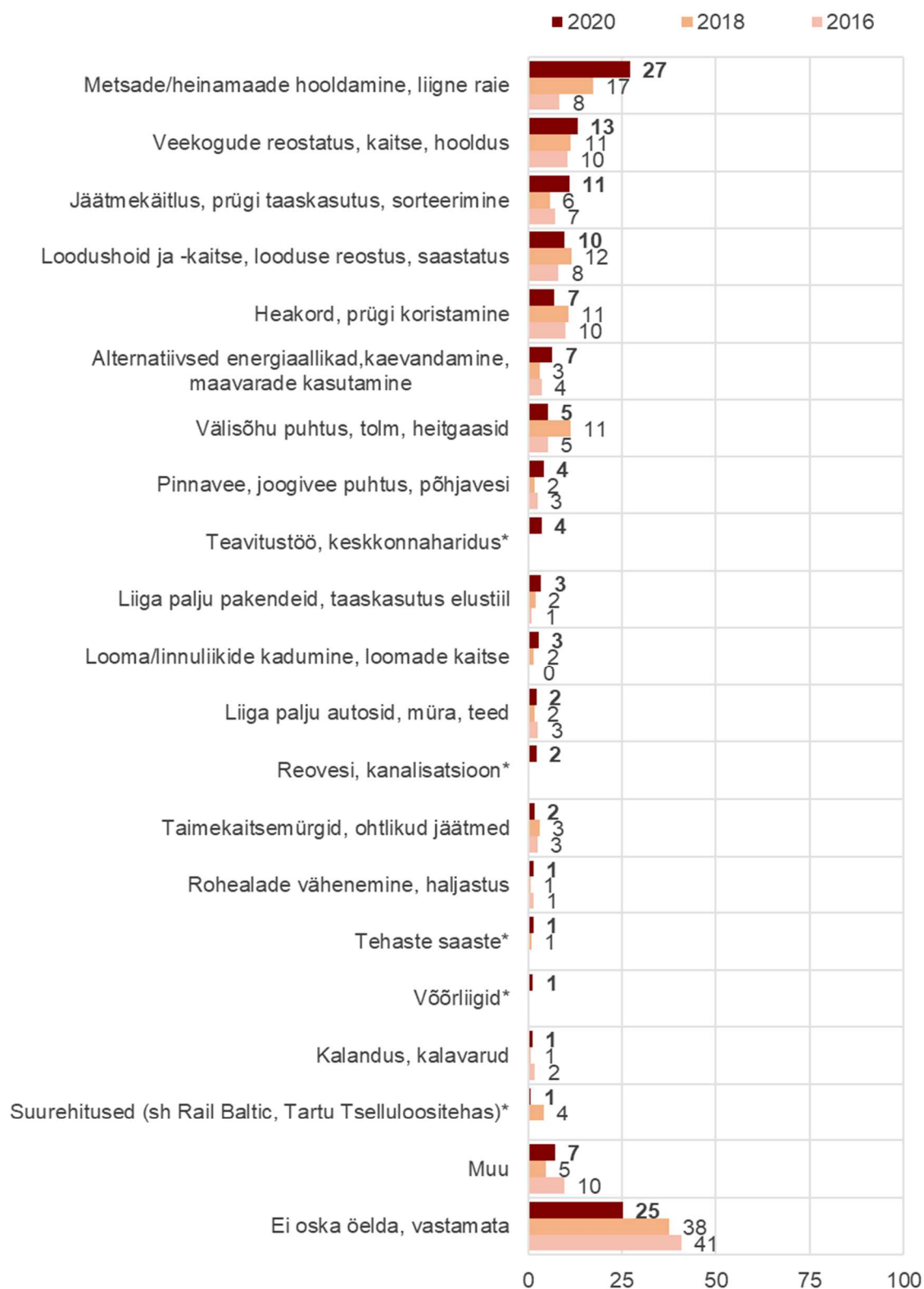
Võrreldes 2018. aastaga toodi tänavu pisut vähem esile vajadust pöörata tähelepanu välisõhu puhtusele ning heakorrale/prügi koristamisele. Uute teemadena kerkisid käesoleval aastal esile teavitustöö ja keskkonnaharidus (4%), reovee puhastamine/kanalisatsioon (2%) ning võõrliikide invasioon (1%) (viimane teema ilmselt seoses Hispaania teetigude levikuga Eestis). Neljandik küsitletutest ei osanud spontaanselt nimetada ühtegi tema jaoks olulist keskkonnaga seotud teemat (varasemates uuringutes on see näitaja olnud kõrgem, küündides 40% ligi).

Metsade/heinamaade hoolduse ja metsaraie teemaga tegelemise vajalikkust tõid keskmisest sagedamini esile Lääne-Eesti elanikud ning maainimesed. Kirde-Eestis mainiti keskmisest sagedamini välisõhu puhtuse ning veekogude reostatusega tegelemise vajalikkust (Kirde-Eesti on Eestis ka ainsaks piirkonnaks, kus põlevkivitööstuse tõttu on välisõhu olukord tajutavaks probleemiks), Kesk-Eestis aga joogivee puhtusega tegelemise vajalikkust. Põhja-Eesti elanikud nimetasid tähelepanu vajavate teemade seas keskmisest sagedamini veekogude reostatust ja kaitset ning reovee puhastamist/kanalisatsiooni.

Jäätmekäitluse ning alternatiivsete energiaallikate/kaevandamise teemasid tõstsid keskmisest sagedamini esile kõrgharidusega inimesed.

Võrreldes muukeelsete elanikega tõid eestikeelsed sagedamini esile metsade majandamise, jäätmekäitluse ning alternatiivsete energiaallikate/kaevandamise teemasid, samas kui muukeelsed tõstsid eestikeelsete elanikega võrreldes sagedamini esile välisõhu puhtust või ei osanud spontaanselt nimetada ühtegi teemat.

Joonis 5. Kõige olulisemad keskkonnaga seotud teemad Eestis, 2016–2020 võrdlus
(spontaansed vastused %, n=kõik vastajad)

* Ajalised võrdlusandmed mõne etapi kohta puuduvad

1.3. Hinnangud keskkonnavaldkondade olukorrale Eestis

Täpsemate hinnangute kogumiseks esitati vastajaile kakskümmend kaks keskkonda puudutavat väidet, mida paluti hinnata lähtuvalt väites kirjeldatud valdkonna olukorrast Eestis. Hinnatavad valdkonnad hõlmasid muuhulgas keskkonna seisundit ja kaitset, jäätmeäitlust ning keskkonnaharidust. Hinnanguid koguti 4-pallisel skaalal, kus 4 tähistas väitega nõustumist ja 1 mittenõustumist. Joonisel 6 on valdkonnad järjestatud hinnanguskaala keskmiste tulemuste põhjal.

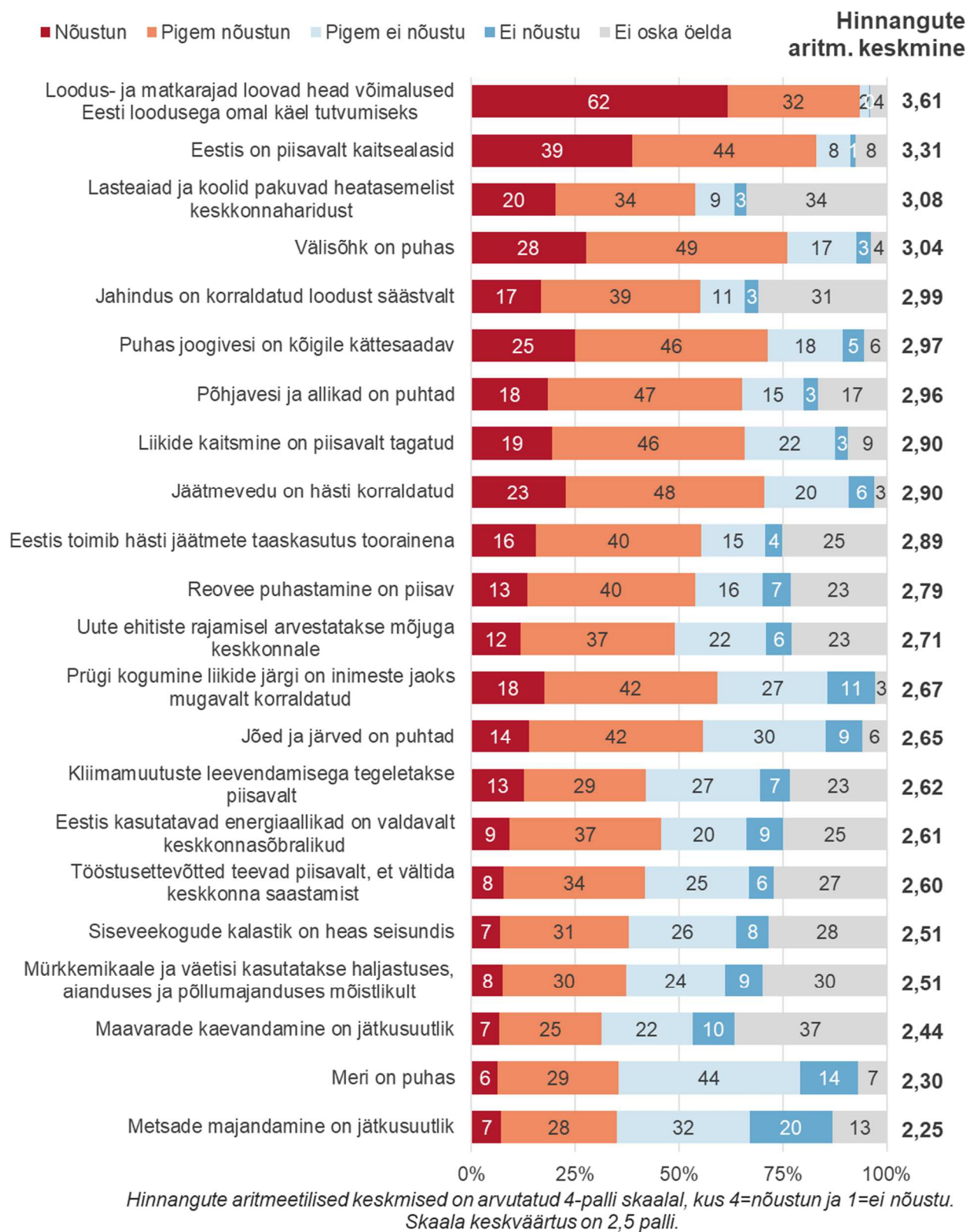
Enamiku valdkondade puhul on positiivseid hinnanguid (st väitega nõustujaid) enam kui negatiivseid (st väitega mittenõustujaid), mis näitab, et üldjoontes ollakse Eesti keskkonnaseisundi ning -kaitsega rahul. Erandiks on kolm valdkonda – mere puhtus ja metsade majandamise ning maavarade kaevandamise jätkusuutlikkus, mille puhul negatiivsete hinnangute osakaal ületab positiivsete hinnangute oma (sama ilmnes ka 2018. aasta uuringus).

Järgnevalt vaatleme hinnanguid keskkonnavaldkondadele lähtuvalt järgmistest näitajatest: (1) negatiivsete ja positiivsete hinnangute osakaal koguvalimis (selgitamaks, millised on valdkonnad, millega kõige suurem osa elanikest on rahul või rahulolematu), ning (2) 4-palli skaalal antud hinnangute aritmeetilised keskmised (selgitamaks, millised on valdkonnad, millega on suhteline rahulolu või rahulolematus kõige suurem).

Lähtudes negatiivse hinnangu andnud vastajate osatähtsusest koguvalimis, on rahulolematus jätkuvalt kõige suurem mere puhtuse (58% peab olukorda halvaks) ning metsade majandamise jätkusuutlikkusega (vastavalt 52%). Metsade majandamise teema esilekerkimine on mõistetav: metsateemad (nt lageraied) on juba pikemat aega olnud meedia tähelepanu all. Läänemere puhtuse teemad kerkivad meedias esile aeg-ajalt, sh sinivetikate vohamisega seotud hoiatussõnumid. Võrreldes 2018. aastaga kajastati 2020. aasta suvel neid teemasid meedias vähem, kuid elanike hinnangud mere puhtusele on jätkuvalt üsna kriitilised, mis viitab, et see probleemistik on inimeste teadvuses püsivalt kinnistunud.

Enam kui kolmandik küsitletutest hindab negatiivselt ka prügi liigiti kogumise korraldust (38%), jõgede ja järvede puhtust (38%) ning kliimamuutustega tegelemise piisavust (35%). Varasemad uuringud on näidanud, et inimeste teadlikkus jäätme sorteerimise vajalikkusest on kõrge (see tegevus seostub inimestele keskkonnateadliku käitumisega kõige enam), mistõttu pannakse tähele ka puudujääke selles valdkonnas (nt konteinerite puudus). Antud probleemile on viidatud ka meedias. Jõgede ning järvede seisund on Eestis üldjuhul hea, kuid käesolevalgi suvel põhjustas suplejatele probleeme sinivetika vohamine veekogudes. Kliimamuutustega tegelemise piisavusele ei osanud veel 2018. aastal 37% elanikest hinnangut anda, kuid tundub, et inimeste teadlikkus antud teemast (ning koos sellega ka kriitilisus probleemi lahendamiseks ette võetud tegevuste piisavuse suhtes) on ajas kasvanud.

Joonis 6. Hinnangud keskkonnavaldkondade olukorrale Eestis (% ning aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Lähtudes positiivsete hinnangute osatähtsusest ollakse kõige enam rahul võimalustega tutvuda loodus- ja matkaradadel omal käel Eesti loodusega (94% peab olukorda heaks, sealjuures 62% andis kõrgeima võimaliku hinnangu), millest võib järeldada, et matkaradade võrgustik Eestis on korraldatud hästi ning ka info kättesaadavus nende kohta on hea. Samuti on rahulolu kõrge kaitsealade piisavusega (vastavalt 83%), välisõhu puhtusega (76%), puhta joogivee kättesaadavusega (71%) ning jäätmeveo korraldusega (71%). Siingi oli negatiivseid arvamusi, ent rahulolevad vastajad jäid suurde enamusse.

Samas on valdkondi, mille seisukorra kohta suur osa vastajatest arvamust avaldada ei osanud – näiteks maavarade kaevandamise jätkusuutlikkus (37% ei oma selget arvamust), lasteaedade ja koolide poolt pakutava keskkonnahariduse tase (34%), jahinduse korraldus (31%), mürkemikaalide ja väetiste kasutamise mõistlikkus haljastuses, aianduses ja põllumajanduses (30%), siseveekogude kalastiku seisund (28%) ning tööstusettevõtete tegevuse piisavus keskkonna saastamise vältimiseks (27%). Ilmselt pole küsitlertel olnud nende valdkondadega kokupuuteid või siis ei hinda nad oma teadlikkust nendest valdkondadest piisavalt heaks, et hinnangut anda – näiteks keskkonnahariduse taseme osas ei pruugi osata kaasa rääkida inimesed, kelle peres pole alaealisi lapsi.

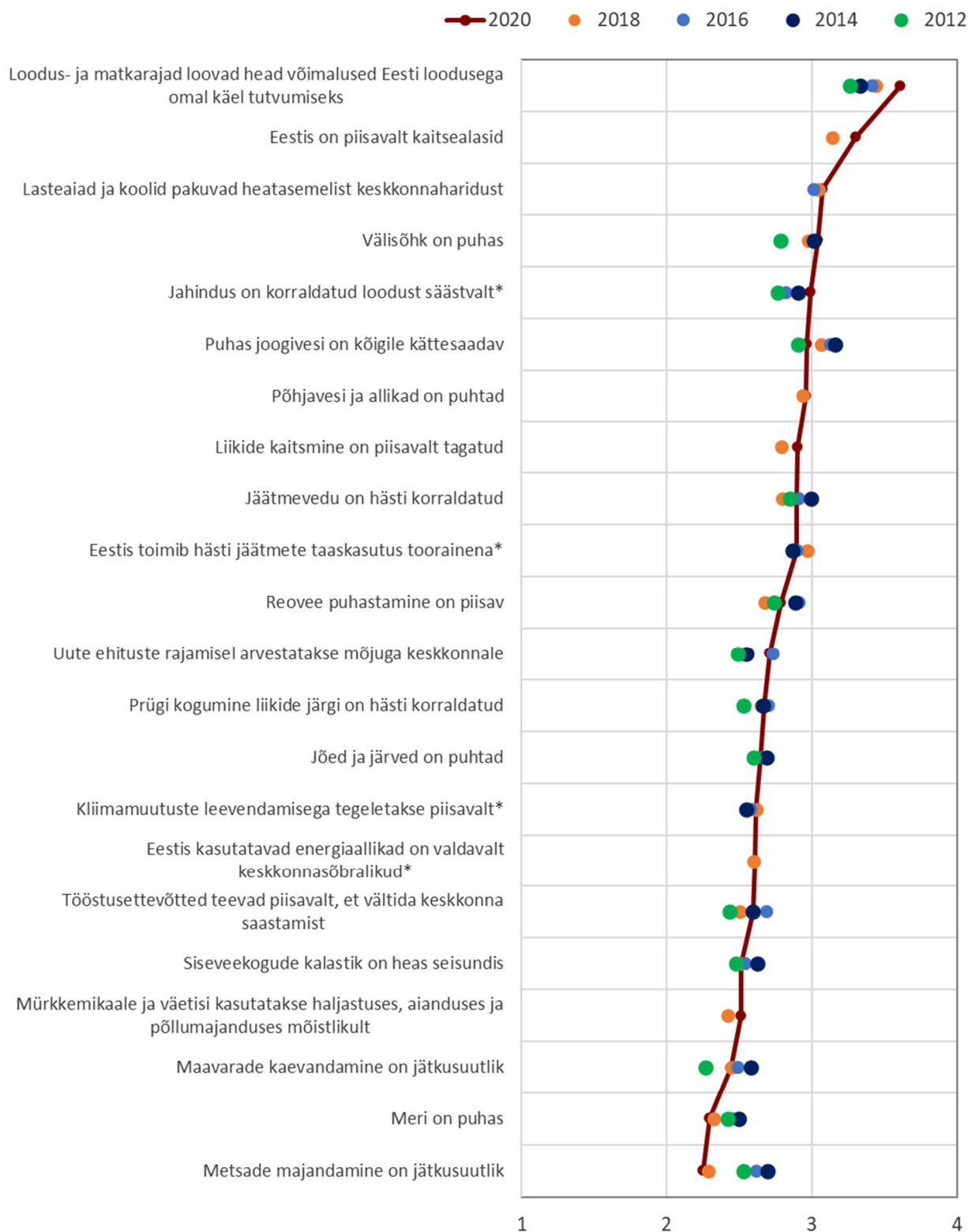
Kuigi maavarade kaevandamise jätkusuutlikkuse hindamisel võiks põlevkivi kaevandamise tõttu eeldada pigem negatiivseid hinnanguid, on elanike arvamused antud valdkonnast küllaltki lahknevad: 31% elanikest hindab olukorda heaks, 32% halvaks ning 37% ei suuda seisukohta võtta. Samasugune segaduses olek ilmneb ka siseveekogude kalastiku seisundi ning mürkemikaalide kasutamise hindamisel.

Võttes aluseks hinnangute skaala keskväärtused, pälvisid keskmiselt kõige paremaid hinnanguid loodus- ja matkarajad, kaitsealade piisavus, keskkonnahariduse tase lasteaedades ja koolides ning välisõhu puhtus. Keskmiselt kõige madalamalt hinnati metsade majandamise ja maavarade kaevandamise jätkusuutlikkust ning mere puhtust. Nimetatud aspektide puhul jäid hinnangute keskväärtused alla skaala keskpunkti ehk alla 2,50 palli.

1.3.1. Ajaline võrdlus

Võrreldes 2018. aastaga on hinnangud erinevate keskkonnavaldkondade seisukorrale jäänud üldjuhul samaks või pisut paranenud, sealjuures kõige enam on paranenud hinnangud loodus- ja matkaradadele ning kaitsealade piisavusele. Mainimisväärselt on langenud vaid hinnangud puhta joogivee kättesaadavusele (0,10 palli võrra). Pikemas ajalisel võrdluses on kriitilisus kasvanud ka mere puhtuse ja metsade majandamise jätkusuutlikkuse suhtes (Joonis 7).

Joonis 7. Hinnangud keskkonnaga seotud valdkondade olukorrale Eestis ajalises võrdluses (2012–2020) (aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 4-palli skaalal, kus 4=nõustun ja 1=ei nõustu. Skaala keskvärtus on 2,5 palli.

* Sõnastust on võrreldes 2018. aastaga pisut muudetud

1.3.2. Hinnangute erinevused taustrühmades

Hinnangute võrdlus taustrühmade lõikes põhineb hinnangute aritmeetilistel keskväärtustel.

Võrreldes meestega on naised keskmiselt pisut kriitilisemad hinnangutes kliimamuutustega tegelemisele ning jõgede-järvede, mere ja välisõhu puhtusele. Naistega võrreldes on mehed keskmiselt vähem rahul Eestis kasutatavate energiaallikate keskkonnasõbralikkusega.

Vanuserühmade võrdluses on hinnangud mitmetele valdkondadele positiivseimad 15–29-aastaste seas (nt liigikaitse, jäätmete taaskasutus toorainena, puhta joogivee kättesaadavus, reovee puhastamine, veekogude puhtus, siseveekogude kalastiku seisund, jahinduse korraldus ja metsade majandamine). Kriitilisust eelnevalt nimetatud valdkondade seisukorra suhtes esineb kõige enam 50–64-aastaste seas (veekogude puhtuse ja siseveekogude kalastiku seisundi osas on samas küllaltki kriitilised ka 65-aastased ja eakamad, jahinduse korralduse ja metsade majandamise suhtes aga ka 30–49-aastased). Samas on ka valdkondi, millega on kõige enam rahul 65-aastased ja eakamad, näiteks Eestis kasutatavate energiaallikate keskkonnasõbralikkus (kõige vähem on sellega rahul 30–49-aastased), prügi liigiti kogumine ning jäätmeveo korraldus (kõige vähem on nende valdkondadega rahul 30–64-aastased).

Võrreldes muukeelsete elanikega on eestikeelsed elanikud keskmiselt enam rahul välisõhu ning põhjavee ja allikate puhtusega, samuti ka loodus- ja matkaradadega ning keskkonnahariduse tasemega lasteaedades ja koolides. Varasemates uuringutes on leidnud kinnitust venekeelsete programmide vähesus keskkonnahariduskeskustes³, mis seletab muukeelsete negatiivsemaid hinnanguid antud küsimustes. Võrreldes muukeelse elanikkonnaga on eestikeelsed elanikud keskmiselt kriitilisemad loodusressursside (maavarad, metsad) jätkusuutliku kasutamise ning mürgkemikaalide kasutamise, prügi liigiti kogumise ja jäätmete taaskasutuse toimimise suhtes.

Haridusrühmade võrdluses on kõrgharidusega inimesed keskmiselt kriitilisemad jäätmemajanduse (jäätmete taaskasutus toorainena, jäätmeveo korraldus, prügi liigiti kogumine), maavarade kaevandamise jätkusuutlikkuse ning Eestis kasutatavate energiaallikate keskkonnasõbralikkuse suhtes, kuid on seevastu keskmiselt enam rahul jõgede-järvede ning põhjavee ja allikate puhtusega ning puhta joogivee kättesaadavusega. Kõrgharidusega inimeste kohatine kõrgem kriitilisus peegeldab nende kõrgemat keskkonnateadlikkust ning sellest lähtuvalt ka kõrgemaid ootusi.

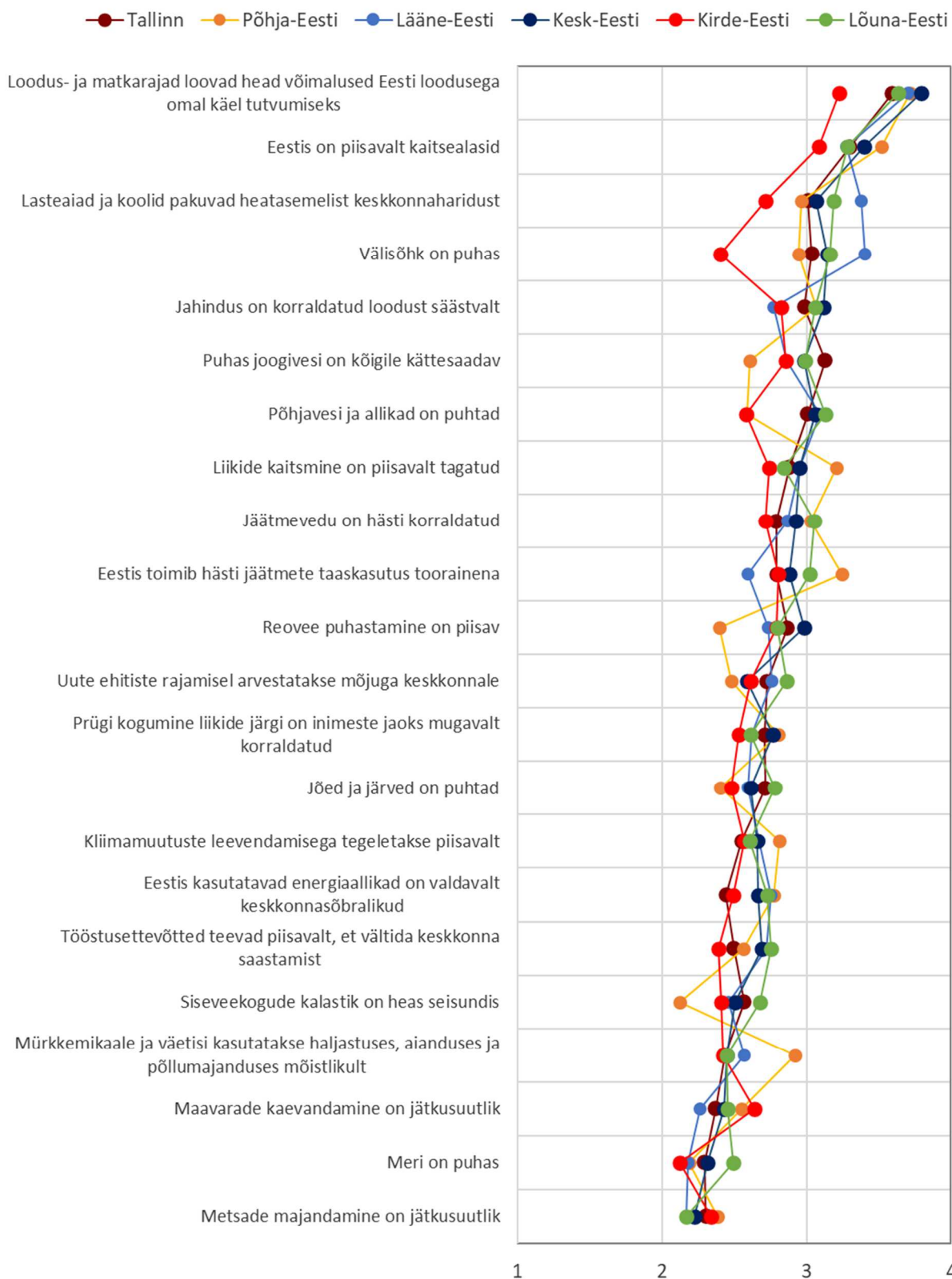
Regioonide võrdluses on paljude keskkonnavaldkondade olukorra suhtes kõige kriitilisemad Kirde-Eesti elanikud. Näiteks hinnangud liigikaitsele, kaitsealade piisavusele, loodus- ja matkaradadele, välisõhu puhtusele, tööstusettevõtete tegevusele keskkonna

³ OÜ Cumulus Consulting ja Keskkonnaministeerium. Põhikooli ja gümnaasiumi RÕK läbiva teema "keskkond ja jätkusuutlik areng" rakendamisest mitteformaalses keskkonnahariduses, 2017. URL: https://kik.ee/sites/default/files/jaan_urb_kem_uuringu_esitlus_31.03.2017_0.pdf

saastamise vältimiseks ning keskkonnahariduse tasemele on kõige kriitilisemad just selles regioonis. Kirde-Eesti elanike negatiivsemad hinnangud on mõistetavad – sealne tööstus avaldab kohalike elanike tervisele mõju (eriti problemaatiline ongi välisõhu puhtus) ning elanikud tunnetavad seda. Veekogude puhtuse osas on Kirde-Eesti ja Põhja-Eesti elanikud pea samaväärselt kriitilised; mere puhtusega on suhteliselt vähem rahul ka Lääne-Eesti elanikud. Põhja-Eesti (v.a Tallinna) elanikud on keskmisest kriitilisemad ka reovee puhastamise, siseveekogude kalastiku seisundi, puhta joogivee kättesaadavuse ning keskkonnamõjuga arvestamise suhtes uute ehitiste rajamisel (viimane võib olla seotud mereäärsetesse kohtadesse ehitiste rajamisega). Samas oli ka valdkondi, mida Põhja-Eestis hinnati muude regioonidega võrreldes oluliselt kõrgemalt – nt liigikaitse, kaitsealade piisavus, mürkemikaalide ja väetiste kasutamise mõistlikkus ning jäätmete taaskasutus toorainena (Joonis 8).

Hinnangud mere puhtusele, siseveekogude kalastiku seisundile ning uute ehitiste rajamisel keskkonnamõjuga arvestamisele on kõige positiivsemad Lõuna-Eestis, hinnangud välisõhu puhtusele ning keskkonnahariduse tasemele Lääne-Eestis, hinnangud reovee puhastamisele Kesk-Eestis, hinnangud puhta joogivee kättesaadavusele aga Tallinnas. Eestis kasutatavate energiaallikate keskkonnasõbralikkust hindasid kõige kriitilisemalt Tallinna ja Kirde-Eesti elanikud, jäätmete taaskasutust toorainena aga Lääne-Eesti elanikud.

Joonis 8. Hinnangud keskkonnaga seotud valdkondade olukorrale Eestis regioonide võrdluses (aritmeetilised keskmised 4-palli skaalal, n=kõik vastajad)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatud 4-palli skaalal, kus 4=nõustun ja 1=ei nõustu. Skaala keskväärts on 2,5 palli.

1.4. Valdkonnad, millele senisest enam tähelepanu pöörata

Järgnevalt paluti vastajail valida ankeedis toodud nimekirjast kuni 3 kriitilisemat valdkonda või lisada omalt poolt mõni, millele Keskkonnaministeerium peaks keskkonnahoiu seisukohalt senisest enam tähelepanu pöörama.

Lisatähelepanu vajavateks valdkondadeks peetakse kõige sagedamini metsade majandamise jätkusuutlikkust (kolme olulisema valdkonna seas märkis 32%) ning veekogude puhtust (31%). Neid valdkondi hinnati lisatähelepanu väärivateks kõige sagedamini ka 2018. aastal – tõsi, toona oli veekogude puhtus jagatud kolmeks erinevaks alavaldkonnaks (mere puhtus, jõgede-järvede puhtus ning põhjavee-allikate puhtus) ning kõige probleemsemateks peeti toona mere ning jõgede-järvede puhtust. Aasta-aastalt on inimeste silmis muutunud prioriteetsemaks tegelemine metsandusvaldkonna probleemidega (Joonis 9). Põhjuseid, miks elanike tähelepanu metsade suhtes on suurenenud, võib olla mitmeid – ühest küljest võib inimestele silma torgata metsades toimuv liigne lageraie, kuid ilmselt on tähelepanu metsandusele suurenenud ka tänu uue Metsanduse arengukava koostamisele, laienevale kodanikuliikumisele ning meediakajastusele.

Suhteliselt prioriteetseks hinnatakse ka jäätmetega seonduvat – jäätmeveo korraldust (18%) ning prügi liigiti kogumist (15%), samuti ka suurtööstuste tegevust keskkonna saastamise vältimiseks (15%). Kõige harvem peetakse prioriteetseteks valdkondadeks keskkonnaharidust koolides ja lasteaedades ning looduskaitse- ja matkaradasid. Need on valdkonnad, mille olukorda peetakse üldjuhul heaks, seega on mõistetav, miks neile valdkondadele lisatähelepanu pööramist vajalikuks ei peeta. Samas peetakse suhteliselt harva prioriteetseks ka nt kliimamuutuste leevendamist ning Eestis kasutatavate energiaallikate keskkonnasõbralikkust, mille praegust olukorda ei hinnata väga kõrgelt, kuid mille osas on inimeste teadlikkus ilmselt väiksem (kliimamuutuste osas võib põhjuseks olla ka see, et seda tajutakse probleemina, mis Eestit otseselt ei puuduta).

Inimesed, kes ei leidnud endale sobivat vastust etteantud nimekirjast, said seda täiendada omapoolsete ettepanekutega. Vahel ütlesid vastajad siinkohal, et kõik eeltoodud teemad on tähtsad, kuid mõned pakkusid välja teemasid, mis ankeedis otseselt ei sisaldunud:

Kilekottide probleem

Kodu- ja metsloomade kaitse korraldus

Metsaalused prügi täis, puhastada

Taaskasutus ja säästlik tarbimine

Vanade ja avariiliste autode käitlemine, nende utiliseerimine, ei ole kontrolli selle sektori üle

Vareste ohjamine

Качество продуктов которые выращивают и производят в Эстонии

Очистка пляжей

Природоохранные мероприятия во всем

Joonis 9. Valdikonnad, millele tuleks Eestis keskkonna seisukohalt senisest rohkem tähelepanu pöörata, 2016–2020 võrdlus (%) kuni kolm vastust, n=kõik vastajad)

* Ajalised võrdlusandmed varasemate uuringuetappide kohta puuduvad

** Ajalised võrdlusandmed 2016. aasta uuringuetapi kohta puuduvad

*** Sõnastust on võrreldes varasemate etappidega pisut muudetud

Regionaalses võrdluses hinnati veekogude puhtust ning metsade majandamise jätkusuutlikkust kõige prioriteetsemateks valdkondadeks pea kõigis regioonides, kuid eriti sageli tõsteti vajalikkust tegelda veekogude puhtusega esile Põhja-Eestis (v.a Tallinnas), metsateemadega aga Lõuna-Eestis. Põhja-Eesti (v.a Tallinna) elanikud tähtsustavad keskmisest enam ka puhta joogivee kättesaadavust, reovee puhastamist ning kaitsealade piisavust, Lõuna-Eesti elanikud aga maavarade kaevandamise jätkusuutlikkust ning mürgkemikaalide ja väetiste kasutamise piiramist põllumajanduses ja toidutootmises. Lääne-Eestis tähtsustati keskmisest sagedamini kalastiku seisundi ja jahinduse korraldusega tegelemist. Välisõhu puhtust, suurtööstuste tegevust keskkonna saastamise vältimiseks ning keskkonnahariduse taset tõid prioriteetsete valdkondade seas keskmisest sagedamini esile Kirde-Eesti elanikud.

Asulatüüpide võrdluses tähtsustavad tegelemist metsade majandamise, puhta joogivee kättesaadavuse ning reovee puhastamisega kõige enam maa-asulate elanikud, välisõhu puhtusega tegelemist suurte linnade (v.a Tallinna) elanikud, tähelepanu pööramist suurtööstuste tegevusele keskkonna saastamise vältimiseks aga pealinlased.

Ka eesti- ning muukeelsete elanike võrdluses ilmnevad teatud erinevused. Nii eesti- kui muukeelsed elanikud peavad kõige olulisemateks valdkondadeks metsade majandamise jätkusuutlikkust ning veekogude puhtust, kuid eestikeelsed inimesed tähtsustavad metsateemasid muukeelsetega võrreldes enam. Võrreldes muukeelsete elanikega peavad eestikeelsed prioriteetsemateks ka maavarade kaevandamise jätkusuutlikkust, energiaallikate keskkonnasõbralikkust, jäätmeveo korraldust, jäätmete taaskasutust toorainena, mürgkemikaalide ja väetiste kasutamise vähendamist ning jahinduse korraldust. Muukeelsed elanikud seevastu tähtsustavad eestikeelsete elanikega võrreldes enam välisõhu puhtust, suurtööstuste tegevust keskkonna saastamise vältimiseks, liikide kaitset ning mullastiku seisundit. Asjaolu, et välisõhu puhtus ning suurtööstuste tegevus on muukeelsete jaoks prioriteetne, on põhjendatav muukeelse elanikkonna kontsentreerumisega Kirde-Eestisse ehk regiooni, kus välisõhu puhtus on põlevkivitööstuse tõttu probleemiks.

Kliimamuutuste leevendamist peavad prioriteetseks valdkonnaks keskmisest sagedamini 15–29-aastased, keskmisest harvemini aga 50-aastased ja eakamad. Seevastu metsade majandamise jätkusuutlikkust ja puhta joogivee kättesaadavust peavad prioriteetseteks valdkondadeks keskmisest sagedamini 50–64-aastased, keskmisest harvemini aga 15–29-aastased.

Keskmisest enam tähtsustavad jäätmete taaskasutust toorainena ning tegelemist kliimamuutuste leevendamisega kõrgharidusega inimesed.

2. Keskkonnainstitutsioonid ja arvamusiidrid

Läbi aastate on keskkonnateadlikkuse uuringutes kaardistatud ka hinnanguid keskkonnavaldkonna organisatsioonide usaldusväärsusele, uuritud, milline on Keskkonnaministeeriumi kuvand ning keda peetakse keskkonnateemadel arvamusiidriteks.

2.1. Keskkonnaministeeriumiga seostuvad märksõnad

Vastajatel paluti öelda kuni kolm märksõna, mis neile spontaanselt meenuvad seoses Keskkonnaministeeriumiga. Lahtised vastused liigitati sagedamini esinevate teemade alusel, tulemused (ajalise võrdlusena) on esitatud joonisel 10.

Sarnaselt varasemaga seostus inimestele Keskkonnaministeeriumiga ka seekord kõige sagedamini loodushoid, looduskaitse ja looduskaitsealad (spontaanselt mainis 30%), metsa/metsandusega (15%), keskkonnakaitse ja -probleemidega (üldiselt) (15%), vee puhtusega (12%) ning reostuse/saastega tegelemine/jäätmemajanduse korraldamine (10%).

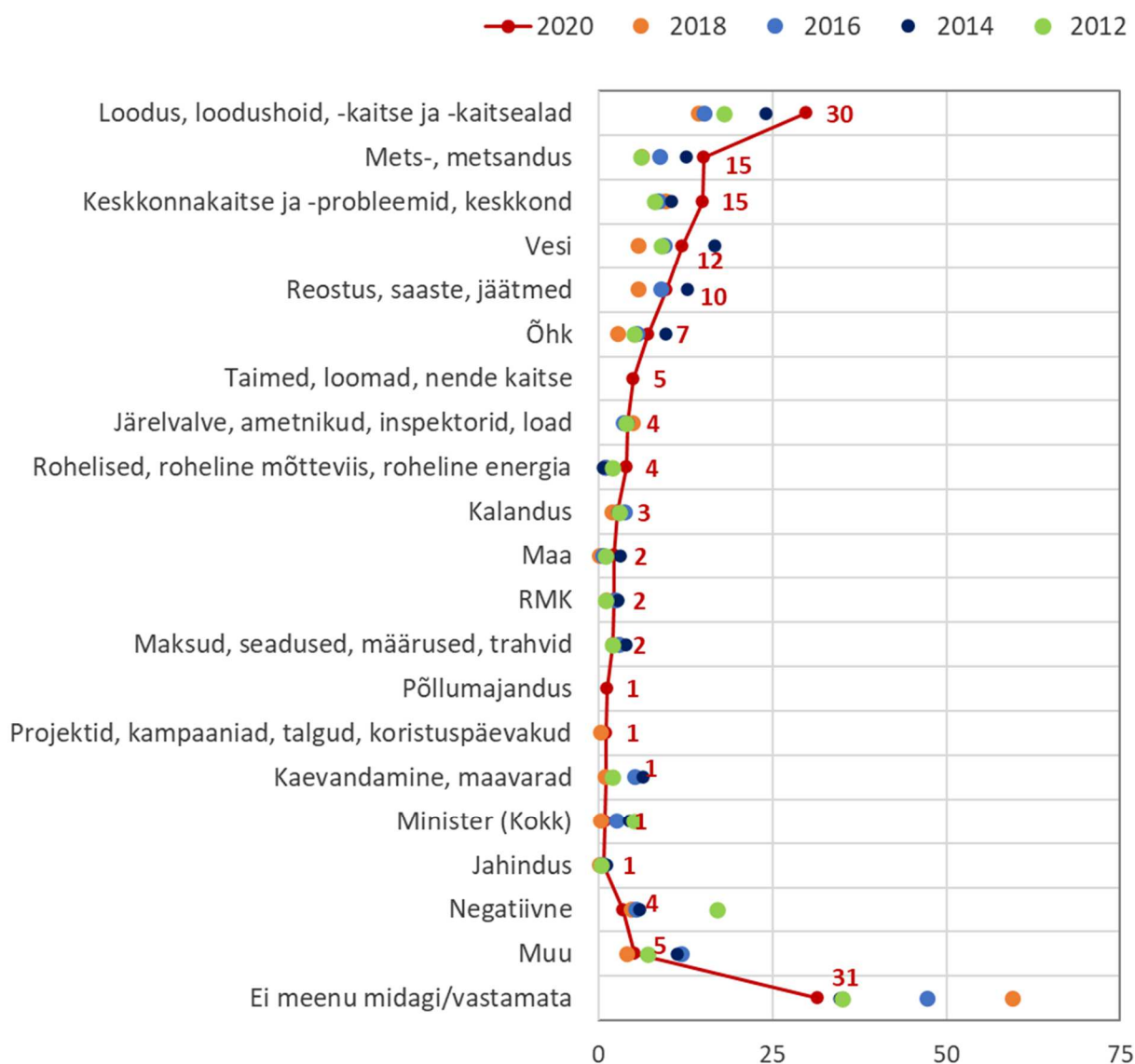
Negatiivseid märksõnu mainis Keskkonnaministeeriumiga seoses 4% vastajaist, mida on sama palju kui 2018. aastal (toona 5%), kuid oluliselt vähem kui 2012. aastal (toona 17%, mil seoses Keskkonnaministeeriumiga meenus paljudele korruptsioon ning maadevahetuse protsess).

Võrreldes 2018. aastaga on vähenenud nende inimeste osakaal, kel Keskkonnaministeeriumiga seoses ühtegi märksõna spontaanselt ei meenu. Põhjus seisneb ilmselt küsimuste järjekorra muutmises – kui varem paiknes Keskkonnaministeeriumi kuvandit kaardistav küsimus ankeedi keskel, siis 2020. aastal tõsteti see küsimus ankeedis esimeseks, seega polnud vastajad selle küsimuseni jõudes veel väsinud ning mõtlesid rohkem kaasa. Ühtegi märksõna ei osanud Keskkonnaministeeriumiga seoses nimetada keskmisest sagedamini 65-aastased ja eakamad, alg- või põhiharidusega inimesed ning tallinlased.

Keskkonnakaitse, järelevalve (sh lubade, seaduste-määruste, maksude ja trahvidega) ning rohelise mõtteviisiga seostavad Keskkonnaministeeriumi keskmisest sagedamini kõrgharidusega inimesed. Võrreldes eestikeelsete inimestega seostavad muukeelsed Keskkonnaministeeriumi sagedamini loodushoiu ja -looduskaitsealadega (sh taimede ja loomade kaitsega) ning vee- ja õhupuhtuse probleemidega.

Negatiivseid märksõnu mainisid Keskkonnaministeeriumiga seoses keskmisest pisut sagedamini 50–64-aastased (7% ütles midagi negatiivset).

Joonis 10. Keskkonnaministeeriumiga seonduvad märksõnad, 2012–2020 võrdlus
(spontaansed vastused %, n=kõik vastajad)

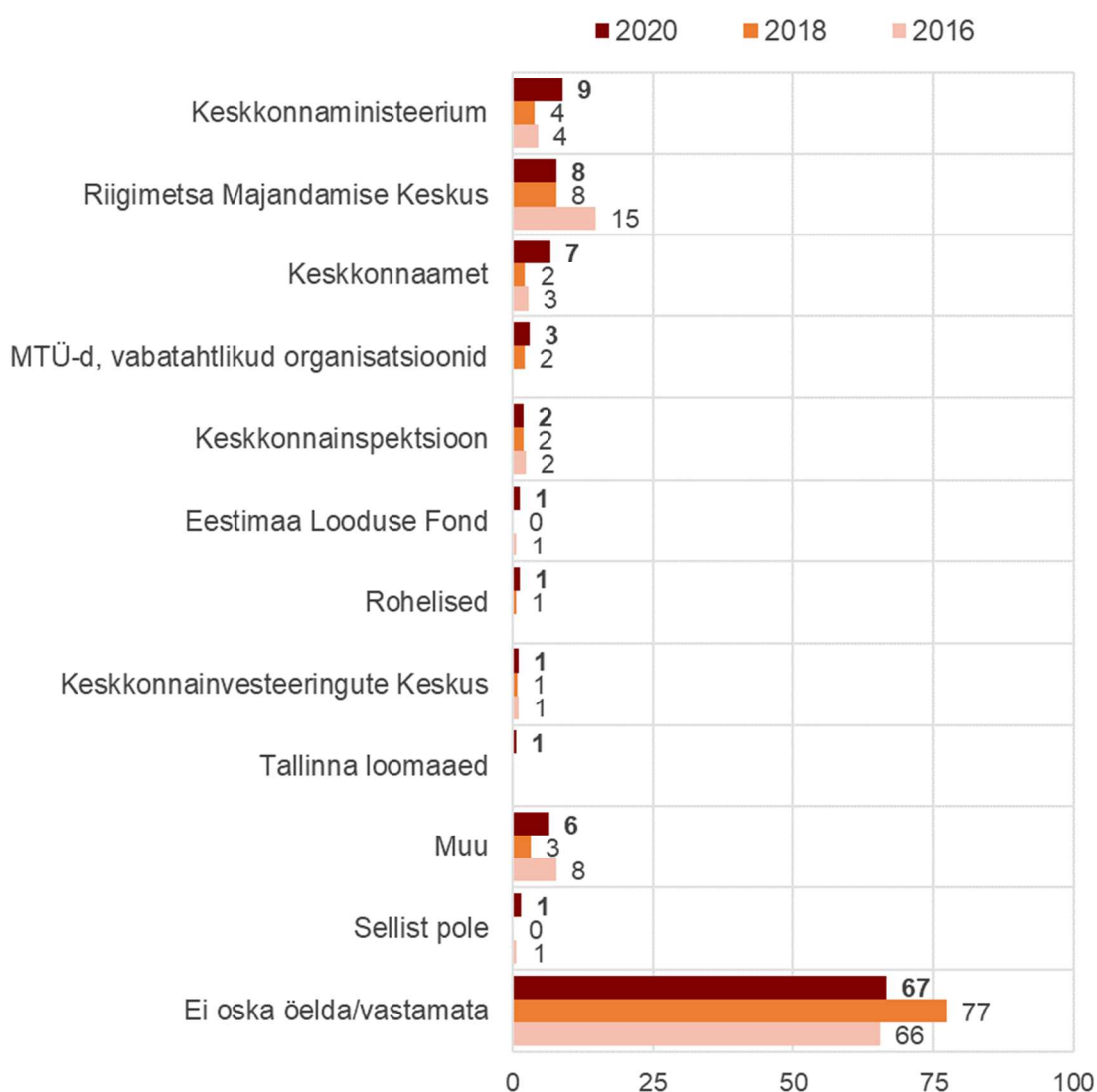
2.2. Keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsus

Vastajailt küsiti ka seda, mis on nende arvates kõige usaldusväärsem keskkonnavaldkonna asutus või organisatsioon Eestis. Variante vastajale ette ei antud.

Kõige sagedamini nimetati spontaanselt Keskkonnaministeeriumi (9%), Riigimetsa Majandamise Keskust (8%) ning Keskkonnaametit (7%). Võrreldes 2018. aastaga on Keskkonnaministeeriumi ning Keskkonnaameti mainimissagedus kasvanud, kuid RMK mainimissagedus püsinud muutumatuks (Joonis 11). Küsitlusest 67% ei osanud spontaanselt kõige usaldusväärsemat keskkonnavaldkonna organisatsiooni esile tuua – keskmisest sagedamini 65-aastased ja eakamad, alg- või põhiharidusega inimesed, mitte-

eestikeelsed või Põhja-Eestis (v.a Tallinnas) elavad inimesed. Keskkonnaministeeriumi ning Eestimaa Looduse Fondi mainisid usaldusväärsete keskkonnavaldkonna asutustena keskmisest sagedamini kõrgharidusega inimesed, ELF-i ka Lõuna-Eesti elanikud, MTÜ-sid aga väikelinnade elanikud.

Joonis 11. Kõige usaldusväärsem keskkonnavaldkonna asutus või organisatsioon Eestis, 2016–2020 võrdlus (spontaansed vastused %, n=kõik vastajad)

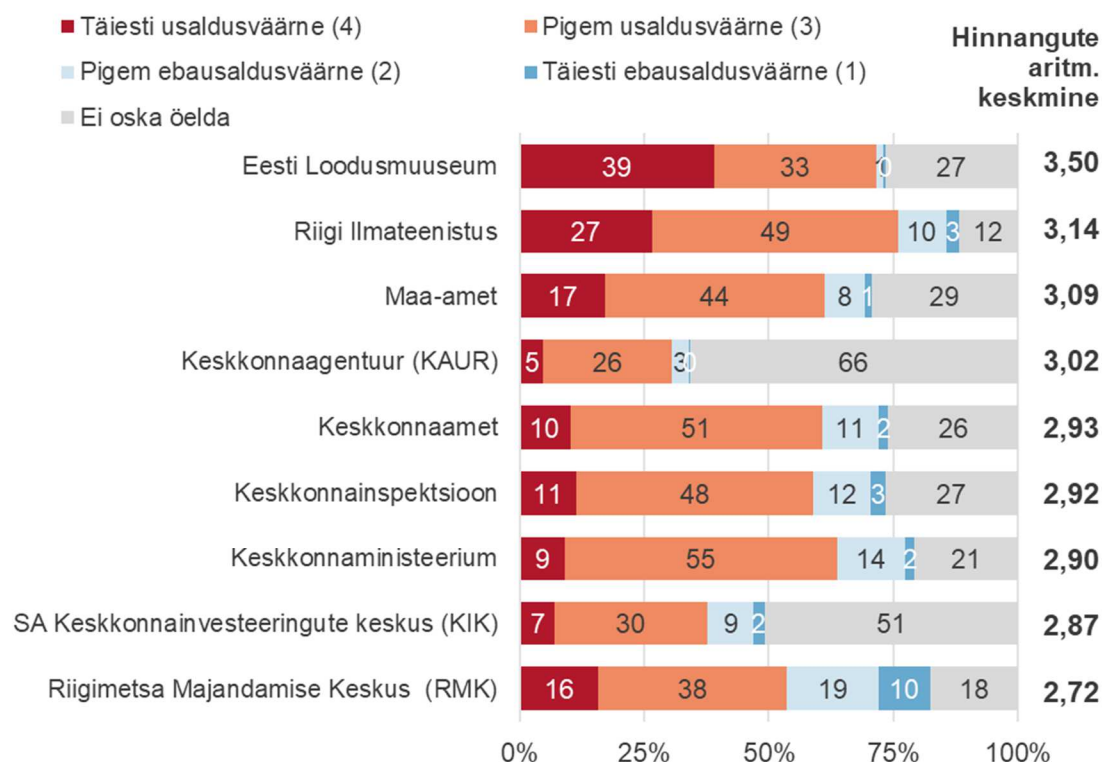
Lisaks spontaanset vastust eeldavale küsimusele kaardistati valitud keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsust ka 4-pallisel skaalal.

Teadlikkus erinevatest keskkonnainstitutsioonidest on üsnagi varieeruv: näiteks (Keskkonnaagentuuri koosseisus töötava) Riigi Ilmateenistuse usaldusväärsusele andis sisulise hinnangu 88% vastajatest, Keskkonnaagentuurile aga vaid 34%. Seega, lähtudes institutsiooni usaldusväärseks pidavate vastajate osakaalust koguvalimis reastuvad kõige

usaldusväärsemate institutsioonide hulka tuntumad, nagu Riigi Ilmateenistus (usaldab 76%) ja Eesti Loodusmuuseum (72%). Negatiivsete hinnangute osakaal on kõrgeim Riigimetsa Majandamise Keskuse puhul (ei usalda 29%) (Joonis 12).

Hinnangute keskvärtuste võrdlus kinnitab, et kõrgeim on usaldus Eesti Loodusmuuseumi vastu: 4-palli skaalal, kus 4 tähistab kõrgeimat hinnet, hinnati Eesti Loodusmuuseumi usaldusväärsust keskmiselt 3,50 palliga. Järgnesid Riigi Ilmateenistus (3,14), Maa-amet (3,09) ja Keskkonnaagentuur (3,02), pisut enam jäid maha Keskkonnaamet (2,93), Keskkonnainspeksioon (2,92), Keskkonnaministeerium (2,90) ja SA Keskkonnainvesteeringute keskus (2,87). Kõige madalamalt hinnati 4-palli skaalal RMK usaldusväärsust (2,72).

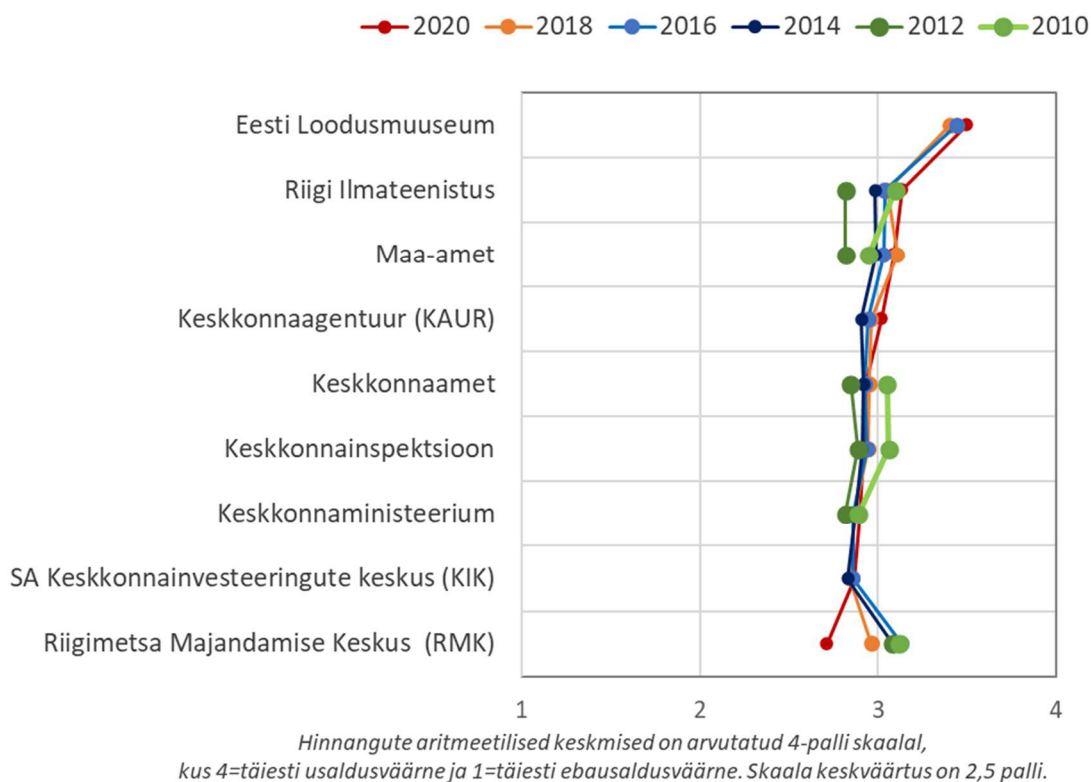
Joonis 12. Hinnangud keskkonnaorganisatsioonide usaldusväärsusele (% ning aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatud 4-palli skaalal, kus 4=täiesti usaldusväärne ja 1=täiesti ebausaldusväärne. Skaala keskvärtus on 2,5 palli.

Võrreldes 2018. aastaga pole keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsusele antud hinnangute keskvärtused üldjuhul oluliselt muutunud. Langenud on hinnangud vaid RMK usaldusväärsusele (2,97→2,72), ning seda ilmselt metsaraie teemadest tingituna. Pikemat aegrida vaadates on näha RMK usalduse vähenemist juba 2018. aastal, samas kui usaldus on pisut kasvanud Maa-ameti ning Keskkonnaagentuuri vastu (Joonis 13).

Joonis 13. Hinnangud keskkonnaorganisatsioonide usaldusväarsusele, 2010–2020 võrdlus (aritmeetilised keskmised, n =kõik vastajad)

Võrdlemaks institutsioonide usaldusväarsusele antud hinnangute erinevusi taustrühmades, jäeti kõrvale ilma kindla seisukohata vastajad ning võeti aluseks hinnangute keskvaärtused 4-palli skaalal.

Meeste ja naiste hinnangud keskkonnainstitutsioonide usaldusväarsusele on üldjoontes sarnased. Vanuserühmade võrdluses on usaldus Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaameti, Keskkonnainspeksiooni, RMK ja Keskkonnainvesteeringute keskuse vastu kõrgeim 15–29-aastaste seas. Usaldus RMK vastu on madalaim 50-aastaste ja eakamate seas; usaldus KIK-i vastu aga 65-aastaste ja eakamate seas. Võrreldes muukeelsete elanikega usaldavad eestikeelsed pisut enam Loodusmuuseumi, Riigi Ilmateenistust, Maa-ametit, KIK-i ning Keskkonnaametit.

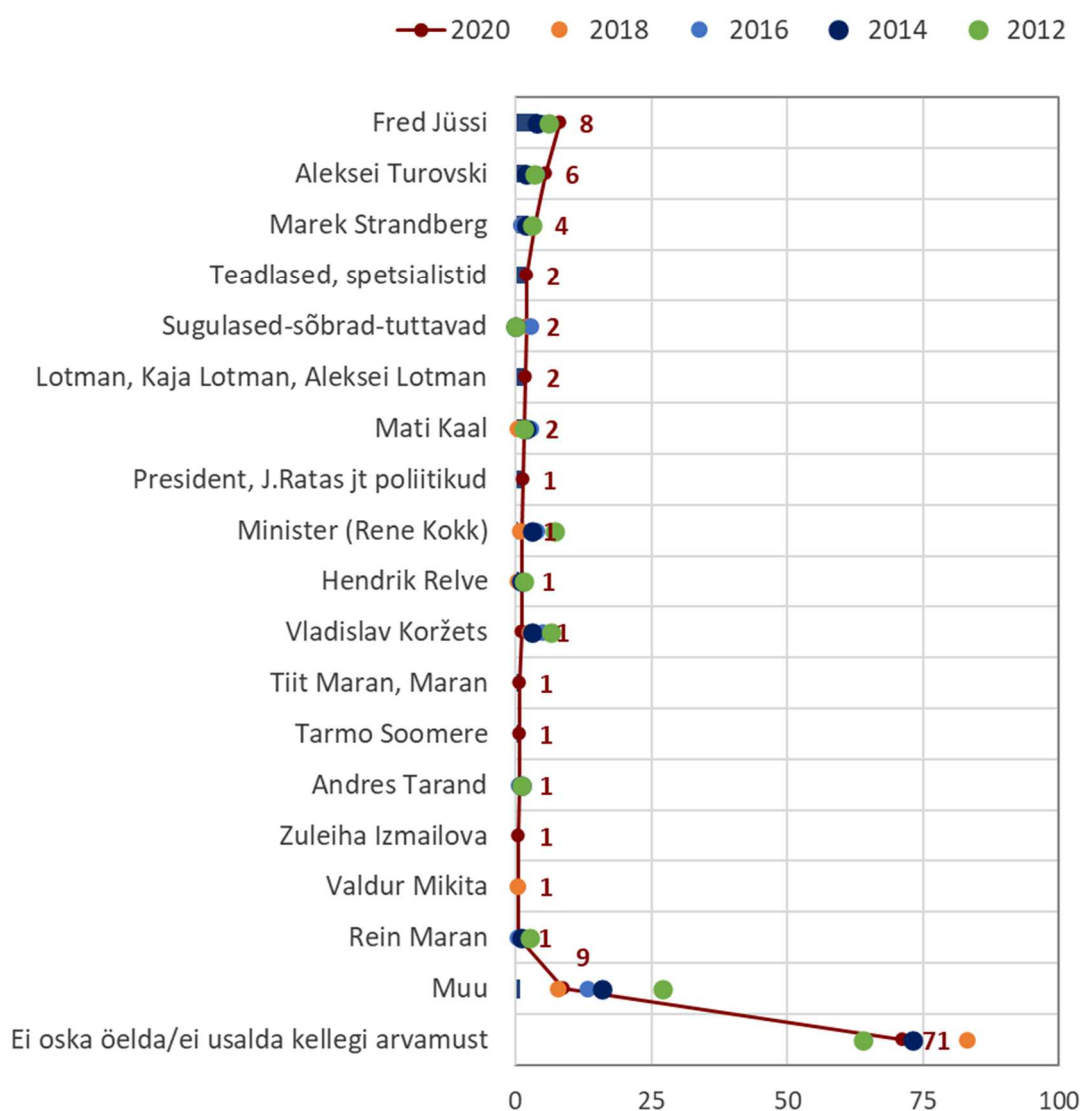
Usaldus Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti vastu on kõrgeim Lõuna-Eestis ja Tallinnas, madalaim aga Kirde- ja Lääne-Eestis, Keskkonnaameti puhul ka Põhja-Eestis. Ka usaldus Keskkonnainspeksiooni vastu on Lõuna-Eestis keskmisest kõrgem, samas kui madalaim on usaldus Keskkonnainspeksiooni vastu Põhja- ja Lääne-Eestis. RMK-d usaldavad kõige enam Põhja-Eesti ning kõige vähem Lääne-Eesti elanikud. Keskkonnainvesteeringute keskuse, Riigi Ilmateenistuse, Maa-ameti ning Eesti Loodusmuuseumi suhtes on usaldus madalaim Kirde-Eestis, samas kui keskmisest kõrgem on usaldus Keskkonnainvesteeringute Keskuse suhtes Lääne-Eestis, Riigi Ilmateenistuse suhtes Põhja-Eestis ning Maa-ameti suhtes Põhja- ja Lõuna-Eestis.

Haridusrühmade võrdluses on usaldus Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaameti, KIK-i ning Riigi Ilmateenistuse vastu suurim kõrgharidusega inimeste seas.

2.3. Arvamusliidrid keskkonnateemadel

Nagu varemgi, paluti vastajatel ka seekord nimetada kuni 3 isikut, kelle seisukohti keskkonna- ja loodusteemadel nad kõige enam usaldavad. Küsimus oli lahtine, vastusevariante ette ei antud. Tulemused on esitatud joonisel 14.

Joonis 14. Arvamusliidrid keskkonnateemadel, 2012–2020 võrdlus
(spontaansed vastused, %, n=kõik vastajad)

Kõige sagedamini nimetati usaldusväärsete isikutena keskkonnateemadel Fred Jüssit (8%), Aleksei Turovskit (6%) ning Marek Strandbergi (4%). Eelnevates küsitlustes on ühe

tugevama arvamusiidrina esile kerkinud ka Vladislav Koržets, kuid käesolevas uuringus mainiti teda pisut harvemini (Joonis 14). 71% küsitletutest ei osanud ühtegi arvamusiidrit nimetada, keskmisest sagedamini alg- või põhiharidusega või muukeelsed elanikud.

3. Hinnangud Eesti inimeste keskkonnateadlikkusele

Järgnevalt vaatame, kuidas hinnatakse teiste inimeste keskkonnateadlikkust ning mida keskkonnateadlikkusena tõlgendatakse.

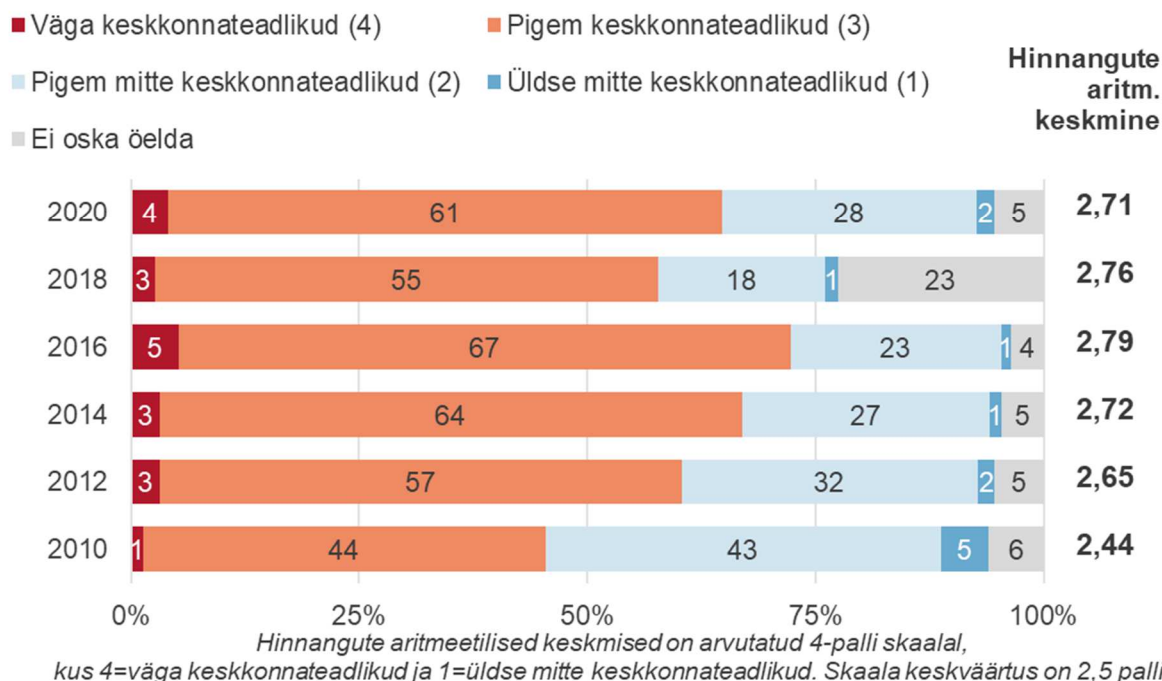
3.1. Hinnangud Eesti elanike keskkonnateadlikkusele

65% küsitletutest peab Eesti inimesi keskkonnateadlikeks (sealjuures väga keskkonnateadlikeks hindab teisi inimesi 4% vastajaist) ning mitte keskkonnateadlikeks 30% (sealjuures üldse mitte keskkonnateadlikeks peab teisi 2% vastajaist). Küsitletutest 5% Eesti elanike keskkonnateadlikkust hinnata ei osanud (Joonis 15).

Ajaliste võrdluste tegemisel tuleb arvestada, et kui aastatel 2010–2016 läbi viidud uuringutes kaardistati hinnanguid sellele, kuivõrd keskkonnateadlikult Eesti elanikud käituvad, siis viimases kahes uuringus küsiti hinnangut elanike keskkonnateadlikkusele üldiselt. Teadlikkust on teiste inimeste puhul keerulisem hinnata kui nende käitumist ning et 2018. aastal paiknes kõnealune küsimus ankeedi keskosas (kuhu jõudes oli vastaja juba pisut väsinud), tingis see hinnangu andmata jätnute osakaalu olulise kasvu 2018. aastal. Tänavuses uuringus tõsteti antud küsimus ankeedi algusesse, mis on ilmselt olnud põhjuseks, miks hinnangu andmata jätnuid oli seekord oluliselt vähem.

Lähtudes hinnangute aritmeetilistest keskmistest (mis põhineb sisulise hinnangu andnutel), näeme, et perioodil 2010–2016 (kui uuringus küsiti elanike keskkonnateadliku käitumise kohta) on hinnangud elanike keskkonnateadlikkusele järjekindlalt paranenud. Viimases kahes uuringus pole hinnangud Eesti elanike üldisele keskkonnateadlikkusele märkimisväärselt muutunud – 2018. aastal hinnati elanike keskkonnateadlikkust 4-palli skaalal, kus 4 tähistab kõige positiivsemat hinnet, keskmiselt 2,76 palliga, tänavu aga 2,71 palliga.

Joonis 15. Hinnangud Eesti elanike keskkonnateadlikkusele (aastatel 2010–2016 läbi viidud uuringutes: käitumise keskkonnateadlikkusele), 2010–2020 võrdlus (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Eesti elanike keskkonnateadlikkusesse usuvad keskmisest sagedamini 50–64-aastased (71% peab teisi keskkonnateadlikeks), keskmisest harvemini aga 15–29-aastased (vastavalt 55%). Eesti elanikke peab keskkonnateadlikeks 68% eesti- ja 57% muukeelsetest elanikest. Regionaalses võrdluses hindavad teiste inimeste keskkonnateadlikkust kõige kõrgemalt Lõuna-Eesti elanikud (74% peab teisi keskkonnateadlikeks), kõige madalamalt aga Kirde-Eesti elanikud (53% peab teisi keskkonnateadlikeks). Ka varasemas kolmes uuringus on Kirde-Eesti elanike arvamused olnud pessimistlikumad kui teiste regioonide elanike omad.

Maaelanike hinnangud on pisut positiivsemad kui linnaelanikel – teisi peab keskkonnateadlikeks 70% maa- ja 63% linnaelanikest. Ka kõrge sissetulekuga inimeste vaated on keskmisest pisut optimistlikumad. Inimesed, kes peavad ennast keskkonnateadlikeks, kalduvad sagedamini pidama keskkonnateadlikeks ka teisi.

Selgitamaks, mida inimesed keskkonnateadlikkusena tõlgendavad, paluti vastajail öelda, mis tema arvates iseloomustab keskkonnateadlikku inimest. Vastuseid koguti vabas vormis.

Kõige sagedamini peeti keskkonnateadlikule inimesele omaseks hoolimist loodusest, keskkonna hoidmist ning huvi keskkonnahoii vastu (32%). Üsna sageli seostati keskkonnateadlikkust ka rohelise eluviisi, vastutustundlikkuse ning taaskasutuse

harrastamisega (18%) või korrektse jäätmete käitlemisega (prügi koristamine ja sorteerimine) (15%). Sageli tõsteti keskkonnateadlikkuse puhul esile ka informeeritust keskkonnateemadest ning kriitilist mõtlemist (17%) (Joonis 16). Kokkuvõtvalt võib öelda, et keskkonnateadlikku inimest kirjeldati peamiselt tema motivatsioonile (huvi) ning käitumisele tuginedes.

Küsitletutest 24% ei osanud keskkonnateadliku inimese iseloomustamiseks ühtegi märksõna nimetada. Keskmisest sagedamini jätsid vastuse andmata mehed, 65-aastased ja eakamad, alg- või põhiharidusega inimesed, mitte-eestikeelsed inimesed ning tallinnased.

Joonis 16. Omadused, mis iseloomustavad keskkonnateadlikku inimest (spontaansed vastused %, n=kõik vastajad)

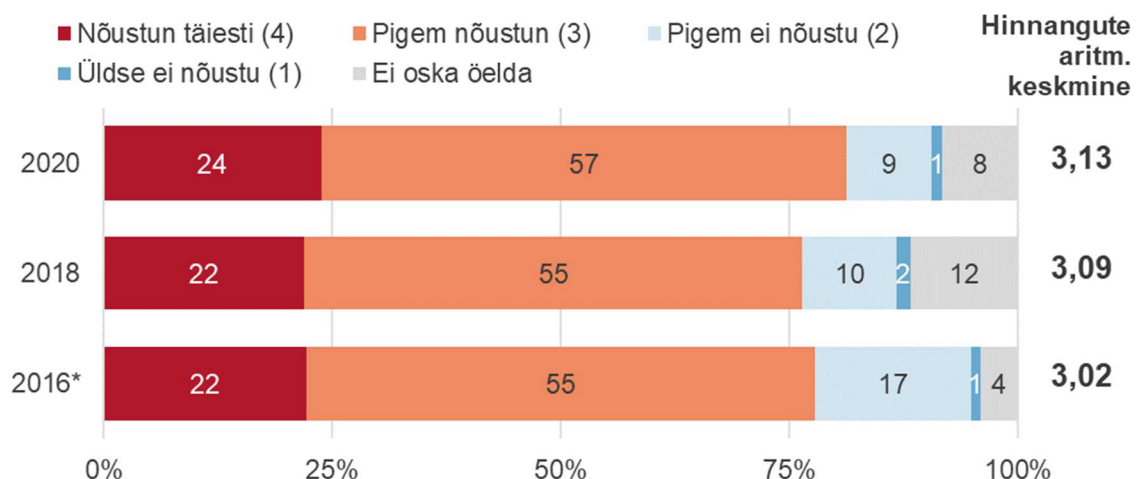
3.2. Hinnangud keskkonnakaitse arengutele

Kaardistamiseks elanike hinnanguid keskkonnakaitse arengutele Eestis, esitati vastajaile hindamiseks väide: „Viimase paari aasta jooksul on Eesti inimesed muutunud keskkonna suhtes tähelepanelikumaks ja hoolivad loodusest rohkem“.

Suurem osa elanikest näeb Eesti elanike keskkonnateadlikkuses positiivseid arenguid. Elanikest 81% nõustub, et viimase paari aasta jooksul on Eesti inimesed muutunud keskkonna suhtes tähelepanelikumaks ja hoolivad loodusest rohkem (2018. aastal

vastavalt 76%). Väitega ei nõustu 11% elanikest ning 8% ei oska arvamust avaldada (Joonis 17).

Joonis 17. Nõustumine väitega „Viimase paari aasta jooksul on Eesti inimesed muutunud keskkonna suhtes tähelepanelikumaks ja hoolivad loodusest rohkem“, 2016–2020 võrdlus (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 4-palli skaalal, kus 4=nõustun täiesti ja 1=üldse ei nõustu. Skaala keskväärtus on 2,5 palli.

* 2016. aastal oli väide sõnastatud järgnevalt: „Eesti inimesed on muutunud keskkonna suhtes tähelepanelikumaks ja oskavad loodust paremini hoida“.

Nagu eelnevalt nägime, pidas 65% küsitletutest Eesti elanikke keskkonnateadlikeks ning 30% mitte-keskkonnateadlikeks. Samas arvab 81%, et elanike keskkonnateadlikkus on suurenenud. Sellest võib järeldada, et muutusi inimeste keskkonnateadlikkuses küll tunnetatakse, kuid siiski ei peeta taset, kuhu tänaseks jõutud, sageli veel piisavaks.

Seda, et Eesti elanike keskkonnateadlikkus on viimase paari aasta jooksul kasvanud, arvavad keskmisest sagedamini naised (85%), eestikeelsed (86%) või 801–1300-eurose isikliku sissetulekuga inimesed (89%), kuid ka maa-asulaste (87%) ning Lääne- või Lõuna-Eesti (vastavalt 92% ja 89%) elanikud. Seisukohal, et Eesti inimesed pole paari aasta jooksul keskkonnateadlikumaks muutunud, on keskmisest sagedamini mitte-eestikeelsed (15%) või alg- või põhiharidusega (18%) inimesed.

4. Keskkonna-alased hoiakud

Järgnevas peatükis antakse ülevaade Eesti elanike keskkonnakaitse-alastest hoiakutest ja arusaamadest ökosüsteemi toimimise kohta (ning inimese rollist selles). Samuti vaatleme, kas inimesed tunnetavad argitegevuste keskkonnamõju (sagedase muruniitmise näitel) ning kui prioriteetseks peetakse keskkonnasäästlikkust elektritootmise juures (kas seda tähtsustatakse enam kui nt odavust).

4.1. Arusaamad inimese ja keskkonna vastastikusest mõjust

Selgitamaks inimeste arusaamu keskkonnakaitse vajalikkusest ning teadlikkust ökosüsteemide ja sotsiaalsete süsteemide suhete vastastikusest toimimisest, esitati vastajaile hindamiseks viisteist väidet, mida võib laias laastus jagada kolme valdkonda:

1. Inimese kui liigi eelisõigused;
2. Inimese mõju keskkonnale;
3. Keskkonnaprobleemide ulatus ning tulevikuperspektiivid.

Mõnede väidete osas on olemas ka võrdlusandmed 2018. aasta uuringust, ülejäänud lisati 2020. aastal ankeeti esmakordselt.

Järgnevates peatükkides on käsitletud väidetele antud hinnanguid teemade lõikes.

4.1.1. Inimese kui liigi eelisõigused

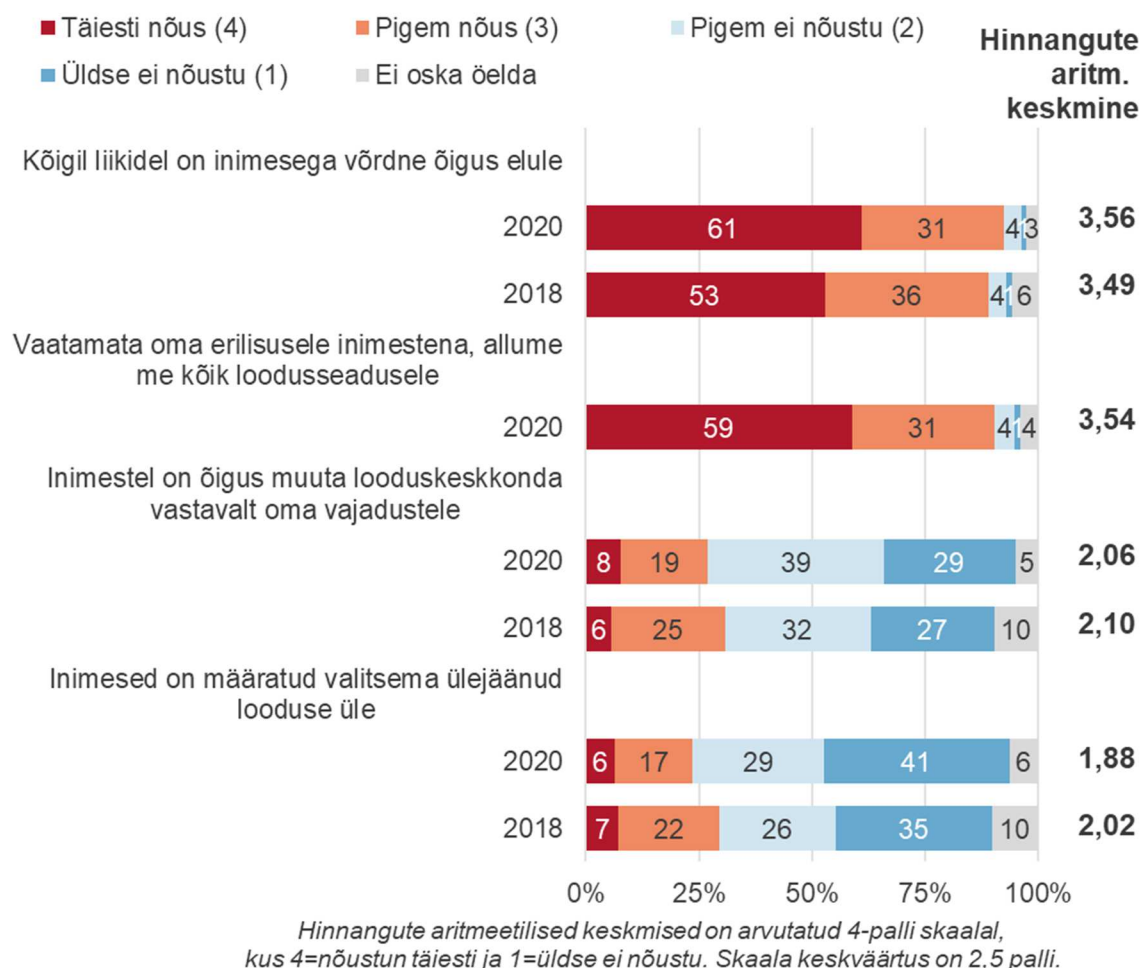
Vaated sellele, kas inimese kui liigi huvid on prioriteetsemad ülejäänud liikide omadest, on ajas muutunud. Kristliku maailmapildi kohaselt anti inimesele (mehele) õigus valitseda ülejäänud maailma üle ning nii nagu kogu maailmas, nii ka Nõukogude Liidus peeti II maailmasõja järel toimunud kiire industrialiseerimise perioodil teaduse eesmärgiks looduse allutamist. Tänapäeval on vaated muutunud ning levinud on arusaam, et inimesel (nagu ka teistel liikidel) on õigus oma keskkonda ümber kujundada, kuid selle juures ei tohi saada vääratud teiste liikide õigus elule. Seda, kas elanikud selle põhimõttega nõustuvad, kaardistati nelja väite kaudu: (1) kas inimene on määratud valitsema ülejäänud looduse üle, (2) kas vaatamata oma erilisele inimesena allume me kõik loodusseadustele, (3) kas inimesel on õigus looduskeskkonda oma vajadustest lähtuvalt muuta, ning (4) kas kõigil liikidel on inimesega võrdne õigus elule. Väidete 1, 3 ja 4 osas on olemas ka ajalised võrdlusandmed 2018. aasta uuringust.

Ligi 9/10 küsitletutest nõustus, et kõigil liikidel on inimesega võrdne õigus elule (nõus 92%) ning et vaatamata oma erilisele inimesena allume me kõik loodusseadustele (nõus 90%). Väidetega, mille kohaselt on inimesed määratud valitsema ülejäänud looduse üle ning neil on õigus muuta looduskeskkonda vastavalt oma vajadustele, nõustus ligikaudu neljandik küsitletutest, samas kui ligi 70% nende väidetega nõus ei olnud. See näitab, et

valdav osa Eesti elanikest on omaks võtnud hoiakud, mille kohaselt pole inimene liigina ülimuslik, ning peavad õigeks arvestada looduskeskkonna kujundamisel ka teiste liikide õigusega elule. Väiksem, kuid siiski arvestatav osa elanikest (ligikaudu neljandik) peab inimese kui liigi huve prioriteetsemaiks või ei taju neid konfliktseina teiste liikide huvidega (Joonis 18).

Võrreldes 2018. aastaga on elanikkonnas vähenenud arvamused, et inimesed on määratud valitsema ülejäänud looduse üle (väitega mittenõustujate osakaal on kasvanud 60%-lt 70%-ni) ning omavad õigust muuta looduskeskkonda oma vajadustest lähtuvalt (väitega mittenõustumine kasvanud 59%-lt 68%-ni).

Joonis 18. Nõustumine keskkonda puudutavate väidetega – inimese kui liigi eelisõigused (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Taustrühmade hinnangute erinevuste analüüsimisel võeti aluseks hinnangute skaala aritmeetilised keskmised. Võrreldes meestega nõustuvad naised pisut enam sellega, et kõigil liikidel on inimesega võrdne õigus elule ning et vaatamata oma erilisusele inimesena allume me kõik loodusseadustele. Viimati mainitud väitega nõustumine on eestikeelsete

elanike seas pisut sagedasem kui muukeelsete seas; ülejäänud väidete osas eesti- ning muukeelsete elanike hinnangutes erinevused puuduvad.

Võrreldes ülejäänud vanuserühmadega nõustuvad 15–29-aastased pisut enam sellega, et inimesed on määratud valitsema ülejäänud looduse üle ning omavad õigust muuta looduskeskkonda vastavalt oma vajadustele. See võib olla seletatav noorte väiksema elukogemusega, võib-olla ka teatud idealismiga (usuga inimese kõikvõimsusesse). Siinkohal tasub tähele panna, et riiklikus õppekavas ja sellest tulenevalt ka kooli programmides ning õpikutes juhitakse õpilaste tähelepanu spetsiifiliselt looduse pakutavate hüvede kasulikkusele inimese jaoks. Samas looduse väärtustest iseenesest, ilma pideva kasuta inimesele, koolitundides ilmselt käsitlet ei leia.

Võrreldes madalama haridusega inimestega nõustuvad kõrgharidusega inimesed enam sellega, et, vaatamata oma erilisele inimestena, allume me kõik looduseadusele ning et inimesed pole määratud valitsema ülejäänud looduse üle. Seega leiab taas kinnitust hariduse positiivne mõju loodushoidlike hoiakute kujunemisele.

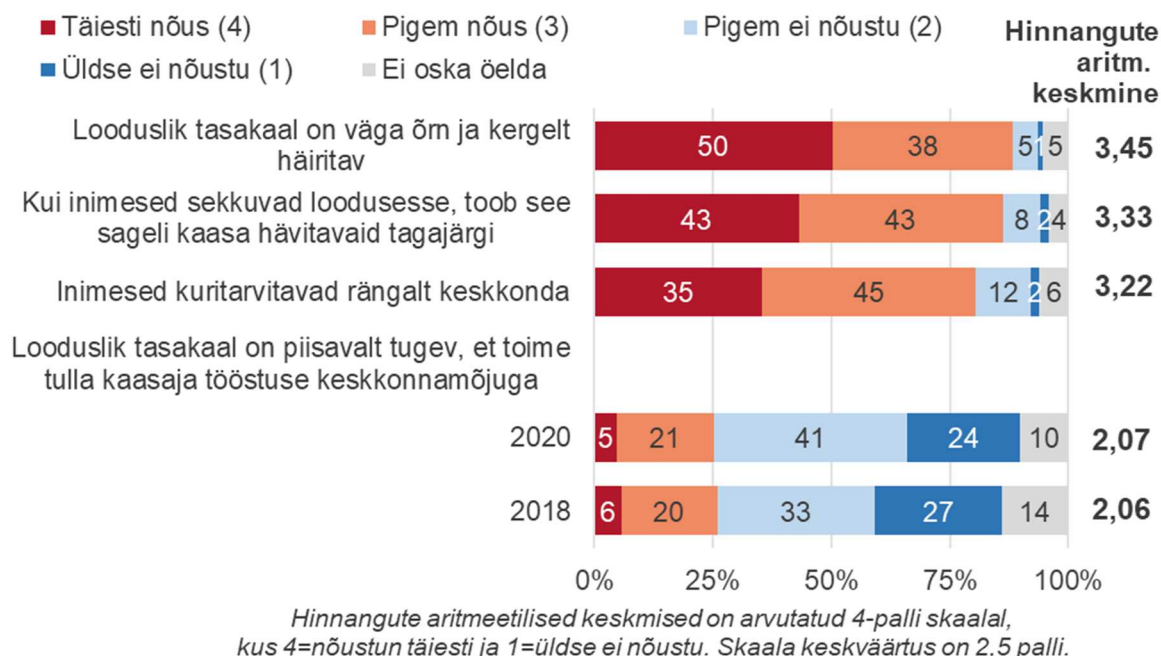
Regioonidest eristus Põhja-Eesti, kus oli keskmisest mõnevõrra levinum arvamus, et inimesed on määratud valitsema ülejäänud looduse üle ning omavad õigust muuta looduskeskkonda vastavalt oma vajadustele. Samas nõustuti antud regioonis keskmisest sagedamini ka sellega, et, vaatamata oma erilisele inimestena, allume me kõik looduseadusele. Sellega, et kõigil liikidel on inimesega võrdne õigus elule, nõustuti kõige enam Kesk-Eestis.

4.1.2. Inimese mõju keskkonnale

Arusaamu inimese mõjust keskkonnale kaardistati nelja väite kaudu – küsitletutel paluti hinnata, (1) kas inimesed kuritarvitavad rängalt keskkonda, (2) kas inimeste sekkumine loodusesse toob endaga sageli kaasa hävitavaid tagajärgi, (3) kas looduslik tasakaal on piisavalt tugev, et tulla toime kaasaja tööstuse keskkonnamõjuga (selle väite osas on olemas ka ajalised võrdlusandmed) või (4) on looduslik tasakaal hoopiski väga õrn ja kergelt häiritav.

Valdav osa elanikest teadvustab loodusliku tasakaalu haprust ning inimtegevuse kahjulikku mõju keskkonnale: enam kui 80% nõustub, et looduslik tasakaal on väga õrn ja kergelt häiritav (nõus 88%), et inimeste sekkumine loodusesse toob endaga sageli kaasa hävitavaid tagajärgi (86%) ning et inimesed kuritarvitavad rängalt keskkonda (81%). Looduse tasakaalu peab kaasaja tööstuse keskkonnamõjuga toimetulekuks piisavalt tugevaks 25% elanikest, samas kui 64% arvates looduse tasakaal ei ole selleks piisavalt tugev (võrreldes 2018. aastaga on selle väitega mitte nõustujate osakaal suurenenud 4 protsendipunkti võrra) (Joonis 19).

Joonis 19. Nõustumine keskkonda puudutavate väidetega – inimese mõju keskkonnale (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Meeste ja naiste arvamused inimese mõjust keskkonnale on sarnased. Vanuselises võrdluses ilmnevad mõningad erinevused – seda, et looduse tasakaal on väga õrn ja kergelt häiritav, teadvustavad kõige enam 65-aastased ja eakamad, samas kui kõige vähem on selle arusaama omaks võtnud 15–29-aastased. Sellega, et looduslik tasakaal pole piisavalt tugev kaasaja tööstuse keskkonnamõjuga toimetulemiseks, nõustuvad kõige enam 30–49-aastased.

Võrreldes eestikeelsetega peavad muukeelsed elanikud looduse tasakaalu tugevamaks (nõustudes eestikeelsetest elanikest enam sellega, et looduslik tasakaal on kaasaja tööstuse keskkonnamõjuga toime tulemiseks piisavalt tugev, kuid vähem sellega, et looduse tasakaal on väga õrn ja kergelt häiritav).

Kõige enam teadvustavad inimtegevuse kahjulikku keskkonnamõju Kesk-Eesti elanikud, kõige vähem aga Kirde-Eesti, teatud väidete osas ka Põhja-Eesti elanikud (nt väitega „Looduslik tasakaal on piisavalt tugev, et toime tulla kaasaja tööstuse keskkonnamõjuga“ nõustuti Põhja-Eestis märgatavalt enam kui teistes regioonides).

Väitega „Looduslik tasakaal on piisavalt tugev, et toime tulla kaasaja tööstuse keskkonnamõjuga“ nõustutakse seda enam, mida madalamal haridustasemel elanikkonnagrupiga oli tegu. Mõnevõrra üllatuslikult aga ei väljendu kõrgharidusega inimeste eeldatavalt kõrgem keskkonnateadlikkus väite „Kui inimesed sekkuvad loodusesse, toob see sageli kaasa hävitavaid tagajärgi“ hindamisel – selle väitega nõustuvad kõige enam hoopis kutse-, kesk- või keskeriharidusega inimesed. Võib oletada, et kõrgharidusega inimeste kogemused ja teadmised on mitmekesisemad, mistõttu

näevad nad enam võimalusi inimese mittedestruktiivseks sekkumiseks looduslikesse süsteemidesse. Erineva haridusliku taustaga inimeste jaoks võib mõiste „inimeste sekkumine loodusesse“ tähendada erinevaid asju.

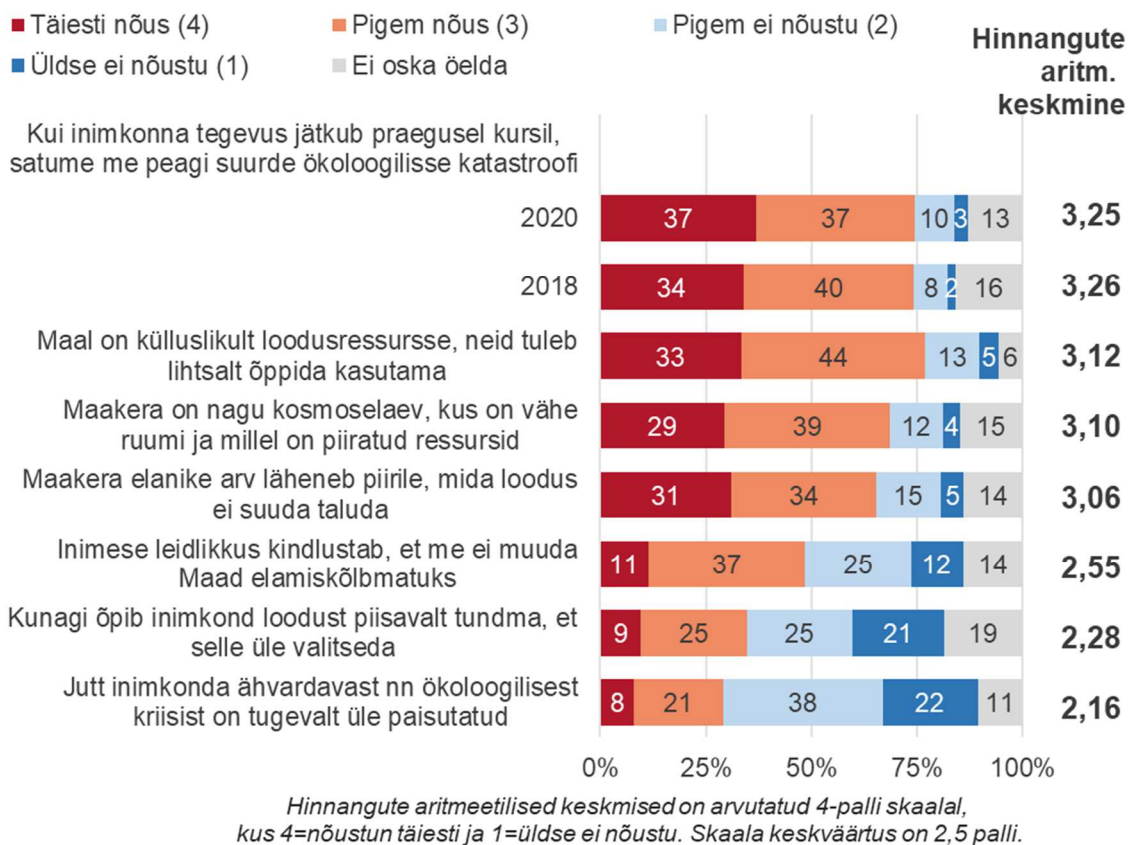
4.1.3. Keskkonnaprobleemide ulatus ning tulevikuperspektiivid

Arvamusi keskkonnaprobleemide ulatuse ning tulevikuperspektiivide kohta kaardistati seitsme väite abil: küsitletavatel paluti hinnata, (1) kas maakera elanike arv läheneb piirile, mida loodus ei suuda enam taluda; (2) kas jutt inimkonda ähvardavast ökoloogilisest kriisist on üle paisutatud; (3) kas juhul, kui inimkonna tegevus jätkub praegusel kursil, satume me peagi suurde ökoloogilisse katastroofi; (4) kas inimese leidlikkus kindlustab, et Maa ei muutu elamiskõlbmatuks; (5) kas maal on piisavalt loodusressursse; (6) kas maakera on nagu kosmoselaev, kus on vähe ruumi ja millel on piiratud ressursid; ning (7) kas kunagi õpib inimkond loodust piisavalt tundma, et selle üle valitseda.

Suurem osa Eesti elanikest mõistab inimtegevusest tuleneva ökoloogilise kriisi ohtu – 74% nõustub, et kui inimkonna tegevus jätkub praegusel kursil, satume me peagi suurde ökoloogilisse katastroofi, ning vaid 29% arvab, et jutt inimkonda ähvardavast nn ökoloogilisest kriisist on tugevalt üle paisutatud. Samuti nõustub 65% elanikest väitega, et maakera elanike arv läheneb piirile, mida loodus ei suuda taluda. Seega adub suurem osa elanikest vajadust seada keskkonnateemad praegusest prioriteetsemaks (Joonis 20).

Elanikest 69% teadvustab, et loodusressursid on piiratud, nõustudes väitega, et maakera on nagu kosmoselaev, kus on vähe ruumi ja millel on piiratud ressursid. Samas ollakse valdavalt optimistlikud ressursside piisavuse suhtes, eeldusel, et inimesed õpivad neid kasutama – väitega „Maal on külluslikult loodusressursse, neid tuleb lihtsalt õppida kasutama“ nõustub 77%. Võimalike lahenduste osas, mis võiksid aidata ökoloogilist kriisi vältida, puudub siiski üksmeel – 48% elanikest arvab, et inimese leidlikkus kindlustab, et me ei muuda Maad elamiskõlbmatuks, kuid 37% sellesse lahendusse ei usu. Ka selles osas, kas inimkond õpib kunagi loodust piisavalt tundma, et selle üle valitseda, on arvamused kahetised – 35% elanikest usub, et see nii läheb, 46% aga mitte.

Joonis 20. Nõustumine keskkonda puudutavate väidetega – keskkonnaprobleemide ulatus ja tulevikuperspektiivid (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Võrreldes meestega väljendavad naised keskkonna tuleviku üle rohkem muret, arvates sagedamini, et maakera elanike arv läheneb piirile, mida loodus enam taluda ei suuda ning et praegusel kursil jätkates ootab inimkonda ees suur ökoloogiline katastroof. Mehed on keskkonna-alastele tulevikuperspektiividele mõeldes naistest pisut muretumad, arvates sagedamini, et jutud saabuvast ökoloogilisest kriisist on üle paisutatud ning omades enam usku sellesse, et inimene õpib kunagi loodust valitsema.

Võrreldes nooremate inimestega on 50-aastased ja eakamad sagedamini seisukohal, et jutt saabuvast ökoloogilisest kriisist on üle paisutatud. Seda, et inimese leidlikkus kindlustab, et me ei muuda maad elamiskõlbmatuks, usuvad kõige enam 65-aastased ja eakamad; kõige vähem on sellesse aga usku 15–29-aastastel.

Eestikeelsed elanikud on keskkonna tuleviku üle mures rohkem kui muukeelsed, arvates sagedamini, et maakera ressursid on piiratud ning et maakera elanike arv läheneb piirile, mida loodus enam ei talu. Muukeelsed arvavad eestikeelsete elanikega võrreldes sagedamini, et jutud saabuvast ökoloogilisest kriisist on üle paisutatud, ning on ka võimalike lahenduste leidmise osas optimistlikumad, nõustudes sagedamini, et loodusressursse jagub piisavalt, kui õppida neid kasutama. Selle taustal on isegi pisut

üllatav, et väitega, mille kohaselt õpib inimkond kunagi loodust piisavalt tundma, et selle üle valitseda, nõustuvad eestikeelsed inimesed pisut enam kui muukeelsed.

Haridusrühmade võrdluses suhtuvad ökoloogilise kriisi võimalikkusesse kõige tõsisemalt kõrgharidusega inimesed. Samuti on neil vähem usku loodusressursside piisavusse ning sellesse, et kunagi õpib inimkond loodust piisavalt tundma, et selle üle valitseda.

Regionaalses võrdluses teadvustavad ökoloogilise kriisi võimalikkust kõige enam Kesk-Eesti elanikud, samas kui Põhja-Eesti (v.a Tallinna) elanikud peavad kõige sagedamini teemat ülepaisutatuks. Samuti on Põhja-Eesti elanikud kõige optimistlikumad ka võimalike lahenduste osas (loodusressursse on piisavalt, kui õppida neid kasutama, inimese leidlikkus kindlustab, et Maad ei muudeta elamiskõlbmatuks, kunagi õpib inimkond loodust piisavalt tundma, et selle üle valitseda).

4.2. Arusaamad keskkonna tasakaalust

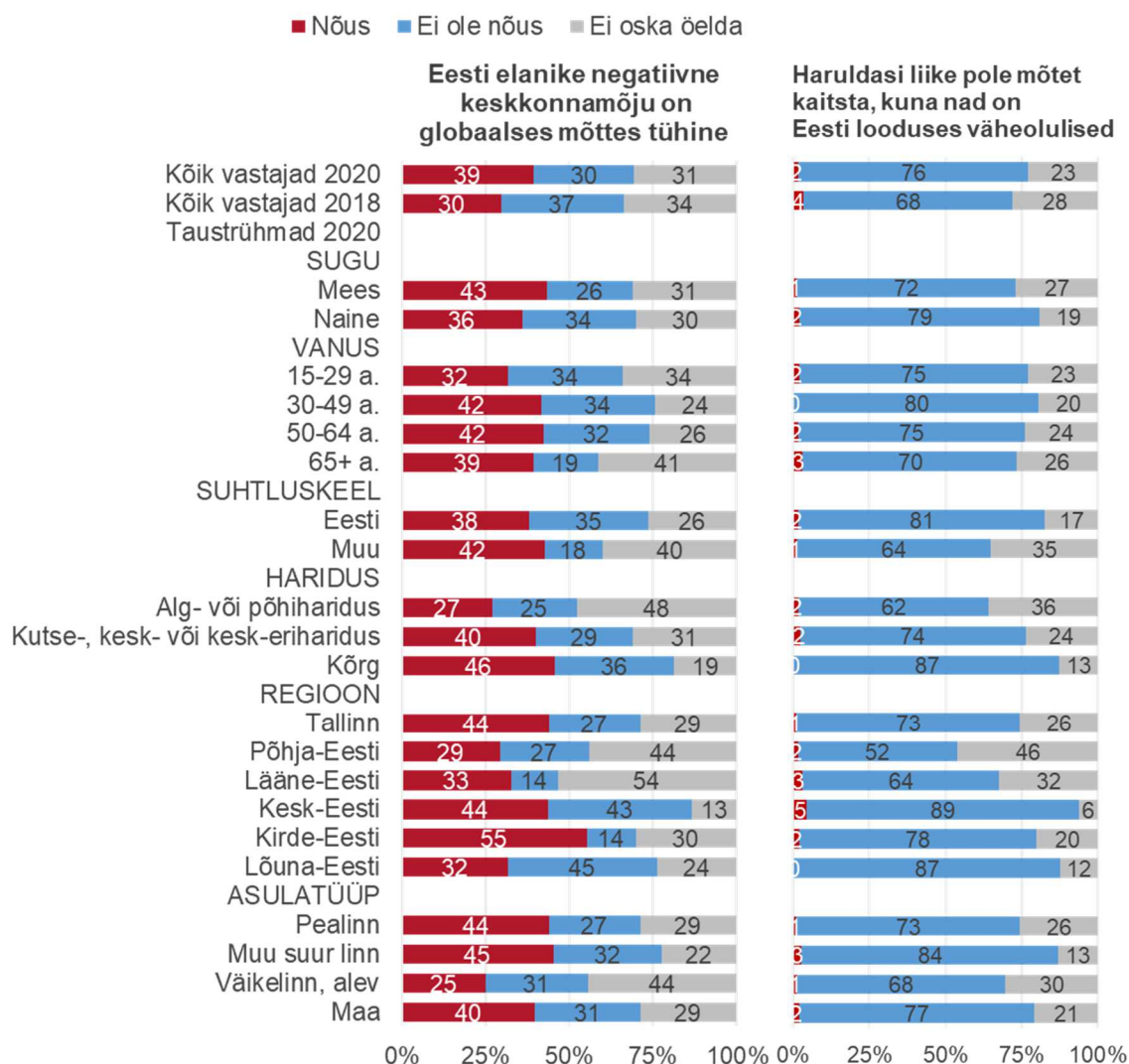
Uuringuga sooviti kaardistada ka seda, kuivõrd inimesed mõistavad, et kõik keskkonnas on omavahel seotud, mistõttu ka väikesed muutused (nagu haruldaste liikide kadumine) ja mõjud (nagu iga üksikindiviidi igapäevaotsuste mõju või siis Eesti mõjud globaalsel tasandil) avaldavad mõju ökoloogilisele tasakaalule kui tervikule.

Selgitamaks, kui suureks peavad Eesti elanikud meie riigi ökoloogilist jalajälge ning kuivõrd oluliseks peetakse haruldaste liikide kaitset Eestis, esitati vastajaile hindamiseks kaks väidet ning paluti neile antud hinnanguid vabas vormis põhjendada. Samuti esitati vastajaile hindamiseks olukord, kus üks naabritest niidab sageli muru, kuid teine mitte, ning anda selgitus kummagi naabri võimalike motiivide kohta.

4.2.1. Hinnangud Eesti globaalsele keskkonnamõjule ning haruldaste liikide kaitse vajalikkusele Eestis

Selles osas, kas globaalses mõttes on Eesti keskkonnamõju tühine või mitte, on arvamused vastukäivad. Elanikest 39% nõustub ja 30% ei nõustu, et globaalses mõttes on Eesti elanike negatiivne keskkonnamõju tühine. Pisut alla kolmandikul elanikest puudub antud küsimuses selge seisukoht. Võrreldes 2018. aastaga on väitega nõustumine kasvanud, mis keskkonnateadlikkuse seisukohalt on negatiivne tulemus (näitab, et süsteemsete seoste tajumine on vähenenud) (Joonis 21).

Joonis 21. Keskkonna tasakaalu puudutavate väidetega nõustumine, 2018–2020 võrdlus ning taustrühmade võrdlus (%) (*n=kõik vastajad*)

Väitega ei nõustu, st Eesti keskkonnamõju peavad globaalses mõttes oluliseks meestest sagedamini naised (26% meestest ja 34% naistest) ning muukeelsetest sagedamini eestikeelsed (vastavalt 18% ja 35%). Regionaalses võrdluses on mittenoostujate osakaal kõrgeim Kesk- ja Lõuna-Eestis (vastavalt 43% ja 45%), sissetulekurühmade võrdluses enam kui 800-eurose sissetulekuga inimeste seas (39%). Väitega nõustujaid, st inimesi, kes hindavad globaalsel tasandil Eesti keskkonnamõju tühiseks, on keskmisest enam kõrgharidusega inimeste (46%) ning Kirde-Eesti elanike seas (55%). 65-aastased ja eakamad, muukeelsed, alg- või põhiharidusega või madala sissetulekuga inimesed ning Põhja- ja Lääne-Eesti või väikelinnade elanikud ei osanud keskmisest sagedamini antud teemal seisukohta võtta.

Väitega nõustujad (st vastajad, kes pidasid Eesti keskkonnamõju tühiseks) põhjendasid oma arvamust eelkõige Eesti väiksusega (52% nõustujatest) või sellega, et Eesti

keskkonnaseisund on (suhteliselt) hea, (reostavat) tööstust vähe ning elanikud on keskkonnateadlikud (46%).

Inimesed, kes väitega nõus ei olnud, st ei pidanud Eesti keskkonnamõju tühiseks, väitsid seevastu, et iga mõju on oluline (56% mittenõustujatest) ning et globaalses mõttes on kõik omavahel seotud – ka väikesest mõjust võib saada suur (16%). Oli ka neid, kes põhjendasid oma arvamust sellega, et Eesti keskkonnaseisund on halb ning elanikud vähe keskkonnateadlikud (15%).

Väitega „Haruldasi liike pole mõtet kaitsta, kuna nad on Eesti looduses väheolulised“ nõustub 2% elanikest, 76% ei nõustu, 23%-l puudub selge aramus. Võrreldes 2018. aastaga on väitega mittenõustumine sagenenud (Joonis 21).

Mittenõustujaid, st inimesi, kes peavad haruldaste liikide kaitsmist oluliseks, on naiste seas pisut enam kui meeste seas (79% naistest ja 72% meestest) ning keskmisest enam ka 30–49-aastaste (80%), eestikeelsete (81%), kõrgharidusega (87%) või üle 800-eurose sissetulekuga inimeste seas (84%), regiooniti taas Kesk- ja Lõuna-Eestis (vastavalt 89% ja 87%), asulatüüpide lõikes suurtes linnades (v.a Tallinnas) (84%). Seisukohta ei osanud antud küsimuses võtta keskmisest sagedamini mehed, muukeelsed, madala hariduse ja/või sissetulekuga inimesed, väikelinnade ning Põhja- või Lääne-Eesti elanikud.

Inimesed, kes peavad haruldaste liikide kaitsmist Eestis oluliseks, põhjendasid oma arvamust sellega, et iga liik on oluline (21% väitega mitte nõustujatest), liigirikkus/mitmekesisus on oluline (15%) ning et kõik looduses on omavahel seotud, mistõttu on vaja hoida looduse tasakaalu (11%). Mõningad vastajad ütlesid, et kõike looduses tuleb kaitsta, kuna kõigel on koht päikese all (15%), teised aga rõhutasid, et kaitsta tuleks kõigest haruldusi (19%). Vastajaist 4% tõi esile, et liigirikkust on vaja säilitada tulevastele põlvetele või selleks, et tutvustada Eesti looduse erakordsust muule maailmale.

Inimesed, kes haruldaste liikide kaitsmises mõtet ei näinud, põhjendasid oma arvamust sellega, et toimima peaks looduslik valik (52%), et kõiki liike ei jõua kunagi kaitsta ning et liikide kaitsmine ei anna tulemust (28%) ning et mõned liigid toovad Eesti loodusele kahju (pidades siin silmas nt võõrliike) (15%).

4.2.2. Arusaamad argitegevuse (muru niitmine) keskkonnamõjust

Liigset muruniitmist on teadlased seostanud liigirikkuse vähenemisega. Selgitamaks, kas inimesed tunnetavad sellise argitegevuse mõju keskkonnale, paluti vastajail hinnata järgmist olukorda: „Kaks naabrit tegutsevad oma koduaias erinevalt: üks naaber niidab igal nädalavahetusel muru, teise naabri krunt näeb välja metsik ning paistab hooldamata. Mis Teie arvates võiks olla kummagi naabri põhjendus oma käitumisele?“

Naabri puhul, kes niidab muru sageli, arvati põhjuseks olevat eelkõige soov omada korras, hoolitsetud ja ilusat aeda. Mõned vastajad leidsid, et sage muruniitmine annab tunnistust töökusest ja heaperemehelikkusest. Plussina toodi välja ka seda, et niidetud muruga aias on vähem puuke, umbrohtu ja rästikuid ning et lastel on seal hea joosta/käia. Mõned vastajad ütlesid, et sage muruniitmine lihtsalt on kombeks ning nii tuleb teha. Leidus ka neid, kes arvasid, et ju pole sagedasel muruniitjal lihtsalt muud oma ajaga ette võtta või ta soovib saada tunnistust/tähelepanu.

Naabri puhul, kes muru sageli ei niida ning kelle krunt näeb välja metsik ja hooldamata, põhjendas ligi kolmandik küsitletutest tema käitumist keskkonnakaitseliste põhjustega (eelistab loomulikkust, soosib liigirikkust, teadvustab, et vähene muruniitmine on keskkonnale hea, vähendab mürareostust). Pooled küsitletutest seostasid vähest muruniitmist pigem negatiivsete aspektidega – laiskuse, lohakuse ja hoolimatusega (teen mis tahan) või aja-, raha- või muude võimaluste puudumisega.

Küsitletutest 52% pidas rohkem õigustatuks selle naabri käitumist, kes niidab muru sageli, 23% toetas selle naabri käitumist, kes niidab muru harva, ning 25% ei osanud kumbagi naabrit eelistada. Märkimisväärsed erinevused ilmnesid eesti- ja muukeelsete elanike vaadetes – kuigi nii eesti- kui venekeelsed inimesed kaldusid toetama pigem esimese naabri käitumist, oli muukeelsete seas toetus sagedasele muruniitmisele oluliselt kõrgem kui eestikeelsete elanike seas. Regionaalses võrdluses on toetus sagedasele muruniitmisele kõrgeim Põhja- ja Kirde-Eestis, harvale muruniitmisele aga Kesk-Eestis (asulatüüpide võrdluses ka maa-asulates).

Seega, sagedasse muruniitmisse suhtumise näitel võib järeldada, et suur osa elanikkonnast ei seosta sagedast muruniitmist liigirikkuse vähenemisega ning ei adu seega sellise tegevuse mõju keskkonnale. Kui üldisi keskkonnakaitselisi väiteid hinnates väljendasid inimesed kõrget keskkonnateadlikkust, siis reaalselt igapäevast situatsiooni hinnates teadmised hägustuvad. See näitab, et oma teadmisi ei osata panna igapäevaelulisse konteksti – päriselulises kontekstis ei tunta keskkonda kahjustavaid tegevusi ära ning ei osata hinnata enda tegevuse seost ja mõjust keskkonnale.

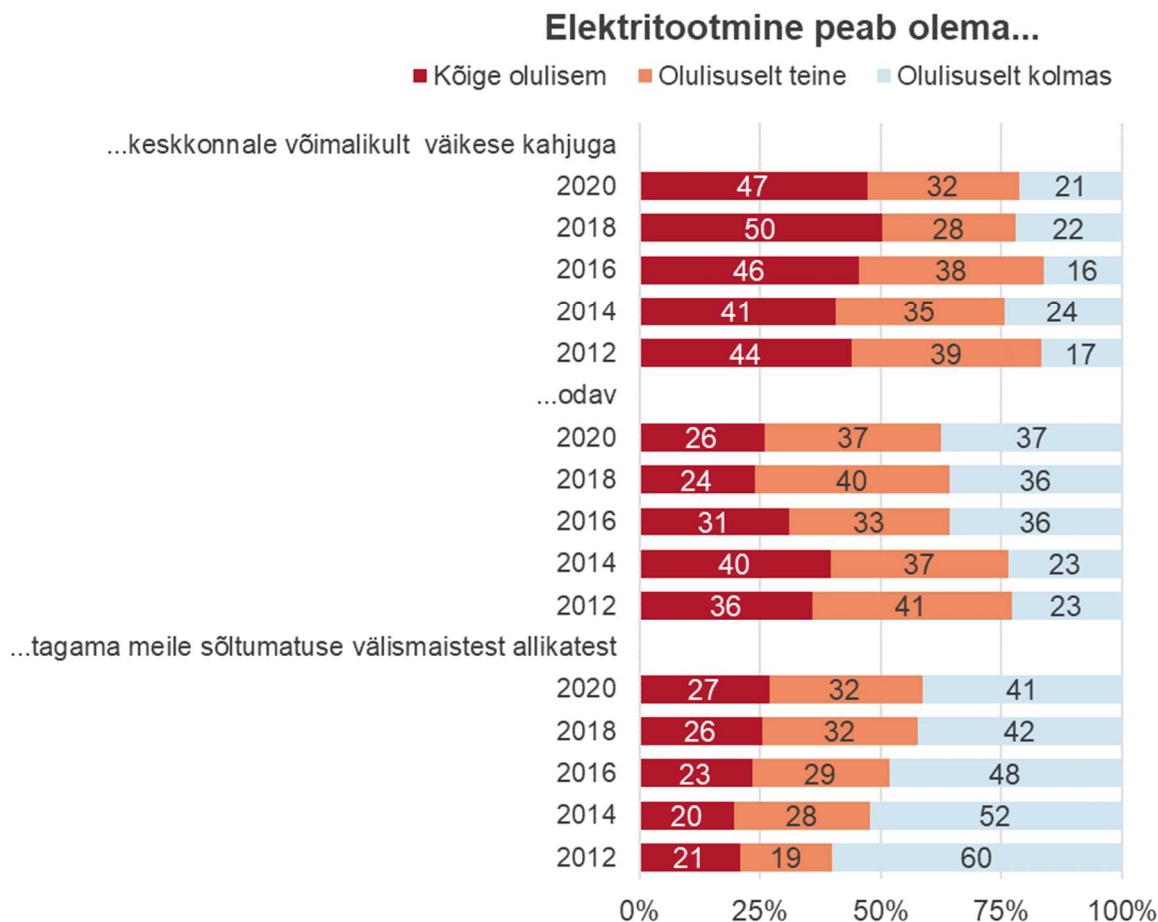
4.3. Prioriteedid elektri tootmisel

Sarnaselt varasemate uuringutega kaardistati ka seekord, kuivõrd oluliseks peavad inimesed elektritootmise juures seda, et toodetav elekter oleks (1) odav, (2) võimalikult väikese kahjuga keskkonnale või (3) tagama sõltumatuse välismaistest allikatest. Vastajatel paluti järjestada nimetatud kolm aspekti olulisuse järjekorda. 3% küsitletutest jättis vastuse andmata (seda kas põhjusel, et pidas kõiki nimetatud aspekte samaväärselt olulisteks, või ei osanud lihtsalt vastust anda) ning nad jäeti edasisest analüüsist kõrvale.

Esmatähtsaks hinnatakse elektritootmise juures kõige sagedamini selle võimalikult väikest kahju keskkonnale (47% pidas kõige olulisemaks). Odavus on esmatähtis 26% ning sõltumatus välismaistest allikatest 27% elanike jaoks (Joonis 22).

Viimase kaheksa aasta võrdluses on suurenenud nende inimeste osatähtsus, kes peavad elektritootmisel kõige olulisemaks sõltumatust välismaistest allikatest, vähenenud aga nende osatähtsus, kes peavad esmatähtsaks odavust. Kuni 2018. aastani oli kasvutrendis ka keskkonnasõbralikkuse tähtsustajate osakaal, kuid tänaseks on kasvutrend peatunud.

Joonis 22. Prioriteedid elektri tootmisel, 2012–2020 võrdlus (% , n=sisulise hinnangu andnud vastajad)

Keskkonnasõbralikkust seavad esmaseks prioriteediks keskmisest sagedamini alla 30-aastased (63%), kõrgharidusega inimesed (60%), tallinlased (58%), ettevõtjad/juhid/tippspetsialistid (58%) ning õpilased/üliõpilased (72%). Odavust peavad prioriteetseks keskmisest sagedamini 50-aastased ja eakamad (32%), ilma kõrgharidusega (32%), Põhja-Eesti (45%) või väikelinnade (39%) elanikud, lihttöölised (48%) ja pensionärid (35%). Ootuspäraselt on hinnangud seotud inimeste sissetulekuga – mida kõrgema isikliku sissetulekuga rühmaga on tegu, seda sagedamini hinnatakse esmatähtsaks keskkonnasõbralikkust ning seda harvemini odavust. Nii eesti- kui muukeelsed elanikud tähtsustavad kõige sagedamini elektritootmise keskkonnasõbralikkust, kuid muukeelsete jaoks on prioriteetsuselt järgmine aspekt odavus, eestikeelsete jaoks aga sõltumatus välismaistest allikatest.

5. Elanike keskkonnateadlikkus

Käesolevas peatükis antakse ülevaade vastajate endi keskkonnateadlikkusest – sellest, kuivõrd keskkonnateadlikuks inimesed ise ennast hindavad, kas nad on tundnud muret keskkonnaprobleemide pärast, millised on inimeste keskkonnasäästlikud harjumused ning kas need harjumused on ajendatud just keskkonnasäästlikest kaalutlustest.

5.1. Hinnang oma keskkonnateadlikkusele

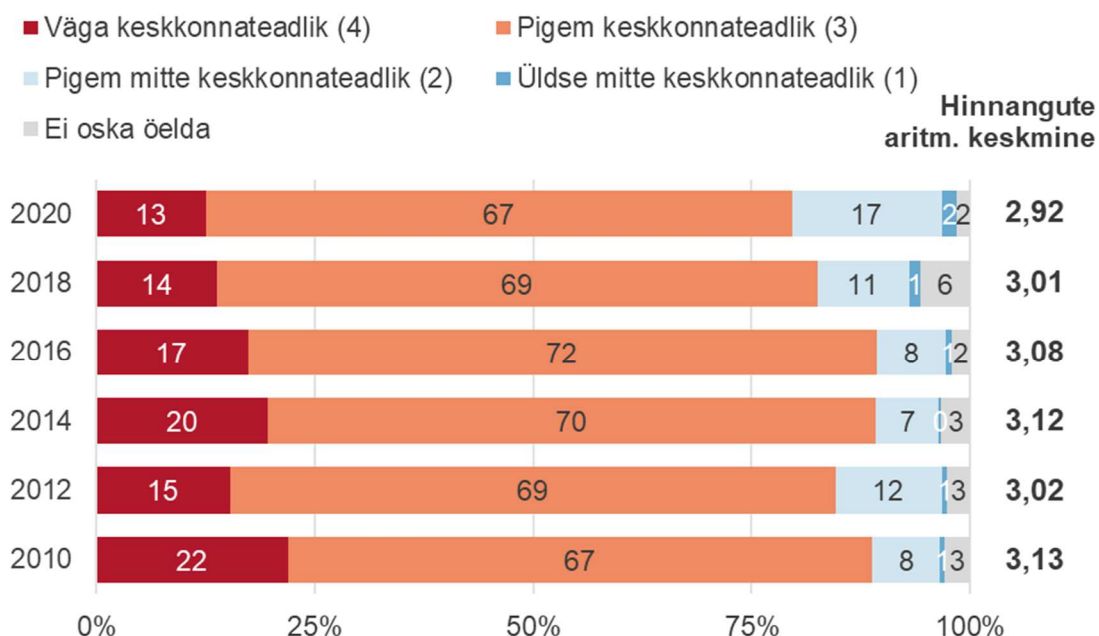
Enne 2018. aastat läbi viidud uuringutes paluti vastajail hinnata oma käitumist keskkonnateadlikkuse seisukohalt. Kahes viimases uuringus on küsimuse sõnastus olnud pisut teine – vastajail paluti anda hinnang oma keskkonnateadlikkusele (mitte käitumisele).

80% elanikest peab end keskkonnateadlikuks, sealjuures 13% väga keskkonnateadlikuks. Võrreldes 2018. aastaga on kasvanud nende inimeste osakaal, kes hindavad end mitte-keskkonnateadlikuks – kui 2018. aastal oli neid 12%, siis tänavu juba 19% (Joonis 23). Samas tasub märkida, et enesekriitilisuse kasv ei pruugi olla tingimata seotud tegeliku teadlikkuse vähenemisega, vaid võib olla tunnistuseks hoopis kasvanud ootustest (inimesed tunnetavad keskkonnaprobleemide prioriteetsust ja kompleksust ning on sellest tulenevalt kriitilisemad ka iseenda teadmiste taseme suhtes).

Ka pikemas ajalisel võrdluses (2012–2020) on keskkonnateadlikkusele antud hinnangutes toimunud väike langus, mis võib osaliselt olla tingitud küsimuse fookuse muutmisest (keskkonnateadliku käitumise asemel küsiti kahes viimases uuringus keskkonnateadlikkuse kohta), osaliselt aga ilmselt ka eelnevalt nimetatud põhjustest (kriitilisuse suurenemine, tingitud kasvavatest ootustest).

Keskkonnateadlikeks hindavad end keskmisest pisut sagedamini 50–64-aastased (85%), kõrgharidusega (85%) või muukeelsed inimesed (87%), Kesk-Eesti (88%) ja Kirde-Eesti (90%) elanikud, ettevõtjad, juhid ja spetsialistid (87%). Mitte-keskkonnateadlikeks peavad end keskmisest sagedamini 15–29-aastased (29%), alg- või põhiharidusega (29%) või eestikeelsed inimesed (23%), Lääne-Eesti elanikud (33%), maaelanikud (25%) ning õpilased/üliõpilased (32%). Ka 2018. aastal läbi viidud küsitlus näitas, et oma keskkonnateadlikkuse hindamisel olid noored keskmisest kriitilisemad.

Joonis 23. Hinnang oma keskkonnateadlikkusele (enne 2018. aastat läbi viidud uuringutes: käitumise keskkonnateadlikkusele), 2010–2020 võrdlus (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

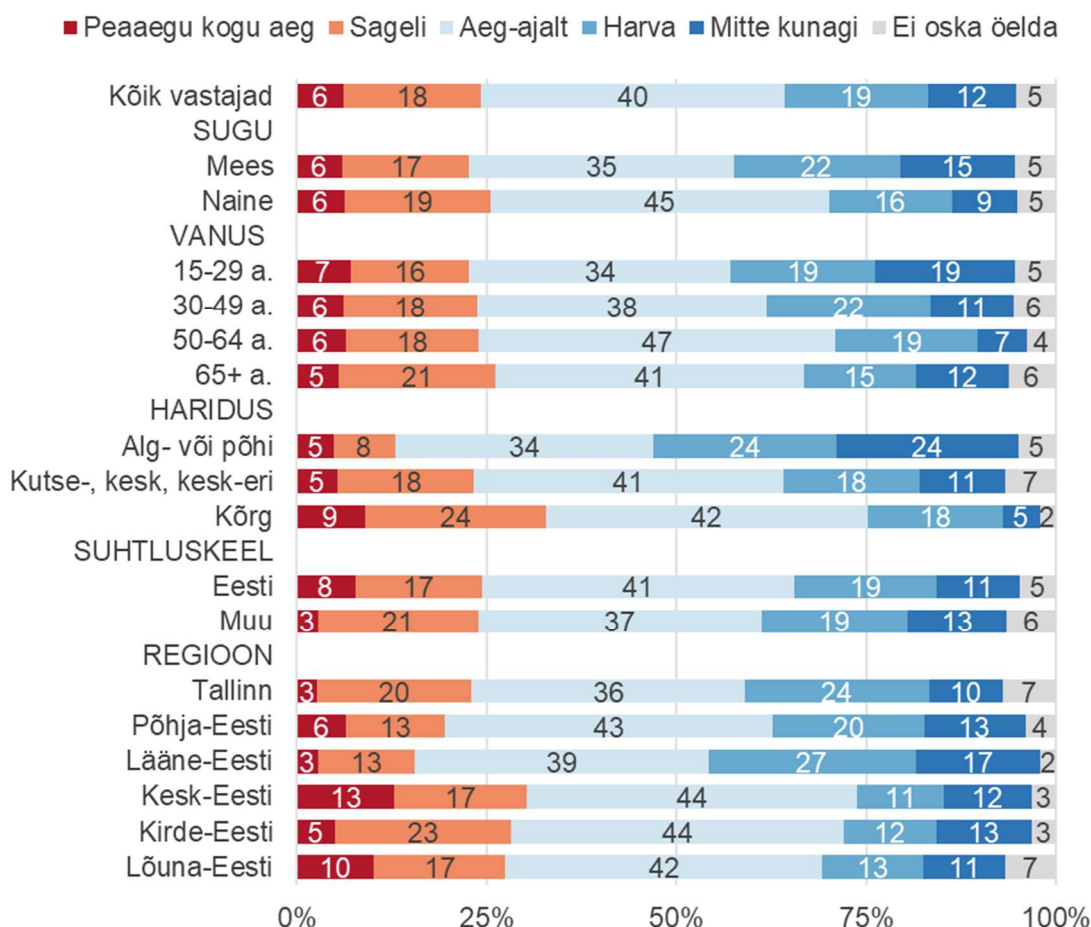
Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvatatud 4-palli skaalal, kus 4=väga keskkonnateadlik ja 1=üldse mitte keskkonnateadlik. Skaala keskväärts on 2,5 palli.

5.2. Mure keskkonnaprobleemide pärast

Esmakordselt lisati 2020. aastal ankeeti küsimus, mis kaardistas inimeste emotsionaalset seotust keskkonnaprobleemidega. Küsiti, kas vastaja on mõne keskkonnaprobleemi pärast muret tundnud ning kui jah, siis milliste pärast (täpsustusi koguti vabas vormis).

Küsitletutest 83% on mõne keskkonnaprobleemi pärast muret tundnud, sealjuures 6% peaaegu kogu aeg, 18% sageli, 40% aeg-ajalt ning 19% harva. Vastajatest 12% pole keskkonnaprobleemide pärast muret tundnud ning 5% ei oska hinnangut anda. Üheks olulisemaks mõjuteguriks osutus siin haridus – inimesi, kes muretsevad keskkonnaprobleemide pärast sageli või kogu aeg, on keskmisest enam kõrgharidusega inimeste seas (33%), samas kui neid, kes ei muretse üldse, on kõige arvukamalt alg- või põhiharidusega elanikkonnarühmas (24%). Inimesi, kes keskkonnaprobleemide üle üldse muret pole tundnud, on keskmisest enam ka meeste (15%) ning 15–29-aastaste seas (19%) (Joonis 24).

Joonis 24. Mure tundmine keskkonnaprobleemide pärast (%) , n=kõik vastajad)

Keskkonnaprobleemidena, mille üle on muret tuntud, nimetati spontaanselt kõige sagedamini looduse reostust ja saastatust (27% neist, kes on muret tundnud), metsade majandamist ja liigset raiet (24%) ning veekogude reostust (15%, keskmisest sagedamini töid esile Kirde-Eesti elanikud). Suhteliselt tihti nimetati muret tekitavate teemadena ka õhu puhtust (9%), jäätmekäitlust (sh prügi sorteerimine ja taaskasutus) (9%), kliimamuutusi (8%, keskmisest sagedamini töid esile alla 30-aastased), ületootmist ja -tarbimist (7%), liikide kadumist ning liigset jahipidamist (7%, sagedamini töid esile Kirde-Eesti elanikud) ning joogivee/põhjavee puhtust (6%, sagedamini töid esile Põhja-Eesti (v.a Tallinna) elanikud ning maaelanikud).

5.3. Harjumuspärane käitumine

Sarnaselt varasemate uuringutega kaardistati ka seekord elanike keskkonnasõbralikke harjumusi. Esmalt esitati vastajaile spontaanset vastust eeldav küsimus selle kohta, mida vastaja igapäevaselt teeb keskkonna säästmiseks. Et tegu oli spontaanse küsimusega, kus vastusevariante ette ei antud, siis annavad siinsed tulemused hea ülevaate sellest, mida inimesed keskkonnasäästliku käitumisena tõlgendavad.

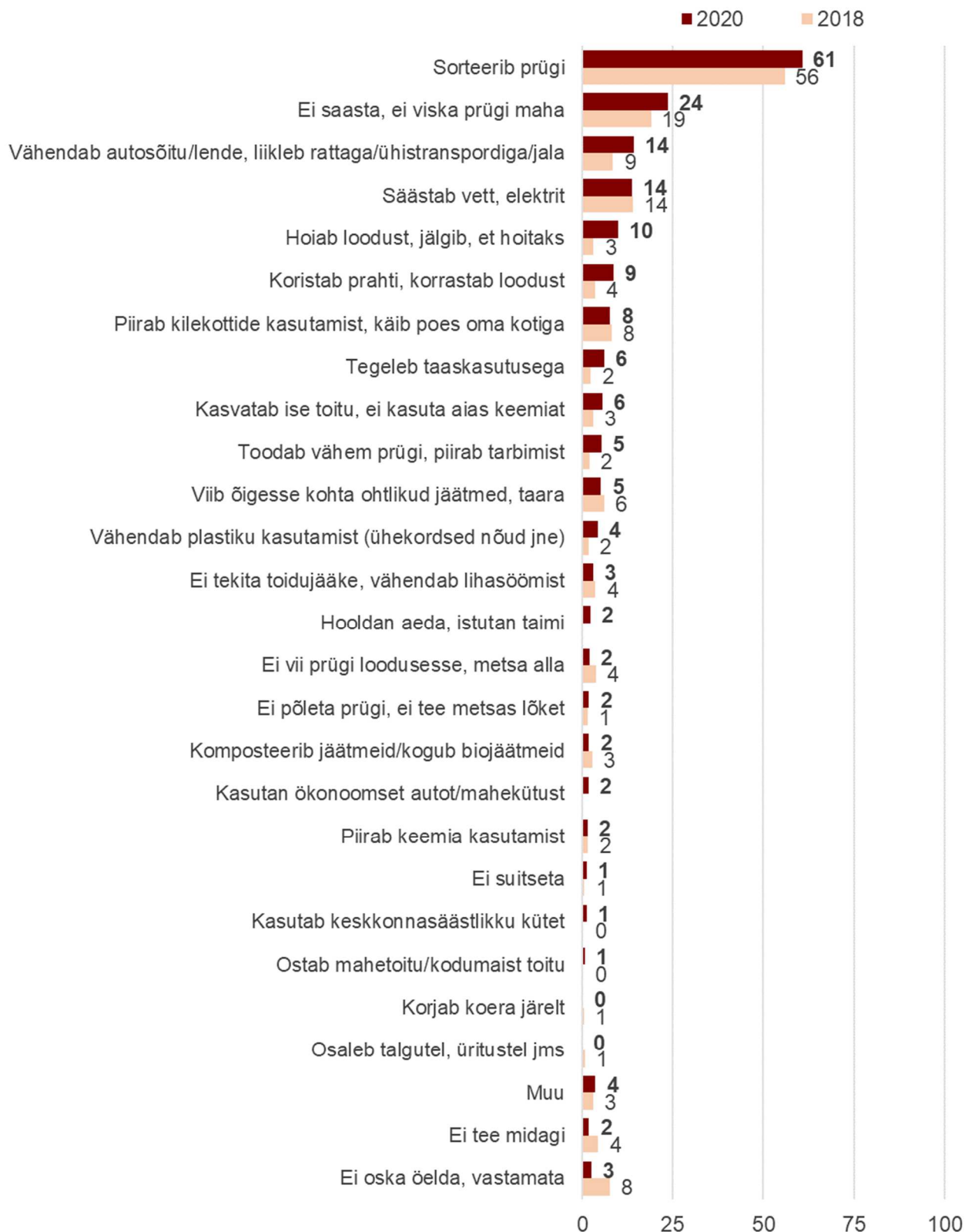
Igapäevaste keskkonnasäästlike tegevustena toodi kõige sagedamini esile prügi/jäätmetega seonduvat – 61% nimetas oma igapäevase keskkonnasäästliku tegevusena prügi sorteerimist ning 24% seda, et ei saasta/ei viska prügi maha. Selline tulemus on ootuspärane, arvestades, et prügi sorteerimisest on meedias palju räägitud ning samuti on teemat aidanud teadvustada edukalt läbi viidud Teeme Ära kampaaniad.⁴ Ülejäänud tegevusi nimetati harvemini. Küsitletutest 14% mainis autoga liiklemise/lennureiside vähendamist, 14% vee või elektri säästlikku kasutamist, 10% looduse hoidmist, 9% loodusest prahi koristamist ning 8% kilekottide kasutamise vähendamist/taaskasutamist või poodi oma koti kaasavõtmist (Joonis 25).

Ülejäänud tegevuste mainimissagedus jäi alla 7 protsendi (iga tegevuse kohta eraldivõetuna). Vaid 2% küsitletutest ütles, et ei tee igapäevaselt keskkonna säästmiseks midagi, ning 3% ei osanud ühtegi konkreetset tegevust esile tuua.

Üldjoontes on erinevate tegevuste mainimine 2018. aastaga võrreldes jäänud samale tasemele või pisut kasvanud. Kõige enam on sagenenud loodushoiu ning autosõitude/lennureiside piiramise mainimine.

⁴ Samas tuleb arvestada, et inimese hinnang oma käitumisele ei pruugi ühtida tema tegeliku käitumisega. Nt prügi sorteerimise osas võib inimene olla hoolikas vaid teatud liiki prügi (biojäätmel) sorteerimisel, jättes muud liiki prügi (pakendid, paber/papp, klaas), sorteerimata. Seega ei kajasta inimese enesehinnang „sorteerin prügi“ täpselt tema tegelikku käitumist.

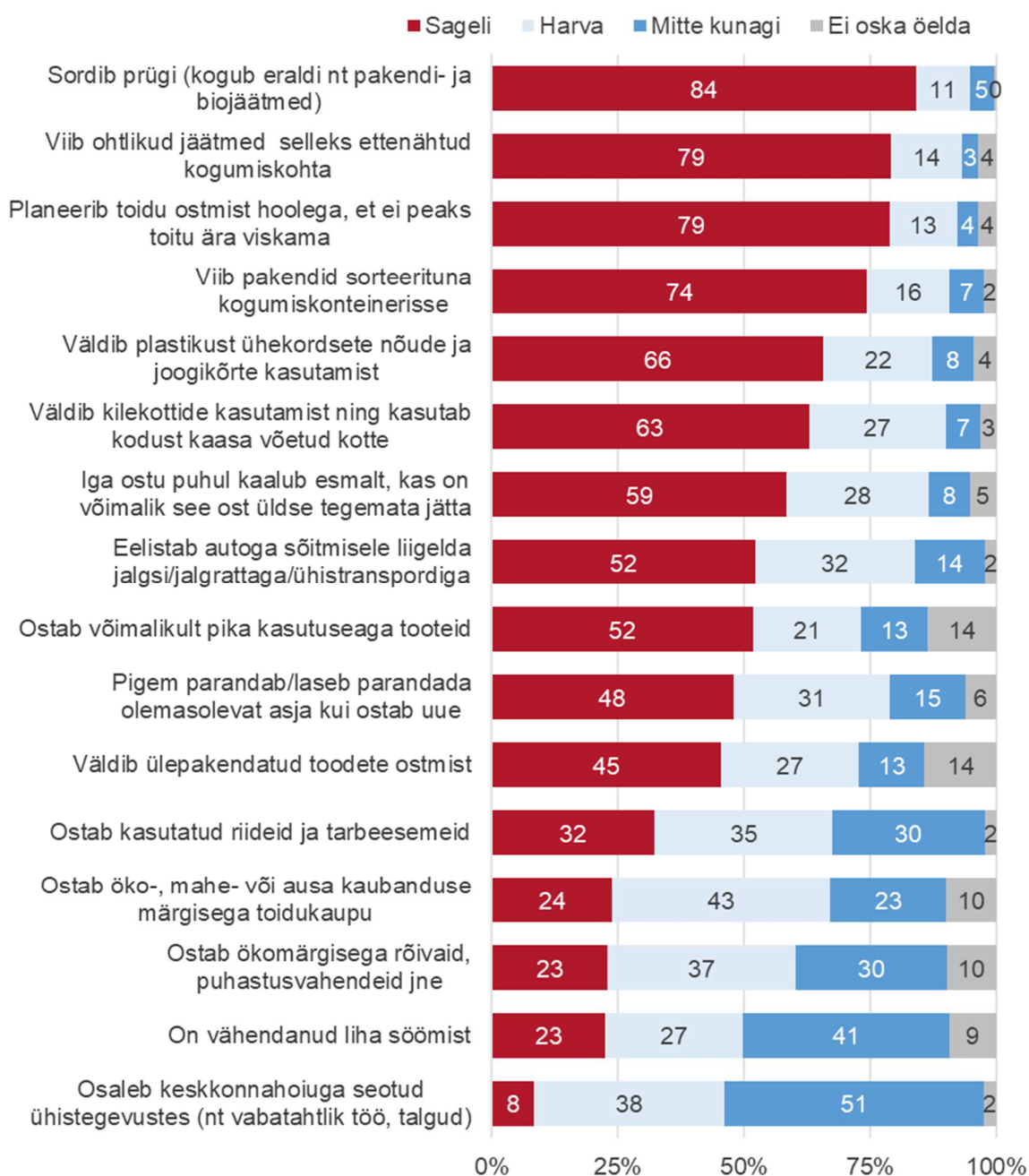
Joonis 25. Igapäevased keskkonna säästvad tegevused, 2018–2020 võrdlus
(spontaansed vastused %, n=kõik vastajad)

Järgnevalt loeti vastajaile ette rida tegevusi, mis võiksid säästa keskkonda, ning paluti hinnata, kui sageli nad nii toimivad. Juhul, kui vastaja andis vastuse, et toimib nii kas sageli või harva, paluti tal täpsustada, kas sellise käitumise puhul on talle olulisem keskkonnakaitseline või mingi muu, näiteks rahaline aspekt.

Ülevaade elanike keskkonnasäästlikest harjumustest on toodud joonisel 26.

Joonis 26. Keskkonnasäästlik käitumine (% , n=kõik vastajad)

Keskkonnasäästlikest tegevustest on elanikud kõige enam omaks võtnud prügi ja jäätmete keskkonnasõbraliku käitlemise – sageli sorteerib prügi 84% elanikest (nt kogub eraldi pakendi- ja biojätmed), 79% viib ohtlikud jätmed sageli selleks ettenähtud kogumiskohta ning 74% viib sorteeritud pakendeid sageli kogumiskonteinerisse. Kuigi need tegevused on keskkonnasäästlikud, ei saa neid pidada keskkonnakahjusid ennetavateks tegevusteks, kuna äravisatava pakendi ja selles oleva toote tootmise näol on kahju loodusele juba tehtud.

Suuremale osale inimestest on ka iseloomulik, et toidu ostmist planeeritakse hoolikalt, vältimaks ülejääkide äraviskamist – 79% inimestest käitub nii sageli. Uuringud on näidanud, et meie kodustes majapidamistes visatakse ära 75 kg toitu inimese kohta aastas ning prognooside kohaselt see number ei kahane. Selle kõrval saab loota, et vastanute arv, kes plaanivad oste selliselt, et toidu äraviskamine väheneks, kasvab jõudsalt ning et see avalduks ka praktikas.

Ülejäänud ankeedis loetletud tegevused (mis on enamjaolt keskkonnakahjusid ennetava iseloomuga) on elanikkonnas vähem levinud. 63–66% elanikest väldib sageli kilekottide või plastist ühekordsete nõude või joogikõrte kasutamist, 59% kaalub sageli hoolikalt iga ostu sooritamist, 52% eelistab autoga sõitmisele sageli keskkonnasõbralikumaid alternatiive (liikuda jala, ratta või ühistranspordiga), 52% eelistab sageli osta võimalikult pika kasutusajaga tooteid, 48% sageli pigem parandab/laseb parandada olemasolevat asja (riided, jalanõud, elektroonika jms) kui ostab uue ja 45% väldib sageli ülepakendatud toodete ostmist. Veel 2015. aastal oli Eesti Euroopas esirinnas plastpakendite kasutamises (Iirimaa ja Luksemburgi järel kolmandal kohal – 46 kg plastjätmeid aastas inimese kohta). Transpordieelistused on kooskõlas andmetega, mis kajastuvad Transpordi arengukavas ning Euroopa Liidu statistikas, kus eestlased oma autolembusega paraku tooni annavad.

Alla kolmandiku elanikest ostab sageli kasutatud riideid või tarbeesemeid (32%), öko-, mahe- või ausa kaubanduse märgisega toidukaupu (24%) või ökomärgisega rõivaid/puhastusvahendeid (23%). 23% elanikest on vähendanud liha söömist. Ka need tegevused on keskkonnakahjusid ennetava iseloomuga, olles suunatud tarbimise vähendamisele. Keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes (nt vabatahtlik töö, talgud) on osalenud kokku 46% elanikest ning sageli on seda teinud 8%.

Sarnaselt varasemate uuringutega leidis ka seekord kinnitust tõdemus, et naiste seas on keskkonnasäästlik käitumine levinum kui meeste seas. Erinevused meeste ja naiste vahel ilmnesid pea kõigi vaatlusaluste tegevuste lõikes, v.a ohtlike jäätmete kogumispunkti viimine ja võimalikult pika kasutuseaga toodete eelistamine. Loomulikult tuleb arvestada, et kuna perekondlikus tööjaotuses kaldub igapäevaste sisseostude tegemine ja kodused toimetused (sh prügi sorteerimine) sageli jääma naiste ülesandeks, on ootuspärane, et naised tegelevad nende tegevustega sagedamini kui mehed. Samas on meeste seas naistega võrreldes enam neid, kes osasid keskkonnasõbralikke käitumisviise kunagi ei harrasta, mis viitab sellele, et asi pole ainult perekondlikus tööjaotuses (näiteks on meeste seas naistega võrreldes enam neid, kes kunagi ei osale keskkonnahoiuga seotud

ühistegevustes, eelistavad liigelda autoga, ei osta kunagi kasutatud riideid/tarbeesemeid, öko-, mahe- või ausa kaubanduse märgisega toidukaupu ega ökomärgisega rõivaid/puhastusvahendeid, ei väldi kilekottide kasutamist ega ülepakendatud toodete ostmist ning ei eelista uute asjade ostmisele vanade parandamist.

Varasemates uuringutes on ilmnenu, et muukeelses elanikkonnas on keskkonnasäästlikud tegevused üldjuhul vähem levinud kui eestikeelsete elanike seas. Seekordne uuring sellele ühest kinnitust ei andnud – võrreldes eestikeelsete elanikega oli muukeelsete seas vähem levinud keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes osalemine ning kasutatud riide/tarbeesemete ostmine, samuti vältisid nad eestikeelsete elanikega võrreldes harvemini plastist ühekordsete nõude ja joogikõrte kasutamist ning eelistasid harvemini uue toote ostmisele parandada vana. Samas olid muukeelsete elanike seas mõned keskkonnasäästlikud tegevused ka enam levinud kui eestikeelses elanikkonnas – näiteks eelistasid nad eestikeelsete elanikega võrreldes autole sagedamini keskkonnasäästlikumaid liikumisviise, ostsid sagedamini ökomärgisega rõivaid ja puhastusvahendeid, olid sagedamini vähendanud liha söömist ning viisid sagedamini sorteeritud pakendid kogumiskonteinerisse. Osaliselt on eesti- ja muukeelsete elanike käitumise erinevused seletatavad elanikkonna paiknemisega (muukeelne elanikkond on koondunud pigem linnadesse, kus ka ühistranspordi kasutamine on hõlpsam ning jäätmete kogumiskonteinerid lähemal).

Võrreldes eestikeelsete elanikega ei osanud muukeelsed elanikud sagedamini anda hinnangut sellele, kui sageli nad väldivad ülepakendatud toodete ostmist, mis võib viidata nende madalamale teadlikkusele antud teemast (sellele pole mõeldud ning pole osatud tähele panna).

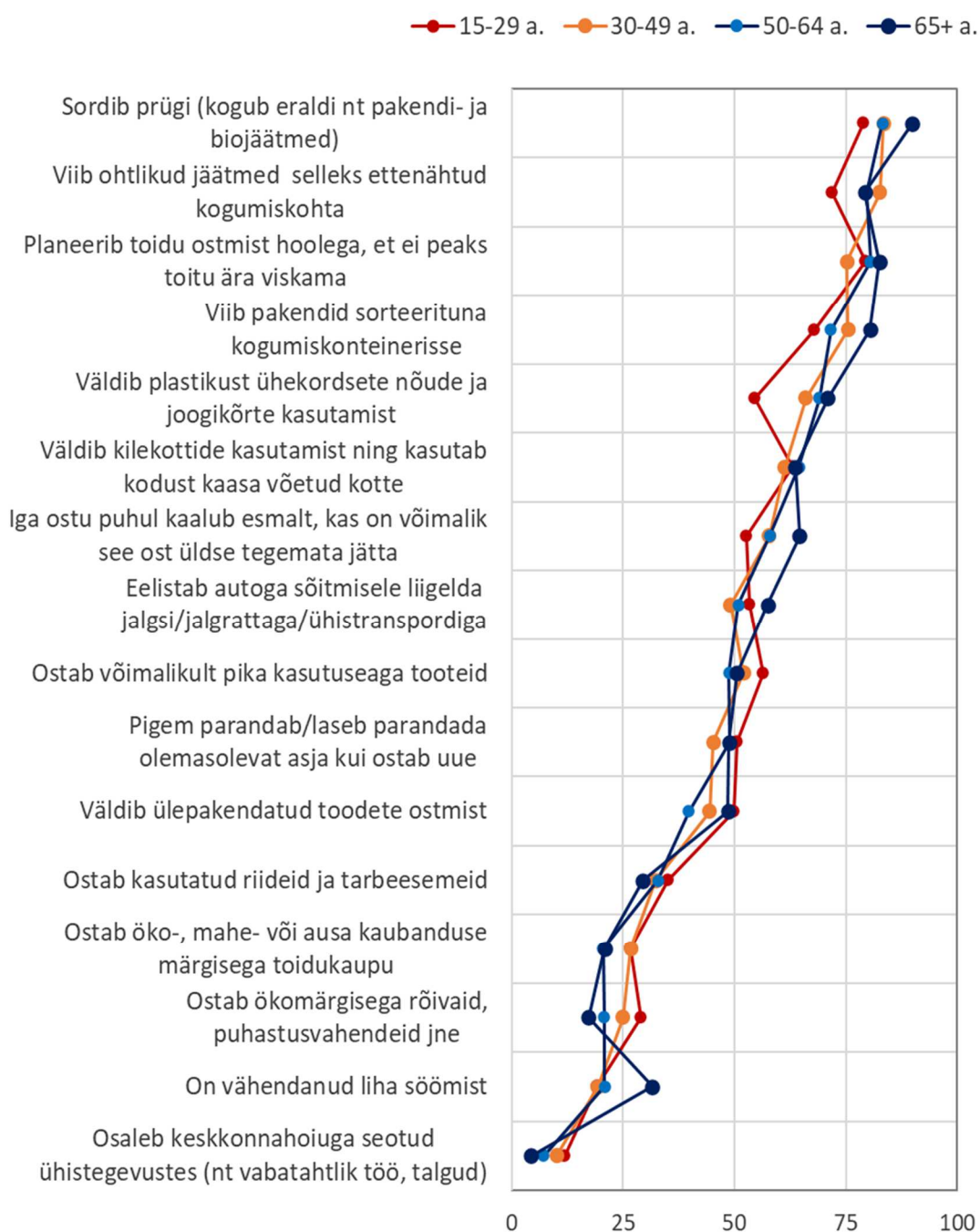
Sarnaselt varasematele uuringutele ilmneseid ka seekord keskkonnasäästliku käitumise erinevused vanuserühmade vahel. 15-29-aastaste seas on keskmisest vähem levinud plastist ühekordsete nõude ja joogikõrte kasutamise vältimine ning ohtlike jäätmete selleks ettenähtud kogumiskohta viimine (Joonis 27). Noored küll harrastavad neid keskkonnasäästlike tegevusi, kuid harvemini kui ülejäänud vanuserühmad (see võib tuleneda ka sellest, et paljud noored elavad vanematega samas leibkonnas ning teatud jäätmete käitlemisega tegelevad pigem nende vanemad). Ülepakendatud toodete vältimine on keskmisest pisut vähem levinud 50–64-aastaste seas. Vanuserühmas 65+ on keskmisest levinum prügi sorteerimine, sorteeritud pakendite kogumiskonteinerisse viimine ning liha söömise vähendamine, kuid keskmisest vähem levinud ökomärgisega rõivaste või puhastusvahendite ostmine (mis on tõenäoliselt seotud hinnaprobleemiga) ning osavõtt keskkonnahoiuga seotud ühistegevustest.

Paljud keskkonnasäästlikud käitumisviisid on keskmisest enam levinud kõrgharidusega inimeste seas. Sissetulekutega sama ühest seost ei ilmnenu – kõrge sissetulekuga inimeste seas on küll keskmisest levinum keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes osalemine ning ökomärgisega rõivaste või puhastusvahendite ostmine, kuid näiteks kasutatud riide/tarbeesemete ostmine ning liha söömise vähendamine on levinum pigem

madala sissetulekuga inimeste seas (põhjused on siin ilmselt küll pigem materiaalsed kui keskkonnasäästlikest kaalutlustest lähtuvad).

Regioonide võrdluses ei ilmnenud läbivaid erisusi, mis oleksid andnud tunnistust mõne regiooni elanike läbivalt kõrgemast keskkonnasäästlikust käitumisest. Erinevused ilmnesid vaid üksikute tegevuste lõikes.

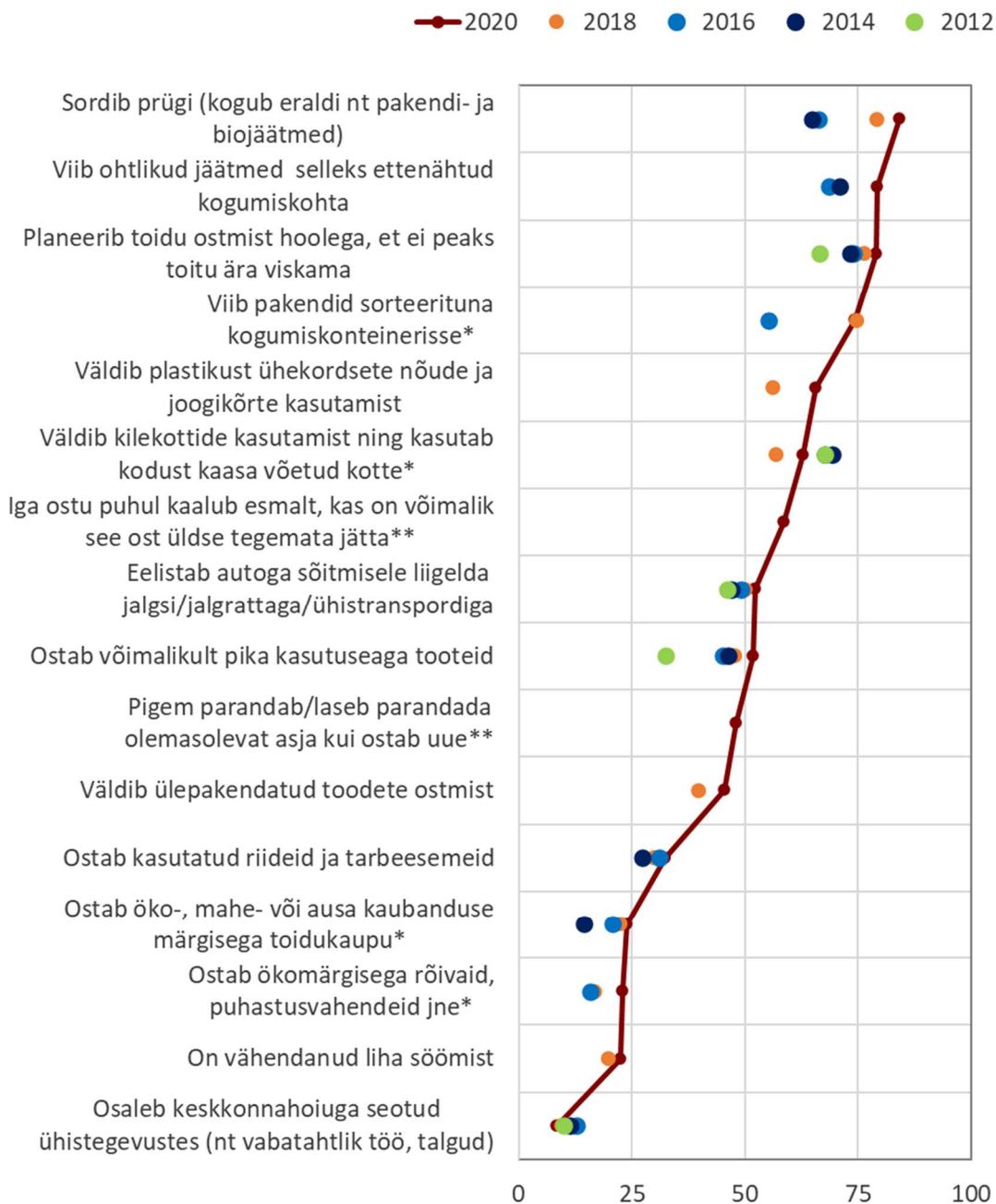
Joonis 27. Keskkonnasäästlik käitumine, vanuserühmade võrdlus (käitub sel viisil sageli %, n=kõik vastajad)

Keskkonnasäästlik käitumine on hakanud rohkem levima – võrreldes 2018. aastaga on pea kõiki keskkonnasäästlike tegevusi sageli harrastavate inimeste osatähtsus kasvanud.⁵ Kõige enam on sagenenud plastist ühekordsete nõude ja joogikõrte kasutamise vältimine ning ohtlike jäätmete kogumispunkti viimine. Võrreldes 2016. aastaga on positiivne nihe veelgi suurem. Ainsaks erandiks on keskkonnahoiuga seotud ühistevlustes osalemine, mis on viimase nelja aasta vältel vähenenud. Ajaline muutus, mis on nähtav tegevuse „Väldib kilekottide kasutamist ning kasutab poest kauba koju toomiseks kodust kaasa võetud kotte“ juures, on suure tõenäosusega tingitud sõnastuse muutmisest (enne 2018. aastat oli tegevuse sõnastus järgnev: „Kasutab poest kauba koju toomiseks kodust kaasa võetud kotti“) (Joonis 28).

⁵ Samas tuleb arvestada, et oma käitumisele antud hinnangute paranemine ei pruugi tähendada seda, et tegelik käitumine oleks samaväärselt paranenud. Nt jäätmete sorteerimise osas on uuringud näidanud, et Eestis pole viimase kümne aastaga olukord kuigi palju paranenud (SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus ja Keskkonnaministeerium. Segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguste uuring 2020. URL: https://www.envir.ee/sites/default/files/sortimisuuringu_lopparuanne.pdf)

Joonis 28. Keskkonnasäästlik käitumine, 2012–2020 võrdlus (käitub sel viisil sageli %, n=kõik vastajad)

* Sõnastust on 2018. aastal võrreldes varasemate küsitlustega pisut muudetud.

** Valdkond on 2020. aastal ankeeti lisatud esmakordselt.

5.4. Harjumuspärase käitumise motiivid

Neilt vastajatelt, kes harrastasid mõnda keskkonnasõbralikku käitumisviisi mõnikord või sageli, küsiti iga tegevuse kohta, kas see on ajendatud keskkonnakaitselisest või muust, näiteks rahalisest huvist. Vastuseid koguti taas 4-pallisel skaalal.

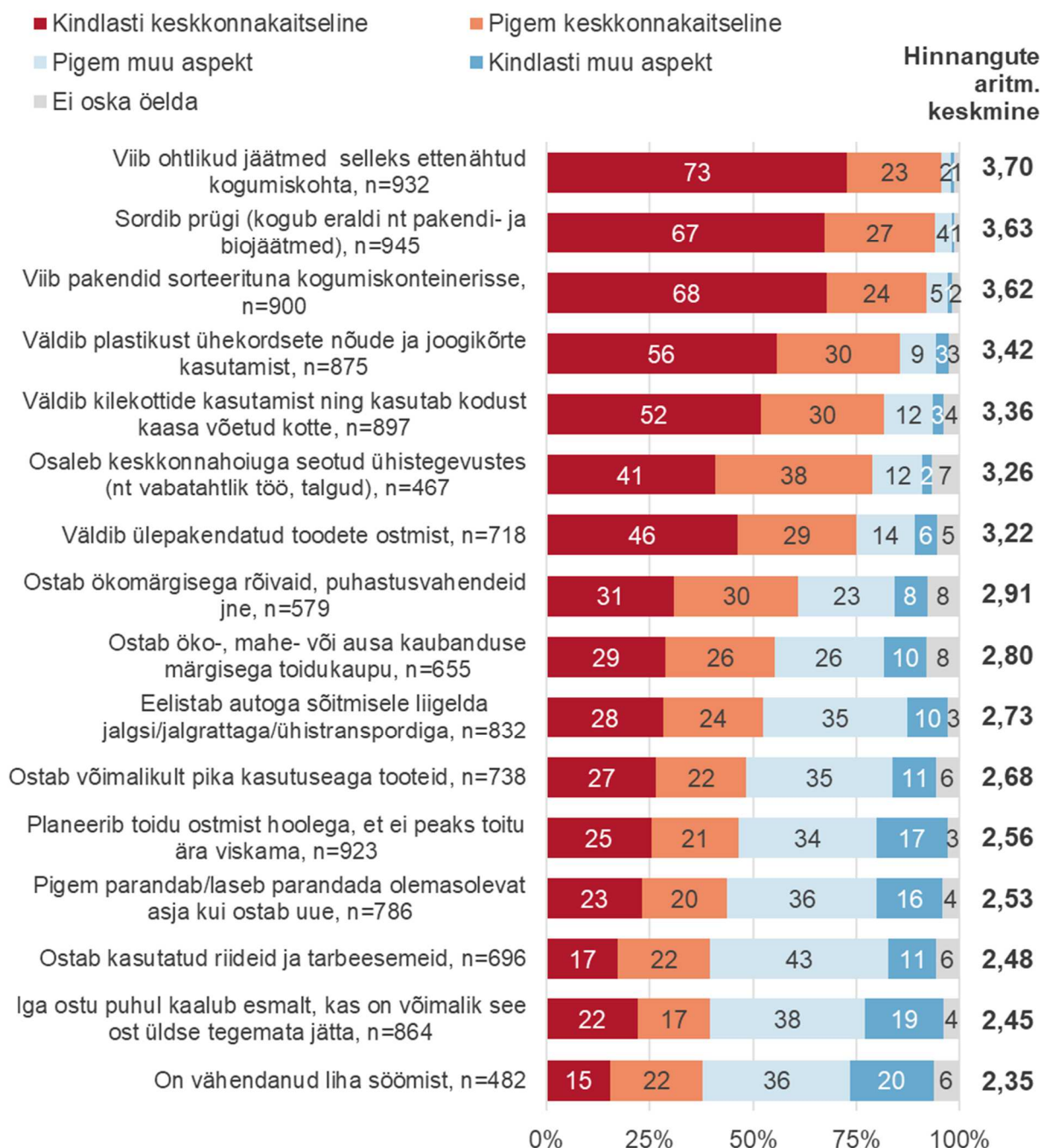
Sarnaselt varasema uuringuga ilmnes, et keskkonnakaitselistest motiividest juhindutakse enamasti järgnevate tegevuste puhul: jäätmekäitlus, keskkonnaga seotud vabatahtlik töö, kilekottide, plastist ühekordsete nõude ja ülepakendatud toodete tarbimise piiramine ning öko-, mahe- või ausa kaubanduse märgisega kaupade ostmine. Teatud mööndustega kehtib see ka keskkonnasõbralike liikumisviiside eelistamise ning võimalikult pika kasutuseaga toodete ostmise kohta. Ülejäänud tegevuste (ostude hoolikas planeerimine, pigem olemasolevate asjade parandamine kui uute ostmine, kasutatud riiete/tarbeesemete ostmine, liha söömise vähendamine) puhul prevaleerivad muud huvid (Joonis 29).

Kui 2014. aastal oli mitme tegevuse puhul täheldatav keskkonnakaitseliste motiivide nõrgenemine, siis hiljem on keskkonnakaitselised motiivid saavutanud taas enam mõju, jõudes 2020. aastal vaatlusaluse perioodi kõrgeimale tasemele. Erandiks on vaid keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes osalemine, mille osas on elanikkonna motiivid uuringuetappide võrdluses püsinud suhteliselt muutumatuna (Joonis 30).

Eelnev annab ülevaate sellest, kuidas on keskkonnakaitselised motiivid muutunud nende vastajate puhul, kes harrastavad mõnda keskkonnasõbralikku tegevust mõnikord või sageli. Siiski ei anna see võrdlus ülevaadet sellest, kui palju on kogu elanikkonnas muutunud teadlikult keskkonnasõbralikult käituvate inimeste osakaal – st nende, kes juhinduvad antud tegevuse puhul keskkonnakaitselistest kaalutlustest ning harrastavad seda tegevust sageli. Need näitajad on esitatud joonisel 31.

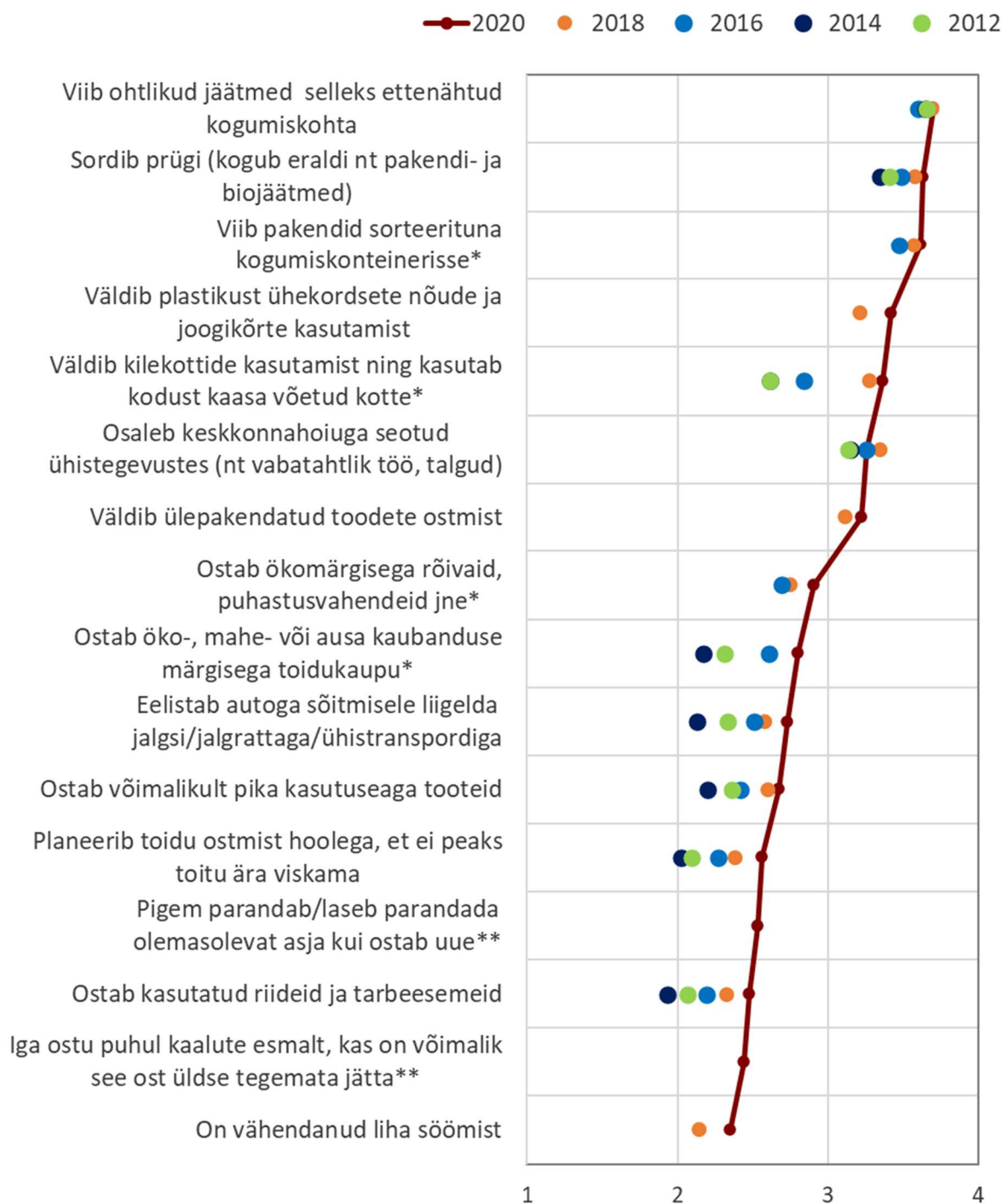
Erinevaid tegevusi sageli harrastavate ning nendes tegevustes keskkonnakaitselistest kaalutlustest juhinduvate inimeste osakaal on pea kõigi tegevuste puhul võrreldes 2018. aastaga suurenenud. Ainsaks erandiks on keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes osalemine, kus nende inimeste osakaal, kes osalevad sageli ning teevad seda keskkonnakaitselistel kaalutlustel, on jäänud samaks mis 2018. aastal. Kõige enam on teadlikult keskkonnasõbralikult käituvate inimeste osakaal suurenenud järgnevate tegevuste puhul: plastist ühekordsete nõude ja joogikõrte kasutamise vältimine (45%→59%), prügi sorteerimine (71%→81%), ohtlike jäätmete kogumiskohta toimetamine (67%→77%) ning toidu ostmise hoolikas planeerimine (28%→38%). Kaasates võrdluse ka 2016. aasta uuringu tulemused on näha, et nende inimeste hulk, kes käituvad teadlikult keskkonnasõbralikult, on viimase nelja aasta jooksul järjepidevalt kasvanud. Ilmselt on selle positiivse muutuse taga nii paranenud võimalused keskkonnasäästlikuks käitumiseks kui ka keskkonnateadlikkuse kasv.

Joonis 29. Oluline ajend käitumisel (% ja aritmeetilised keskmised, n=käitub antud viisil sageli või harva)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 4-palli skaalal, kus 4=kindlasti keskkonnakaitseline aspekt ja 1=kindlasti muu aspekt. Skaala keskvärtus on 2,5 palli.

Joonis 30. Oluline ajend käitumisel, 2012–2020 võrdlus (aritmeetilised keskmised, n =käitub antud viisil sageli või harva)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 4-palli skaalal, kus 4=kindlasti keskkonnakaitseline aspekt ja 1=kindlasti muu aspekt. Skaala keskväärtnus on 2,5 palli.

* Sõnastust on 2018. aastal võrreldes varasemate küsitlustega pisut muudetud.

** Valdkond on 2020. aastal ankeeti lisatud esmakordselt.

Joonis 31. Keskkonnasäästlik käitumine keskkonnakaitselistel kaalutlustel, 2016–2020 võrdlus (vastajad, kes käituvad sel viisil sageli ning juhinevad kindlasti või pigem keskkonnakaitselistest kaalutlustest, %, n=kõik vastajad)

* Sõnastust on 2018. aastal võrreldes varasemate küsitlustega pisut muudetud.

** Valdkond on 2020. aastal ankeeti lisatud esmakordselt.

5.5. Keskkonnasäästlik käitumine ametiasutustes

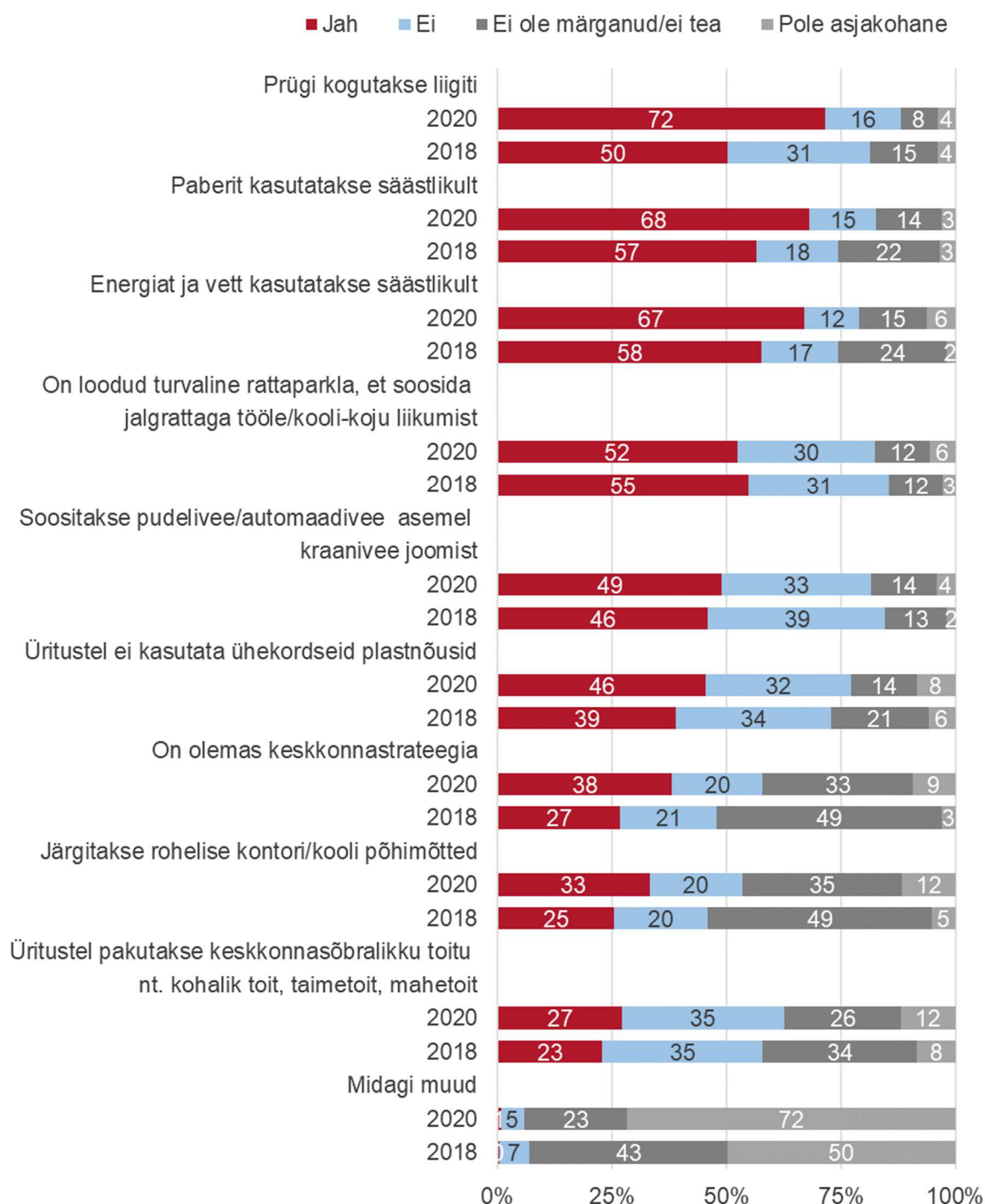
Selgitamaks, kui levinud on keskkonnasäästlikud praktikad ametiasutustes, loetleti töötamise või õppimisega hõivatud vastajatele erinevaid keskkonnasäästlikke tegevusi ja küsiti, kas nende töökohal või koolis neid rakendatakse.

Keskkonnasäästlikest praktikatest on ametiasutustes kõige enam levinud prügi liigiti kogumine (märkis 72% küsitletutest), säästlikkus paberi kasutamisel (68%) ning säästlikkus energia ja vee kasutamisel (67%). Ligikaudu pooled küsitletud märkisid, et asutuses on loodud turvaline rattaparkla, et soosida jalgrattaga tööle/kooli-koju liikumist (52%), et soositakse pudelivee/automaadivee asemel kraanivee joomist (49%) ning ei kasutata üritustel ühekordseid plastnõusid (46%). Pisut harvem märgiti keskkonnastrateegia olemasolu (38%), roheline kontori/kooli põhimõtete järgimist (33%) ning üritustel keskkonnasõbraliku toidu pakkumist (27%) (Joonis 32). Mõned vastajad täiendasid etteantud nimekirja ka omalt poolt – näiteks nimetati keskkonnasäästlike praktikadena seda, et tootmisprotsessis välditakse keskkonna saastamist, korraldatakse keskkonnateemalisi üritusi/töötubasid, tegeletakse liigikaitsega ning kasutatakse päikesepatareisid.

Pea kõigi ankeedis toodud keskkonnasäästlike praktikate märkimine on võrreldes 2018. aastaga kasvanud (erandiks vaid mõned praktikad: turvalise rattaparkla olemasolu ning kraanivee joomise soosimine). Kõige enam on kasvanud prügi liigiti kogumist märkijate osakaal. Samas on mitmete tegevuste puhul vähenenud mitte nende inimeste osakaal, kes ütlevad, et keskkonnasäästlikke praktikaid asutuses ei rakendata, vaid pigem nende inimeste osakaal, kes praktikate rakendamisele hinnangut anda ei oska. See näitab, et keskkonnasäästlike praktikate märkamine on suurenenud.

Kuigi keskkonnastrateegia olemasolu ning roheline kontori/kooli põhimõtete rakendamine on küsitluse andmetel veel üsna harv nähtus, võib teiste riikide näitel siiski oletada, et ka Eestis muutub ettevõtte keskkonnasäästlikkus tulevikus üha olulisemaks ostukäitumist mõjutavaks teguriks, mistõttu ka keskkonnastrateegiate väljatöötamine ning roheline kontori/kooli põhimõtete juurutamine muutub ettevõtete jaoks tulevikus olulisemaks. Eestis on see trend, nagu ka sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtete turule ilmumine, alles suhteliselt uus nähtus.

Joonis 32. Keskkonnasäästlikud hoiakud ja käitumine ametiasutustes, 2018–2020 võrdlus (% , n=vastajad, kes kas töötavad või õpivad (664))

5.6. Soov elada keskkonnasäästlikumalt

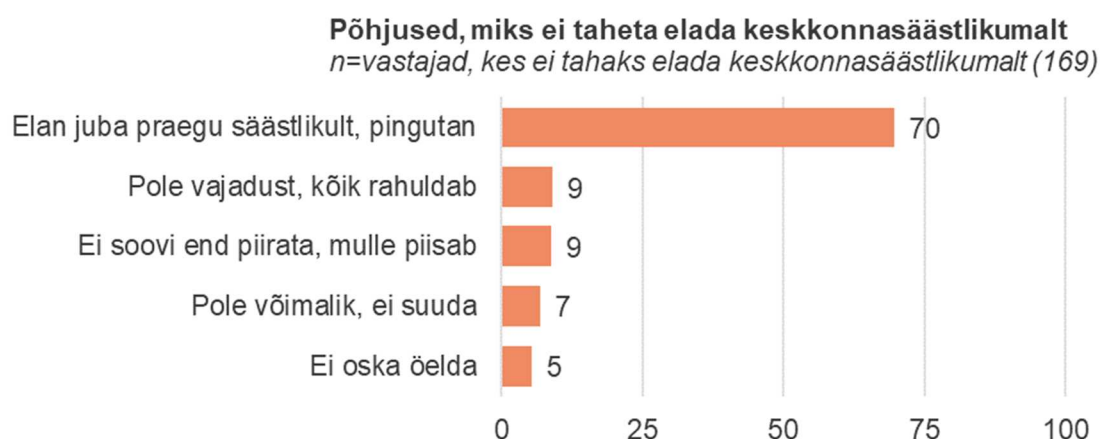
Vastajailt küsiti, kas nad tahaksid elada keskkonnasäästlikumalt kui praegu. Küsitletutest 43% vastas sellele jaatavat, 17% eitavalt ning 40% ei osanud arvamust avaldada. Asjaolu, et sedavõrd suur osa küsitletuid hinnangu andmata jätsid, võib viidata nii madalale teadlikkusele (ei teata, mida keskkonnasäästlik eluviis endast kujutab) kui ka tunnetatud takistustele keskkonnasäästlikuma eluviisi viljelemisel (ollakse küll teadlik keskkonnasäästlikuma eluviisi kasuteguritest, kuid kas vähese motivatsiooni või väliste tegurite tõttu ei peeta oma eluviisi muutmist tõenäoliseks).

Naised väljendavad meestest sagedamini soovi elada keskkonnasäästlikumalt (naistest 47% ja meestest 38%). Vanuserühmade võrdluses on kõige motiveeritumad 30–49-aastased (53% sooviks elada keskkonnasäästlikumalt), kõige vähem motiveeritud aga 65-aastased ja eakamad (vastavalt 31%). Mida kõrgema hariduse või sissetulekuga elanikkonnarühmaga on tegu, seda suurem on ka huvi keskkonnasäästlikuma eluviisi vastu. Regionaalses võrdluses on huvi elada keskkonnasäästlikumalt kõrgeim Kesk-Eestis (56%) ning suurtes linnades (va. Tallinn) (56%), madalaim aga Lääne-Eestis (20%) ning maa-asulates (38%). Eesti- ning muukeelsete elanike võrdluses olulised erinevused puuduvad.

Vastajail paluti oma soovi ka põhjendada. Inimesed, kes tahaksid elada keskkonnasäästlikumalt, põhjendasid seda muuhulgas murega järeltulevate põlvede ning oma ökoloogilise jalajälje pärast (16%), et keskkond ja loodus oleksid puhtamad (14%) ning sooviga hoida loodust (13%) või tervist (13%). Välja toodi ka seda, et kõik peaksid keskkonnasäästlikkuse nimel panustama (9%) ning et selline eluviis on õige (8%). Mainiti ka seda, et keskkonnasäästlik eluviis tõstab elukvaliteeti (8%) või annab rahalist kokkuhoidu (3%) (Joonis 33). Tervisega seonduvaid põhjusi tõid keskmisest sagedamini esile 65-aastased ja eakamad, muukeelsed ning Kirde-Eesti elanikud.

Inimesed, kes ei tahaks elada keskkonnasäästlikumalt, põhjendasid seda valdavalt sellega, et pingutavad juba praegugi palju ning elavad piisavalt keskkonnasäästlikult (70%). Harvem mainiti vajaduse puudumist (9%), soovimatust end rohkem piirata (9%) ning seda, et keskkonnasäästlikum eluviis pole võimalik (ei suudaks) (7%) (Joonis 33).

Joonis 33. Põhjused, miks tahetakse või ei taheta elada keskkonnasäästlikumalt
(spontaansed vastused %)

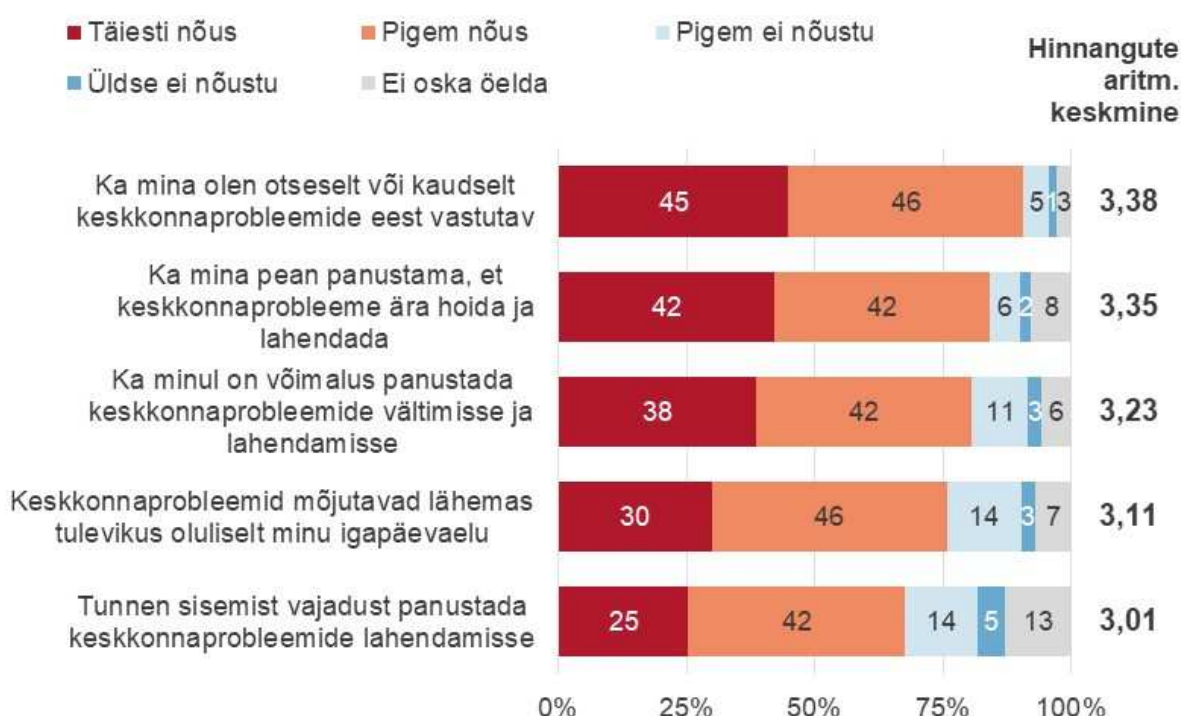
5.7. Tunnetatud vastutus keskkonnaprobleemide suhtes

Uute küsimustena lisati 2020. aasta uuringu ankeeti küsimused selle kohta, kuivõrd tuntakse end vastutavana keskkonnaprobleemide tekke ning nende lahendamise eest.

Valdav osa inimestest tunnetab oma vastutust keskkonnaprobleemide tekkes (iseennast pidas otseselt või kaudselt keskkonnaprobleemide eest vastutavaks 91% elanikest) ning

peab võimalikuks isiklikult nende vältimisse ja lahendamisse panustada (80%). Samas on keskkonnaprobleemide mõju tajumine pisut ähmasem (76% nõustub, et keskkonnaprobleemid mõjutavad lähemas tulevikus oluliselt tema igapäevaelu). Samuti tasub märkida, et kuigi 84% inimestest tunnetab kohustust panustada keskkonnaprobleemide ennetamisse ja lahendamisse, tunnevad sisemist vajadust selleks vähemad – 68% (Joonis 34).

Joonis 34. Nõustumine keskkonnaprobleemide eest tuntavat vastutust puudutavate väidetega (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Võrreldes meestega peavad naised sagedamini tõenäoliseks, et keskkonnaprobleemid lähitulevikus nende igapäevaelu mõjutavad, hindavad end sagedamini keskkonnaprobleemide eest vastutavaks ning tunnetavad selgemalt ka oma võimalusi, kohustust ning vajadust keskkonnaprobleemide ennetamisse ja lahendamisse panustada.

Vanuserühmade võrdluses on oma võimalustes ning kohustuses panustada keskkonnaprobleemide ennetamisse ja lahendamisse veendunud kõige vähem 65-aastased ja eakamad inimesed.

Kõrghariduse või kõrge sissetulekuga inimesed väljendavad keskkonnaprobleemide ennetamise ja lahendamise osas vastutustundlikumat suhtumist ning kõrgemat motiveeritust kui madalama hariduse või sissetulekuga inimesed. Võrreldes eestikeelsete elanikega tunnetavad muukeelsed elanikud vähem võimalusi, kohustust ning sisemist vajadust panustada keskkonnaprobleemide vältimisse ja lahendamisse. Regioonide võrdluses paistavad kõige vastutustundlikuma suhtumise ja kõrgema motiveeritusega silma Lõuna-Eesti elanikud (oma vastutust keskkonnaprobleemide ennetamisel ja

lahendamisel tunnetavad keskmisest tugevamalt ka Harjumaa elanikud), samas on oma vastutuse tunnetamine ning motiveeritus panustada keskkonnaprobleemide vältimisse ja lahendamisse kõige nõrgem pealinlaste seas.

5.8. Keskkonnasäästliku eluviisi propageerimine

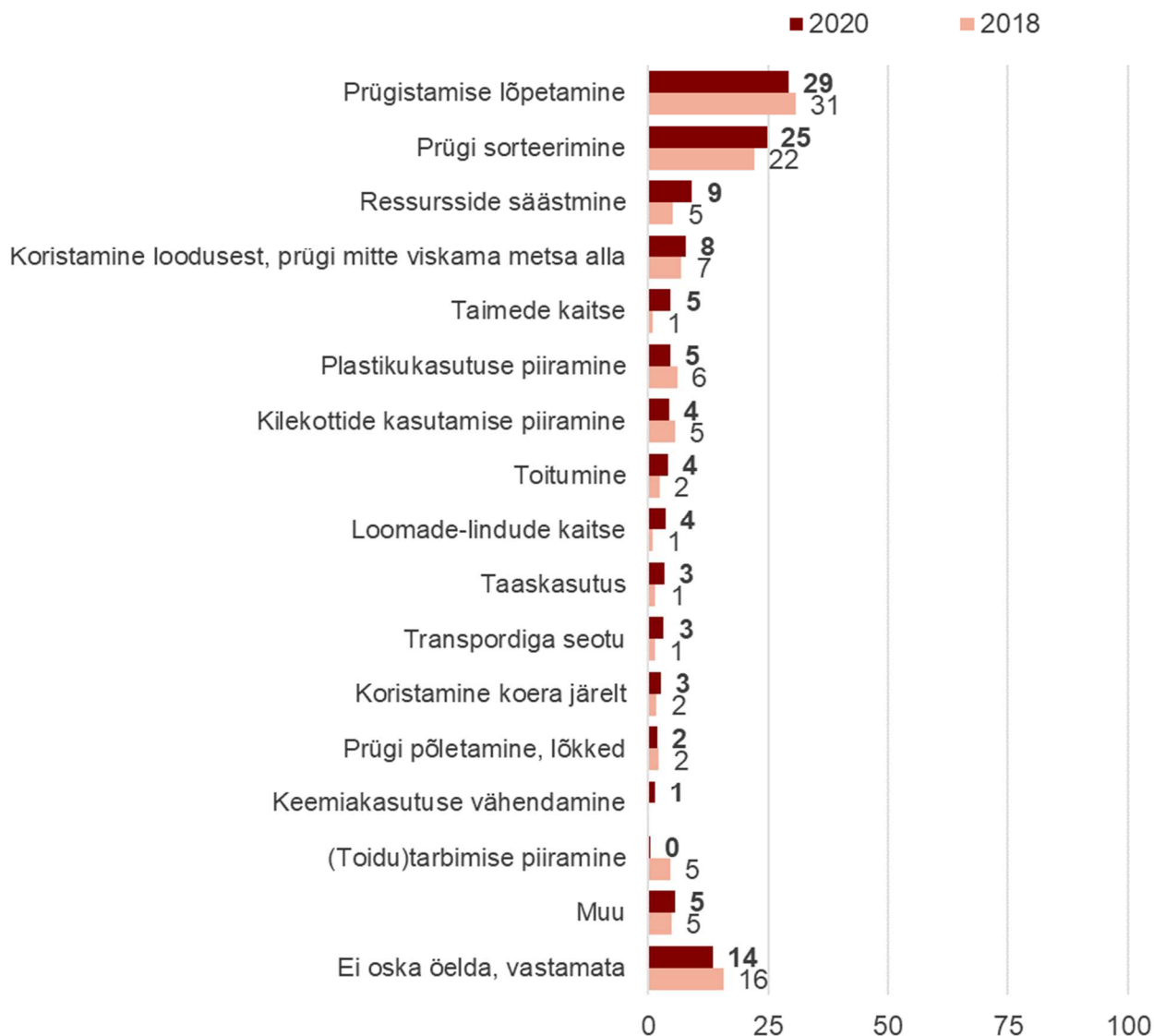
Uuriti ka seda, kas vastaja on viimase 12 kuu jooksul püüdnud kedagi veenda keskkonnasäästlikumalt käituma. Jaatava vastuse puhul paluti vastajal täpsustada, milliste tegevuste osas ta teisi keskkonnasäästlikumalt käituma veenis.

Elanikest 35% sõnul on nad viimase 12 kuu jooksul püüdnud kedagi veenda keskkonnasäästlikumalt käituma. Võrreldes 2018. aastaga on antud näitaja suurenenud – toona märkis seda 28% küsitletutest. Kokkuvõttes on aga inimesi, kes keskkonnasäästlikuma käitumise teemal sõna võtavad, elanikkonnas jätkuvalt suhteliselt vähe, mis viitab sellele, et inimesed kas ei tähtsusta neid teemasid või alahindavad oma võimalusi muutusi luua.

Inimesi, kes on ise püüdnud kedagi veenda, on keskmisest enam naiste (43%), kõrgharidusega (46%), 801–1300-eurose isikliku sissetulekuga inimeste (46%) või ettevõtjate/juhtide/spetsialistide seas (45%), suurtes linnades (v.a Tallinn) (46%) ning Kirde-Eestis (45%), keskmisest vähem aga meeste (26%), 65-aastaste ja eakamate (29%), alg- või põhiharidusega inimeste (25%), oskus- ja lihttöölise (24%) ning pensionäride (27%) seas, Põhja- ja Lääne-Eestis (22%) ning maa-asulates (30%).

Vastajail, kes püüdnud kedagi veenda keskkonnasäästlikumalt käituma, paluti kirjeldada, milliste tegevuste osas nad seda teinud on. Kõige sagedamini on tehtud teistele märkusi prügi maha viskamise või selle sorteerimata jätmise pärast (sama näitas ka 2018. aasta uuring) (Joonis 35).

Joonis 35. Tegevused, mille osas on vastaja kedagi veennud keskkonnasäästlikumalt käituma, 2018-2020 võrdlus (% , n=vastajad, kes on veennud kedagi keskkonnasäästlikumalt käituma (2020. aastal 337 ja 2018. aastal 282 vastajat)

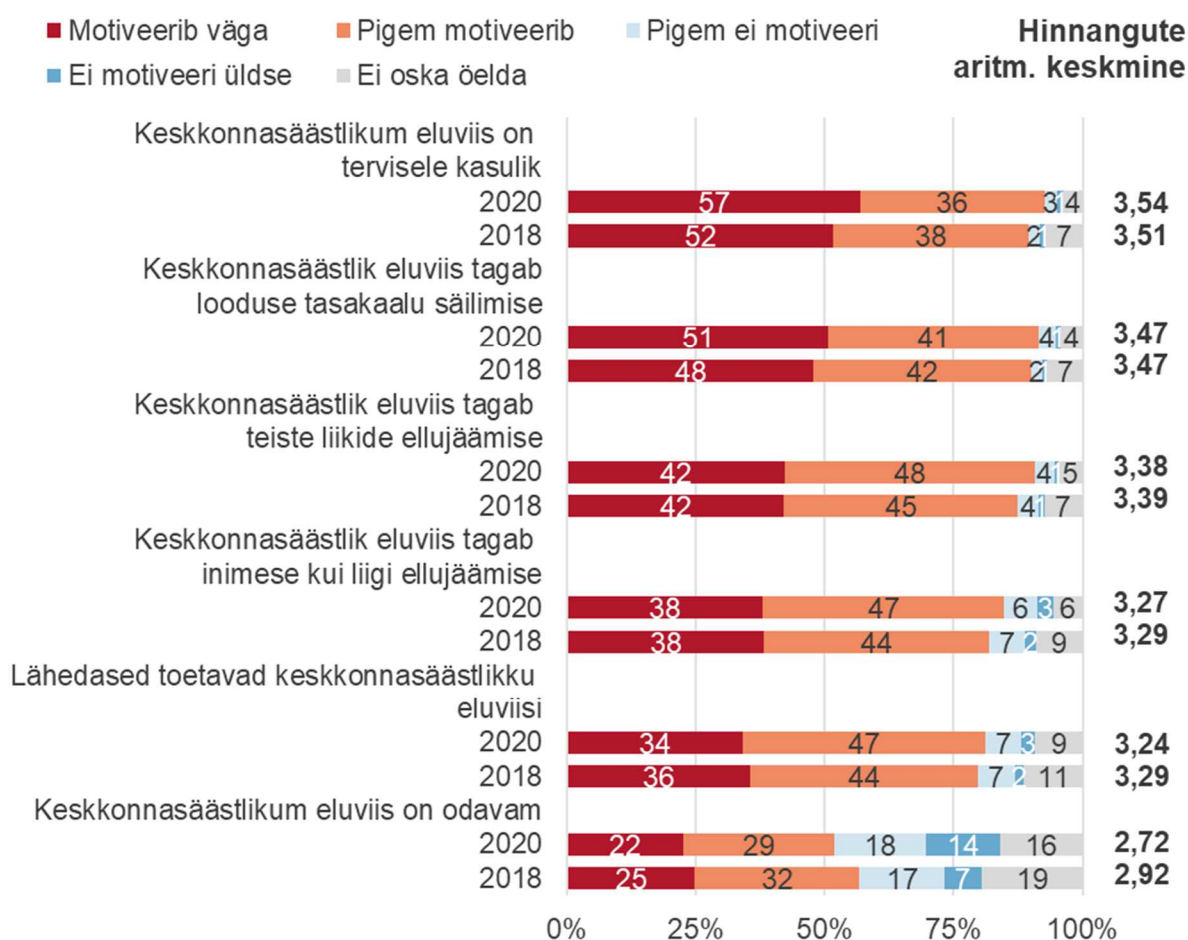
5.9. Keskkonnasäästliku eluviisi motivaatorid

Selleks, et uurida, mis motiveerib inimesi keskkonnasäästlikult elama, esitati vastajaile kuus (võimalikku) põhjust ning paluti tal anda hinnang nende põhjuste olulisusele. Vastajail oli võimalik etteantud nimekirja ka omalt poolt täiendada.

Kõige enam motiveerib elanikke keskkonnasäästlikult elama see, et keskkonnasäästlikum eluviis on tervisele kasulik, tagab looduse tasakaalu säilimise ning teiste liikide ellujäämise

– väga või pigem motiveerivaks peab neid põhjusi enam kui 90% elanikest. Enam kui 80% elanikest peab motiveerivaks ka seda, et keskkonnasäästlik eluviis tagab inimese kui liigi ellujäämise ning et lähedased toetavad keskkonnasäästlikku eluviisi. Kõige harvemini märgiti motivaatorina keskkonnasäästliku eluviisi odavust (52%) (Joonis 36). Vastajate kommentaaridest ilmses, et keskkonnasäästlikku eluviisi peetakse sageli pigem kalliks kui odavaks (vt Ptk. 5.10), mis omakorda põhjendab, miks odavuse aspekti vähem motiveerivaks peetakse (st inimeste jaoks on odavus oluline, kuid seda ei seostata keskkonnasäästliku eluviisiga). Samas näitab see oskamatus majandada samaaegselt nii odavalt kui ka keskkonnasäästlikult ning ka seda, et keskkonnasäästlikkust tõlgendatakse tarbimise asendamiseks (tavatoodete asemel ökotooted), mitte vähem tarbimisena. Vähem tarbimine (sh lennureiside vähendamine, liha vähendamine menüüs, võimalusel jala/ratta/ühistranspordiga liikumine) on samas kõik keskkonnasäästlikud käitumisviisid, mis annaksid ka rahalist säästu.

Joonis 36. Kuivõrd motiveerib järgnev Teid keskkonnasäästlikult elama? 2018-2020 võrdlus (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Hinnangute aritmeetilised keskmised on arvutatud 4-palli skaalal, kus 4=motiveerib väga ja 1=ei motiveeri üldse. Skaala keskväärtus on 2,5 palli.

Võrreldes 2018. aastaga pole hinnangud kuigi palju muutunud. Pisut on keskkonnasäästliku eluviisi motivaatorina vähenenud odavuse tähtsustamine.

Võrreldes meestega hindavad enamikku ankeedis toodud teguritest enam motiveerivaks naised. Vanuserühmade võrdluses tähtsustavad inimese kui liigi ellujäämist ning lähedaste toetust motivaatorite seas keskmisest pisut sagedamini 65-aastased ja eakamad. Tasub märkimist, et lähedaste toetust pidasid keskkonnasäästliku eluviisi juures ebaoluliseks põhjuseks keskmisest sagedamini 15–29-aastased.

Haridusrühmade võrdluses eristuvad alg- või põhiharidusega inimesed, kes kalduvad pidama erinevaid tegureid (v.a. odavus) vähem motiveerivaks kui ülejäänud haridusrühmad. Eesti- ja muukeelsete inimeste hinnangutes üldjuhul märkimisväärsed erinevused puuduvad. Vaid hinnangutes sellele, kuivõrd motiveeriv on keskkonnasäästliku eluviisi juures selle odavus, ilmnevad teatud erisused – eestikeelsed elanikud hindavad odavust enda jaoks sagedamini motiveerivaks, samas kui muukeelsed elanikud ei osanud sagedamini sellele aspektile hinnangut anda.

Pealinlased peavad teiste liikide ellujäämist ning lähedaste toetust sagedamini mittemotiveerivateks asjaoludeks. Mitmeid tegureid (nt kasu tervisele, teiste liikide ellujäämine, looduse tasakaalu säilimine, lähedaste toetus) peavad keskmisest sagedamini motiveerivaks Kirde-Eesti elanikud. Samas hinnati keskkonnasäästliku eluviisi odavust selles regioonis keskmisest sagedamini mittemotiveerivaks.

Vastajail oli võimalik nimetada ka omalt poolt põhjuseid, mis motiveerivad teda keskkonnasäästlikumalt elama. Seda võimalust kasutas 8 vastajat, kes nimetasid motiveerivana nt looduse ilu säilimist (esteetilisus), muret laste tuleviku pärast ning roheline mõtteviisi südamelähedust. Üks vastaja avaldas ka arvamust, et teda motiveeriks see, kui riik oleks keskkonnasäästlikkuse osas ise tugevamalt eeskujuks.

5.10. Keskkonnasäästliku eluviisi takistused

Lisaks motivaatoritele paluti vastajail märkida ka tegurid, mis takistavad neil elamast veelgi keskkonnasäästlikumalt. Taas oli vastajail võimalik etteantud nimekirja omapoolselt täiendada.

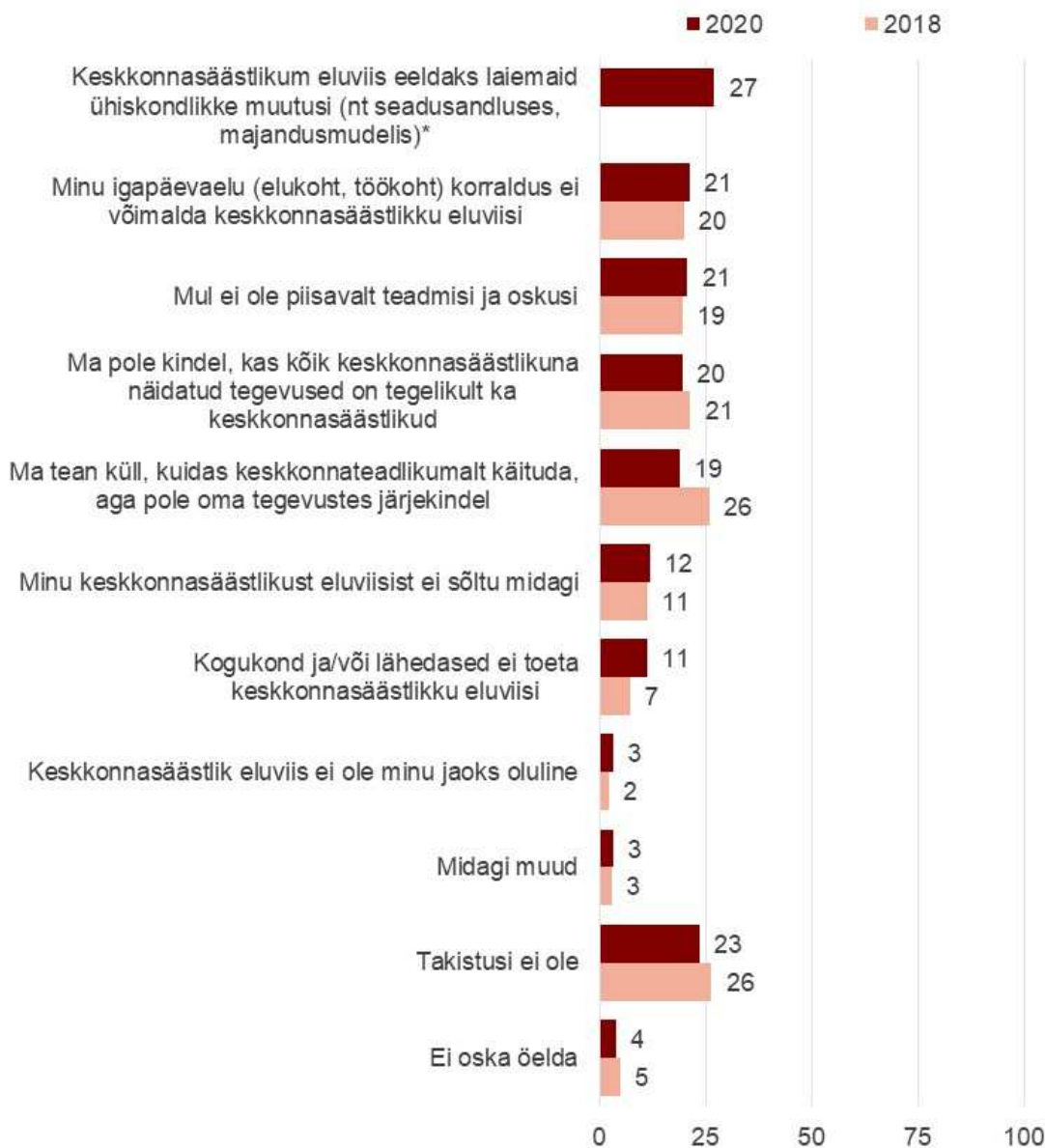
Keskkonnasäästlikuma eluviisi takistustena nähakse nii iseendast tulenevaid kui väliseid tegureid. Kõige sagedamini märgiti takistusena seda, et keskkonnasäästlikum eluviis eeldaks laiemaid ühiskondlikke muutusi (nt seadusandluses, majandusmudelid) (27% küsitletutest). See ühtib eelpool esitatud tulemustega (vt [Ptk 5.6. ja 5.7.](#)), kus inimesed näevad ennast küll vastutavana keskkonnakahjude tekkimises, kuid valmisolek tegutseda keskkonnakahjude ärahoidmiseks on madalam. Ka siin lükatakse vastutus kellelegi teisele, antud juhul riigile. Samas on selline mõtteviis ka mõistetav, kuna üksikisiku

valikuvõimalused muutusteks asetsevad ettevõtjate ja valitsusasutuste seatud piiride sees.

Küllaltki sageli märgiti takistustena ka seda, et igapäevaelu (elukoht, töökoht) korraldus ei võimalda keskkonnasäästlikku eluviisi (21%), teadmiste ja oskuste ebapiisavust (21%), teadmatust, kas kõik keskkonnasäästlikuna näidatud tegevused seda ka tegelikult on (20%) ning järjekindluse puudumist (19%). Pisut vähem oli neid, kes arvasid, et nende keskkonnasäästlikust eluviisist midagi ei sõltu (12%), kelle hinnangul kogukond ja/või lähedased keskkonnasäästlikku eluviisi ei toeta (11%) või kes ei tunnetata keskkonnasäästlikku eluviisi olulisena (3%) (Joonis 37). Nimetati ka muid põhjusi – põhiliselt rahapuudust (mis viitab, et keskkonnasäästlikku eluviisi, nt ökotoodete või biolagunevate kilekottide ostmist peetakse kalliks). Mõned vastajad pidasid takistuseks ka oma tervist või mainisid näiteks keskkonnasõbralike toodete/kaupluste ning kogumiskonteinerite puudumist ümbruskonnas või ühistranspordi kasutamise vältimist koroonaviiruse tõttu.

Küsitletutest 23% sõnul neil eluviisi keskkonnasäästlikumaks muutmisel takistusi pole (2018. aastal oli vastav näitaja 26%).

Joonis 37. Keskkonnasäästliku eluviisi takistused, 2018–2020 võrdlus (%) (*n=kõik vastajad*)

* 2018. aasta kohta ajalised võrdlusandmed puuduvad

Võrreldes 2018. aastaga on vähenenud nende inimeste osakaal, kes toovad keskkonnasäästliku eluviisi takistusena esile järjekindluse puudumist, kuid veidi suurenenud nende inimeste osakaal, kes tunnetavad takistusena kogukonna ja/või lähedase toetuse puudumist.

Võrreldes naistega tunnetavad mehed sagedamini takistusena oma igapäevaelu korraldusest tulenevaid põhjusi. Arvamust et keskkonnasäästlikum eluviis eeldaks

laiemaid ühiskondlikke muutusi, väljendavad keskmisest sagedamini kõrgharidusega inimesed.

Takistusi keskkonnasäästliku eluviisi viljelemisel tunnetatakse seda sagedamini, mida noorema vanuserühmaga on tegu. Teadmiste ja oskuste puudumist peavad keskmisest sagedamini takistuseks 15–29-aastased, igapäevaelu korraldusest tulenevaid põhjusi 15–49-aastased, kahtlust selles osas, kas kõik keskkonnasäästlikuna näidatud tegevused seda ka tegelikult on, aga 50–64-aastased.

Võrreldes eestikeelsete inimestega tunnetavad muukeelsed inimesed takistusi keskkonnasäästliku eluviisi viljelemisel pisut sagedamini, nimetades sagedamini takistustena teadmiste/oskuste puudumist ning seda, et nende keskkonnasäästlikust eluviisist ei sõltu midagi.

Mitmeid takistusi (nt piisavate teadmiste-oskuste ning kogukonna/lähedaste toetuse puudumist ning laiemate ühiskondlike muutuste vajadust) märkisid keskmisest sagedamini Kirde-Eesti elanikud. Samas oli Kirde-Eesti elanike seas keskmisest levinum ka arvamus, et inimese enda keskkonnasäästlikust eluviisist ei sõltu midagi ning selline eluviis pole oluline. Teadmiste/oskuste ebapiisavust tõid keskmisest sagedamini esile ka Lõuna-Eesti elanikud, kogukonna/lähedaste vähest toetust ning igapäevaelu korraldusest tulenevaid piiranguid aga Põhja-Eesti (v.a Tallinn) elanikud.

Ametirühmade võrdluses tunnetasid igapäevaelu korraldusest tulenevaid piiranguid keskmisest enam oskus- ja lihttöölised. Pensionäride seas oli keskmisest enam neid, kelle hinnangul takistused keskkonnasäästliku eluviisi viljelemisel puuduvad.

Siinsed tulemused näitavad, et üldjuhul teavad inimesed (vähemalt teoreetiliselt) oma käitumise mõjusid ning ka seda, milline on õige käitumine, kuid ei oska sageli oma teadmisi ellu rakendada, kuna selleks puudub harjumus. Probleemi alged peituvad osaliselt ka haridussüsteemis, kus rõhku on pandud pigem faktiteadmistele kui õpilaste oskustele neid teadmisi igapäevaelu ning enda käitumistega seostada. Märkimisväärne osa inimestest peab takistavaks teguriks ka mingi välist motivaatorit, teadvustamata, et muutused saavad alguse inimesest endast.

6. Keskkonnaalane informeeritus

Käesolevas teemaplokis uuriti, kui sageli on osaletud keskkonnahariduslikes tegevustes, kui suur on elanike huvi keskkonna-alase teabe vastu, millised on elanike infovajadused ning kuidas hinnatakse keskkonna-alase teabe kättesaadavust.

6.1. Keskkonnahariduslikes tegevustes osalemine

Teema alustuseks küsiti vastajailt, kas ja kui sageli on nad viimase 12 kuu jooksul osalenud erinevates keskkonnahariduslikes tegevustes.

Ootuspäraselt on kõige levinum lihtsalt looduses ajaveetmine – viimase 12 kuu jooksul on käinud looduses jalutamas, matkamas, seenel-marjul, jahil, kalal või linde vaatlemas 86% elanikest, sealjuures 80% korduvalt. Võrreldes 2018. aastaga on looduses ajaveetmine muutunud pisut populaarsemaks, mida näitab looduses korduvalt viibinute osatähtsuse suurenemine. Selle muutuse taga võib olla ka koroonaviiruse levik, mistõttu rahvarohketes kohtades viibimisele eelistatakse veeta aega looduses (Joonis 38).

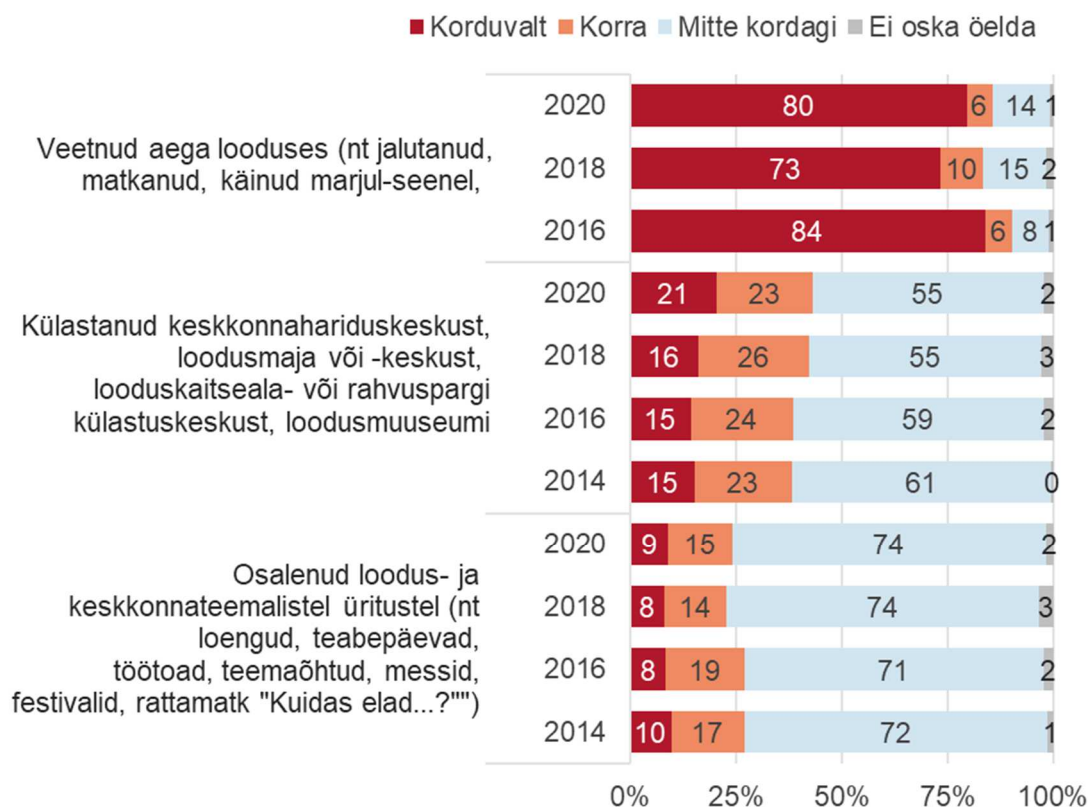
Mõnda keskkonnahariduskeskust, loodusmaja või -keskust, looduskaitseala või rahvuspargi külastuskeskust või loodusmuuseumi on 12 kuu jooksul külastanud 43% elanikest, sealjuures 21% korduvalt. Kuigi külastajate osakaal tervikuna pole võrreldes 2018. aastaga muutunud, on pisut kasvanud korduvkülastajate osatähtsus.

Kõige vähem on elanikkonnas neid, kes on osalenud loodus- ja keskkonnateemalistel üritustel (nt loengud, teabepäevad, töötoad, teemaõhtud, messid, festivalid, rattamatk „Kuidas elad...?“) – 12 kuu jooksul on mõnda sellist üritust külastanud 24% elanikest, sealjuures 9% korduvalt. Võrreldes 2018. aastaga need näitajad muutunud pole.

Erinevatest keskkonnahariduslikest tegevustest osavõtnuid on üldjuhul seda enam, mida noorema vanuserühmaga on tegu. Keskkonnahariduslike asutuste külastajate osakaal on seda suurem, mida kõrgemal haridustasemel elanikkonnarühmaga on tegu. Eestikeelsete elanike seas on keskkonnahariduslike asutuste külastajate osakaal kõrgem kui muukeelsete seas. Regionaalses võrdluses on Kirde-Eesti elanike seas keskmisest enam nii loodus- ja keskkonnateemalisel üritusel osalenuid kui ka lihtsalt looduses aega veetnuid, samas kui keskkonnahariduslike asutuste külastajate osakaal on kõrgeim Lõuna-Eestis. Loodus- ja keskkonnateemalisel üritusel osalenute osakaal on madalaim Tallinnas ning mujal Põhja-Eestis.

Üldjuhul on erinevatest keskkonnahariduslikest tegevustest osavõtnuid keskmisest enam kõrge sissetuleku või ametialase staatusega rühmades, nt juhtide ja spetsialistide seas; loodus- ja keskkonnateemalisel üritusel osalenuid ka õpilaste/üliõpilaste seas.

Joonis 38. Keskkonnahariduslikud ettevõtmised viimase 12 kuu jooksul, 2014–2020 võrdlus (% , n=kõik vastajad)

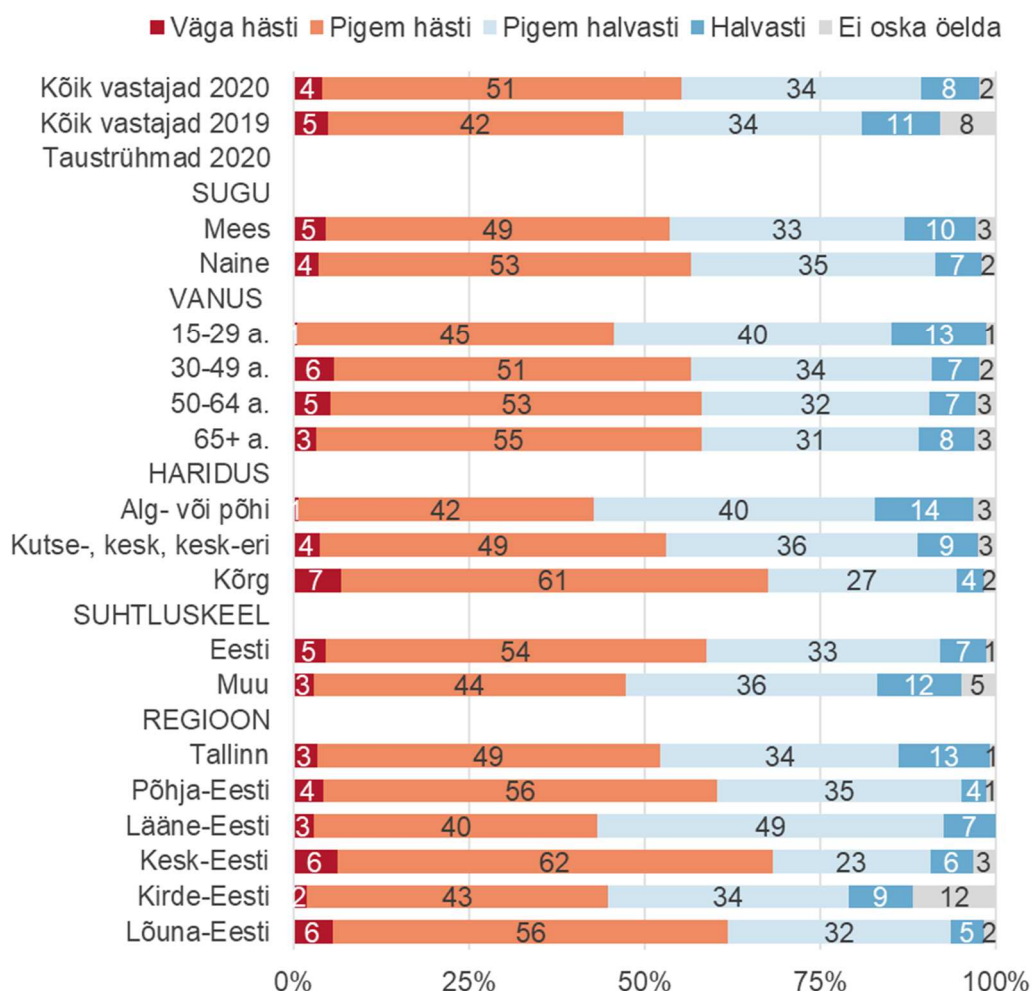

6.2. Kursisolek keskkonnateemadega

Pisut enam kui pooled (55%) elanikest hindavad oma informeeritust keskkonnateemadest heaks (sealjuures 4% väga heaks) ning 42% halvaks (sealjuures 8% väga halvaks). Võrreldes 2018. aastaga on positiivsete hinnangute osakaal suurenenud (toona hindas oma informeeritust heaks 47% vastajaist). Küsitletutest 2% ei oska oma informeeritust hinnata; veel 2018. aastal oli vastav näitaja 8% (Joonis 39).

Mida harituma elanikkonnarühmaga oli tegu, seda sagedamini hinnati oma teadlikkust keskkonnateemadest heaks. Vanuserühmade võrdluses on oma teadlikkuse suhtes kõige kriitilisemad 15–29-aastased. Muukeelsed elanikud hindavad oma teadlikkust kriitilisemalt kui eestikeelsed. Regioonide võrdluses hindavad oma kursisolekut keskkonnateemadega kõige sagedamini heaks Kesk-Eesti elanikud, kõige harvemini aga Kirde-Eesti ja Lääne-Eesti elanikud. Keskmisest positiivsemalt hindavad oma informeeritust keskkonnateemadest ka väikelinnade ja alevite elanikud.

**Joonis 39. Hinnangud oma informeeritusele keskkonnateemadest, 2018–2020
võrdlus ning taustrühmade võrdlus (%)** (*n=kõik vastajad*)

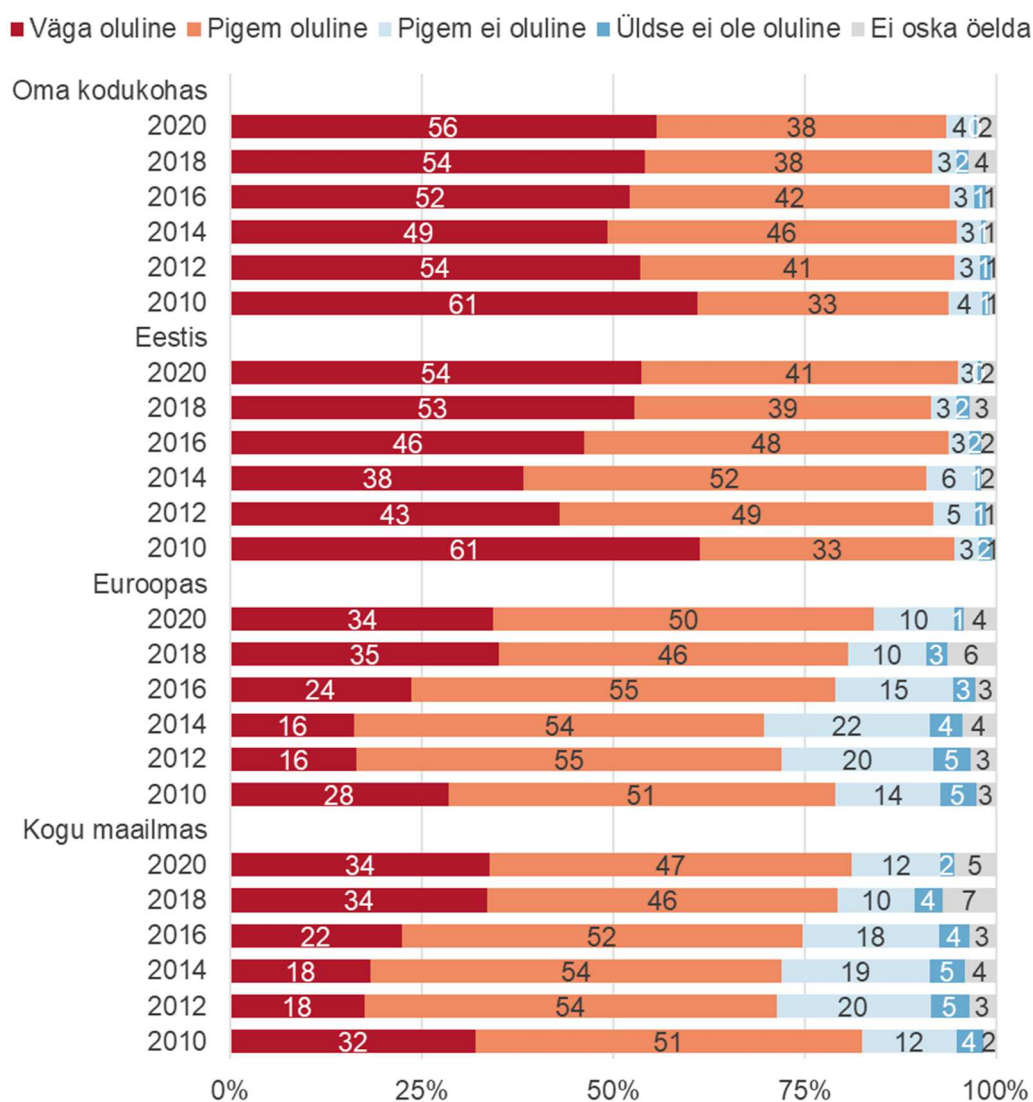
6.3. Huvi keskkonna-alase teabe vastu

Keskkonna-alane teave pakub inimestele huvi eeskätt seoses oma kodukoha või kogu Eestiga. Oma kodukoha keskkonnaseisundit puudutavast infost huvitub 93% elanikest, kogu Eestit puudutavast infost 95%, sealjuures väga oluliseks peab seda infot 54–56% elanikest. Huvi Euroopa või kogu maailma keskkonnaseisundit puudutava info suhtes on madalam – oluliseks peab seda infot pisut enam kui 80% elanikkonnast, sealjuures väga oluliseks 34% (Joonis 40).

Jättes kõrvale 2010. aasta tulemused, kus huvi keskkonnateemade vastu oli järgnevate uuringutega võrreldes erandlikult kõrge, on huvi kodukoha keskkonnaseisundi-alase info vastu püsinud stabiilselt samal tasemel, kuid huvi kogu Eesti, Euroopa või kogu maailma keskkonnateemade vastu on kasvanud. Suurenenud on nende inimeste osakaal, kes

peavad neid teemasid enda jaoks väga oluliseks; Euroopa ning kogu maailma keskkonnaseisundi osas on kasvanud ka infost huvitatute osakaal tervikuna.

Joonis 40. Hinnangud keskkonnaseisundi-alase teabe olulisusele, 2010–2020 võrdlus (% , n=kõik vastajad)

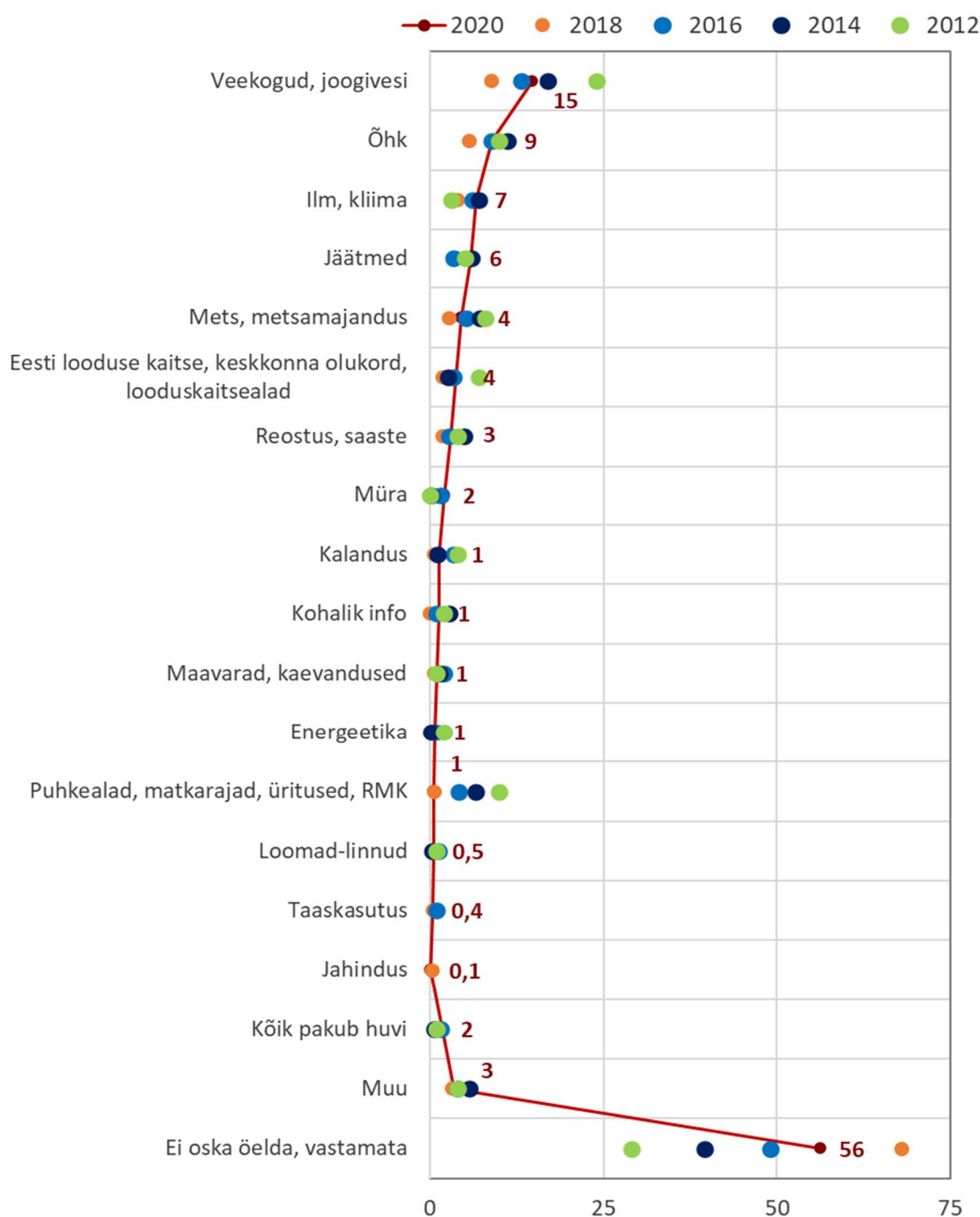
Meeste-naiste, eesti- ja muukeelsete inimeste ning vanuserühmade võrdluses on huvi erinevate tasandite keskkonna-alase teabe vastu suhteliselt ühtlasel tasemel. Madalaim on huvi erinevate tasandite keskkonna-alase teabe vastu alg- või põhiharidusega inimeste seas, samas kui Euroopa ning kogu maailma tasandi keskkonna-alasest teabest huvituvad keskmisest enam kõrgharidusega (või kõrge sissetulekuga) inimesed.

Huvi kodukoha või Eesti keskkonna-alase teabe vastu on keskmisest madalam Tallinnas, huvi Euroopa või kogu maailma keskkonnainfo vastu aga Kirde-Eestis. Huvi puudumist oma kodukoha keskkonna-alase teabe suhtes märkisid keskmisest sagedamini õpilased ning üliõpilased.

6.4. Infovajadused

Seda, millise keskkonnateema kohta sooviksid vastajad kõige enam informatsiooni saada, uuriti sarnaselt varasemaga avatud küsimuse kaudu. Võrreldavuse huvides on vastuste süstematiseerimisel kasutatud sama struktuuri, nagu varasematel aastatel (Joonis 41).

Joonis 41. Keskkonnateemad, mille kohta vajatakse kõige enam infot, 2012–2020 võrdlus (spontaansed vastused %, n =kõik vastajad)

Infovajaduste seas toodi kõige sagedamini esile veekogude ja joogivee (15%), õhu puhtuse (9%), ilma/kliima (7%) ning jäätmete käitlemise (6%) kohta info saamist. Soovi saada teavet veekogude või õhu puhtuse kohta mainiti keskmisest sagedamini Kirde-Eestis, samas kui mürataseme kohta teabe saamisest huvituvad keskmisest sagedamini Põhja-Eesti elanikud.

Rubriiki „muu“ jäid järgnevad teemad:

Aiandus.

Ei näe kuskil ökoloogiauudiseid sellel alal.

Ei vajagi otseselt, aga seaduseid ja otsuseid tehakse pigem kellegi rahalistest huvidest lähtudes, kus nõ käsi peseb kätt. Ehk siis, tahaks näha avalikku infot otsuste tegijate ja seotud osapoolte sidemete ja võimalike äri- või kasumlike huvide kohta. Otsusetegijate laiemad taustad ei ole piisavalt läbipaistvad.

Hispaania teod, puude haigused, metsloomade haigused.

Info võiks tulla paberkandjal postkasti.

Infot, mis juhtub kui mingeid planeeringuid hakatakse tegema.

Jooksvad küsimused ja ohud.

Kiirgusseire.

Kogu info on olemas, aga esitatakse infomüra mis tekitab arusaamatusi.

Kui on oodata mingit looduskatastroofi.

Kui sigaretid on nii mürgised, miks ei keelata nende sissevedu.

Kuidas osta ökokaupu Eesti palkadega.

Mida saab üksikisik teha keskkonna heaks.

Ootamatud kiired muudatused.

Sageli vastuoluline info.

Seaduste muudatuste kohta.

Teavitamine.

Teede olukord.

Uued teed, näiteks Via Baltica.

Uusehituste kohta.

Välispiiride kohta.

Üksikisiku igapäevaelu.

Üldine info.

Радиационный фон.

54% elanikest ei osanud esile tuua ühtegi sellist keskkonnateemat, mille kohta infot vajaks (eelmises uuringus oli see näitaja 68%), mis viitab sellele, et antud teemad pole inimeste jaoks aktuaalsed või siis hinnatakse oma teadlikkuse taset piisavaks. Tagasihoidlikud infovajadused võivad viidata ka sellele, et oma tegevuse mõjusid ei osata keskkonnaga

suhestada (mistõttu ei tunta vajadust ka teabe järele). Keskmisest sagedamini ei osanud oma infovajadusi täpsustada alg- või põhiharidusega või muukeelsed inimesed ning Tallinna või Põhja-Eesti elanikud.

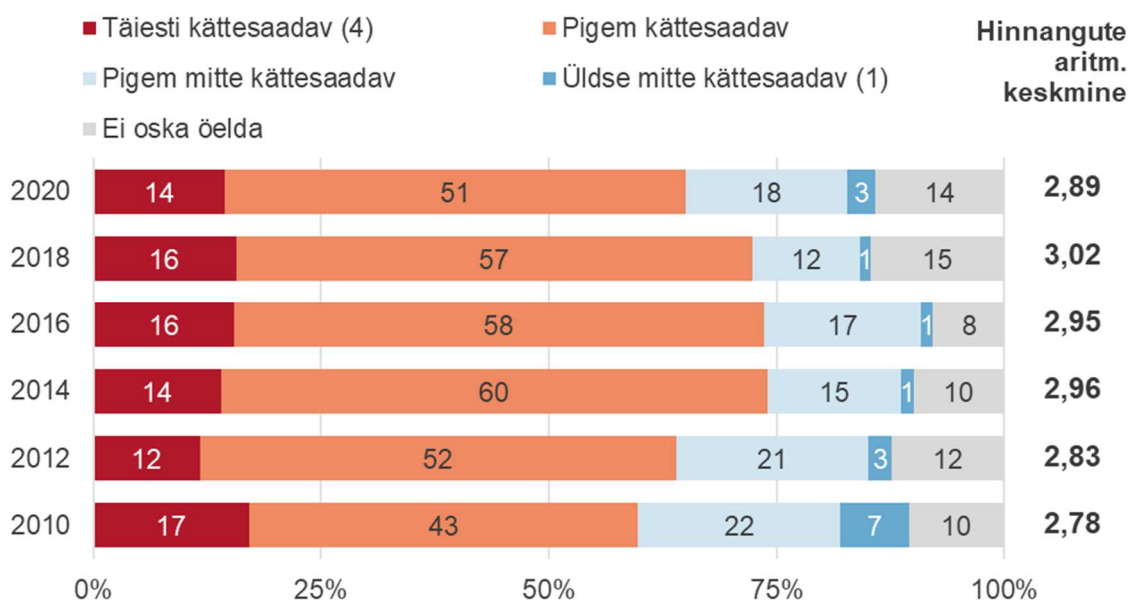
6.5. Keskkonnaalase info kättesaadavus

Hinnanguid info kättesaadavusele koguti esmalt kogu Eesti kohta tervikuna ning seejärel juba detailsemalt vastaja kodukoha kohta erinevate valdkondade lõikes.

6.5.1. Kogu Eestit puudutava keskkonnainfo kättesaadavus

Võrreldes 2018. aastaga on hinnangud kogu Eestit puudutava keskkonnaalase info kättesaadavusele langenud – kui 2018. aastal pidas 72% elanikest vastavat teavet täiesti või pigem kättesaadavaks, siis 2020. aastal on vastav näitaja 65%. Nende inimeste osakaal, kelle arvates info pigem pole/üldse pole kättesaadav, on samas kasvanud 13%-lt 21%-ni. (Joonis 42).

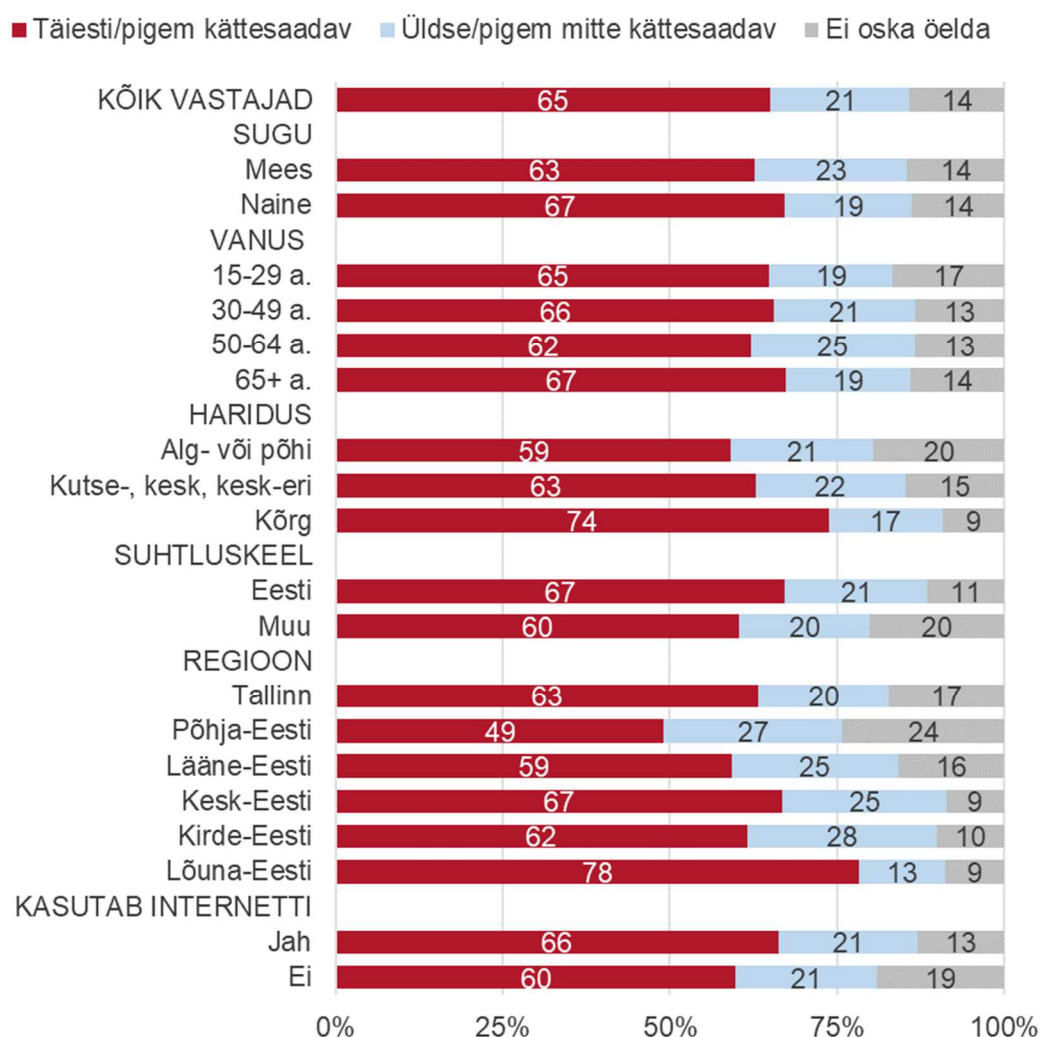
Joonis 42. Hinnangud kogu Eesti kohta käiva keskkonnaalase info kättesaadavusele, 2010–2020 võrdlus (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Keskmisest sagedamini hindavad kogu Eesti kohta käivat keskkonnaalast infot kättesaadavaks kõrgharidusega (74%) või üle 800-eurose isikliku sissetulekuga inimesed (73%). Eesti- ning muukeelsete elanike hinnangutes on väiksed erinevused – eestikeelsetest peab infot kättesaadavaks 67%, muukeelsetest 60%. Regionaalses võrdluses on peavad infot kõige sagedamini kättesaadavaks Lõuna-Eesti elanikud (78%),

kõige harvemini aga Põhja-Eesti elanikud (49%). Negatiivseid hinnanguid info kättesaadavusele esines keskmisest enam väikelinnade elanike seas (33% pidas infot mitte kättesaadavaks). Hinnangu andmata jätnute osakaal oli kõrgeim alg- või põhiharidusega (20%) või muukeelsete (20%) inimeste ning Põhja-Eesti elanike seas (24%) (Joonis 43).

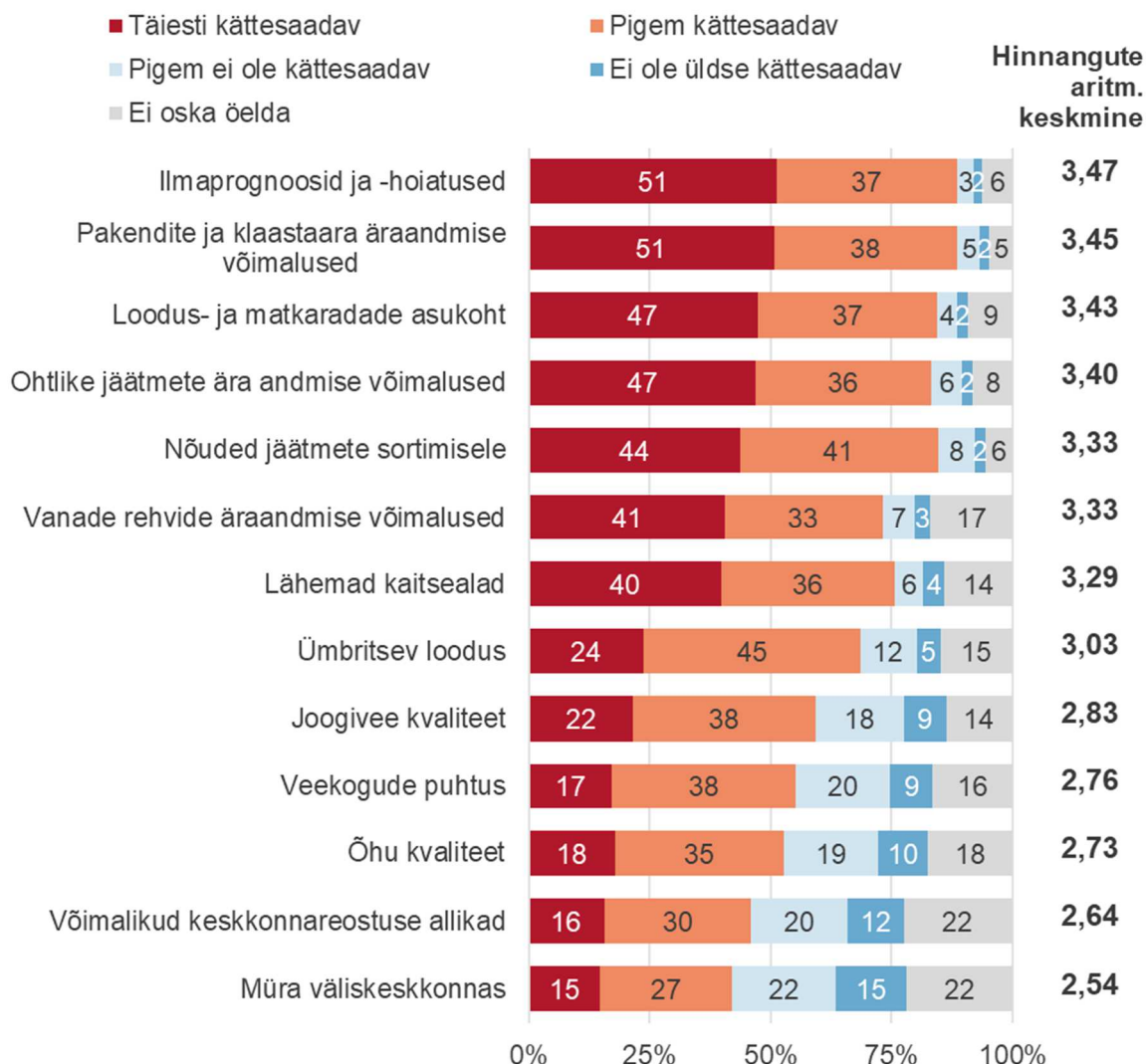
Joonis 43. Hinnangud kogu Eesti kohta käiva keskkonnaalase info kättesaadavusele, taustrühmade võrdlus (%) (*n=kõik vastajad*)

6.5.2. Kodukohta puudutava keskkonnainfo kättesaadavus

Kodukoha puhul kaardistati hinnanguid info kättesaadavusele täpsemalt (teemavaldkondade lõikes) (Joonis 44).

Joonis 44. Hinnangud kodukoha kohta käiva keskkonnaalase info kättesaadavusele
(% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

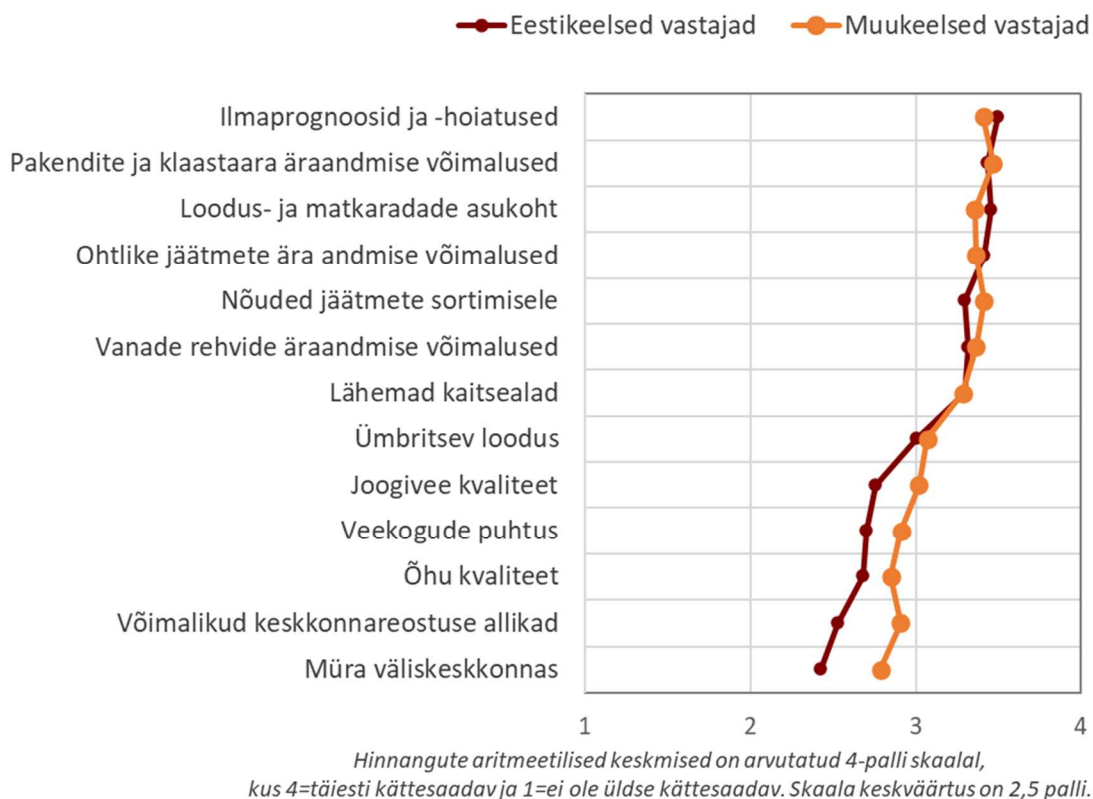
Kõige paremaks hinnati info kättesaadavust ilmaprognooside ja -hoiatusete, pakendite/klaastaara ja ohtlike jäätmete äraandmise, jäätmete sortimisnõuete ning loodus-ja matkaradade paiknemise kohta kodukohas – antud valdkondi puudutavat infot peab kättesaadavaks enam kui 80% Eesti elanikest.

Enam kui 2/3 elanikest peab infot kättesaadavaks ka lähemate kaitsealade, vanade rehvide äraandmisvõimaluste ning ümbritseva looduse osas. Harvemini peetakse kättesaadavaks infot joogivee ja õhu kvaliteedi, veekogude puhtuse, võimalike keskkonnareostuse allikate ja mürataseme kohta. Siiski hinnatakse ka nende aspektide puhul infot sagedamini kättesaadavaks kui kättesaamatuks – teavet antud teemadest peab kättesaadavaks (erinevate valdkondade lõikes eraldivõetuna) 42–59% vastajaist ning mitte kättesaadavaks 27–36%.

15–29-aastased hindavad teabe kättesaadavust veekogude puhtuse ning loodus- ja matkaradade asukohta kohta keskmisest paremaks, kuid on samas keskmisest rahulolematumad jäätmete sortimise nõudeid puudutava teabe kättesaadavusega. 50–64-aastased on keskmisest rahulolevamad jäätmete sortimist puudutava teabe kättesaadavusega, kuid keskmisest kriitilisemad veekogude puhtust ning väliskeskkonna müra puudutava teabe kättesaadavuse suhtes. Vanuserühmas 65+ esineb keskmisest enam rahulolematust loodus- ja matkaradade asukohta puudutava teabe kättesaadavuse suhtes.

Kui veel 2016. aastal hindasid muukeelsed elanikud teabe kättesaadavust kõigi uuritavate valdkondade suhtes madalamalt kui eestikeelsed elanikud, siis 2018. aastaks olid erinevused eesti- ja muukeelsete inimeste hinnangutes enamiku valdkondade osas tasandunud ning seda eelkõige muukeelsete elanike hinnangute paranemise tõttu. Tänavu on eesti- ja muukeelsete elanike hinnangud info kättesaadavusele enamike valdkondade lõikes sarnased ning teatud valdkondade puhul on eestikeelsed elanikud info kättesaadavuse hindamisel kriitilisemadki kui muukeelsed (nendeks valdkondadeks on veekogude puhtus, joogivee ja õhu kvaliteet, nõuded jäätmete sortimisele, võimalikud keskkonnareostuse allikad ja müra väliskeskkonnas) (Joonis 45).

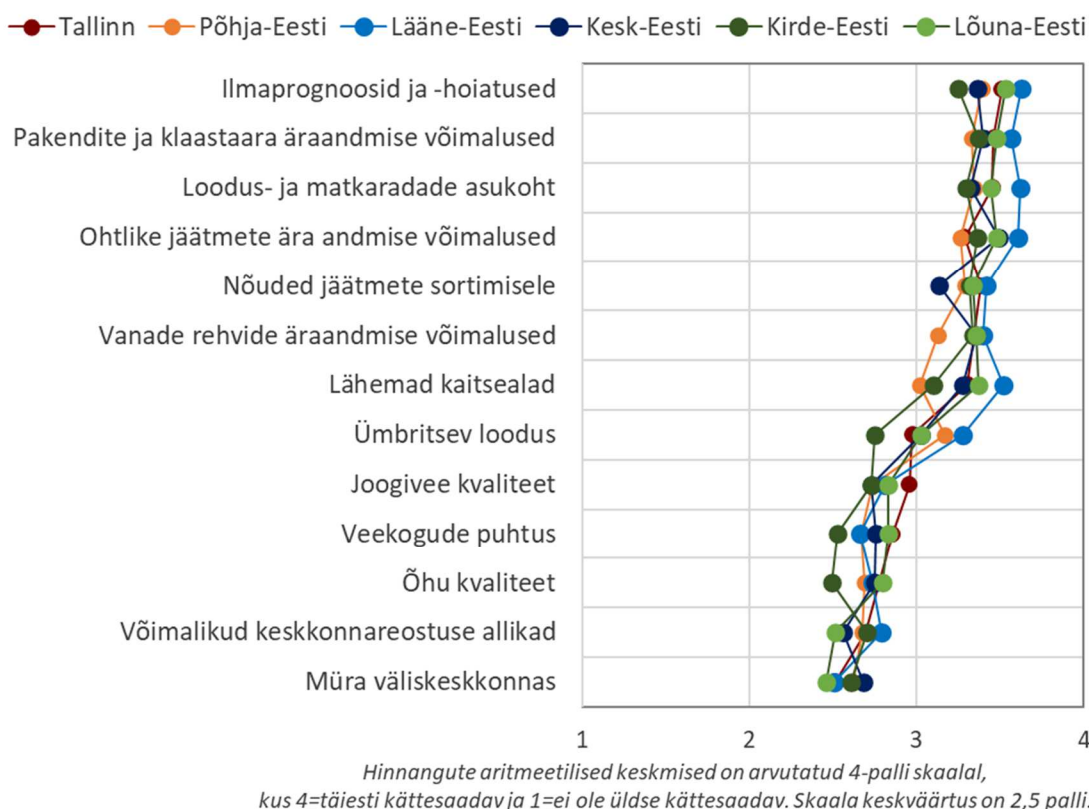
Joonis 45. Hinnangud kodukoha kohta käiva keskkonnavalase info kättesaadavusele, võrdlus vastaja suhtluskeele lõikes (aritmeetilised keskmised, n =kõik vastajad)

Haridusrühmade võrdluses eristuvad kõrgharidusega inimesed kõrgemate hinnangutega info kättesaadavusele järgmistes valdkondades: veekogude puhtus, loodus- ja matkaradade asukoht, lähemad kaitsealad ning ilmaprognoosid- ja hoiatused.

Regionaalses võrdluses on hinnangud info kättesaadavusele mitmete valdkondade osas madalaimad Kirde-Eestis – näiteks hinnati seal keskmisest madalamalt teabe kättesaadavust ümbritseva looduse, veekogude puhtuse ning ilmaprognooside ja -hoiatuste kohta. Rahulolu ohtlike jäätmete äraandmisvõimalusi puudutava teabe kättesaadavusega oli madalaim Põhja-Eestis ja Tallinnas, rahulolu lähimaid kaitsealasid puudutava teabe kättesaadavusega aga Põhja-Eestis ja Kirde-Eestis. Positiivsete hinnangutega paistis silma Lääne-Eesti, kus hinnati keskmisest kõrgemalt ümbritsevat loodust, loodus- ja matkaradade asukohta, lähimaid kaitsealasid, ilmaprognoose ja -hoiatusi ning ohtlike jäätmete ära andmise võimalusi puudutava teabe kättesaadavust. Rahulolu veekogude puhtust puudutava teabe kättesaadavusega oli keskmisest kõrgem ka Tallinnas ja Lõuna-Eestis (Joonis 46).

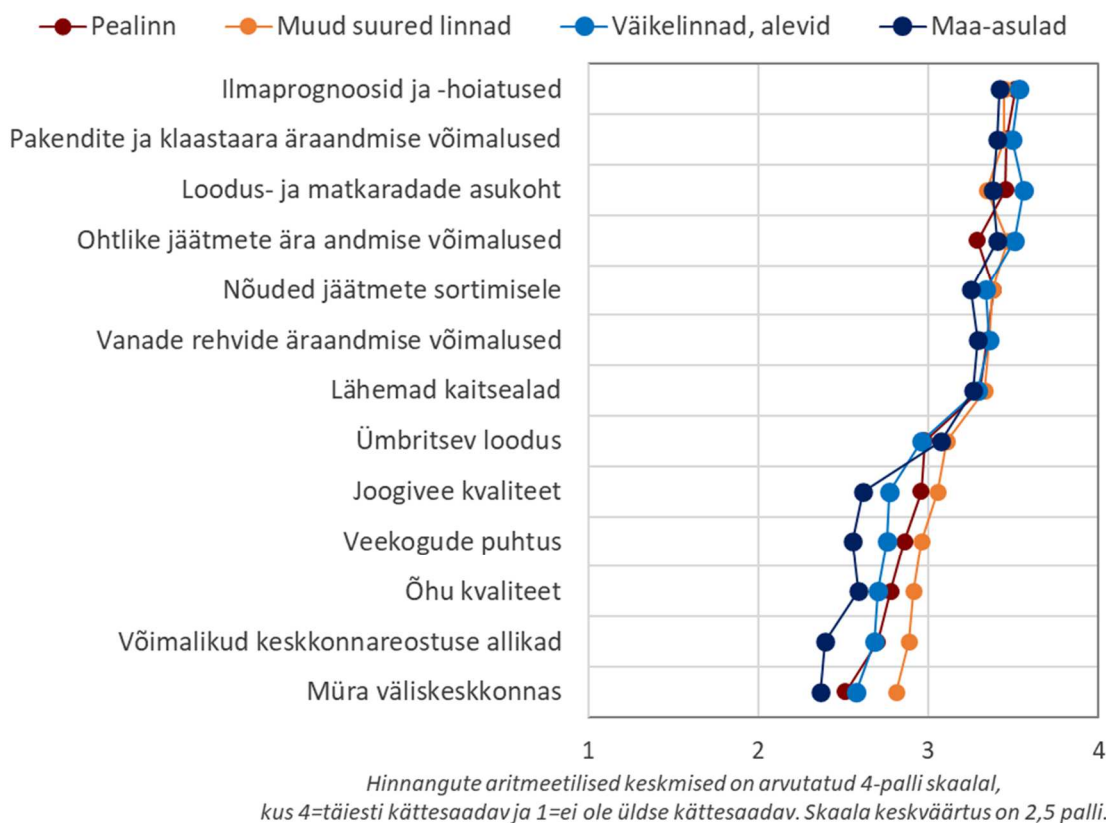
Joonis 46. Hinnangud kodukoha kohta käiva keskkonnavalase info kättesaadavusele, võrdlus vastaja elukoha lõikes (aritmeetilised keskmised, n =kõik vastajad)

Asulatüüpide võrdluses kalduvad hinnangud info kättesaadavusele olema mitmete valdkondade puhul kõrgeimad suurtes linnades (v.a Tallinn), madalaimad aga maa-asulates (nt veekogude puhtuse, joogivee ja õhu kvaliteedi, müra ning võimalike

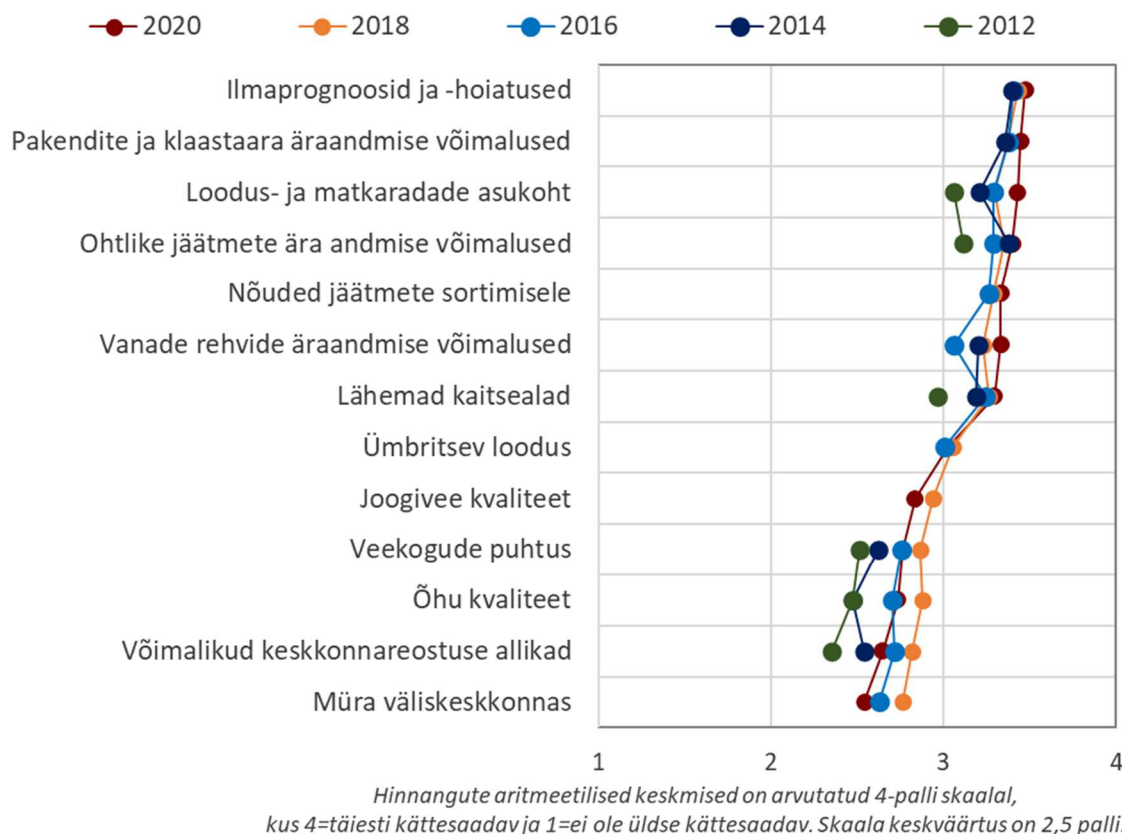
keskkonnareostuse allikate osas). Hinnangud ohtlike jäätmete äraandmisvõimalusi puudutava info kättesaadavusele on madalaimad Tallinnas (Joonis 47).

Joonis 47. Hinnangud kodukoha kohta käiva keskkonna-alase info kättesaadavusele, võrdlus vastaja elukoha (asulatüüp) lõikes (aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

Valdkondade puhul, mille osas hinnati infot kõige vähem kättesaadavaks, on hinnangud võrreldes 2018. aastaga ka pisut langenud (joogivee ja õhu kvaliteet, veekogude puhtus, võimalikud keskkonnareostuse allikad, müra). Pisut on paranenud hinnangud info kättesaadavusele loodus- ja matkaradade asukohtade ning vanade rehvide äraandmisvõimaluste kohta (millele antud hinnangud on tänavu ka viimase kaheksa aasta kõrgeimal tasemel) (Joonis 48).

Joonis 48. Hinnangud kodukoha kohta käiva keskkonnaalase info kättesaadavusele, 2012–2020 võrdlus (aritmeetilised keskmised, n =kõik vastajad)

7. Infoallikad

Infoallikate teemas kaardistati, millistest kanalitest on keskkonnaalast informatsiooni (viimase 12 kuu jooksul) saadud ning kas teabe saamisel on esinenud takistusi. Täpsemalt küsiti erinevate keskkonna-teemaliste veebilehtede, RMK teabekanalite ja Geoportaali kasutamise kohta. Samuti kaardistati, millistest kanalitest saavad elanikud ilmainfot.

7.1. Keskkonnaalase teabe saamise allikad

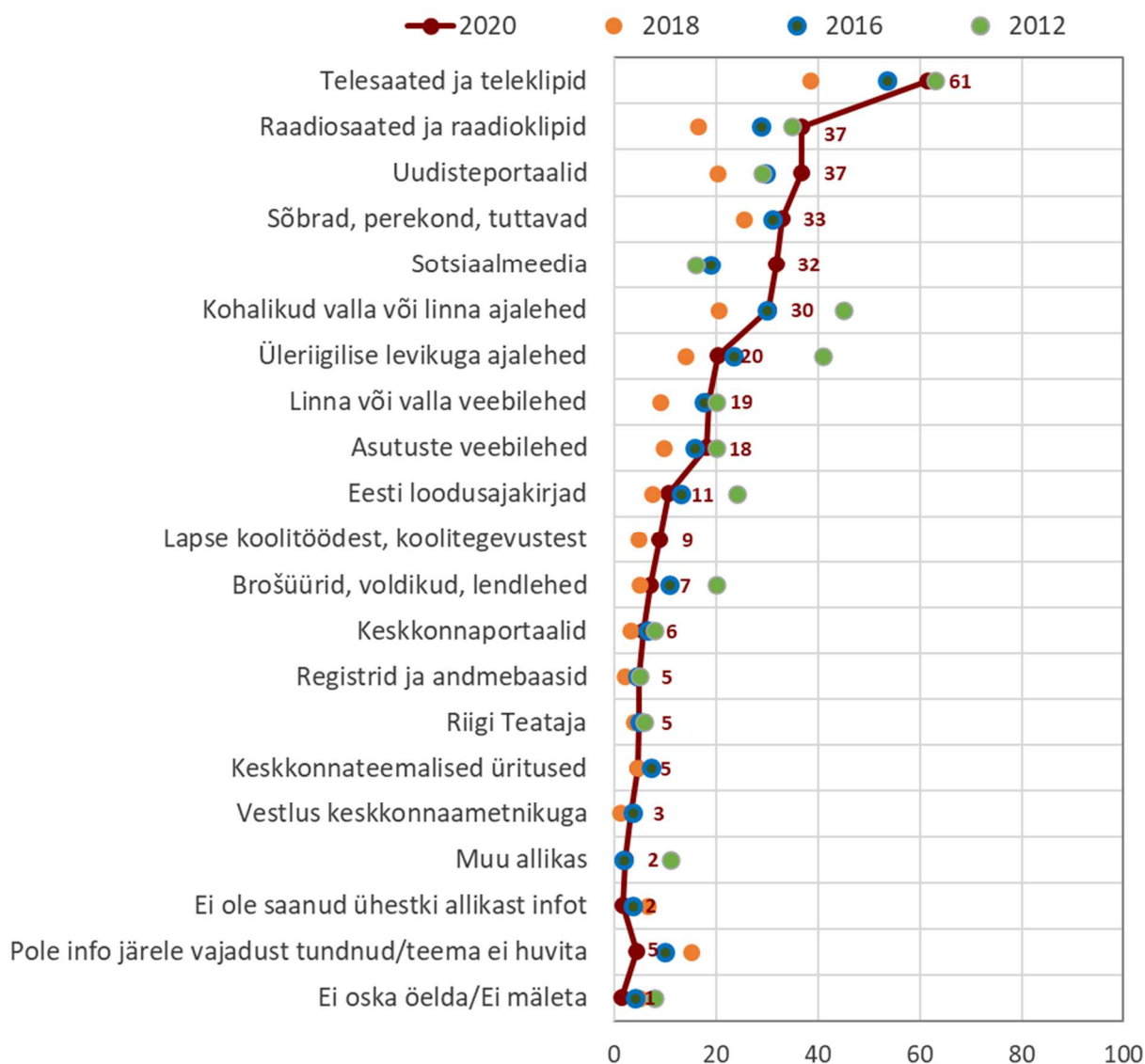
Vastajatele loetleti rida meedialiike ning paluti meenutada, kas nad on viimase 12 kuu jooksul saanud sealt endale vajalikku keskkonnainfot. Aastal 2014 oli küsimuse sõnastus pisut erinev, mistõttu pole selle etapi tulemusi võrdlusgraafikule lisatud.

Sarnaselt eelmiste uuringutega märgiti 2018. aastal keskkonnainfo allikatena kõige sagedamini telesaateid ja -klippe (61%). Olulisel kohal on keskkonnainfo saamisel ka raadiosaated ja -klipid (37%), uudisteportaaliid (37%), sõbrad, perekond ja tuttavad (33%),

sotsiaalmeedia (32%) ning kohalikud ajalehed (30%). Harvem saadakse teavet üleriigilistest lehtedest, asutuste või kohaliku omavalitsuse veebilehtedelt, loodusajakirjadest, spetsiaalsetest trükistest, portaalist või registritest, keskkonnateemalistelt üritustelt, Riigi Teatajast, lapse koolitöödest, vestlusest keskkonnaametnikuga või muudest allikatest. Küsitletutest 2% mainis, et pole infot üldse saanud, ning 5% ei tunne keskkonnainfo järele vajadust (Joonis 49).

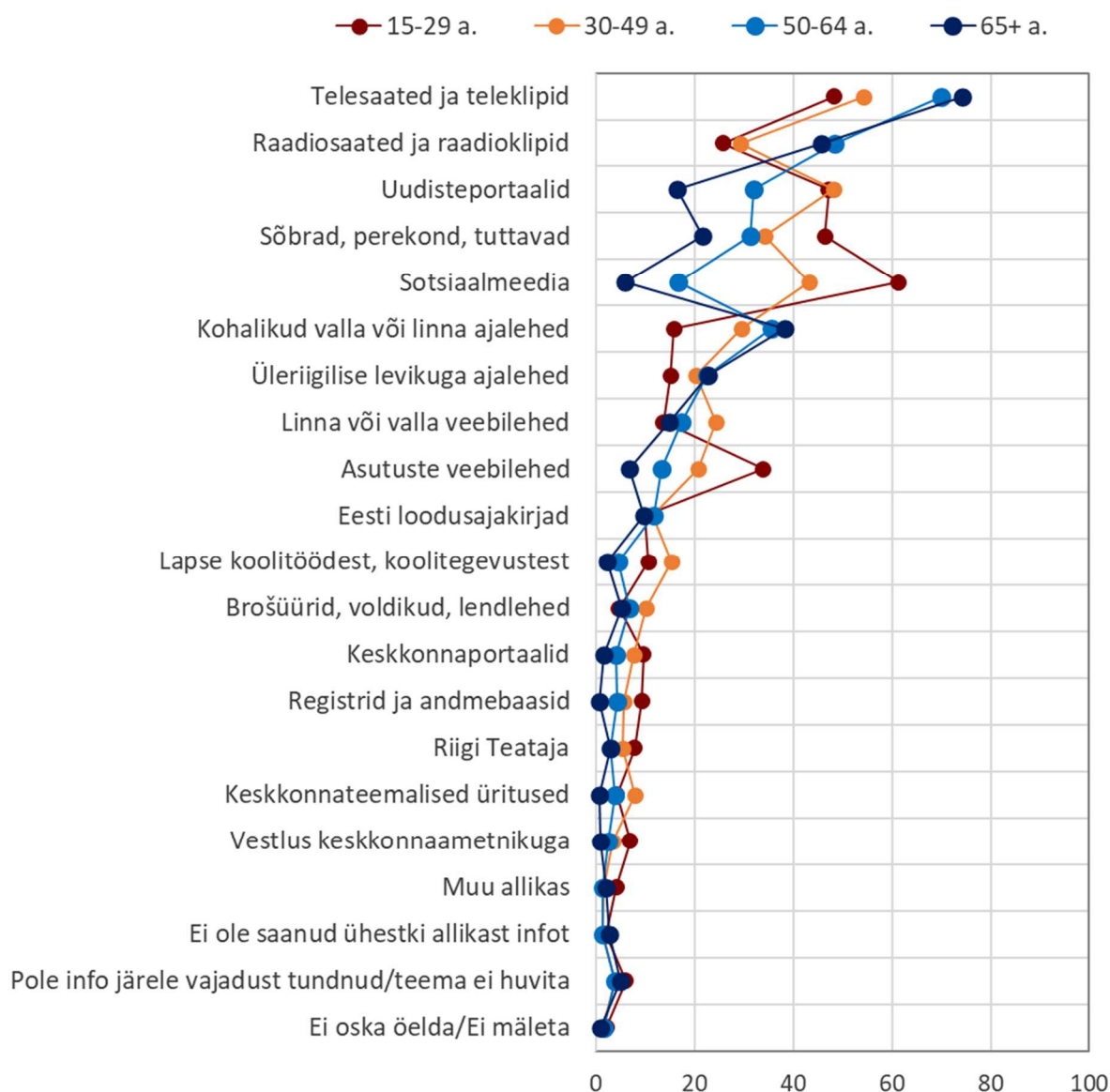
Võrreldes 2018 aastaga on pea kõigi infoallikate märkimine kasvanud. Pikemas ajalisel võrdluses on infokanalitena tähtsust minetanud üleriigilise levikuga ajalehed, loodusajakirjad ning -brošüürid, voldikud ja lendlehed, samas kui enam olulisust on omandanud uudisteportaalid ja sotsiaalmeedia.

Joonis 49. Allikad, millest viimase 12 kuu jooksul on saadud vajalikku keskkonnavalast informatsiooni, 2012–2020 võrdlus (%) (n=kõik vastajad)

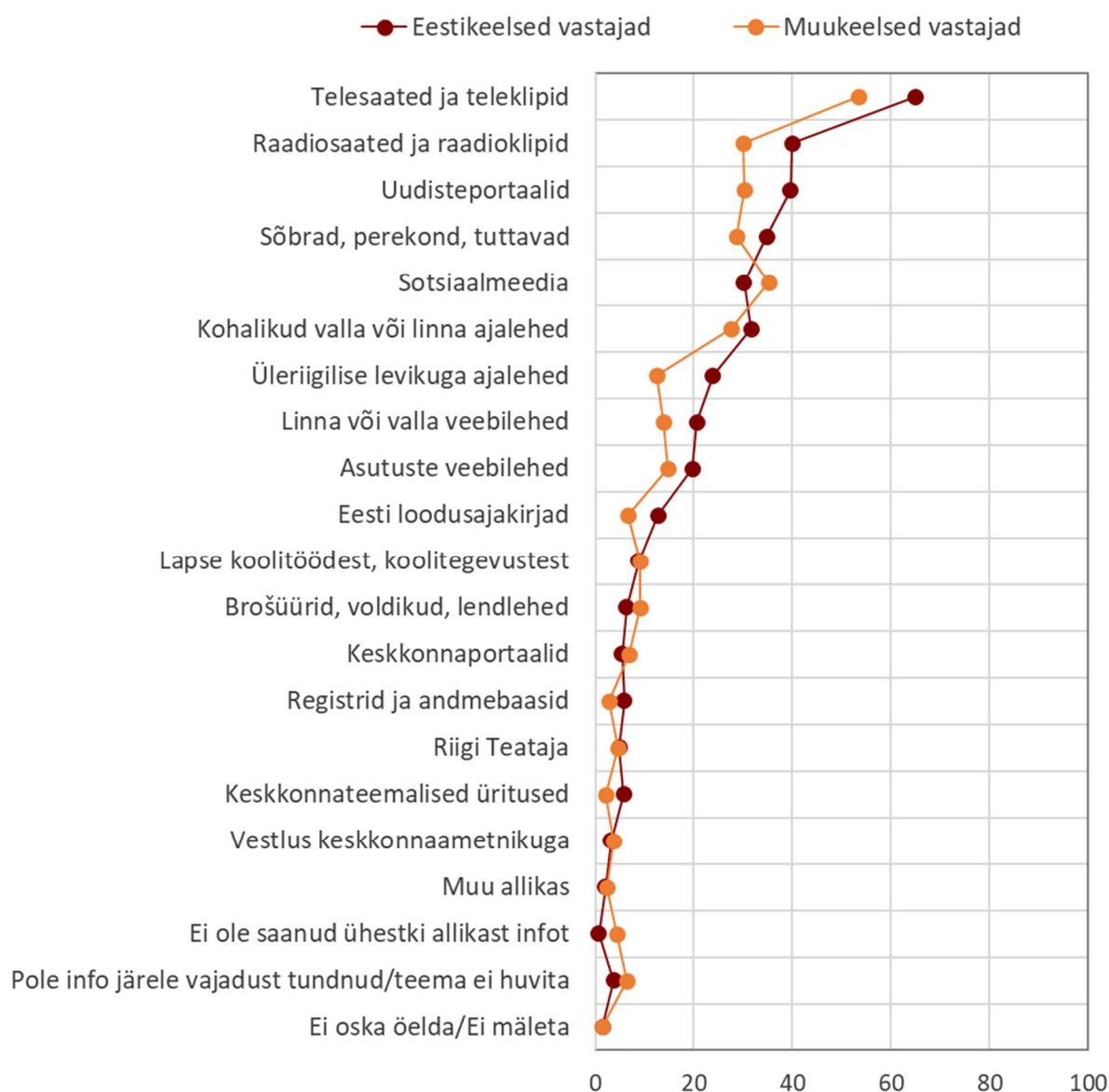
Vanuserühmade võrdluses on teabe saamine veebikanalitest (nt uudisteportaalidest, sotsiaalmeediast ning asutuste veebilehtedelt) keskmisest levinum nooremates vanuserühmades, kus ka internetikasutajate osatähtsus on kõrgeim. Teabe saamine traditsiooniliste massimeediakanalite (nt televisioon, raadio, kuid ka nt kohalikud ajalehed) vahendusel on seevastu levinum pigem vanemates vanuserühmades. Kokkuvõtlikult võib öelda, et alla 30-aastaste jaoks on keskkonna-alase teabe kanalina kõige olulisem sotsiaalmeedia, 30–49-aastaste jaoks on võrdselt olulised nii veebikanalid kui televisioon, kuid 50-aastaste ja eakamate jaoks on keskkonna-alase teabe allikaks ülekaalukalt kõige sagedamini televisioon (Joonis 50).

Joonis 50. Allikad, millest viimase 12 kuu jooksul on saadud vajalikku keskkonnavalast informatsiooni, vanuserühmade võrdlus (%) (*n=kõik vastajad*)

Võrreldes eestikeelsete elanikega on muukeelsete elanike keskkonna-alase teabe kanalite ring kitsam: võrreldes eestikeelsete elanikega on muukeelsete seas vähem levinud teabe saamine nii traditsioonilistest meediakanalitest (TV, raadio, paberajalehed, loodusajakirjad) kui ka uudisteportaalidest ning kohalike omavalitsuste või asutuste veebilehtedelt. Ka neid, kes said keskkonna-alast teavet sõpradelt, perelt või tuttavatelt või üritustelt, on muukeelsete elanike seas vähem kui eestikeelsete seas (Joonis 51).

Joonis 51. Allikad, millest viimase 12 kuu jooksul on saadud vajalikku keskkonnavalast informatsiooni, eesti- ning muukeelsete vastajate võrdlus (%)
(n=kõik vastajad)

Haridusrühmade võrdluses nimetasid kõige rohkem erinevaid teabekanaleid kõrgharidusega inimesed. Kohalikud ajalehed ning raadio on keskkonnavalase teabe allikaks keskmisest sagedamini maaelanike jaoks. Regionaalses võrdluses on kohalikud

ajalehed keskkonna-alase teabe allikateks keskmisest sagedamini Lääne-Eesti elanike jaoks, kohaliku omavalitsuse veebileht aga Lõuna-Eesti elanike jaoks.

7.2. Takistused keskkonnainfo kättesaamisel

Samuti paluti vastajail öelda, milliseid takistusi on neil keskkonnainfo kättesaamisel ette tulnud. Takistusi oli kogenud 3% küsitletutest (2018. aastal 2%), 81 protsendil polnud takistusi ette tulnud ning 16% ei osanud vastust anda.

Selliste takistustena nimetati sageli üldist infopuudust, venekeelse info puudust ning suutmatust/oskamatust infot leida, mis kohati tulenesid vähestest internetikasutamise oskustest. Vastused originaalkujul on järgnevad:

Alati ei leia soovitud infot.

Eesti keeles ei oska aru saada.

Ei kasuta interneti.

Ei oska sorteerida, palju segaseid fakte.

Ei oska õigest kohast otsida.

Informatsiooni on üldse vähe, võibolla internetis on, aga tavainimese jaoks on infot vähe.

Infot on üldse vähe.

Jah, seda infot pole.

Jah, sest kkmn. ajab soga.

Jah, sest valdan väga vähe arvutit.

Jõevähi elupaigad.

Järjepidevad uuendused.

Jäätmekäitluse info üle Eesti raskesti kättesaadav.

Kahjulike elementide sisaldus õhus ja vees.

Leheküljed keeruliselt kasutatavad, materjali raske leida.

Lindude pesitsuskohad.

Matkaradade otsimisel ei leidnud mugavat kaarti.

Meil on kõrval prügila hirmus hais tuleb kui on tuul ja keegi midagi ei võta ette, suur probleem.

Mürareostuse kohta, õhu kohta linnades.

Prügi äraveo kohta on nigel info, et kuhu mingit tüüpi prügi viia.

Puudub arvuti.

Seoses tööga.

Vanade ravimite äraviimise kohta.

Vee puhtus, õhu puhtus, müra.

Veebilehtede ülesehitus, pole lihtsalt ja loogiliselt tehtud.

Veekogude temp. suvel.

Vähene informatsioon.

He нашел про пыльцу.

Нигде не нашел нужной мне информации.

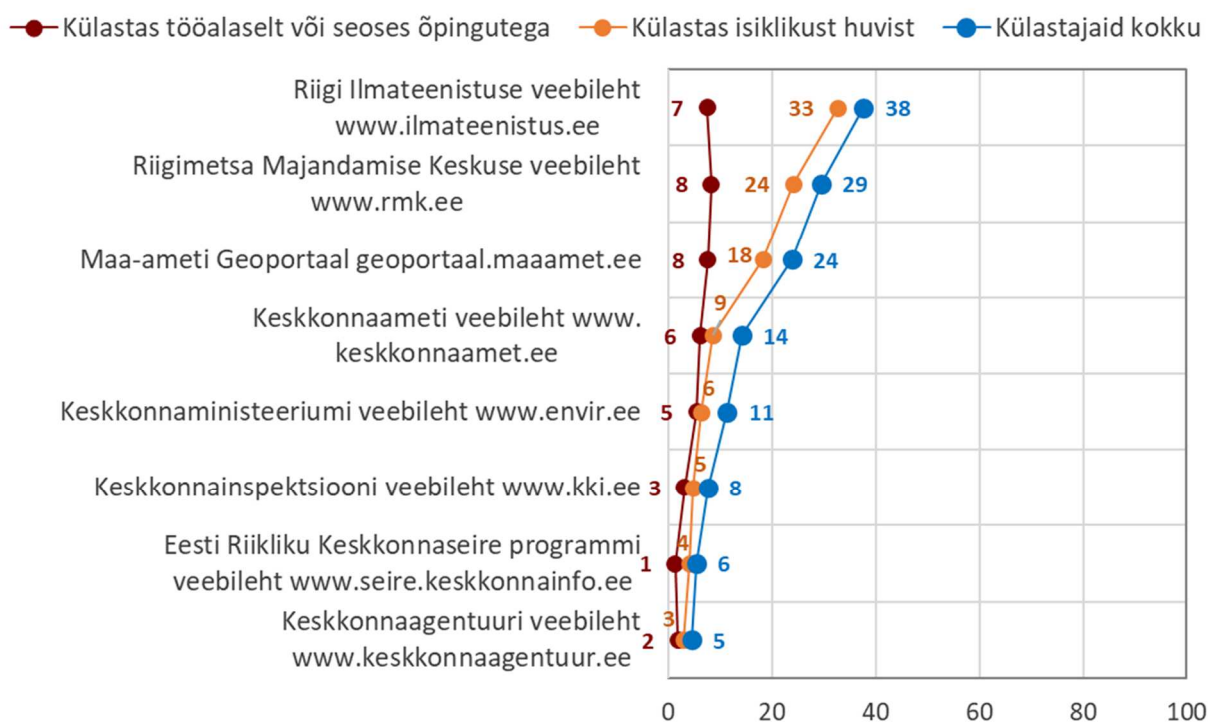
Языковые проблемы.

7.3. Keskkonnateemaliste veebilehtede külastamine

Vastajatelt koguti teavet ka kaheksa keskkonnateemalise veebilehe külastamise kohta. Kõige suurema külastatavusega on neist Riigi Ilmateenistuse veebileht (külastanud 38% elanikest), millele külastatavuse poolest järgnevad Riigimetsa Majandamise Keskuse veebileht (külastanud 29%) ning Maa-ameti Geoportaal (külastanud 24%). Enamasti on neid veebilehti külastatud isiklikust huvist (Joonis 52).

Vähem on külastatud Keskkonnaameti (14%), Keskkonnaministeeriumi (11%), Keskkonnainspektsiooni (8%), Eesti Riikliku Keskkonnaseire programmi (6%) või Keskkonnaagentuuri veebilehte (5%). Samuti ei ole nende veebilehtede puhul enam domineerivaks külastamise motiiviks isiklik huvi, vaid sellega võrdselt sageli on ajendiks teabe otsimine seoses töö või õpingutega.

Joonis 52. Keskkonna-teemaliste veebilehtede külastatavus ning külastusmotiivid
(%, n=kõik vastajad)

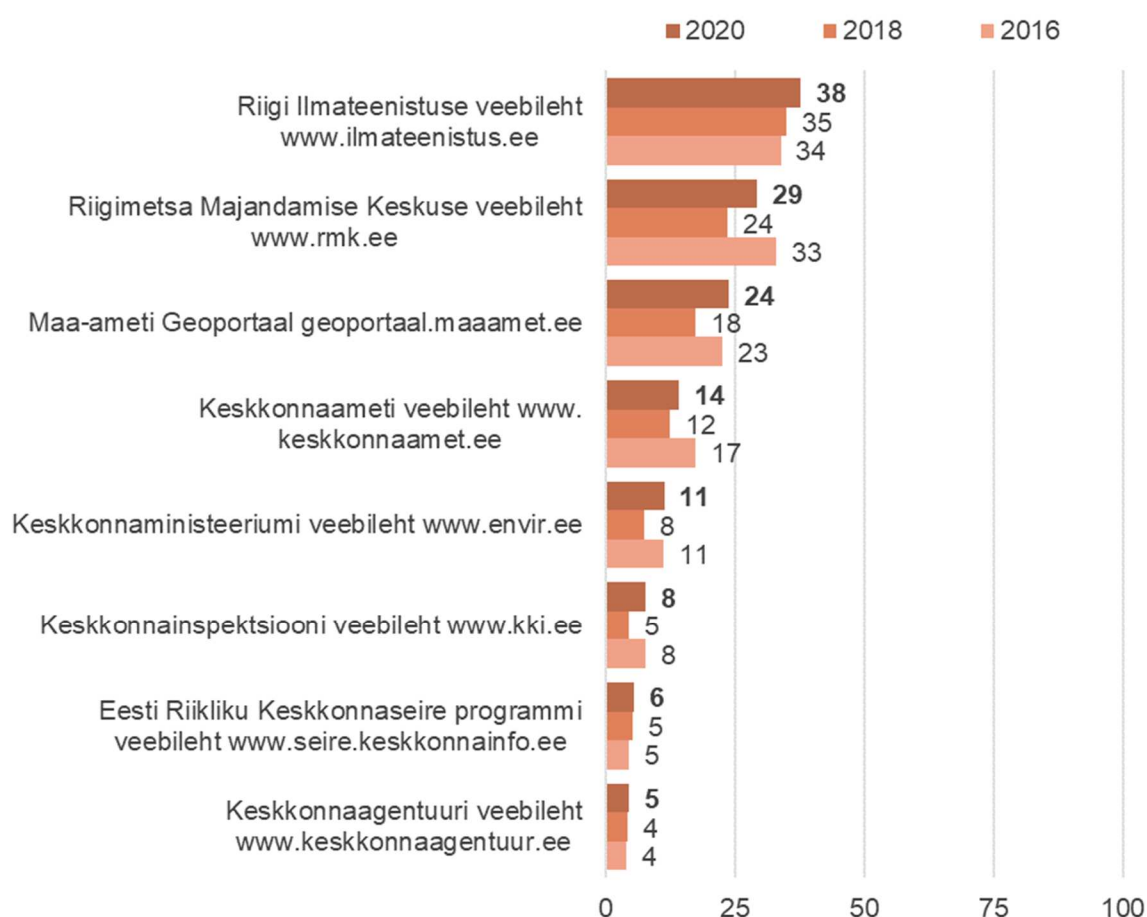

Ankeedis loetletud keskkonnateemaliste veebilehtede külastatavus on üldjuhul madalaim 65-aastaste ning eakamate seas, kelle hulgas ka internetikasutajate osakaal on vanuserühmade võrdluses madalaim. Kõigi veebilehtede puhul on nende külastajaid keskmisest enam kõrgharidusega elanikkonnarühmas. Võrreldes muukeelsetega on

enamiku veebilehtede (v.a Keskkonnaameti, Keskkonnaagentuuri ning Eesti Riikliku Keskkonnaseire programmi veebilehed) külastajaid enam eestikeelsete elanike seas.

Perioodil 2016–2020 on pisut kasvanud Riigi Ilmateenistuse veebilehe külastatavus. Ülejäänud veebilehtede külastatavus pole selgesuunaliselt muutunud. 2016. aastal oli RMK, Keskkonnaameti, Keskkonnaministeeriumi ning Keskkonnainspektsiooni veebilehtede ning Geoportaali külastatavus varasemast pisut madalam, kuid praeguseks on see taas pisut kasvanud (Joonis 53).

Joonis 53. Veebilehtede külastajate osatähtsus kogu elanikkonnas, 2016–2020 võrdlus (%) (*n=kõik vastajad*)

Lisaks paluti vastajail täpsustada, missugust infot nad külastatud veebilehtedelt otsisid. Vastused olid järgnevad:

Riigi Ilmateenistuse veebileht (n=386):

<i>Ilmainfo, -prognoos</i>	87%
<i>Tuul, tormihoiatus, äike</i>	4%
<i>Uudised, isiklik huvi</i>	2%

<i>Ilm mujal maailmas</i>	2%
<i>Veetemperatuur</i>	1%
<i>Seoses tööga</i>	1%
<i>Muu</i>	2%
<i>Ei oska öelda, vastamata</i>	3%

Riigimetsa Majandamise Keskuse veebileht (n=288):

Matkarajad, metsarajad	50%
Mets, metsandus	14%
Puhkekohad, telkimine	10%
Puhkealad, kaitsealad, puhkamisvõimalused	8%
Tööks, õpinguteks, üldinfo	7%
Jõulukuused	6%
Lõkkeplatsid	4%
Metsamajakesed	2%
Kontakt	1%
Loodusmajad	0%
Muu	8%
Ei oska öelda, vastamata	8%

Maa-ameti Geoportaal (n=235):

Kinnistud, katastriüksused	46%
Kaardid	16%
Asulate vahelised kaugused, teed, matkarajad	8%
Töölalasel, õpinguteks	5%
Uudishimu, isiklik huvi, üldine	4%
Raie	3%
Seadused	2%
Aadressid, asukoht	2%
Satelliidipildid jms	0%
Muu	7%
Ei oska öelda, vastamata	10%

Keskkonnaameti veebileht (n=135):

Jäätmed, saaste	16%
Õpingutega seoses	11%
Üldinfo, uudishimu, teatud huvi	10%
Töölalane info	6%
Jaht, kalandus	5%
Seadusandlus, reeglid	4%
Metsandus	4%
Taimestik, liigid, võõrliigid	3%
Seoses üritustega	3%
Matkateed	3%
Kontaktid	1%
Muu	9%
Ei oska öelda, vastamata	28%

Keskkonnaministeeriumi veebileht (n=110):

Üldinfo, uudishimu, teatud huvi	16%
Töölalane info	12%
Õpingutega seoses	11%
Seadusandlus	7%
Kaitsealad	6%
Veega seonduv	6%
Jäätmed	4%
Seoses üritustega	4%
Kontaktid	1%
Loodus-, matkarajad	0%
Muu	12%
Ei oska öelda, vastamata	24%

Eesti Riikliku Keskkonnaseire programmi veebileht (n=53):

Keskkonnaseisund, saaste	23%
Õpingute/töölalane info	16%
Allergeenid, õhk	7%
Mets	3%
Muu	14%
Ei oska öelda, vastamata	37%

Keskkonnainspektsiooni veebileht (n=73):

Üldinfo, uudishimu, väike huvi	13%
Kalastus	12%
Õpingud	11%
Jäätmed, saaste	7%
Töölalasel	7%
Seadusandlus, reeglid, normid	5%
Kontaktid	2%
Taimestik, liigid, võõrliigid	1%
Seoses üritustega	1%
Muu	12%
Ei oska öelda, vastamata	30%

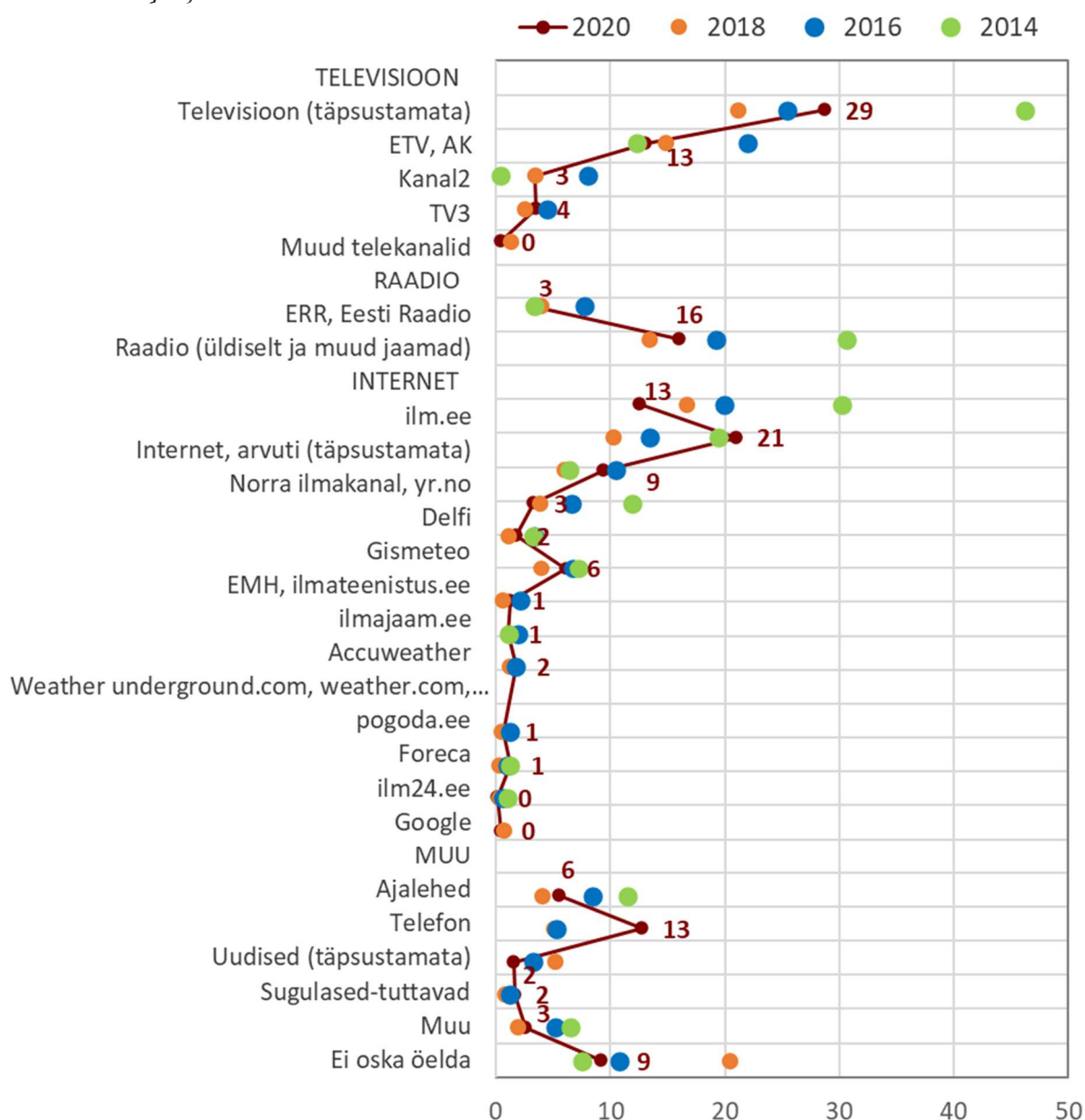
Keskkonnaagentuuri veebileht (n=41):

Töölalane, õpinguteks	21%
Üldinfo, uudised	17%
Muu	28%
Ei oska öelda, vastamata	34%

7.4. Ilmainfo allikad

Vastajatel paluti lahtise vastusena nimetada kuni 3 põhilist kanalit või veebiaadressi, kust nad otsivad ilmainfot. Vastused tulid, nagu tavaliselt, nii täpsemalt kui üldisemalt, mistõttu nende süstematiseerimine on üsna keeruline. Ülevaade on toodud [joonisel 54](#).

Joonis 54. Ilmainfo saamise allikad, 2014–2020 võrdlus (spontaansed vastused %, n =kõik vastajad)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ilmainfo saamisel on suure osa elanike jaoks jätkuvalt tähtsaks infoallikaks televisioon, kuid olulisel kohal asuvad ka erinevad veebilehed, mõnevõrra vähem raadio ning trükimeedia. Konkreetsetest telekanalitest nimetati kõige sagedamini ETV-d (Aktuaalne kaamera) (13%), internetiallikatest aga portaali ilm.ee (13%).

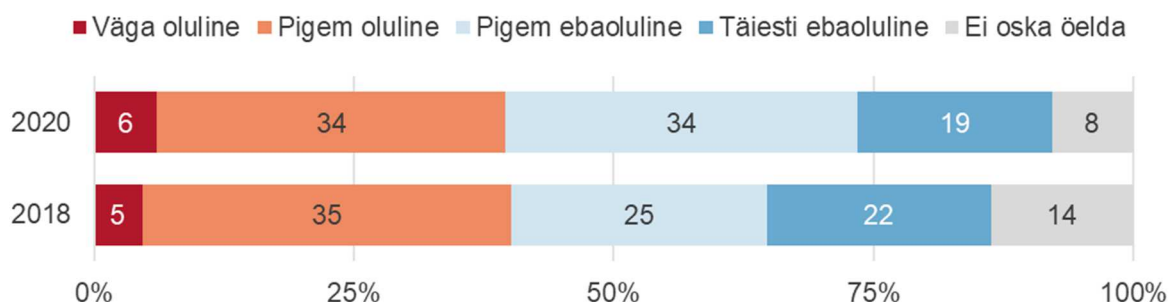
8. Osalemine keskkonnaotsuste tegemisel

Alates 2018. aastast on keskkonnateadlikkuse uuringutes käsitletud ka elanike osalemist keskkonnaotsuste tegemisel, sealhulgas huvi osalemise vastu, tegelikku osavõttu keskkonnaotsuste tegemisest (või püüdeid neid otsuseid mõjutada) ning tunnetatud võimalusi ja takistusi keskkonnaotsuste tegemisel kaasa rääkida.

8.1. Huvi osaleda keskkonnaotsuste tegemisel

Elanikest 40% peab võimalust kaasa rääkida keskkonnaotsuste tegemisel enda jaoks oluliseks (sealjuures 6% väga oluliseks). Võrreldes 2018. aastaga pole eeltoodud näitajad muutunud, kuid kasvanud on nende elanike osakaal, kes peavad keskkonnaotsuste juures kaasa rääkimise võimalust enda jaoks ebaoluliseks (46%→53%). Muutus on toimunud hinnangu andmata jätnute osakaalu vähenemise arvelt (14%→8%) (Joonis 55). Vähene huvi otsuste mõjutamise vastu võib olla märgiks osalusheitumusest.⁶

Joonis 55. Kui oluliseks peetakse võimalust kaasa rääkida keskkonnaotsuste tegemisel, 2018–2020 võrdlus (% , n=kõik vastajad)

Võimalust keskkonnaotsuste tegemisel kaasa rääkida tähtsustavad keskmisest sagedamini 30–49-aastased (47% peab oluliseks), kõrgharidusega (48%), Kesk-Eestis

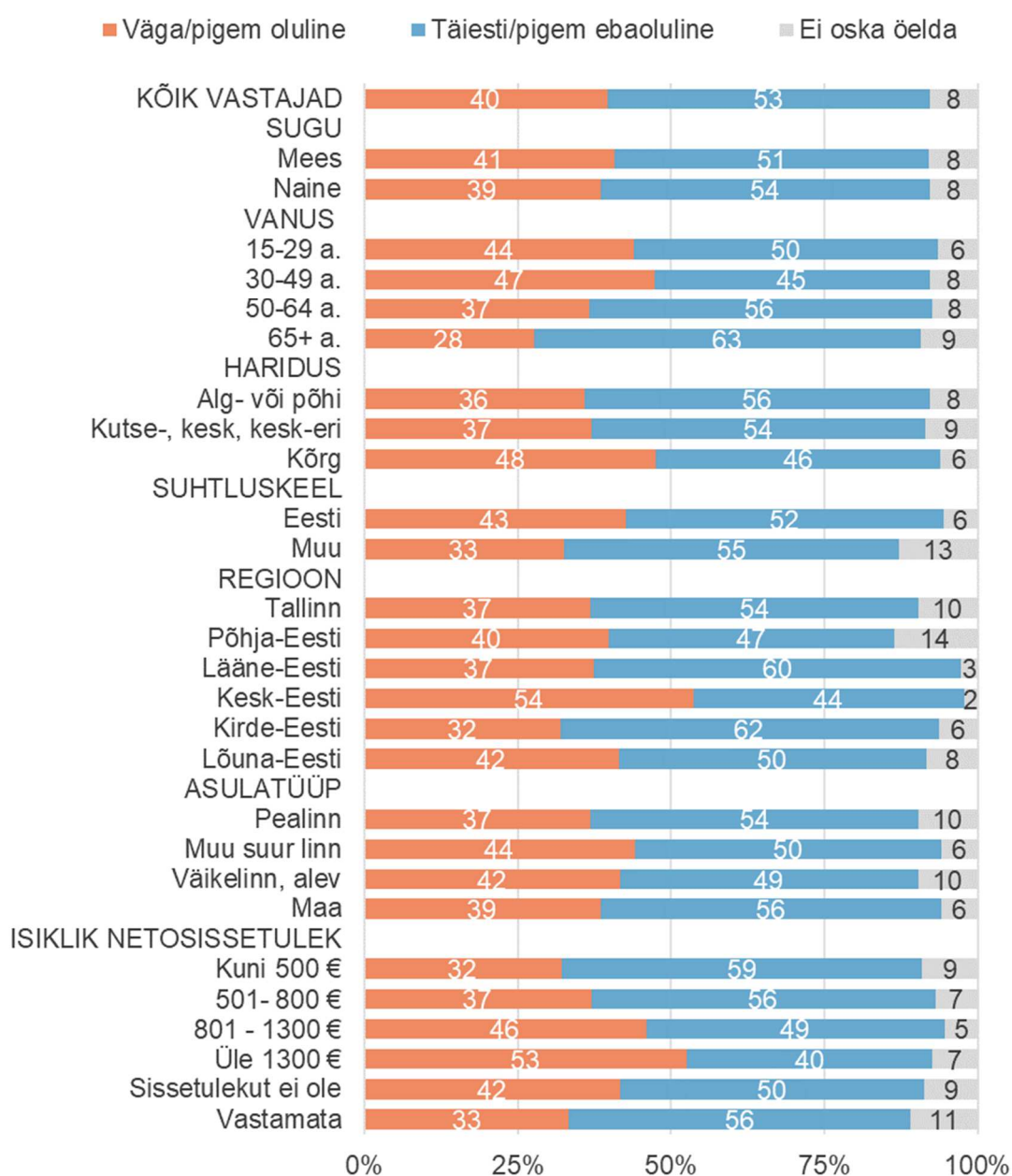
⁶ Vt ka Eesti inimeste keskkonnaõiguslase teadlikkuse uuring: kommentaarid ja järeldused, 2013. SA Keskkonnaõiguse Keskus. URL:

https://www.envir.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/k6k_uuring_kommentaaridjajareldused.pdf

elavad (54%), kõrge ametialase staatuse või sissetulekuga inimesed. Eestikeelsed elanikud hindavad kaasärääkimisvõimalust enda jaoks sagedamini oluliseks kui muukeelsed (vastavalt 43% ja 33%) (Joonis 56).

Ebaoluliseks peavad kaasärääkimise võimalust keskmisest sagedamini 65-aastased ja eakamad (63% peab ebaoluliseks). Inimestest, kes ei pea end keskkonnateadlikeks, pole enamuse (70%) ka huvitatud keskkonnaotsuste tegemisel kaasa rääkimast. Neist, kes peavad end keskkonnateadlikeks, pole kaasärääkimisest huvitatud 48%.

Joonis 56. Kui oluliseks peetakse võimalust kaasa rääkida keskkonnaotsuste tegemisel, taustrühmade võrdlus (%) (n=kõik vastajad)

8.2. Osavõtt keskkonnaotsuseid mõjutavatest tegevustest

Järgnevalt uuriti, kui paljud elanikest on võtnud osa keskkonnaotsuseid mõjutavatest tegevustest. Selleks esitati vastajaile loetelu erinevatest tegevustest ning paluti märkida need, milles ta on viimase 2 aasta jooksul osalenud.

Võrreldes 2018. aastaga on osavõtt keskkonnaotsuseid mõjutavatest tegevustest kasvanud – kui toona ütles 22% küsitletutest, et on mõnes ankeedis toodud tegevustest osalenud, siis 2020. aastal oli osalenuid 32%.

Keskkonnaotsuseid mõjutavates tegevustes osalenute osakaal on seda kõrgem, mida noorema vanuserühmaga on tegu – 15–29-aastastest on mõnest sellisest tegevusest osa võtnud 42%, 65-aastastest ja eakamatest aga 21%. Sellistes tegevustes osalemine on keskmisest levinum ka kõrgharidusega (46%), kõrge ametialase staatuse või sissetulekuga inimeste seas. Eestikeelsete elanike seas on osalus keskkonnaotsuseid mõjutavates tegevustes suurem kui muukeelsete seas (vastavalt 35% ja 25%).

Erinevatest tegevustest osavõtnute osakaalud kõigist küsitletutest on toodud tabelis 4. Kõige levinumad keskkonnaotsuseid mõjutavad tegevused on suhtlus mõne keskkonnavalase probleemi asjus teiste elanikega/probleemi selgitamine (16%) ning osavõtt keskkonnateemalistest aruteludest sotsiaalmeedias (11%).

Tabel 4. Osalus keskkonnaotsuseid mõjutavates tegevustes viimase kahe aasta jooksul, 2018–2020 võrdlus (*n=kõik vastajad*)

	2020	2018
Suhelnud mõne keskkonnavalase probleemi asjus teiste elanikega, selgitanud probleemi	16%	10%
Osalenud keskkonnateemalistel aruteludel sotsiaalmeedias (Facebook, Twitter, blogid, foorumid vms)	11%	8%
Osalenud avalikel keskkonnateemalistel aruteludel	6%	4%
Teavitanud vastavaid organisatsioone keskkonnariskidest, reostusjuhtumitest	5%	4%
Algatanud ise arutelusid keskkonnaga seotud probleemide lahendamiseks (sh sotsiaalmeedias)	3%	2%
Osalenud keskkonnavalastel demonstratsioonidel või miitingutel	3%	2%
Teavitanud keskkonnaprobleemidest meediat	2%	1%
Pöördunud keskkonnaprobleemi asjus vastavasse riigiasutusse (nt keskkonnainspektsiooni või –ministeeriumisse)	2%	1%
Pöördunud mõne keskkonnavalase probleemi asjus teadlaste poole	2%	1%
Kogunud allkirju oluliste keskkonda mõjutavate projektide poolt/vastu	2%	2%
Pöördunud keskkonnaprobleemi asjus mittetulunduslike keskkonnakaitse- või kodanikeühenduste poole	2%	2%
Muu keskkonnaotsuseid mõjutav tegevus	1%	1%
Pole üheski sellises tegevuses osalenud	68%	78%

Keskkonnaotsuseid on seega mõjutada püüdnud suhteliselt väike osa elanikkonnast ning vajadust sellekohase tegevuse järele sageli ei tajuta, mis viitab vastuoludele keskkonnavalaste teadmiste ja nende ellurakendamise osas – kuigi tunnetatakse vajadust muutusteks, ei astuta selles suunas reaalseid samme.

8.3. Võimalused ja takistused osaleda keskkonnaotsuste tegemisel

Uuriti ka seda, kui heaks peetakse oma võimalusi osaleda keskkonnaotsuste tegemisel ning milliseid takistusi siin nähakse. Osalusvõimalusi paluti vastajail hinnata nii riiklikku kui kohaliku omavalitsuse tasandil silmas pidades.

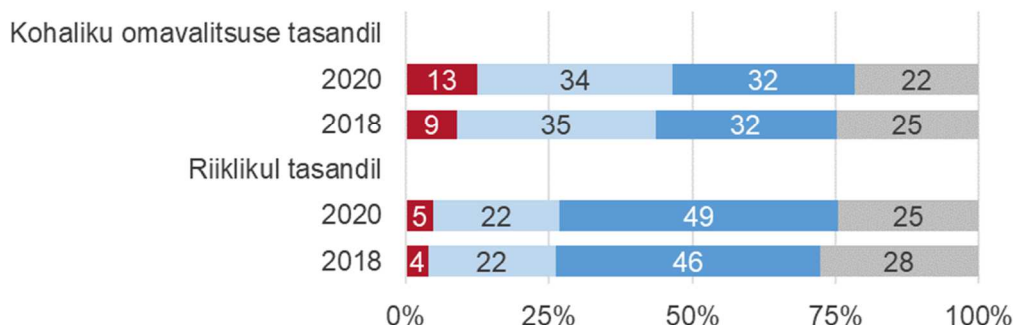
Võimalust rääkida kaasa keskkonnaotsuste tegemisel kohaliku omavalitsuse tasandil hindab 13% elanikest heaks, 34% väheseks ja 32% puuduvaks. Selge arvamus puudub 22%-l vastajaist. Võrreldes 2018. aastaga on hinnangud pisut paranenud – toona pidas oma osalusvõimalusi KOV tasandil heaks 9% elanikest (Joonis 57).

Regioonide võrdluses on oma võimalustega KOV tasandil keskkonnaotsuseid mõjutada kõige sagedamini rahul Lõuna- ja Lääne-Eesti elanikud (18% peab võimalusi headeks), kõige vähem rahul aga Kirde-Eesti elanikud (45% arvates võimalused puuduvad). Asulatüüpide võrdluses on rahulolu kaasaráääkimise võimalustega kõrgeim maa-asulates (18% peab võimalusi headeks). Vanuserühmade võrdluses esineb kriitilisust kaasaráääkimise võimaluste osas kõige enam 50-aastaste ja eakamate seas (38% arvates võimalused puuduvad). Mida kõrgema ametialase staatusega rühmaga on tegu, seda sagedamini hinnati ka osalusvõimalusi headeks. See kinnitab, et võimaluste tajumine on seotud vastajate kogemusega nende isiklikust mõjust kogukonda puudutavatele otsustele. Juhtide seas on see kogemus kindlasti kõrgem ning samuti võivad maa-asulate elanikud tajuda enda rolli olulisemana, kuna otsuste tagajärjed on väiksemas kogukonnas selgemalt nähtavad ja osalemine protsessides paremini tajutav.

Võimalusi mõjutada keskkonnaotsuste tegemist riiklikul tasandil hinnati väiksemaks kui KOV tasandil – headeks pidas oma võimalusi siinkohal 5%, vähesteks 22% ning puuduvateks 49% elanikest. Selge seisukoht puudus 25%-l vastajaist. Võrreldes 2018. aastaga pole hinnangud muutunud. Ka siin peavad võimalusi puuduvaks keskmisest sagedamini 50–64-aastased (56%), muukeelsed (56%) ning Kirde-Eesti elanikud (72%).

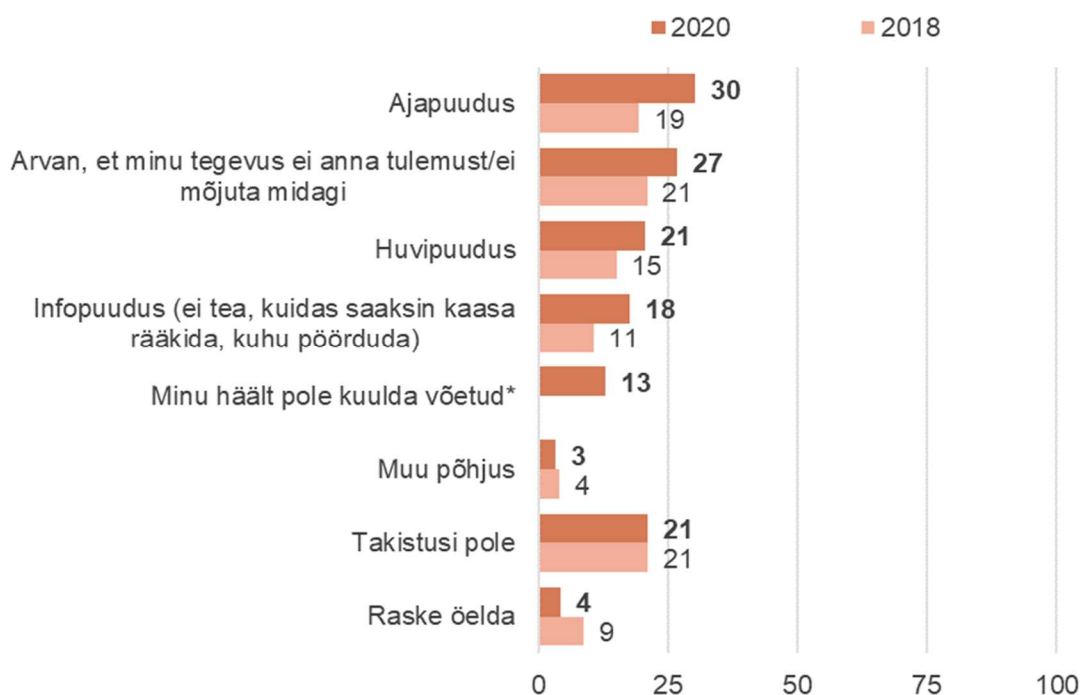
Joonis 57. Hinnangud võimalustele kaasa rääkida keskkonnaotsuste tegemisel, 2018–2020 võrdlus (%) (*n=kõik vastajad*)

■ Võimalused on head ■ Võimalused on vähesed ■ Võimalused puuduvad ■ Ei oska öelda

Vastajail paluti öelda ka seda, mis nende osalemist keskkonnaotsuste tegemisel põhiliselt takistab. Nende inimeste osakaal, kes takistusi ei tunneta, on jäänud samale tasemele, mis 2018. aastal (21%), kuid ülejäänud märkisid erinevaid takistusi sagedamini, kui seda tehti 2018. aastal. Kõige enam on võrreldes 2018. aastaga suurenenud nende inimeste osatähtsus, kes näevad takistusena ajapuudust (19%→30%), ning see on ka kõige sagedasemaks takistuseks, mida 2020. aastal esile toodi. Pea sama sageli toodi põhjuseks ka vähest usku oma tegevuse tulemuslikkusesse (minu tegevus ei mõjuta midagi) – seda mainis takistuste seas 27% küsitletutest ([Joonis 58](#)).

Joonis 58. Mis takistab osalemist keskkonnaotsuste tegemisel, 2018–2020 võrdlus (%) (*n=kõik vastajad*)

* Ajalised võrdlusandmed puuduvad

Huvipuudust toovad keskmisest pisut sagedamini põhjenduseks mehed, ajapuudust alla 50-aastased, vähest usku oma tegevuse tulemuslikkusesse või seda, et nende häält pole kuulda võetud, aga 50–64-aastased. Võrreldes eestikeelsete inimestega põhjendavad muukeelsed oma vähest osalust sagedamini ajapuudusega ning sellega, et nende häält pole kuulda võetud. Regionaalses võrdluses tunnetavad erinevaid takistusi (v.a huvipuudust) keskmisest sagedamini Kirde-Eesti elanikud. Kõrge ametialase staatuse või sissetulekuga inimesed tunnetavad keskmisest sagedamini takistusena ajapuudust, madala ametialase staatuse või sissetulekuga inimesed aga seda, et nende häält pole kuulda võetud.

9. Metsandus

Metsanduse teemat käsitleti pikema teemaplokina esmakordselt 2018. aasta uuringus. Tänavu küsiti vastajailt, mille poolest on mets neile tähtis, kas nad tunnetavad oma tegevuse mõju metsade seisundile ning ka vastupidi – milliseid väärtusi metsad neile isiklikult pakuvad. Samuti uuriti, kuivõrd teadlikeks peavad küsitletud end Eesti metsadega seotud teemadest ning kuidas nad hindavad osalusvõimalusi metsi puudutavate otsuste tegemisel.

9.1. Metsa olulisus

Esmalt paluti vastajail vabas vormis kirjeldada, mille poolest on mets neile tähtis.

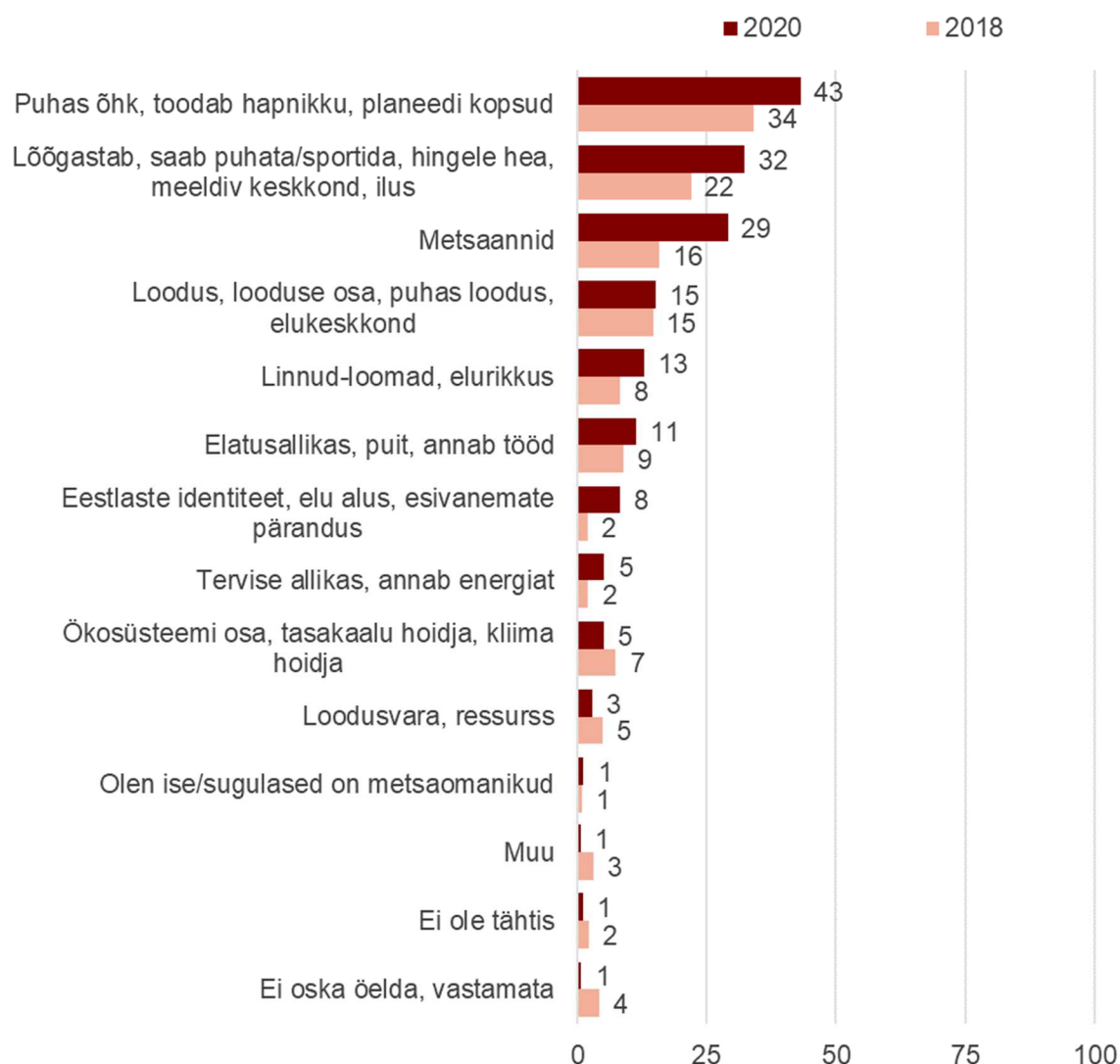
Tulemused näitavad, et kõige sagedamini tähtsustatakse metsa kui ökosüsteemi reguleerivat ja toetavat hüve, nähes metsa väärtust hapniku (puhta õhu) tootmises – metsad kui planeedi kopsud (spontaanselt nimetas 43%), metsad kui oluline osa ökosüsteemist (n-õ tasakaalu hoidjad, kliima hoidjad) (5%).⁷ Samuti toodi esile metsa väärtuslikkust puhta elukeskkonnana ning osana puhtast loodusest (15%) ning lindudeloomade elupaigana (oluline liigirikkuse säilitamisel) (13%) (Joonis 59).

Olulisel kohal on ka kultuurilised hüved: metsa väärtustatakse kui ilusat ja meeldivat keskkonda, kus on hea puhata ja sportida (32%), ning tervise ja energia allikat (5%). Mainiti ka metsade varustavaid hüvesid - nähti otsese kasu allikat metsaandide, nt seente-

⁷ Ka 2019. aastal läbi viidud erametsaomanike küsitlusuuring näitas, et metsaomanikud peavad metsa kasutuseesmärkidest keskmiselt kõige olulisemaks inimeste tervise-, keskkonna ja looduse kaitsmist. Küllaltki sageli tähtsustati ka metsa kasutamist rekreatsiooni (puhkamine, sportimine) ning teadus- ja õppetöö eesmärgil. Puidu saamine, metsaandide korjamine ning jahindus reastasid kasutuseesmärkide seas tahapoole. Turu-uuringute AS, Tallinna Ülikool ja SA Erametsakeskus. Erametsaomanike küsitlusuuring 2019. URL: <https://www.eramets.ee/wp-content/uploads/2019/10/Erametsaomanike-uuringu-2019-aruanne.pdf>

marjade näol (29%) ning puiduallikana/elatusallikana (11%). Vastajaist 3% nimetas metsa oluliseks loodusvaraks/ressursiks. Metsa seostati ka eestlaste identiteediga (8%).

Joonis 59. Metsa tähtsus, 2018–2020 võrdlus (spontaansed vastused %, n=kõik vastajad)

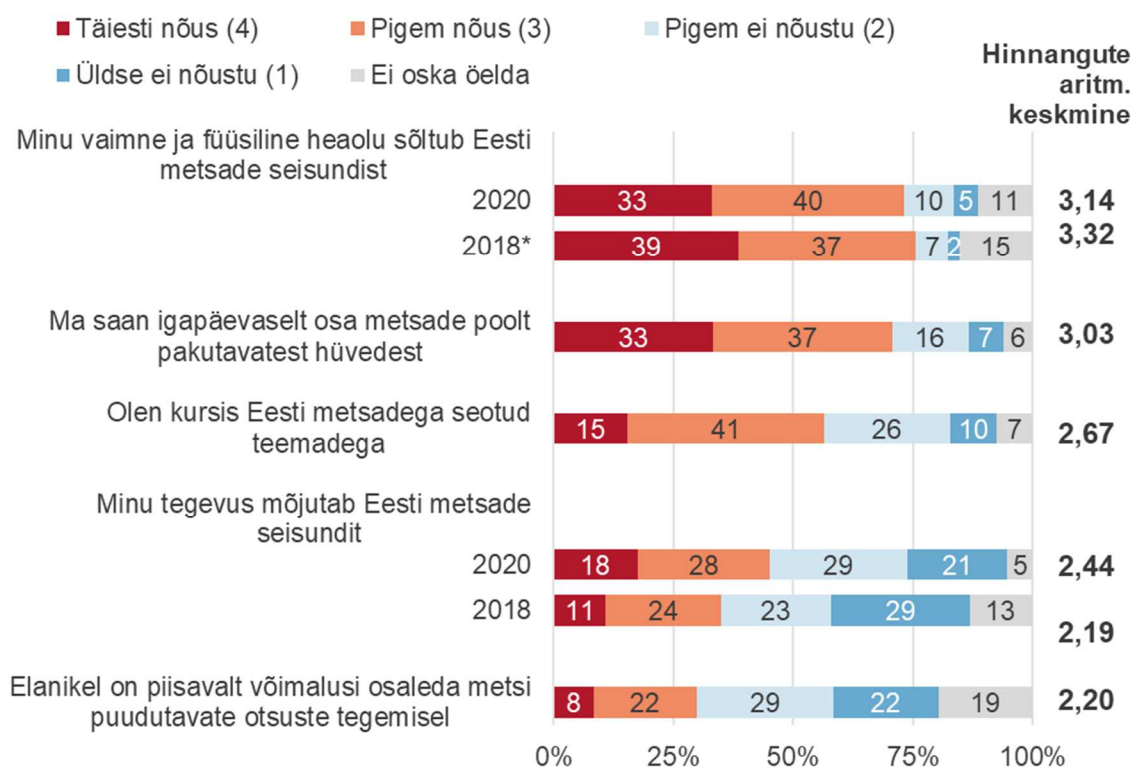
Metsa tähtsust puhkamise/sportimise kohana nimetasid keskmisest sagedamini 15–29-aastased, metsa olulisust metsaandide (seened-marjad) allikana töid aga keskmisest sagedamini esile 50–64-aastased. Võrreldes eestikeelsete inimestega mainisid muukeelsed metsaväärtuste seas sagedamini puhta õhu tootmist, samas kui eestikeelsed töid muukeelsetega võrreldes sagedamini esile metsa tähtsust metsaandide ja puidu allikana ning elurikkuse hoidjana. Võrreldes linnaelanikega tähtsustavad maainimesed metsi enam puidu ning metsaandide allikana, kuid vähem puhkamise/sportimise kohana ning puhta õhu allikana.

Võrreldes 2018. aastaga on enamiku märksõnade mainimise sagedus kasvanud, mis viitab, et metsa erinevate väärtuste teadvustamine inimeste poolt on suurenenud.

9.2. Hoiakud metsadega seotud küsimustes

Elanike teadlikkust ja hoiakuid metsadega seonduvates küsimustes kaardistati viie väite abil, millega nõustumist lasti vastajail hinnata 4-palli skaalal. Kahe väite („Minu tegevus mõjutab Eesti metsade seisundit“, „Minu vaimne ja füüsiline heaolu sõltub Eesti metsade seisundist“) osas on olemas ka ajalised võrdlusandmed, ülejäänud väidete puhul on sõnastusi suuremal või vähemal määral muudetud, mistõttu pole täpsete võrdluste tegemine võimalik. Tulemused on esitatud joonisel 60.

Joonis 60. Nõustumine metsi puudutavate väidetega (% ja aritmeetilised keskmised, n=kõik vastajad)

* Väite sõnastus 2018. aastal oli: „Minu heaolu sõltub Eesti metsade seisundist“

Oma teadlikkust Eesti metsadega seotud teemadest hinnatakse mõõdukalt heaks – 57% elanikest on enda hinnangul nende teemadega kursis ning 36% mitte.⁸ Valdav osa (73%)

⁸ 2018. aastal läbi viidud elanike keskkonnateadlikkuse uuringu andmetel on elanike huvi metsandusega seotud teemade vastu mõõdukas – huvitatuks hindab end 55%, kuid väga huvitatuks vaid 8% elanikest. Küsimus kursisoleku kohta Eesti metsadega seotud teemadest oli toonases uuringus sõnastatud pisut teisiti

Eesti elanikest tunnetab metsade tähtsust oma vaimse ja füüsilise heaolu tagajana (2018. aastal 76%) ning 71% mõistab, et saab igapäevaselt osa metsade poolt pakutavatest hüvedest.⁹ Oma isiklikku vastutust metsade säilimise eest tunnetatakse vähem – vaid 45% küsitletutest arwab, et tema tegevus mõjutab Eesti metsade seisundit.¹⁰ Võrreldes 2018. aastaga on oma vastutuse tunnetamine siiski suurenenud – toona tunnetas oma vastutust metsade seisundi eest 35% küsitletutest. Elanike võimalusi osaleda metsi puudutavate otsuste tegemisel hinnati väheks – 30% küsitletutest arvas, et elanikel on osalusvõimalusi piisavalt, kuid 51% arvates mitte.

Vanuserühmade võrdluses hindavad oma informeeritust Eesti metsadega seotud teemadest madalaimalt 15–29-aastased (45% pole oma hinnangul nende teemadega kursis). 50–64-aastased tähtsustavad metsi oma vaimse ja füüsilise heaolu tagajana vanuserühmade võrdluses kõige enam, kuid on samas ka kõige kriitilisemad osalusvõimaluste suhtes metsi puudutavate otsuste tegemisel.

Võrreldes eestikeelsete elanikega hindavad muukeelsed oma teadlikkust Eesti metsadega seotud teemadest oluliselt madalamalt – kursis on nende teemadega oma hinnangul 64% eesti- ja 40% muukeelsetest, mitte kursis aga 31% eesti- ja 48% muukeelsetest. Samuti nõustuvad muukeelsed elanikud võrreldes eestikeelsetega harvemini, et nende tegevus mõjutab Eesti metsade seisundit (nõustus 37% muu- ja 49% eestikeelsetest) ning ei oska sagedamini anda hinnangut elanike osalusvõimalustele metsi puudutavate otsuste tegemisel (26% muu- ja 17% eestikeelsetest).

Regionaalses võrdluses hindavad oma teadlikkust metsateemadest kõige kõrgemalt Põhja- ja Lääne-Eesti elanikud (vastavalt 68% ja 65% peab end neist teemadest teadlikeks). Mitteteadlikeks peavad end kõige sagedamini Kirde-Eesti (59%) ning Tallinna (42%) elanikud. Ka oma tegevuse mõju Eesti metsade seisundile tunnetavad Kirde-Eesti ja Tallinna elanikud keskmisest vähem, samas kui kõige sagedamini tunnetavad oma tegevuse mõju Põhja-Eesti elanikud. Samas eristuvad Kirde-Eesti ja Tallinn suhtumises metsade poolt pakutavatest hüvedest osasaamisesse – regionaalses võrdluses on Kirde-Eesti elanikud kõige sagedamini nõus sellega, et nad neist hüvedest igapäevaselt osa saavad (86%), samas kui Tallinnas arvatakse teiste regioonidega võrreldes sagedamini, et neist hüvedest osa ei saada (32%). Rahulolu osalusvõimalustega metsi puudutavate otsuste tegemisel on kõrgeim Põhja-Eestis ning madalaim Kirde-Eestis.

Asulatüüpide võrdluses tunnetavad väikelinnade ja alevite elanikud kõige enam oma tegevuse mõju metsade seisundile ning samas ka oma vaimse ja füüsilise heaolu

(ning seega pole tulemused otseselt võrreldavad), kuid toona hindasid küsitletud oma informeeritust Eesti metsadega seotud teemadest sagedamini halvaks kui heaks.

⁹ 2018. aastal läbi viidud elanike keskkonnateadlikkuse uuring näitas, et metsade poolt pakutavate hüvedena mõistavad inimesed enamasti füüsilisi (käegakatsutavaid) hüvesid, nt metsaannid (seened, marjad) ja puit.

¹⁰ 2018. aasta uuringu andmetel omistavad elanikud peamist vastutust Eesti metsade liigirikkuse säilitamise eest metsaomanikele (84% peab otseselt vastutavaks) ja RMK-le (vastavalt 82%). Iseennast pidas otseselt vastutavaks 28%, kaudselt vastutavaks 34% ning mitte üldse vastutavaks 23% elanikest.

sõltumist metsade seisundist. Oma teadlikkust metsateemadel hindavad keskmisest pisut kõrgemalt maaelanikud.

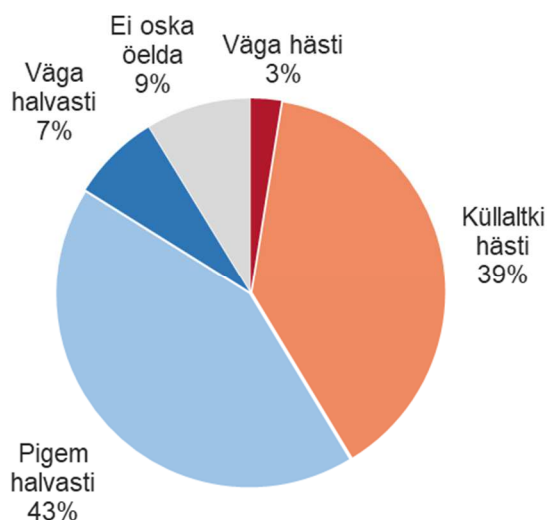
10. Kliima

2020. aasta uuringus käsitleti pikemalt ka kliimateemasid, selgitamaks elanike teadlikkust kliimamuutustest ning hinnanguid nende tagajärgedele. Osaliselt kattuvad kliimaploki küsimused 2016. aasta keskkonnateadlikkuse uuringu omadega.

10.1. Hinnang oma teadlikkusele kliimamuutuste mõjudest

Teema alustuseks paluti vastajail hinnata oma kursisolekut kliimamuutuste mõjudega Eesti keskkonnale. Elanikest 41% on oma hinnangul kliimamuutuste mõjudega Eesti keskkonnale hästi kursis (sealjuures 3% väga hästi) ning 50% halvasti (sealjuures 7% väga halvasti) (Joonis 61).

Joonis 61. Kuivõrd hästi olete Te kursis kliimamuutuste mõjudega Eesti keskkonnale? (% , n=kõik vastajad)

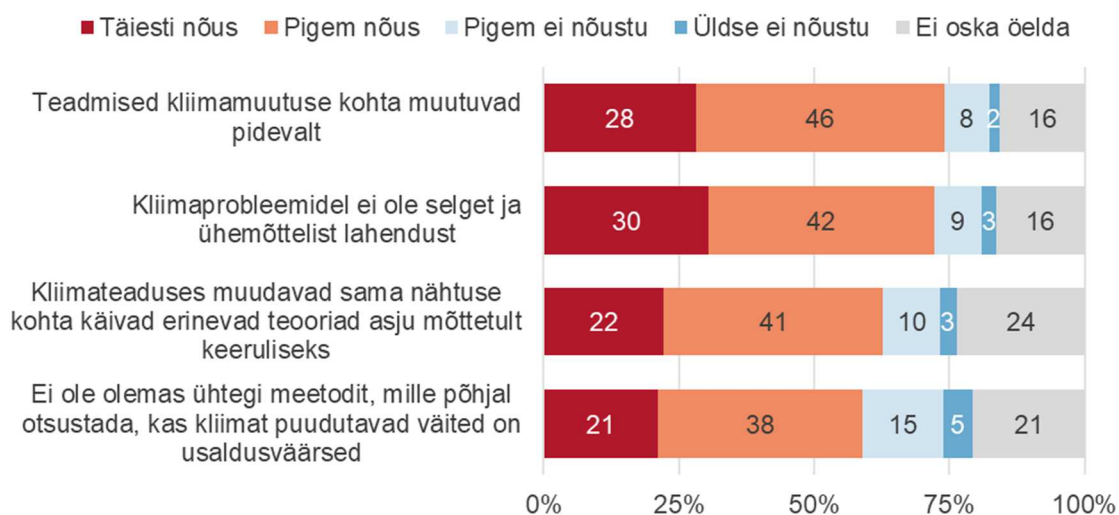

Eestikeelsetest elanikest hindab oma informeeritust heaks 46% ja muukeelsetest 31%. Keskmisest sagedamini hindavad oma teadlikkust heaks Kesk-Eesti elanikud (61%) ning üle 800-eurose sissetulekuga inimesed (50%), halvaks aga Kirde-Eesti elanikud (62%) ning alg- või põhiharidusega inimesed (59%).

10.2. Kliima-alase teabe tajumine

Kliimaploki alguses uuriti inimeste arusaamu teadmiste ja teaduse olemusest üldisemalt ehk nn epistemoloogilisi uskumusi kliimaga seotud kontekstis. On teada, et mida korrektsemad on inimeste arusaamad teaduse olemusest, seda paremini nad mõistavad, et teaduslik teave pole lihtsakoeline, vaid kompleksne ja keerukas, see pole muutumatu/absoluutne, vaid uuenev ja muutuv, see on tõenäosuslik ning kontekstist sõltuv ning mida uuem on teadusvaldkond, seda enam võib olla selle kohta vasturääkivaid tulemusi – mis samas ei tähenda, et teaduslikku infot ei peaks usaldama (Bråten et al, 2009)¹¹.

Joonis 62. Nõustumine kliimamuutuste-alast teavet puudutavate väidetega (%) (n=kõik vastajad)

Küsitletute hinnangud epistemoloogilisi uskumusi puudutavatele väidetele näitavad, et inimeste arusaamad teadusliku teadmise olemusest on pigem ebasüsteemilised – teoreetiliselt võiksid kaks esimest väidet ja kaks viimast väidet olla negatiivselt korreleeritud, ent pigem laaduvad vastused sarnaselt, ehkki väike erinevus kahe faktori vahel ilmneb. Elanikest 74% nõustub, et teadmised kliimamuutuste kohta muutuvad pidevalt, ning 72% arvab, et kliimaprobleemidel ei ole selget ja ühemõttelist lahendust, mis viitavad pigem korrektsetele arusaamadele teadusest. Samas muudavad 63% arvates sama nähtuse kohta käivad erinevad teooriad kliimateaduses asju mõttetult keeruliseks ning 59% arvates pole olemas ühtegi meetodit, mille põhjal otsustada, kas kliimat puudutavad väited on usaldusväärsed (Joonis 62). Kuigi on õige, et teaduslik teadmine uueneb pidevalt ning probleemidel pole üht lihtsat lahendust (alamfaktor „kliima-alase teabe muutlikkus/uuenemine vs absoluutsus/muutumatus“), annab see, et teaduslikke teooriaid peetakse põhjendamatult keerulisteks ning väidete usaldusväärsust raskesti

¹¹ Braten, I., Gil, L., Strømsø, H. I., Vidal-Abarca, E. (2009). Personal epistemology across cultures: exploring Norwegian and Spanish university students' epistemic beliefs about climate change. *Social Psychology of Education*, 12(4): 529-560.

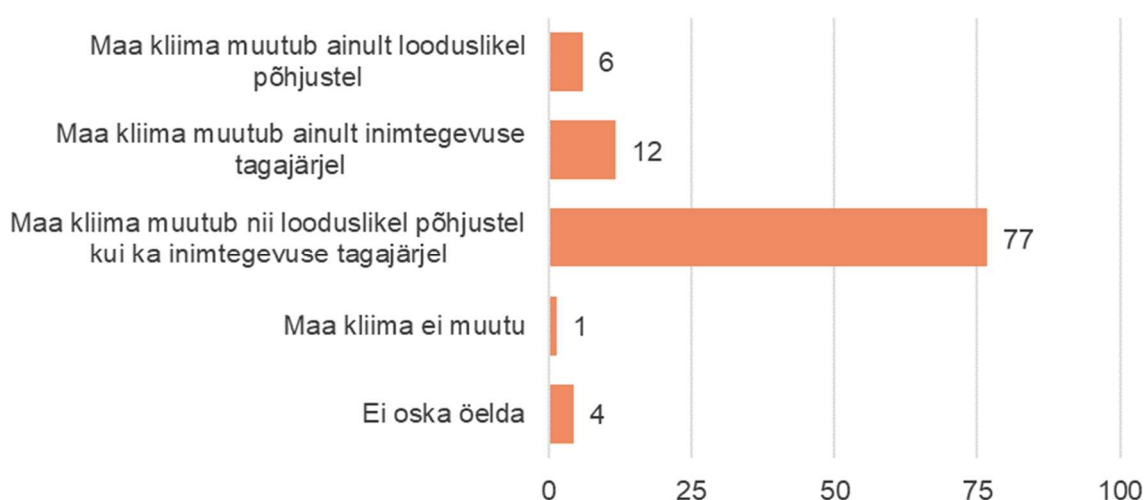
kontrollitavaks (alamfaktor „kliima-alaste teadmiste keerukus vs lihtsakoelisus“), tunnistust segaduses olekust (infos ei suudeta orienteeruda).

Kliima-alast teavet tajuvad keeruka, muutliku ning vastuolulisena keskmisest sagedamini 50–64-aastased inimesed. Vanuserühmade võrdluses tajuvad kliima-alast infot kõige sagedamini ühetähenduslikuna 15–29-aastased, kelle hulgas oli keskmisest levinum mittenõustumine väidetega „Kliimaprobleemidel ei ole selget ja ühemõttelist lahendust“ ning „Ei ole olemas ühtegi meetodit, mille põhjal otsustada, kas kliimat puudutavad väited on usaldusväärsed“. Võrreldes madalamal haridustasemel inimestega tunnetavad kõrgharidusega inimesed kliima-alast teavet selgema ja läbipaistvamana.

10.3. Arusaamad maa kliima toimimisest

Maa kliima muutub nii looduslikel põhjustel kui inimtegevuse tagajärjel. Selle arusaama on omaks võtnud 77% elanikest. Küsitletutest 12% hinnangul muutub maa kliima ainult inimtegevuse tagajärjel, 6% hinnangul ainult looduslikel põhjustel ning 1% arvates kliima ei muutugi. Selge arvamus antud küsimuses puudub 4%-l elanikest (Joonis 63).

Joonis 63. Arusaamad maa kliima muutumise põhjustest (% , n=kõik vastajad)

Seda, et maa kliima muutub nii looduslikel põhjustel kui inimtegevuse tagajärjel, teadvustavad keskmisest sagedamini kõrgharidusega (84% teadvustab), eestikeelsed (80%), üle 1300-eurose sissetulekuga inimesed (86%) või Lõuna-Eesti elanikud (86%).

10.4. Teadlikkus kliimamuutuste põhjustest

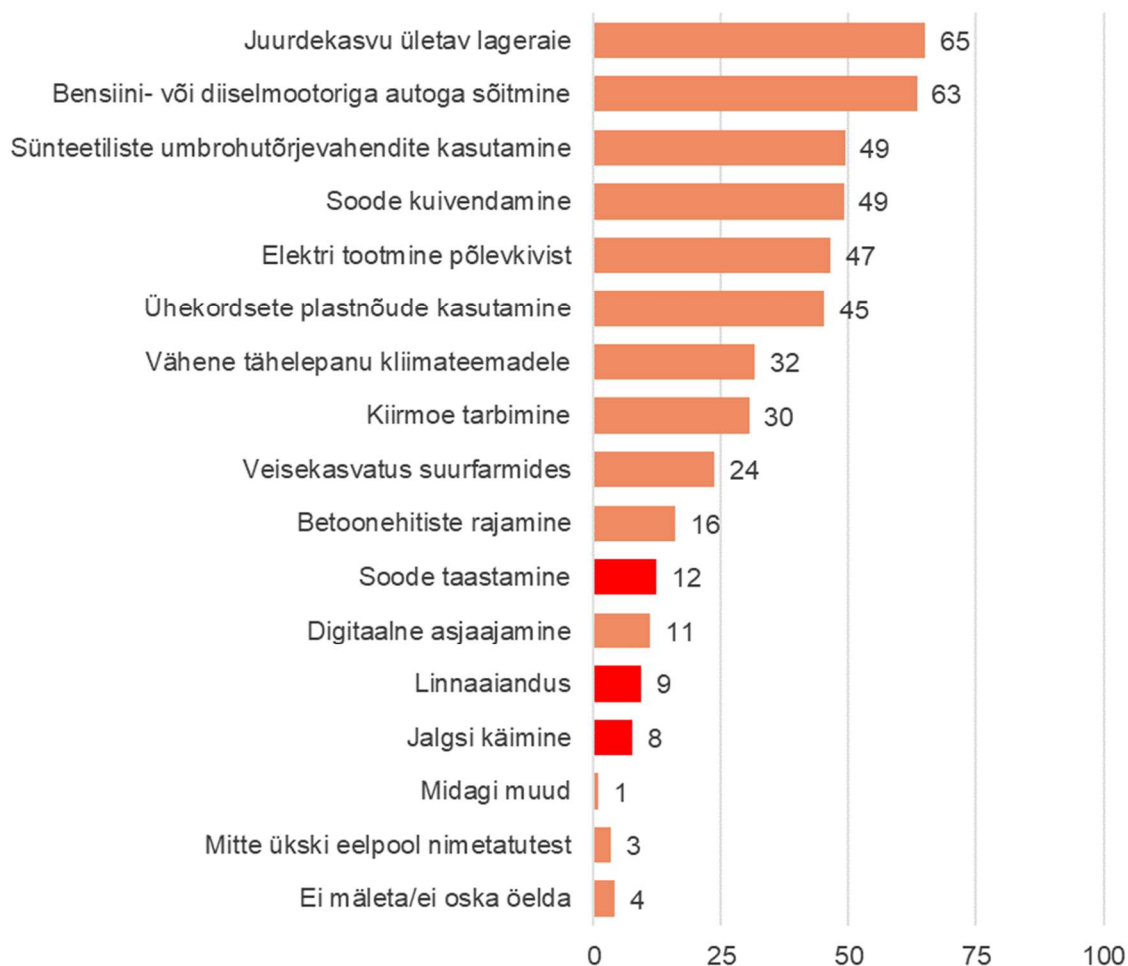
Selgitamaks elanike teadlikkust kliimamuutuste põhjustest, esitati vastajaile loetelu erinevatest tegevustest ning paluti öelda, millised neist tegevustest otseselt või kaudselt

põhjustavad kliimamuutusi. Et vältida seda, et vastaja valib ilma mõtlemata kõik variandid ning saab sel moel maksimumskoori, oli loetellu lisatud ka mõned väärad variandid („linnaaiandus“, „jalgsi käimine“, „soode taastamine“), et saada aimu, kas on vastajaid, kes tõenäoliselt ei vasta väga tähelepanelikult.

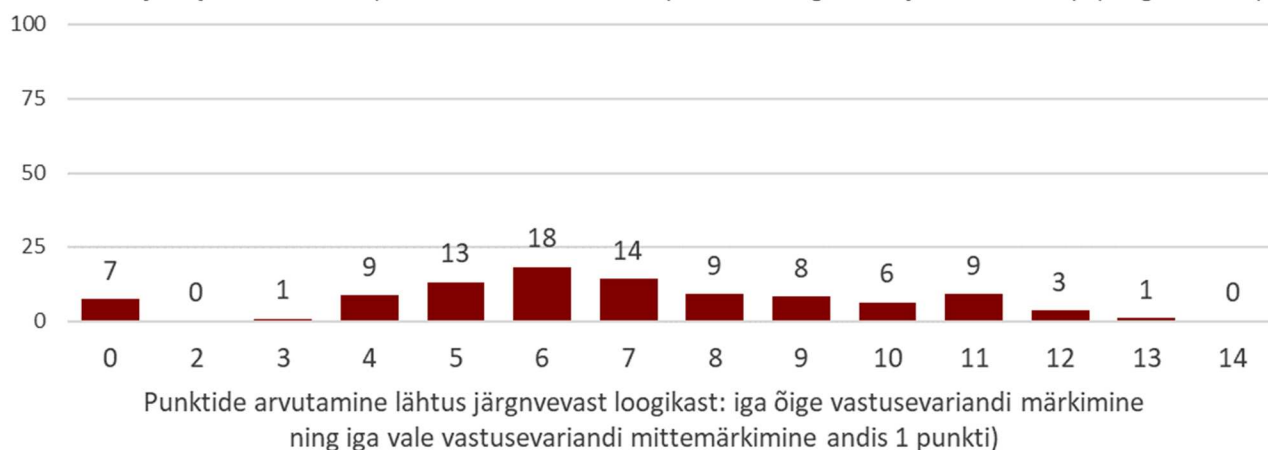
Etteantud nimekirjas toodud põhjustest seostasid küsitletud kliimamuutuste teket kõige sagedamini juurdekasvu ületava lageraiega (märkis 65%) ning bensiini- või diiselmootoriga autoga sõitmisega (63%). Üsna sageli peeti kliimamuutuste põhjusteks ka sünteetiliste umbrohutõrjevahendite kasutamist (49%), soode kuivendamist (49%), elektri tootmist põlevkivist (47%) ning ühekordsete plastnõude kasutamist (45%). Harvem seostati kliimamuutuste teket vähese tähelepanuga kliimateemadele (32%), kiirmoe tarbimisega (30%), veisekasvatusega suurfarmides (24%), betoonehitiste rajamisega (16%) ning digitaalse asjaajamisega (11%) (Joonis 64).

Iga vastaja kohta arvutati ka punktiskoor, lähtudes järgnevast loogikast: iga õige vastuse märkimine andis 1 punkti ning iga vale vastuse mittermärkimine samuti 1 punkti. Maksimaalselt oli siin võimalik saada 14 punkti. Kogu valimis ei olnud ühtegi vastajat, kes oleks kõigi esitatud kliimamuutuste põhjuste osas täiesti korrektseid teadmisi omanud (joonis 64, alumine). Keskmine skoor oli 7 punkti, millest võib järeldada, et kliimamuutuste põhjustest omatakse küll mõningaid teadmisi, kuid väga täpselt nendega kursis ei olla.

Joonis 64. Tegevused, mis vastajate hinnangul otseselt või kaudselt põhjustavad kliimamuutusi (antud tegevust märkinute %, n=kõik vastajad) *Punasega on märgitud väärad vastusevariandid.*

Vastajate punktiskoorid (tulbad tähistavad antud punktiskooriga vastajate osakaalu (%) kogu valimis)

10.5. Teadlikkus lahendustest kliimamuutustele

Uuringus kaardistati teadlikkust sellest, mis on lahendusteks kliimamuutustele. Vastajaile esitati taas loetelu erinevatest tegevustest ning küsiti, millised neist tegevustest aitavad otseselt või kaudselt kliimamuutusi leevendada. Ka siinses nimekirjas sisaldasid mõned väärad variandid (biolagunevate ühekordsete kilekottide kasutamine, uusimate tehnoloogiate kasutuselevõtt, biolisandiga kütuste kasutamine ning sooduspakkumises olevate kaupade ostmine).

Kõige sagedamini nähti kliimamuutuste leevendamise võimalustena tarbimise üleüldist vähendamist (märkis 56% küsitletutest), autosõitude vähendamist (45%) ning energiasäästu pakkuvate ehituslahenduste kasutamist (40%). Ligi kolmandik elanikest on teadlik, et kliimamuutusi aitab leevendada ka puhkuse eesmärgil tehtavate lennureiside vähendamine (33%) ning toidu ise kasvatamine (32%). Vähem teatakse, et kliimamuutusi aitaks leevendada ka liha osakaalu vähendamine menüüs (17%) ja mahetoidu eelistamine (22%), talvel toatemperatuuri alandamine (12%) ning internetis surfamise vähendamine (10%). Suhteliselt harva seostatakse kliimamuutuste leevendamisega ka inimeste teadlikkust ning aktiivsust kirjeldavaid aspekte, nagu järjepidev eneseharimine keskkonnateemadel (28%), keskkonnakaitseliste organisatsioonide tegevustes osalemine (17%), rahvusvaheliste keskkonnaalaste kokkulepetega kursis olemine (17%) ning keskkonnaalastes aruteludes osalemine (13%) (Joonis 65).

Üsna sageli peeti kliimamuutusi leevendavateks tegevusteks ka biolagunevate ühekordsete kilekottide kasutamist (35%), uusimate tehnoloogiate kasutuselevõttu (33%) ning biolisandiga kütuste kasutamist (26%), mida võib lugeda küll keskkonnaaenulikumate tegevuste keskkonnasõbralikumaks analoogiks, kuid millest loobumine (st tarbimise vähendamine) aitaks kliimamuutuste leevendamisele tegelikult rohkem kaasa. Ka sooduspakkumises olevate kaupade ostmine, mille märkis kliimamuutusi leevendava tegevusena 7% elanikest, seda tegelikult ei ole.

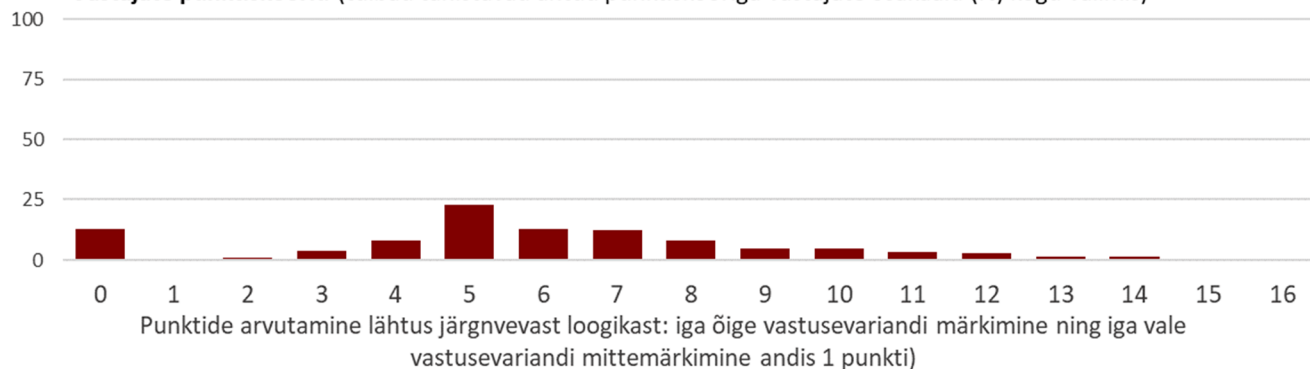
Iga vastaja kohta arvutati ka punktiskoor, lähtudes järgnevast loogikast: iga õige vastuse märkimine andis 1 punkti ning iga vale vastuse mittermärkimine samuti 1 punkti. Maksimaalset punktiskoori (17 punkti) ei saanud ükski vastaja; vähemalt 10-punktilise skoori aga 14% vastajatest. 15–29-aastastest pälvis vähemalt 10-punktilise skoori 25%, 50-aastastest ja eakamatest aga 8%. Ootuspäraselt ilmnis taas seos haridustasemega – kõrgharidusega inimesed on kliimamuutuste leevendamise võimalustest teadlikumad kui madalama haridusega inimesed. Eestikeelsete elanike teadlikkus on pisut suurem kui muukeelsetel (vähemalt 10-punktilise skoori sai 17% eesti- ja 8% muukeelsetest). Regioonide võrdluses on teadlikkus madalaim Lääne-Eestis (vastavalt 8%).

Vastajatel küsiti ka seda, milliseid neist tegevustest on nad ise teinud. Kõige sagedamini märgiti ka siin tarbimise üleüldist vähendamist (37%) ja autosõitude vähendamist (32%), kuid ka toidu ise kasvatamist (31%). Ankeedis toodud tegevustest märgiti kõige harvemini osalemist keskkonnakaitseliste organisatsioonide tegevustes (4%).

Joonis 65. Tegevused, mis vastajate hinnangul otseselt või kaudselt kliimamuutusi leevendada aitavad ning nendes tegevustes osalemine (antud tegevust märkinute %, n=kõik vastajad) *Punasega on märgitud väärad vastusevariandid.*

Vastajate punktiskoorid (tulbad tähistavad antud punktiskooriga vastajate osakaalu (%) kogu valimis)

10.6. Teadlikkus kliimamuutuste tagajärgedest

Selgitamaks teadlikkust kliimamuutuste tagajärgedest esitati vastajaile esmalt spontaanset vastust eeldav küsimus: *Mis on teie arvates kliimamuutuste tagajärjed sel sajandil?*, ning seejärel loetelu erinevatest võimalikest tagajärgedest.

Kõige sagedamini nimetati sel sajandil avalduda võivate tagajärgedena kliima soojenemist või liustike sulamist (spontaanselt mainis 18% küsitletutest), tormide, tornaadode, üleujutuste või maalihete esinemist (15%) ning aastaegade muutumist (11%). Küllaltki sageli mainiti ka kuumalained, põuda või palavaid ilmasid (7%), merevee taseme tõusu (6%), liikide väljasuremist või muutumist (5%), (metsa)tulekahjusid (5%) ning puhta joogivee puudust (5%). Küsitletutest 40% ei osanud spontaanselt ühtegi tagajärge nimetada (keskmisest sagedamini 65-aastased ja eakamad ning muukeelsed) ning 2% arvas, et sel sajandil kliimamuutuste tagajärjed veel ei avaldu (Joonis 66).

Joonis 66. Nähtused, mis on vastajate arvates kliimamuutuste tagajärjed sel sajandil (spontaansed vastused, %, n= kõik vastajad)

Peale spontaanset vastust eeldava küsimuse küsimist esitati vastajaile loetelu võimalikest tagajärgedest ning paluti märkida kõik, mis on vastaja arvates korrektsed. Taas sisaldus loetelus ka paar väärast vastusevarianti.

Kõige sagedamini peetakse kliimamuutuste tagajärgedeks tormi ja üleujutusi (70%), kuid küllaltki sageli ka metsatulekahjude sagenemist (62%), kuumalaineid (60%), ookeani veetaseme tõusu (58%) ning puhta joogivee puudust (52%). Pisut harvemini seostatakse kliimamuutustega haiguste levikut (44%) ning veelgi harvemini rahvaste rännet (36%), põlisliikide väljasuremist (35%) ning võõrliikide lisandumist meie loodusesse (33%), põllumajanduseks sobivate muldade hävimist (33%) ning osade toidutaimede kadu (26%) (Joonis 67).

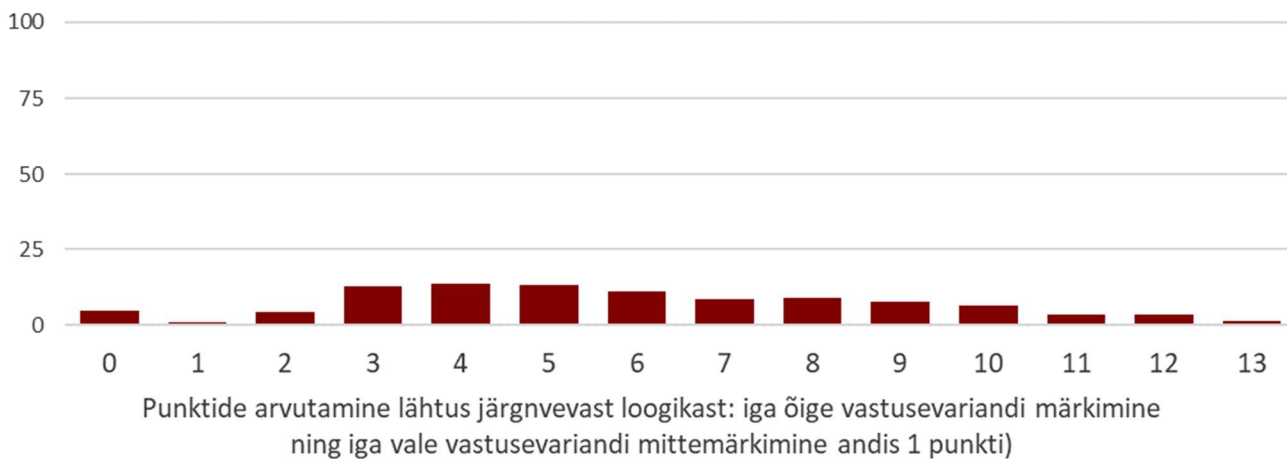
Nimekirja lisatud väärast vastusevariante märgiti küll kõige harvemini, kuid siiski märkis neljandik küsitletutest kliimamuutuste tagajärgede seas ka maakera keskmise temperatuuri langemise, 18% rahvastiku suurenemise ning 9% inimeste eluea suurenemise.

Ka siin arvutati iga vastaja kohta lähtuvalt õigesti märgitud vastuste arvust punktiskoor (iga õige vastuse märkimine ning vale vastuse mittemärkimine andis 1 punkti). Maksimaalne võimalik tulemus oli 14 punkti, kuid nii kõrget tulemust ei saavutanud keegi küsitletutest (parim tulemus oli 13 punkti). Vähemalt 10-punktilise punktiskoori sai 14% küsitletutest. Keskmisest kõrgem oli teadlikkus taas kõrgharidusega inimeste seas. Regionaalses võrdluses oli teadlikkus kliimamuutuste tagajärgedest kõrgeim Kirde-Eestis (vähemalt 10-punktilise skoori sai 24%), madalaim aga Tallinnas (vastavalt 9%).

Joonis 67. Nähtused, mis on vastajate hinnangul kliimamuutuste tagajärjed (antud tegevust märkinute %, n=kõik vastajad) *Punasega* on märgitud väärad vastusevariandid.

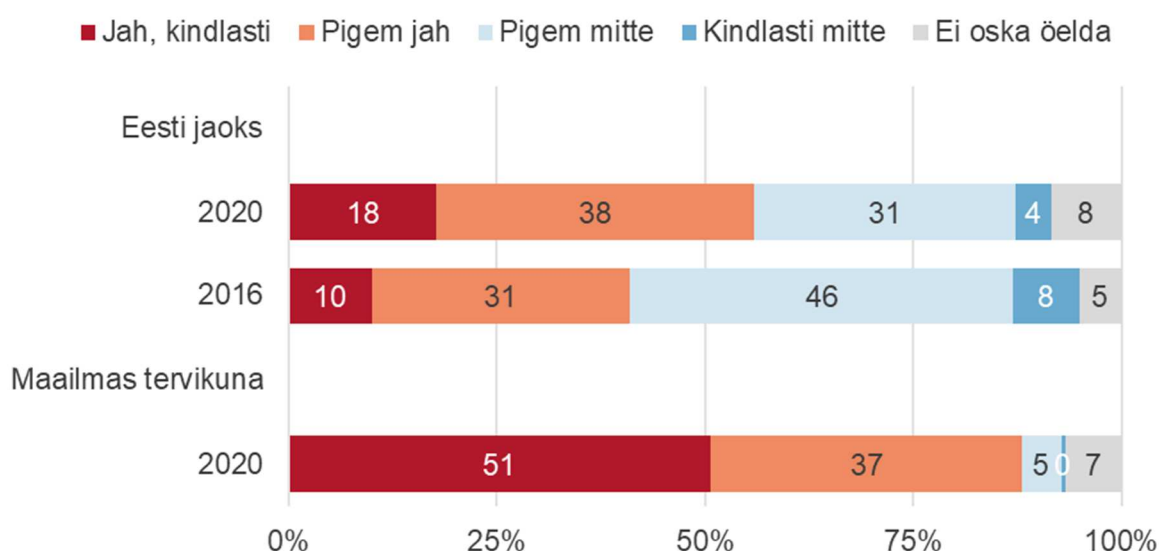
Vastajate punktiskoorid (tulbad tähistavad antud punktiskooriga vastajate osakaalu (%) kogu valimis)

10.7. Kliimamuutuste mõju ulatus

Kliimamuutusi peetakse küll tõsiseks probleemiks, kuid seda pigem muu maailma, mitte Eesti jaoks: 88% küsitletutest peab kliimamuutusi tõsiseks probleemiks maailmas tervikuna, 56% aga peab neid probleemiks Eesti jaoks. See näitab ilmekalt, et kuigi inimesed enamasti teadvustavad kliimamuutuste kahjulikke tagajärgi, ei adu paljud siiski nende tagajärgede mõju kohalikul tasandil (st arvatakse, et probleem eksisteerib, kuid see ei puuduta otseselt meid). Siiski on võrreldes 2016. aastaga kasvanud nende inimeste osakaal, kes peavad kliimamuutusi tõsiseks probleemiks ka Eesti jaoks (2016. aastal hindas kliimamuutuste tagajärgi Eesti jaoks oluliseks probleemiks 41% elanikest ([Joonis 68](#))).

Joonis 68. Hinnangud, mil määral on kliimamuutused tõsine probleem Eesti jaoks ning maailmas tervikuna, 2016–2020 võrdlus (% , n=kõik vastajad)

Sellega, et kliimamuutused on tõsine probleem ka Eesti tasandil, nõustuvad keskmisest sagedamini naised, Kesk- või Lõuna-Eesti elanikud ning kõrge sissetulekuga inimesed. Seda, et kliimamuutused Eesti jaoks probleemi ei kujuta, arvavad keskmisest sagedamini mehed ning tallinlased.

10.8. Kliimamuutuste mõju tunnetamine igapäevaelu tasandil

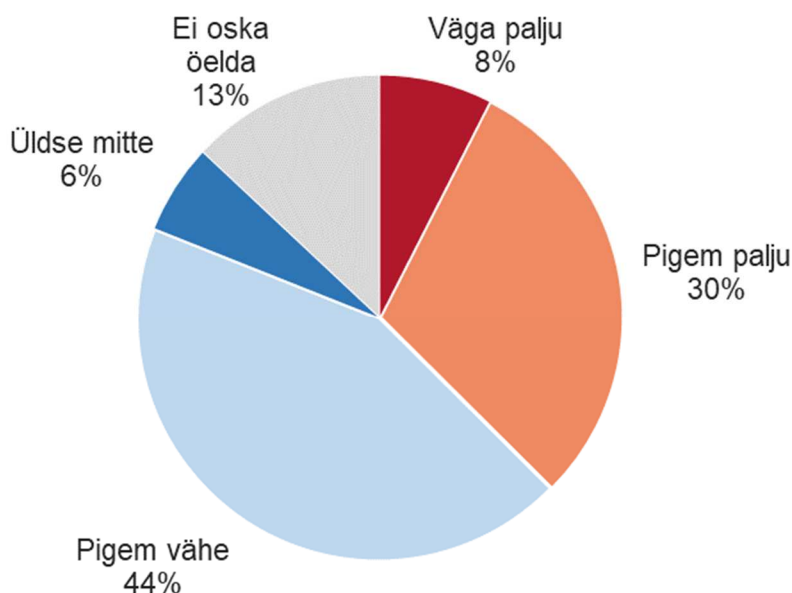
Inimeste arvamusi selles osas, kuidas kliimamuutused nende igapäevaelu mõjutada võivad, uuriti kahe küsimuse kaudu. Esmalt küsiti, mil määral võivad kliimamuutused lähemate aastate jooksul inimese arvates tema elu mõjutada. Seejärel loetleti vastajale neli kliimamuutustest tulenevat ilmastikunähtust (kuumalained, tugevad tormid, üleujutused, lumikatte vähenemine) ning küsiti, kas inimese arvates võib mõni neist

ilmastikunähtustest järgneva kümne aasta jooksul tema elu, vara, sissetulekut või hobidega tegelemist mõjutada. Jaatava vastuse korral paluti arvamust põhjendada.

Elanikest 8% arvates mõjutavad kliimamuutused lähiaastatel tema elu väga palju, 30% arvates pigem palju, 44% arvates pigem vähe ning 6% arvates üldse mitte. Küsitletutest 13%-l puudub antud küsimuses selge seisukoht (Joonis 69).

Suurimad erinevused suhtumises kliimamuutuste võimalikku mõjusse ilmnevad vanuserühmade võrdluses: alla 30-aastastest nõustuvad pooled, et kliimamuutused võivad lähitulevikus nende elu palju mõjutada, samas kui vanemates vanusrühmades on vastav näitaja alla 40 protsendi (65-aastaste ja eakamate seas 28%).

Joonis 69. Vastajate hinnangud sellele, mil määral võivad kliimamuutused lähemate aastate jooksul nende elu mõjutada (% , n=kõik vastajad)

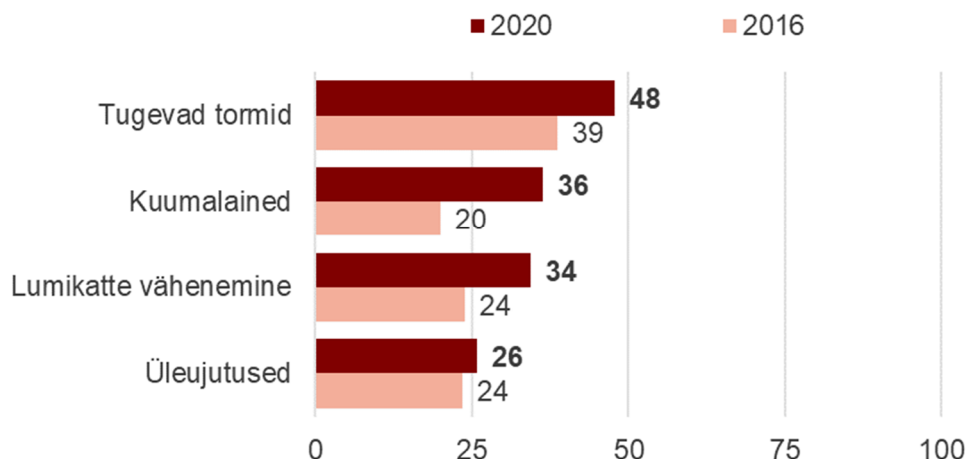

Ankeedis toodud ekstreemsetest ilmastikunähtustest tunnetati kõige tõenäolisemat ohtu tugevates tormides – 48% Eesti elanikest arvab, et need võivad järgneva kümne aasta jooksul olla ohuks tema elule, varale, sissetulekule või hobidega tegelemisele. Üsna sageli peeti tõenäoliseks ka kuumalainetest (vastavalt 36%) või lumikatte vähenemisest (34%) tulenevaid ohte. Võrreldes 2016. aastaga on ohutunnetus eelpool nimetatud kolme ilmastikunähtuse suhtes suurenenud. Kõige harvemini tunnetati ohtu üleujutustes (26%) ning võrreldes 2016. aastaga pole ohutunnetus üleujutuste suhtes muutunud (Joonis 70).

Võrreldes meestega on ohutunnetus naiste seas kõrgem. Võrreldes muukeelsete elanikega on eestikeelsete elanike ohutunnetus kõrgem (v.a üleujutuste osas), samas kui muukeelsed ei oska keskmisest sagedamini erinevate ohtude esinemise tõenäosuse osas seisukohta võtta. Kuumalainetest tulenevaid ohte tunnetavad keskmisest enam pensionärid.

Regionaalses võrdluses peavad kuumalainetest ja tugevatest tormidest tulenevaid ohte kõige sagedamini tõenäoliseks Kesk-Eesti elanikud, üleujutustest tulenevaid ohte Kirde-Eesti elanikud ning lumikatte vähenemisest tulenevaid ohte Lõuna-Eesti elanikud.

Joonis 70. Kas antud ilmastikunähtus võib järgneva 10 aasta jooksul ohustada teie elu, vara, sissetulekut või hobidega tegelemist? 2016–2020 võrdlus (arvab, et võib ohustada %, n=kõik vastajad)

Vastajatel, kes tunnetasid mõnes äärmuslikus ilmastikunähtuses potentsiaalset ohtu, paluti oma arvamust ka vabas vormis põhjendada. Vastused (kategoriseerituna) olid alljärgnevad:

Tugevad tormid (n=480):

Varaline kahju, kahju	
hoonetele, katustele,	
majandusele	50%
Langevad puud, kahju	
loodusele	30%
Elektrikatkestused	18%
Torme on juba	
esinenud, kliimamuutus	7%
(Elu)ohtlik, oht tervisele	6%
Üleujutused	5%
Liikumistakistus, võimaluste	
piiratus (nt hobidega	
tegelemine)	5%
Muu	5%
Ei oska öelda	4%

Lumikatte vähenemine (n=350):

Kahju loodusele/ taimedele	28%
Kliimamuutused	21%

Kannatab talispordiga

tegelemine	21%
Saak kannatab	9%
Putukate (puukide), kahjurite	
rohkus	6%
Mõju (vaimsele) tervisele,	
pime aeg pikeneb	4%
Veevähesus, kuivad	
kaevud, põhjavesi alaneb	4%
Muu	11%
Ei oska öelda	7%

Kuumalained (n=359):

Terviseprobleemid,	
ülekuumenemine	67%
Põuakahjud, taimekasvatus	14%
On juba esinenud,	
kliimamuutused	6%
Tulekahjud	4%
Veeprobleem	2%

<i>Muu</i>	9%	<i>Kahju loodusele</i>	10%
<i>Ei oska öelda</i>	6%	<i>Kahju põllumajandusele/</i>	
		<i>aiale</i>	8%
Üleujutused (n=245):		<i>Probleemid</i>	
<i>Varaline kahju</i>	29%	<i>pinnase/teede/transpordiga</i>	6%
<i>Vesi tuleb majja/keldrisse,</i>		<i>Muu</i>	16%
<i>veetaseme tõus</i>	23%	<i>Ei oska öelda</i>	9%
<i>Oht, häiritud igapäevaelu</i>	13%		

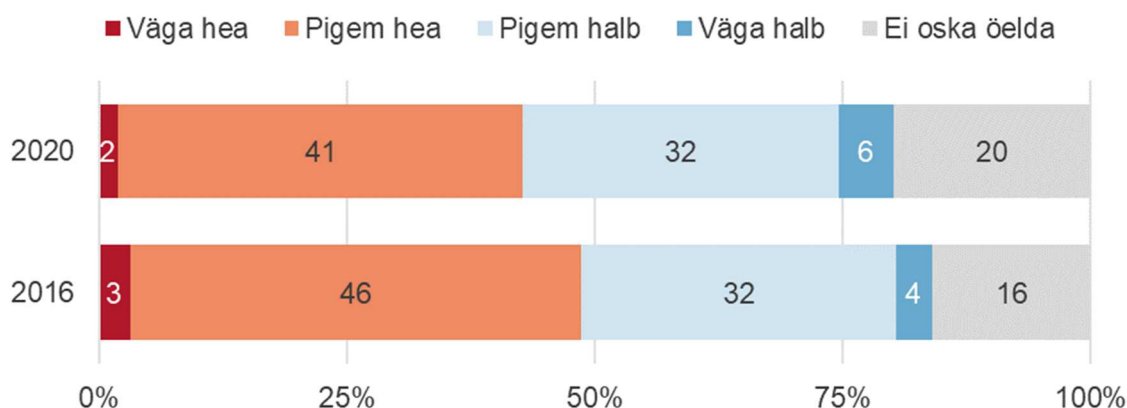
10.9. Toimetulek äärmuslike ilmastikunähtuste korral

Äärmuslike ilmastikunähtuste esinemise puhul vajaks enda hinnangul tõenäoliselt ametiasutuste abi 19% elanikkonnast (sama oli tulemus ka 2016. aastal). Elanikest 38% arvab, et tuleb tõenäoliselt ise või sugulaste-tuttavate abiga toime (2016. aastal 53%) ning 43% ei oska selget seisukohta võtta (2016. aastal 27%).

Inimesi, kes enda hinnangul vajaksid sellises olukorras abi ametiasutustelt, on ootuspäraselt keskmisest enam vanimas vanuserühmas (65+) ning kuni 800-eurose isikliku sissetulekuga inimeste seas. Oma iseseisvasse toimetulekusse usuvad keskmisest sagedamini 30–39-aastased, eestikeelsed või üle 800-eurose sissetulekuga inimesed, regiooniti Kesk- ja Lõuna-Eesti elanikud.

Eesti riigi valmisolekut tulla toime äärmuslikest ilmastikuoludest (kuumalained, tugevad tormid, üleujutused) tingitud hädaolukordadega peab 43% elanikest heaks ning 37% halvaks. Viiesik ei oska antud teemal seisukohta võtta. Võrreldes 2016. aastaga on ebakindlus antud küsimuses pisut kasvanud – vähenenud on riigi valmisolekut heaks hindavate inimeste osakaal ning samas kasvanud selge arvamusega inimeste arv (Joonis 71).

Joonis 71. Hinnangud Eesti riigi valmisolekule tulla toime äärmuslikest ilmastikuoludest tingitud hädaolukordadega, 2016–2020 võrdlus (%) , n=kõik vastajad)

Keskmisest kriitilisemad on riigi valmisoleku suhtes 50–64-aastased, keskmisest enam usuvad riigi valmisolekusse aga 15-19-aastased. Võrreldes muukeelsete elanikega hindavad eestikeelsed sagedamini riigi valmisolekut halvaks, samas kui muukeelsed ei oska antud küsimuses sagedamini selget seisukohta võtta. Regionaalses võrdluses on kriitilisus riigi valmisoleku suhtes kõrgeim Kesk- ja Lõuna-Eestis. Väikelinnade ja maa-asulate elanikud on riigi valmisoleku suhtes keskmiselt kriitilisemad kui suuremate linnade (sh Tallinn) elanikud.

11. Keskkonnateadlikkuse indeks

Lähtuvalt elanike hinnangutest oma keskkonna-alasele teadlikkusele ning keskkonnasäästlikest harjumustest koostati indeks, võrdlemaks Eesti elanike keskkonnateadlikkuses toimuvaid muutusi ajas. Indeksi maksimaalne väärtus on 100 punkti, minimaalne väärtus 0 punkti.

Indeksi sisendnäitajad:

Hoiakud (10 punkti):

Peab elektri tootmise juures kõige olulisemaks keskkonnasäästlikkust. (Arvab, et olulisem on see, et elektritootmine oleks keskkonnale võimalikult väikese kahjuga, mitte esmajoones odav, või eelkõige tagama sõltumatuse välismaistest allikatest).

Teadlikkus (10 punkti+10 punkti):

Huvi keskkonna-alase info vastu. (Kui oluline on Teie jaoks teave keskkonnaseisundi kohta kogu Eestis? – “Väga oluline” vastuste osakaal)¹²

Hinnang info kättesaadavusele. (Kas Teie arvates on keskkonnanalane informatsioon kogu Eesti kohta hästi kättesaadav? “Jah, täiesti/pigem jah” – vastuste osakaal).

Käitumine (20 punkti+50 punkti):

Hinnang oma keskkonnateadlikkusele. (Kuivõrd keskkonnateadlik Teie enda hinnangul olete? “Väga keskkonnateadlik” – vastuste osakaal).¹³

Kas käitub sageli keskkonnasäästlikult, juhindudes samas keskkonnakaitselistest kaalutlustest:

Sordib prügi

Eelistab autoga sõitmise asemel liigelda jalgsi/jalgrattaga/ühistranspordiga

Viib ohtlikud jäätmed selleks ettenähtud kogumiskohta

Ostab öko/mahe/ausa kaubanduse märgisega toidukaupu, rõivaid/puhastusvahendeid või kasutatud riideid/tarbeesemeid (vähemalt üks kolmest)

Väldib kilekottide kasutamist ning kasutab poest kauba koju toomiseks kaasavõetud kotte.¹⁴

¹² Aastatel 2012-2016 paluti vastajail hinnata, kuivõrd neid huvitab informatsioon keskkonnaseisundi kohta kogu Eestis? Indeksi arvutamisel arvestati vastust „Huvitab väga“.

¹³ Aastatel 2012-2016 paluti vastajal anda hinnang oma käitumise keskkonnateadlikkusele. Indeksi arvutamisel arvestati vastust „Väga keskkonnateadlik“.

¹⁴ Aastatel 2012-2016 kaardistati vaid seda, kas vastaja kasutab poest kauba koju toomiseks kaasavõetud kotti.

Indeksi aluseks olevad sisendnäitajad on toodud tabelis 5, indeksi komponendid tabelis 6.

Alates 2016. aastast on keskkonnateadlikkuse indeksi väärtus pidevalt kasvanud: 2014. aastal oli indeksi väärtus 37,5 punkti, 2016. aastal 42,0 punkti, 2018. aastal 43,5 punkti ning 2020. aastal 47,0 punkti.

Indeksi väärtuse kasv võrrelduna 2018. aastaga on tingitud sellest, et suurenenud on nende elanike osakaal, kes käituvad sageli keskkonnasäästlikult (sorteerivad prügi, eelistavad keskkonnasäästlikku transporti, ostavad öko/mahe/kasutatud tooteid, väldivad kilekottide kasutamist) ning teevad seda keskkonnakaitselistel kaalutlustel. Keskkonnalaase info kättesaadavuse ning oma keskkonnateadlikkuse suhtes on inimesed muutunud pisut kriitilisemaks – nende tunnuste osas on punktiskoor võrreldes 2018. aastaga vähenenud (sama ka elektritootmise keskkonnasõbralikkuse tähtsustamise osas). Siit järeldub, et teadvustatud keskkonnasäästlik käitumine on elanikkonnas hakanud rohkem levima, kuid kasvanud on ka inimeste kriitilisus iseenda keskkonnateadlikkuse ning jagatava info osas (mis võib tuleneda kasvanud ootustest).

Tabel 5. Keskkonnateadlikkuse indeksi aluseks olevad sisendnäitajad (%) , n=kõik vastajad)

	2012	2014	2016	2018	2020	Punkte/kaal (kokku=100)
Elektritootmise puhul on kõige olulisem, et see oleks keskkonnale võimalikult väikese kahjuga, %	44%	41%	46%	50%	47%	10
Kuivõrd oluline on Teie jaoks teave Eesti keskkonnaseisundi kohta? * Väga oluline %	43%	38%	46%	53%	54%	10
Kas Teie arvates on keskkonna-alane informatsioon kogu Eesti kohta hästi kättesaadav? Jah, täiesti/pigem jah %	64%	74%	74%	72%	65%	10
Kuivõrd keskkonnateadlik Teie enda hinnangul olete? ** Väga keskkonnateadlik %	15%	20%	17%	14%	13%	20
Sordib sageli prügi, lähtudes kindlasti/pigem keskkonnakaitselistest kaalutlustest, %	61%	57%	62%	71%	81%	10
Eelistab sageli autoga sõitmise asemel liigelda jalgsi/jalgrattaga/ühistranspordiga, lähtudes kindlasti/pigem keskkonnakaitselistest kaalutlustest, %	19%	12%	23%	23%	31%	10
Viib sageli ohtlikud jäätmed selleks ettenähtud kogumiskohta, lähtudes kindlasti/pigem keskkonnakaitselistest kaalutlustest, %	67%	68%	65%	67%	77%	10
Ostab sageli öko/mahe/kasutatud tooteid, lähtudes kindlasti/pigem keskkonnakaitselistest kaalutlustest, %	15%	9%	26%	24%	33%	10
Sageli väldib kilekottide kasutamist ning kasutab poest kauba koju toomiseks kaasavõetud kotte, lähtudes kindlasti/pigem keskkonnakaitselistest kaalutlustest, %***	36%	36%	44%	47%	56%	10

* Aastatel 2012-2016 paluti vastajail hinnata, kuivõrd neid huvitab informatsioon keskkonnaseisundi kohta kogu Eestis. Indeksi arvutamisel arvestati vastust „Huvitab väga“.

** Aastatel 2012-2016 paluti vastajal anda hinnang oma käitumise keskkonnateadlikkusele. Indeksi arvutamisel arvestati vastust „Väga keskkonnateadlik“.

***Sõnastus aastatel 2012-2016: Kasutab sageli poest kauba koju toomiseks kaasavõetud kotti, lähtudes kindlasti/pigem keskkonnakaitselistest kaalutlustest, %

Tabel 6. Keskkonnateadlikkuse indeksi komponendid (punkte)

	2012	2014	2016	2018	2020
Peab elektritootmise puhul kõige olulisemaks, et see oleks keskkonnale võimalikult väikese kahjuga	4,4	4,1	4,6	5,0	4,7
Huvi kogu Eesti keskkonnaseisundi-alase info vastu	4,3	3,8	4,6	5,3	5,4
Hinnang kogu Eesti kohta käiva keskkonna-alase info kättesaadavusele	6,4	7,4	7,4	7,2	6,5
Hinnang oma keskkonnateadlikkusele	3	4	3,4	2,8	2,6
Sordib sageli prügi keskkonnakaitselistel kaalutlustel	6,1	5,7	6,2	7,1	8,1
Eelistab sageli autoga sõitmise asemel liigelda jalgsi/jalgrattaga/ühistranspordiga keskkonnakaitselistel kaalutlustel	1,9	1,2	2,3	2,3	3,1
Viib sageli ohtlikud jäätmed selleks ettenähtud kogumiskohta keskkonnakaitselistel kaalutlustel	6,7	6,8	6,5	6,7	7,7
Ostab sageli öko/mahe/kasutatud tooteid keskkonnakaitselistel kaalutlustel	1,5	0,9	2,6	2,4	3,3
Sageli väldib kilekottide kasutamist ning kasutab sageli poest kauba koju toomiseks kaasavõetud kotte keskkonnakaitselistel kaalutlustel	3,6	3,6	4,4	4,7	5,6
Indeks:	37,9	37,5	42,0	43,5	47,0

Lisa 1. Küsitlusankeet

Keskkonnateadlikkuse uuring 2020

Küsitleja nimi _____, töötõendi nr _____

1. Intervjuu toimumise koht:

- 1 Tallinn
- 2 Harjumaa
- 3 Hiiumaa
- 4 Ida-Virumaa
- 5 Jõgevamaa
- 6 Järvamaa
- 7 Läänemaa
- 8 Lääne-Virumaa
- 9 Põlvamaa
- 10 Pärnumaa
- 11 Raplamaa
- 12 Saaremaa
- 13 Tartumaa
- 14 Valgamaa
- 15 Viljandimaa
- 16 Võrumaa

2. Asulatüüp:

- 1 Pealinn
- 2 Suur linn (Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve)
- 3 Maakonnakeskus
- 4 Muu linn, alev
- 5 Alevik
- 6 Küla

3. Kui intervjuu toimub Tallinnas, siis linnaosa nimetus:

- 1 Põhja-Tallinn
- 2 Haabersti
- 3 Kesklinn
- 4 Kristiine
- 5 Lasnamäe
- 6 Piritä
- 7 Mustamäe
- 8 Nõmme

4. Valimipiirkond

5. Valimipunkti nr

6. Vastaja nr

7. Intervjuu toimumise kuupäev:

8. Intervjuu alguse kellaaeg:

_____ tund ____ min

Hea vastaja,

Turu-uuringute AS viib Keskkonnaministeeriumi tellimusel läbi elanikkonnaküsitlust, eesmärgiga välja selgitada Eesti inimeste keskkonnavaline teadlikkus ning hoiakud. Ankeedi küsimustele vastamine ei eelda mingeid eriteadmisi. Intervjuu kestab umbes 40 minutit.

Olete valimisse sattunud juhuvalikuga. Teie vastused jäävad anonüümseks ning neid analüüsitakse ainult koos teiste vastajate tulemustega. Kokku küsitletakse üle kogu Eesti 1000 inimest.

Küsitluse tulemused avalikustatakse 2020. aasta sügisel Keskkonnaministeeriumi veebilehel www.envir.ee

Alustaksin Teid ennast puudutavatest küsimustest.

TAUST 1

0. Intervjuu läbiviimise keel:

- 1 Eesti
- 2 Vene

T1. Sugu:

- 1 Mees
- 2 Naine

T2. Vanus: _____ täisaastat

T3. Teie rahvus:

- 1 Eestlane
- 2 Venelane
- 2 Muu

1. KESKKONNATEADLIKKUS

1. Nimetage palun kuni kolm märksõna, mis Teil esimestena seostuvad Keskkonnaministeeriumiga.

99 Ei oska öelda

2. Palun hinnake, kuidas olete kursis keskkonnateemadega.

Väga hästi	1
Pigem hästi	2
Pigem halvasti	3
Halvasti	4
Ei oska öelda	99

3. Mis Teie arvates iseloomustab keskkonnateadlikku inimest?

4. Kas Eesti elanikud on Teie arvates keskkonnateadlikud?

Väga keskkonnateadlikud	1
Pigem keskkonnateadlikud	2
Pigem mitte keskkonnateadlikud	3
Üldse mitte keskkonnateadlikud	4
Ei oska öelda	99

5. Kuivõrd keskkonnateadlik Teie enda hinnangul olete?

Väga keskkonnateadlik	1
Pigem keskkonnateadlik	2
Pigem mitte keskkonnateadlik	3
Üldse mitte keskkonnateadlik	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

6. Kas Te olete mõne keskkonnaprobleemi pärast muret tundnud?

Mitte kunagi	1
Harva	2
Aeg-ajalt	3
Sageli	4
Peaaegu kogu aeg	5
<i>Ei oska öelda</i>	99

KUI K6=2-5, SIIS KÜSIGE:

7. Milliste keskkonnaprobleemide pärast Te olete muret tundnud?**2. HINNANGUD KESKKONANSEISUNDILE****8. Kuidas hindate Eesti keskkonna üldist seisundit?**

Väga hea	4
Pigem hea	3
Pigem halb	2
Väga halb	1
<i>Ei oska öelda</i>	99

9. Nimetage palun, mis on Teie arvates Eestis need keskkonnaga seotud teemad, millega peaks senisest tähelepanelikumalt tegelema.99 *Ei oska öelda***10. Loen Teile ette mõned keskkonnaga seotud väited. Kuivõrd nõustute alljärgnevate väidetega, lähtudes olukorrast Eestis? KAART 1**

		Nõustun	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei õustu	<i>Ei oska öelda</i>
1	Liikide kaitsmine on piisavalt tagatud	4	3	2	1	99
2	Kliimamuutuste leevendamise tegeletakse piisavalt	4	3	2	1	99
3	Eestis on piisavalt kaitsealasid	4	3	2	1	99
4	Jõesed ja järved on puhtad	4	3	2	1	99
5	Meri on puhas	4	3	2	1	99
6	Põhjavesi ja allikad on puhtad	4	3	2	1	99
7	Jahindus on korraldatud loodust säästvalt	4	3	2	1	99
8	Siseveekogude kalastik on heas seisundis	4	3	2	1	99
9	Jäätmevedu on hästi korraldatud	4	3	2	1	99
10	Maavarade kaevandamine on jätkusuutlik	4	3	2	1	99
11	Metsade majandamine on jätkusuutlik	4	3	2	1	99
12	Puhas joogivesi on kõigile kättesaadav	4	3	2	1	99

13	Välisõhk on puhas	4	3	2	1	99
14	Tööstusettevõtted teevad piisavalt, et vältida keskkonna saastamist	4	3	2	1	99
15	Uute ehitiste (hooned, tehased, teed, raudteed, sillad jm) rajamisel arvestatakse mõjuga keskkonnale	4	3	2	1	99
16	Reovee puhastamine on piisav	4	3	2	1	99
17	Prügi kogumine liikide järgi on inimeste jaoks mugavalt korraldatud	4	3	2	1	99
18	Mürkkemikaale ja väetisi kasutatakse haljastuses, aianduses ja põllumajanduses mõistlikult	4	3	2	1	99
19	Loodus- ja matkarajad loovad head võimalused Eesti loodusega omal käel tutvumiseks	4	3	2	1	99
20	Eestis toimib hästi jäätmete taaskasutus toorainena (nt vanapaberist uue paberi tootmine, klaasijäätmetest uute klaastoodete valmistamine)	4	3	2	1	99
21	Lasteaiad ja koolid pakuvad heatasemelist keskkonnaharidust	4	3	2	1	99
22	Eestis kasutatavad energiaallikad on valdavalt keskkonnasõbralikud	4	3	2	1	99

11. Valige siinsest nimekirjast kuni 3 valdkonda või lisage omalt poolt mõni, millele Keskkonnaministeerium peaks keskkonnohoiu seisukohalt senisest rohkem tähelepanu pöörama. KAART 2 KUNI 3 VASTUST!

Liikide kaitse	1
Kaitsealade piisavus	2
Veekogude puhtus	3
Mullastiku seisund	4
Jahinduse korraldus	5
Kalastiku seisund	6
Jäätmeveo korraldus	7
Maavarade kaevandamise jätkusuutlikkus	8
Metsade majandamise jätkusuutlikkus	9
Puhta joogivee kättesaadavus	10
Välisõhu puhtus	11
Suurtööstuste tegevus keskkonna saastamise vältimiseks	12
Uute ehitiste rajamisel keskkonnamõjuga arvestamine	13
Reovee puhastamine	14
Prügi kogumine liikide järgi	15
Mürkkemikaalide ja väetiste kasutamine põllumajanduses ja toidutootmises	16
Võimalused Eesti loodusega omal käel tutvuda	17
Jäätmete taaskasutus toorainena	18
Kliimamuutuste leevendamine	19
Elanikkonna keskkonnateadlikkuse suurendamine	20
Keskkonnahariduse tase koolides ja lasteaedades	21
Eestis kasutatavate energiaallikate keskkonnasõbralikkus	22
Midagi muud, palun täpsustage:	23
<i>Ei oska öelda</i>	99

99 *Ei oska öelda*

99 *Ei oska öelda*

		Täiesti usaldusväärne	Pigem usaldusväärne	Pigem ebausald usväärne	Täiesti ebausaldu sväärne	<i>Ei oska öelda</i>
1	Keskkonnaministeerium	4	3	2	1	99
2	Keskkonnaamet	4	3	2	1	99
3	Keskkonnainspektsoon	4	3	2	1	99
4	Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)	4	3	2	1	99
5	SA Keskkonnainvesteeringute keskus (KIK)	4	3	2	1	99
6	Riigi Ilmateenistus	4	3	2	1	99
7	Maa-amet	4	3	2	1	99
8	Keskkonnaagentuur (KAUR)	4	3	2	1	99
9	Eesti Loodusmuuseum	4	3	2	1	99

4. HOIAKUD

15. Palun pange need kolm väidet tähtsuse järjekorda (1 kuni 3): KAART 4

	Tähtsusest esimene	Tähtsusest teine	Tähtsusest kolmas	Ei oska öelda
Elektritootmine peab olema keskkonnale võimalikult väheste kahjuga	1	2	3	99
Elektritootmine peab olema odav	1	2	3	99
Elektritootmine peab tagama meile sõltumatuse välismaistest allikatest	1	2	3	99

16. Kuidas vastaksite järgnevatele väidetele – kas nõustute nendega või mitte?

JUHUL, KUI 16A või 16B=1 VÕI 2: Palun põhjendage oma arvamust.

		Nõus	Ei ole nõus	Põhjendus	Ei oska öelda
16a	Eesti elanike negatiivne keskkonnamõju on globaalses mõttes tühine	1	2		99
16b	Haruldasi liike pole mõtet kaitsta, kuna nad on Eesti looduses väheolulised	1	2		99

17a. Kirjeldan Teile ühte olukorda ning palun Teil anda sellele hinnang. Kaks naabrit tegutsevad oma koduaias erinevalt: üks naaber niidab igal nädalavahetusel muru, teise naabri krunt näeb välja üsna metsik ning paistab hooldamata. Mis Teile arvates võiks olla kummagi naabri põhjendus oma käitumisele?

Põhjendus esimese naabri vaatevinklist:

Põhjendus teise naabri vaatevinklist:.....

17b. Kumba naabri käitumine on Teile arvates rohkem õigustatud?

Esimese naabri (kes niidab muru sageli)	1
Teise naabri (kes niidab muru harva)	2
Ei oska öelda	99

18. Palun öelge, kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega. KAART 5

		Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	Ei oska öelda
1	Viimase paari aasta jooksul on Eesti inimesed muutunud keskkonna suhtes tähelepanelikumaks ja hoolivad loodusest rohkem	4	3	2	1	99
2	Maakera elanike arv läheneb piirile, mida loodus ei suuda taluda	4	3	2	1	99
3	Inimestel on õigus muuta looduskeskkonda vastavalt oma vajadustele	4	3	2	1	99
4	Kui inimesed sekkuvad loodusesse, toob see sageli kaasa hävitavaid tagajärgi	4	3	2	1	99
5	Inimese leidlikkus kindlustab, et me ei muuda Maad elamiskõlbmatuks	4	3	2	1	99

6	Inimesed kuritarvitavad rängalt keskkonda	4	3	2	1	99
7	Maal on külluslikult loodusressursse, neid tuleb lihtsalt õppida kasutama	4	3	2	1	99
8	Kõigil liikidel on inimesega võrdne õigus elule	4	3	2	1	99
9	Looduslik tasakaal on piisavalt tugev, et toime tulla kaasaja tööstuse keskkonnamõjuga	4	3	2	1	99
10	Vaatamata oma erilisele inimestena, allume me kõik loodusele	4	3	2	1	99
11	Jutt inimkonda ähvardavast nn ökoloogilisest kriisist on tugevalt üle paisutatud	4	3	2	1	99
12	Maakera on nagu kosmoselaev, kus on vähe ruumi ja millel on piiratud ressursid	4	3	2	1	99
13	Inimesed on määratud valitsema ülejäänud looduse üle	4	3	2	1	99
14	Looduslik tasakaal on väga õrn ja kergelt häiritav	4	3	2	1	99
15	Kunagi õpib inimkond loodust piisavalt tundma, et selle üle valitseda	4	3	2	1	99
16	Kui inimkonna tegevus jätkub praegusel kursil, satume me peagi suurde ökoloogilisse katastroofi	4	3	2	1	99

5. KÄITUMINE

19a. Kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega? KAART 5.

		Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
1	Ka mina olen otseselt või kaudselt keskkonnaprobleemide eest vastutav	4	3	2	1	99
2	Ka minul on võimalus panustada keskkonnaprobleemide vältimisse ja lahendamisse	4	3	2	1	99
3	Ka mina pean panustama, et keskkonnaprobleeme ära hoida ja lahendada	4	3	2	1	99
4	Keskkonnaprobleemid mõjutavad lähemas tulevikus oluliselt minu igapäevaelu	4	3	2	1	99
5	Tunnen sisemist vajadust panustada keskkonnaprobleemide lahendamisse	4	3	2	1	99

19b. Mida teete igapäevaselt keskkonna säästmiseks? Palun tooge välja vähemalt kolm tegevust.

.....

20a. Kui sageli Te...: ÜKS VASTUS IGALE REALE**20b. KUI KÜS.20a VASTUSEVARIANDID 1 VÕI 2: Kas nende tegevuste juures on Teie puhul olulisem keskkonnakaitseline või muu, näiteks rahaline aspekt? KAART 6**

		Küs. 20a				Küs. 20b				
		Sageli	Harva	Mitte kunagi	<i>Ei oska öelda</i>	Kindlasti kesk-konna-kaitseline	Pigem kesk-konna-kaitseline	Pigem muu aspekt	Kindlasti muu aspekt	<i>Ei oska öelda</i>
1	Osaletate keskkonnahoiuga seotud ühistegevustes (nt vabatahtlik töö, talgud)	1	2	3	4	1	2	3	4	99
2	Sordite prügi (kogute eraldi nt pakendi- ja biojätmed)	1	2	3	4	1	2	3	4	99
3	Eelistate autoga sõitmisele liigelda jalgsi/jalgrattaga/ ühistranspordiga	1	2	3	4	1	2	3	4	99
4	Ostate kasutatud riideid ja tarbeesemeid	1	2	3	4	1	2	3	4	99
5	Väldite kilekottide kasutamist ning kasutate poest kauba koju toomiseks kodust kaasa võetud kotte	1	2	3	4	1	2	3	4	99
6	Väldite plastikust ühekordsete nõude ja joogikõrte kasutamist	1	2	3	4	1	2	3	4	99
7	Viite ohtlikud jätmed (nt ravimid, elektroonika, patareid ja akud, eterniit, ehitusjätmed, säästu- ja halogeenpirnid, värvijäägid, majapidamismürgid) selleks ettenähtud kogumiskohta	1	2	3	4	1	2	3	4	99
8	Viite pakendid sorteerituna kogumiskonteinerisse	1	2	3	4	1	2	3	4	99
9	Ostate võimalikult pika kasutuseaga tooteid	1	2	3	4	1	2	3	4	99

10	Ostate öko-, mahe- või ausa kaubanduse märgisega toidukaupu	1	2	3	4	1	2	3	4	99
11	Ostate ökomärgisega rõivaid, puhastusvahendeid jne	1	2	3	4	1	2	3	4	99
12	Planeerite toidu ostmist hoolega, et ei peaks toitu ära viskama	1	2	3	4	1	2	3	4	99
13	Väldite ülepakendatud toodete ostmist	1	2	3	4	1	2	3	4	99
14	Pigem parandate/lasete parandada olemasolevat asja (riided, jalanõud, elektroonika jms) kui ostate uue	1	2	3	4	1	2	3	4	99
15	Iga ostu puhul kaalute esmalt, kas on võimalik see ost üldse tegemata jätta	1	2	3	4	1	2	3	4	99
16	Olete vähendanud liha söömist	1	2	3	4	1	2	3	4	99

21. Kui sageli olete viimase 12 kuu jooksul teinud järgmist?

		Korduvalt	Korra	Mitte kordagi	Ei oska öelda
1	Osalenud loodus- ja keskkonnateemalisel üritusel (nt loengud, teabepäevad, töötoad, teemaõhtud, messid, festivalid, rattamatk „Kuidas elad...?“).	1	2	3	99
2	Külastanud keskkonnahariduskeskust, loodusmaja või -keskust, looduskaitseala- või rahvusparki külastuskeskust, loodusmuuseumi	1	2	3	99
3	Veetnud aega looduses (nt jalutanud, matkanud, käinud marjul-seenel, jahil, kalal, vaadelnud linde)	1	2	3	99

T4. Mis on Teie praegune peamine staatus?

Töötav	1
Töötav (üli)õpilane	2
Töötav pensionär	3
Töotu, tööd otsiv	4
(Üli)õpilane	5
Pensionär	6
Lapsehoolduspuhkusel olija	7
Muudel põhjustel mittetöötav (sh kodune)	8
Muu, palun täpsustage: _____	9

KUI T4=1-3 või 5:

22. Kas Teie töökohal või koolis rakendatakse järgnevaid keskkonnasäästliku käitumise võtteid?

		Jah	Ei	Ei ole märganud/ ei tea	Pole asjakohane
1	Paberit kasutatakse säästlikult	1	2	3	4
2	Soositakse pudelivee/automaadivee asemel kraanivee joomist	1	2	3	4
3	Prügi kogutakse liigiti	1	2	3	4
4	On loodud turvaline rattaparkla, et soosida jalgrattaga tööle/kooli-koju liikumist	1	2	3	4
5	On olemas keskkonnastrateegia	1	2	3	4
6	Järgitakse roheline kontori/kooli põhimõtted	1	2	3	4
7	Energiat ja vett kasutatakse säästlikult	1	2	3	4
8	Üritustel ei kasutata ühekordseid plastnõusid	1	2	3	4
9	Üritustel pakutakse keskkonnasõbralikku toitu nt. kohalik toit, taimetoit, mahetoit	1	2	3	4
10	Midagi muud, palun täpsustage:.....	1			

23a. Kas olete viimase 12 kuu jooksul püüdnud kedagi veenda keskkonnasäästlikumalt käituma?

Jah	1
Ei	2
Ei oska öelda	99

JUHUL KUI VASTAJA VASTAS KÜSIMUSES 23A „JAH“ SIIS KÜSIGE 23B:

23b. Palun kirjeldage, milliste tegevuste osas Te veeniste kedagi keskkonnasäästlikumalt käituma.

.....

6. MOTIVATSIOON**24. Kas tahaksite elada keskkonnasäästlikumalt kui praegu?**

Jah	1
Ei	2
Ei oska öelda	99

KUI K24=1, SIIS: **25a. Palun põhjendage, miks tahaksite elada keskkonnasäästlikumalt?**KUI K24=2, SIIS: **25b. Palun põhjendage, miks Te ei tahaks elada keskkonnasäästlikumalt.**

.....

26. Mis takistab Teid elamast veel keskkonnasäästlikumal viisil? KAART 7. VÕIB MITU VASTUST

Mul ei ole piisavalt teadmisi ja oskusi	1
Kogukond ja/või lähedased ei toeta keskkonnasäästlikku eluviisi	2
Minu igapäevaelu (elukoht, töökoht) korraldus ei võimalda keskkonnasäästlikku eluviisi	3
Minu keskkonnasäästlikust eluviisist ei sõltu midagi	4
Keskkonnasäästlik eluviis ei ole minu jaoks oluline	5
Ma pole kindel, kas kõik keskkonnasäästlikuna näidatud tegevused on tegelikult ka keskkonnasäästlikud	6
Ma tean küll, kuidas keskkonnateadlikumalt käituda, aga pole oma tegevustes järjekindel	7
Keskkonnasäästlikum eluviis eeldaks laiemaid ühiskondlikke muutusi (nt seadusandluses, majandusmudelid)	8
Midagi muud, palun täpsustage:.....	9
Takistusi ei ole	98
Ei oska öelda	99

27. Kuivõrd motiveerivad on Teie jaoks järgmised keskkonnasäästliku eluviisi põhjused?

KAART 8

		Motiveerib väga	Pigem motiveerib	Pigem ei motiveeri	Ei motiveeri üldse	Ei oska öelda
1	Keskkonnasäästlik eluviis tagab inimese kui liigi ellujäämise	4	3	2	1	99
2	Keskkonnasäästlik eluviis tagab teiste liikide ellujäämise	4	3	2	1	99
3	Keskkonnasäästlik eluviis tagab looduse tasakaalu säilimise	4	3	2	1	99
4	Lähedased toetavad keskkonnasäästlikku eluviisi	4	3	2	1	99
5	Keskkonnasäästlikum eluviis on tervisele kasulik	4	3	2	1	99
6	Keskkonnasäästlikum eluviis on odavam	4	3	2	1	99
7	Muu põhjus, palun täpsustage:.....	4	3	2	1	99

7. TEAVE
28. Kuivõrd oluline on Teie jaoks teave keskkonnaseisundi kohta:

		Väga oluline	Pigem oluline	Pigem ei oluline	Üldse ei ole oluline	Ei oska öelda
1	Oma kodukohas	4	3	2	1	4
2	Eestis	4	3	2	1	4
3	Euroopas	4	3	2	1	4
4	Kogu maailmas	4	3	2	1	4

29. Kui kättesaadav on keskkonnavaline info Teie kodukoha kohta järgmiste näidete osas?

KAART 9

		Täiesti kättesaadav	Pigem kättesaadav	Pigem ei ole kättesaadav	Ei ole üldse kättesaadav	<i>Ei oska öelda</i>
1	Ümbritsev loodus	4	3	2	1	4
2	Veekogude puhtus	4	3	2	1	4
3	Joogivee kvaliteet	4	3	2	1	4
4	Õhu kvaliteet	4	3	2	1	4
5	Loodus- ja matkaradade asukoht	4	3	2	1	4
6	Nõuded jäätmete sortimisele	4	3	2	1	4
7	Müra väliskeskkonnas	4	3	2	1	4
8	Pakendite ja klaastaara äraandmise võimalused	4	3	2	1	4
9	Vanade rehvide äraandmise võimalused	4	3	2	1	4
10	Lähemad kaitsealad	4	3	2	1	4
11	Võimalikud keskkonnareostuse allikad	4	3	2	1	4
12	Ilmaprognoosid ja -hoiatused	4	3	2	1	4
13	Ohtlike jäätmete (nt ravimid, elektroonika, patareid ja akud, eterniit, ehitusjätmed, säästu- ja halogeenpirnid, värvijäägid, majapidamismürgid) äraandmise võimalused	4	3	2	1	4

30. Kas Teie arvates on keskkonnavaline informatsioon kogu Eesti kohta hästi kättesaadav?

Jah, täiesti	4
Pigem jah	3
Pigem mitte	2
Üldse mitte	1
<i>Ei oska öelda</i>	99

31. Millise keskkonnateema kohta vajate kõige enam infot?

 99 *Ei oska öelda*

32. Missugustest järgmistest allikatest olete Te viimase 12 kuu jooksul saanud Teile vajalikku keskkonna-alast informatsiooni? KAART 10. VÕIB MITU VASTUST

Asutuste veebilehed (sh keskkonnaministeeriumi ja selle allasutuste veebilehed)	1
Linna või valla veebilehed	2
Riigi Teataja	3
Keskkonnaportaalid, nt Bioneer, Roheline värav	4
Eesti loodusajakirjad (Eesti Loodus, Eesti Mets, Horisont jm)	5
Üleriigilise levikuga ajalehed	6
Kohalikud valla või linna ajalehed	7
Telesaated ja teleklipid	8
Raadiosaated ja raadioklipid	9
Uudisteportaalid (nt Delfi, postimees.ee, err.ee jm)	10
Sotsiaalmeedia (blogid, Facebook, Twitter, Youtube jm)	11
Keskkonnaandmeid sisaldavad registrid ja andmebaasid	12
Brošüürid, voldikud, lendlehed	13
Vestlus keskkonnaametnikuga	14
Sõbrad, perekond, tuttavad	15
Keskkonnateemalised üritused, seminarid, väljasõidud, loodusõhtud ja –hommikud	16
Lapse koolitöödest, koolitegevustest	17
Muu allikas	18
<i>Ei ole saanud ühestki allikast <u>mulle vajalikku</u> keskkonna-alast informatsiooni</i>	97
<i>Pole sellekohase info järgi viimase 12 kuu jooksul vajadust tundnud/see teema mind ei huvita</i>	98
<i>Ei oska öelda/ Ei mäleta</i>	99

33. Millistest allikatest saate ilmainfot? Nimetage kuni 3 põhilist kanalit või veebiaadressi.

99 Ei oska öelda

34a. Kas olete külastanud järgmisi veebilehti? Kui jah, siis kas seoses tööga- õpingutega või isiklikust huvist? VÕIB MITU VASTUST REALE

KUI 34A=1 VÕI 2, SIIS KÜSIDA: **34b. Missugust infot Te nendelt veebilehtedelt otsisite?**

		Küs. 34a			Küs. 34b Missugust infot otsisite?
		Jah, töö- alaselt või seoses õpingutega	Jah, isiklikust huvist	Ei/ Ei mäleta	
1	Keskkonnaministeeriumi veebileht www.envir.ee	1	2	3	
2	Keskkonnaameti veebileht www.keskkonnaamet.ee	1	2	3	
3	Keskkonnainspektsiooni veebileht www.kki.ee	1	2	3	
4	Keskkonnaagentuuri veebileht www.keskkonnaagentuur.ee	1	2	3	
5	Riigi Ilmateenistuse veebileht www.ilmateenistus.ee	1	2	3	
6	Eesti Riikliku Keskkonnaseire programmi veebileht www.seire.keskkonnainfo.ee	1	2	3	
7	Maa-ameti Geoportaal geoportaal.maaamet.ee	1	2	3	
8	Riigimetsa Majandamise Keskuse veebileht www.rm.ee	1	2	3	

35. Kas Teil on tulnud ette takistusi keskkonnainfo kättesaamisel? Kui jah, siis milliseid?

98 Pole takistusi ette tulnud

99 Ei oska öelda

8. OSALUS

36. Kui oluline on Teie jaoks see, et saaksite kaasa rääkida keskkonnaotsuste tegemisel?

Väga oluline	1
Pigem oluline	2
Pigem ebaoluline	3
Täiesti ebaoluline	4
Ei oska öelda	99

37. Kui heaks peate enda võimalusi kogukonna liikmena osaleda keskkonnaotsuste tegemisel...?

		Võimalused on head	Võimalused on vähesed	Võimalused puuduvad	Ei oska öelda
1	Kohaliku omavalitsuse tasandil	3	2	1	99
2	Riiklikul tasandil	3	2	1	99

38. Näete kaardil võimalikke tegevusi, kuidas üksikisikud saavad osaleda keskkonnaotsuste tegemisel. Milliseid neist tegevustest olete Te viimase kahe aasta jooksul teinud? KAART 11.

VÕIB MITU VASTUST

Osalenud avalikel keskkonnateemalistel aruteludel	1
Osalenud keskkonnateemalistel aruteludel sotsiaalmeedias (Facebook, Twitter, blogid, foorumid vms)	2
Osalenud keskkonnavalastel demonstratsioonidel või miitingutel	3
Algatanud ise arutelusid keskkonnaga seotud probleemide lahendamiseks (sh sotsiaalmeedias)	4
Teavitanud vastavaid organisatsioone keskkonnariskidest, reostusjuhtumitest	5
Pöördunud mõne keskkonnavalase probleemi asjus teadlaste poole	6
Suhelnud mõne keskkonnavalase probleemi asjus teiste elanikega, selgitanud probleemi	7
Kogunud allkirju oluliste keskkonda mõjutavate projektide poolt/vastu	8
Teavitanud keskkonnaprobleemidest meediat	9
Pöördunud keskkonnaprobleemi asjus vastavasse riigiasutusse (nt keskkonnainspektsiooni või – ministeeriumisse)	10
Pöördunud keskkonnaprobleemi asjus mittetulunduslike keskkonnakaitse- või kodanikeühenduste poole	11
Muu keskkonnaotsuseid mõjutav tegevus, milline?	12
<i>Pole üheski sellises tegevuses osalenud</i>	98

39. Kui üldse, siis mis takistab Teie osalemist keskkonnaotsuste tegemisel? VÕIB MITU VASTUST

Ajapuudus	1
Huvipuudus	2
Infopuudus (ei tea, kuidas saaksin kaasa rääkida, kuhu pöörduda)	3
Arvan, et minu tegevus ei anna tulemust/ei mõjuta midagi	4
Minu häält pole kuulda võetud	5
Muu põhjus, palun täpsustage:.....	6
<i>Takistusi pole</i>	98
<i>Raske öelda</i>	99

9. METSANDUS

40. Mille poolest on mets Teile tähtis?

41. Kuivõrd te nõustute järgmiste väidetega? KAART 5

		Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
1	Minu tegevus mõjutab Eesti metsade seisundit	4	3	2	1	9
2	Olen kursis Eesti metsadega seotud teemadega	4	3	2	1	9
3	Ma saan igapäevaselt osa metsade poolt pakutavatest hüvedest	4	3	2	1	9
4	Elanikel on piisavalt võimalusi osaleda metsi puudutavate otsuste tegemisel	4	3	2	1	9
5	Minu vaimne ja füüsiline heaolu sõltub Eesti metsade seisundist	4	3	2	1	9

10. KLIIMA

Viimased küsimused puudutavat kliimat ning kliimamuutusi.

42. Kuivõrd hästi olete Te kursis kliimamuutuste mõjudega Eesti keskkonnale?

Väga hästi	1
Küllaltki hästi	2
Pigem halvasti	3
Väga halvasti	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

43. Kuivõrd Te nõustute järgmiste väidetega? KAART 5

		Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei nõustu	Üldse ei nõustu	<i>Ei oska öelda</i>
1	Kliimateaduses muudavad sama nähtuse kohta käivad erinevad teooriad asju mõttetult keeruliseks	1	2	3	4	9
2	Teadmised kliimamuutuse kohta muutuvad pidevalt	1	2	3	4	9
3	Ei ole olemas ühtegi meetodit, mille põhjal otsustada, kas kliimat puudutavad väited on usaldusväärsed	1	2	3	4	9
4	Kliimaprobleemidel ei ole selget ja ühemõttelist lahendust	1	2	3	4	9

44. Kuidas kirjeldaksite üldiselt maa kliima toimimist? ÜKS VASTUS!

Maa kliima muutub ainult looduslikel põhjustel	1
Maa kliima muutub ainult inimtegevuse tagajärjel	2
Maa kliima muutub nii looduslikel põhjustel kui ka inimtegevuse tagajärjel	3
Maa kliima ei muutu	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

45. Millised alljärgnevatest tegevustest Teie arvates otseselt või kaudselt kliimamuutusi põhjustavad?

KAART 12. VÕIB MITU VASTUST!

1. Bensiiini- või diiselmootoriga autoga sõitmine
2. Sünteetiliste umbrohutõrjevahendite kasutamine
3. Veisekasvatus suurfarmides
4. Juurdekasvu ületav lageraie
5. Soode kuivendamine
6. Kiirmoe tarbimine
7. Elektri tootmine põlevkivist
8. Ühekordsete plastnõude kasutamine
9. Linnaaiandus
10. Vähene tähelepanu kliimateemadele
11. Jalgsi käimine
12. Digitaalne asjaajamine
13. Soode taastamine
14. Betoonehitiste rajamine
15. Midagi muud, palun täpsustage: _____
16. Mitte ükski eelpool nimetatutest
17. Ei oska öelda

46. Mil määral võivad kliimamuutused Teie arvates lähemate aastate jooksul Teie elu mõjutada?

Väga palju	1
Pigem palju	2
Pigem vähe	3
Üldse mitte	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

47. Kas kliimamuutuste tagajärjed on Teie hinnangul Eesti jaoks tõsine probleem?

Jah, kindlasti	1
Pigem jah	2
Pigem mitte	3
Kindlasti mitte	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

48. Kas kliimamuutuste tagajärjed on Teie hinnangul maailmas tervikuna tõsine probleem?

Jah, kindlasti	1
Pigem jah	2
Pigem mitte	3
Kindlasti mitte	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

49. Mis on Teie arvates kliimamuutuste tagajärjed sel sajandil?

50. Palun vaadake alljärgnevat nimekirja. Mis neist on Teie arvates kliimamuutuste tagajärjed?

KAART 13. VÕIB MITU VASTUST!

1. Ookeani veetaseme tõus
2. Maakera keskmise temperatuuri langus
3. Võõrliikide lisandumine meie loodusesse
4. Kuumalained
5. Rahvastiku suurenemine
6. Osade toidutaimede (nt kohv, kakao, banaan) kadu
7. Puhta joogivee puudus
8. Tormid ja üleujutused
9. Põlisliikide väljasuremine
10. Rahvaste ränne
11. Haiguste (malaaria, borrelioos, covid jne) levik
12. Metsatulekahjude sagenemine
13. Põllumajanduseks sobivate muldade hävimine
14. Inimeste eluea suurenemine
15. Midagi muud, palun täpsustage: _____
16. Mitte ükski eelpool nimetatutest
17. Ei oska öelda

51a. Millised alljärgnevatest tegevustest aitavad Teie arvates otseselt või kaudselt kliimamuutusi leevendada? KAART 14 VÕIB MITU VASTUST!**51b. Milliseid neist tegevustest olete ise teinud? KAART 14**

	51a. On leevenduseks kliimamuutustele	51b. On ise teinud
Liha osakaalu vähendamine menüüs	1	1
Talvel toatemperatuuri alandamine	2	2
Puhkuse eesmärgil tehtavate lennureiside vähendamine	3	3
Biolisandiga kütuste kasutamine	4	4
Tarbimise üldine vähendamine	5	5
Mahetoidu eelistamine menüüs	6	6
Internetis surfamise vähendamine	7	7
Sooduspakkumises olevate kaupade ostmine	8	8
Rahvusvaheliste keskkonnavalaste kokkulepetega kursis olemine	9	9
Keskkonnakaitseliste organisatsioonide tegevustes osalemine	10	10
Keskkonnavalastes aruteludes osalemine	11	11
Uusimate tehnoloogiate kasutuselevõtt	12	12
Energiasäästu pakkuvate ehituslahenduste kasutamine	13	13
Biolagunevate ühekordsete kilekottide kasutamine	14	14
Järjepidev eneseharimine keskkonnateemades	15	15
Toidu ise kasvatamine	16	16
Autosõitude vähendamine	17	17
Midagi muud, palun täpsustage: _____	18	18
Mitte ükski eelpool nimetatutest	19	
Pole teinud midagi eelpool nimetatutest		19
Ei oska öelda	20	20

52a. Mõeldes Eestile, siis kas mõni neist ilmastikunähtustest võib Teie arvates järgneva kümne aasta jooksul ohustada Teie elu, vara, sissetulekut või hobidega tegelemist?

JUHUL, KUI VASTAS KÜSIMUSES 52A MÕNE NÄHTUSE KOHTA „JAH”, SIIS KÜSIDA: 52b. Palun põhjendage oma arvamust.

	Küs. 52a			Küs. 52b
	Jah	Ei	Ei oska öelda	Põhjendus
Kuumalained	1	2	3	
Tugevad tormid	1	2	3	
Üleujutused	1	2	3	
Lumikatte vähenemine	1	2	3	

53. Milliseks Te hindate oma toimetulekut äärmuslike ilmastikunähtuste (nt kuumalaine, tugev torm, üleujutus) esinemise puhul?

Tulen tõenäoliselt ise (või sugulaste-tuttavate abiga) toime	1
Tõenäoliselt vajan abi ametiasutustelt	2
<i>Oleneb probleemi ulatusest</i>	3
<i>Ei oska öelda</i>	99

54. Milliseks Te hindate Eesti riigi valmisolekut toime tulla äärmuslikest ilmastikuoludest (kuumalained, tugevad tormid, üleujutused) tingitud hädaolukordadega?

Väga heaks	1
Pigem heaks	2
Pigem halvaks	3
Väga halvaks	4
<i>Ei oska öelda</i>	99

TAUST 2

KÕIK VASTAJAD:

T5. Missugune haridus Teil on:

- 1 Alg- või põhiharidus
- 2 Kutseharidus ilma keskhariduseta
- 3 Kesk- või keskeriharidus, s.h kutseharidus
- 4 Kõrgharidus

T6. Järgnevad küsimused puudutavad Teie leibkonda. Leibkonnaks nimetatakse ühel aadressil elavat ja ühiselt rahalisi ressursse kasutavat inimeste rühma.

Mis on Teie leibkonna koosseis:

- 1 elan üksi
- 2 abielus / vabaabielus, lasteta
- 3 täiskasvanutest koosnev leibkond (kõik liikmed 18-a. või vanemad)
- 4 leibkond alla 18-a. lastega

T7. Mitu inimest kuulub Teie leibkonda? Palun arvestage leibkonnaliikmete arvu märkimisel ka iseennast.

_____ inimest

KUI VASTAJA ISE TÖÖTAB

(T4, VASTUSED 1-3):

ÜKS VASTUS.

T8. Mis on Teie peamine tööalane staatus? ÜKS VASTUS

Ettevõtja vabakutseline või FIE	1
Palgatöötaja (k.a MTÜ-s, palgata töötaja pereettevõttes/talus)	2

T9. Mis ametikohal Te töötate?

ÜKS VASTUS

Asutuse, ettevõtte tippjuht	1
Keskastme juht	2
Tippspetsialist (nt arst, õpetaja, teadur, insener vms)	3
Keskastme spetsialist, abispetsialist, tehnik, maakler	4
Ametnik, kontoritöötaja	5
Isiku- või klienditeenindaja, kaitse- või päästeteenistuja	6
Oskustööline	7
Seadme- või masinaoperaator, mootorsõiduki juht	8
Lihttööline	9
Muu, palun täpsustage: ...	10

KÕIK VASTAJAD:

T10. Millisesse vahemikku jääb Teie isiklik keskmine netosissetulek kuus (ilma tulumaksuta)?

Kuni 400 €	1
401 - 500 €	2
501 - 650 €	3
651 - 800 €	4
801 - 1000	5
1001 - 1300	6
1301-1600	7
Üle 1600 €	8
Sissetulekut ei ole	9
Ei soovi avaldada	10
Ei oska öelda	11

T11 KÜSIDA, KUI LEIBKONNAS

ON ÜLE ÜHE LIIKME (T7 ≠ 1)

T11. Millisesse vahemikku jääb Teie leibkonna keskmine netosissetulek kuus ühe leibkonnaliikme kohta? Selle arvutamiseks liitke, palun, kokku kõigi leibkonnaliikmete sissetulekud (sh palgad, pensionid, toetused, stipendiumid ja muud tulud) ja jagage saadud summa leibkonnaliikmete arvuga.

Kuni 400 €	1
401 - 500 €	2
501 - 650 €	3
651 - 800 €	4
801 - 1000 €	5
1001 - 1300 €	6
1301-1600 €	7
Üle 1600 €	8
Ei soovi avaldada	9
Ei oska öelda	10

T12. Mis tüüpi on Teie elamu?

- 1 Ühepereelamu
- 2 Paarismaja, ridaelamu
- 3 Väiksem kortermaja (kuni 12 korterit)
- 4 Suurem kortermaja

T13. Millist transpordivahendit peamiselt kasutate pikemate vahemaade läbimiseks, kas ... ? ÜKS VASTUS.

- 1 autot
- 2 ühistransporti
- 3 mõlemaid võrdselt
- 4 muud vahendit
- 5 ei kasuta üldse

T14. Kas Te kasutate internetti?

- 1 Jah
- 2 Ei → LÕPETA

T15. Intervjuu lõpp:

_____ tund _____ min